

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.

A' HAZAI 'S KÜLFÖLDI
TUDÓSÍTÁSOKHOZ
TOLDALÉKÜL.

ALAPÍTOTTA
NÉHAI TÁBLABIRÓ
T. T. KULTSÁR ISTVÁN ÚR,
'S FOLYTATVA ADJA ÖZVEGYE
SZÜLETETT
PERGER ANNA MÁRIA.

1835.

Második Félveztetendő.

PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA
URAK UTCZÁJA 612.

304298

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

1. szám.

Julius 1sőjén.

Lamartine Konstantinápolyban.

Syria után Rhodust és Smyrnát látogatá-meg Lamartine, honnan Konstantinápolyba ment. E' város 's a' Bosporus gyakran és jobban is íratlak-le; megelégszünk tehát azzal, hogy némi körülményes rajzolatokat kiszedjünk a' francia költő leírásából, mellyek a' török birodalom' mostani helyezetében érdeklők, 's az új divatú udvart illetők. Lamartinének egy hajdani piemonti tiszttel Calossoval volt ismeretsége, — ki most Rustem bey név alatt a' török lovasság' rendbe hozásával foglalatos, 's a' szultán' katonai factotumának látszik, — felette kedvező helyezetbe tevé Lamartinet, mellyben 'az udvar' és szeráj' belsejéből is láthata valamit. „Először Namek basát kelle meglátogatnunk (így szól Lamartine), egyet a' szultán kedveltjei közül, ki engem meghíva reggelire Scutariban fekvő kaszárnájába, 's egy lovat ada alá, mellyen a' Bosporus' ásiái oldalán fekvő hegyeket bebolyongánám. Namek basának e' napon szolgálatja vala a' csatorna meletti Beglierbey palotában, 's ott partra szállánk. Rustem bey' rangja bécsoátata bennünket a' palota' kertjeibe, 's szabadon szemlélők a' szultánlak' környékeit. A' nagy úr épen készült a' Bosporus' europai partján palotájával általellenben fekvő kis moschéba menni, pompás sajkái a' palota melletti kőpartnál lebegtek, 's arab ménjeit az udvaron lovaszok kantárszáron tarták, hogy a' kerteken keresztül lovagolhasson. Egy, a' főépülettől külön fekvő mellék kastélyba mentünk, hol a' basák, a' szolgálaton lévő tisztek 's generálság tartózkodnak, 's haditisztekkel, pol-

gári hivatalbéliekkel és rabszolgákkal tömött nagy termeket láttunk. Minden mozgásban volt, mint az európai udvarnoknál nagy ünnepeken szokott lenni. A' palota' belseje éppen nem volt nagy pompával bútorozva; divánok, szőnyegek, fresco festések 's kristály függőlámpák tették az egész ékesítvényt. A' szép napkeleti öltözet nyomorult 's ügyetlenül majmolt frank viselettel cseréltetett-fel, és csak a' gyémánt csillag, melyet a' basák mellükön hordanak, emlékeztet a' hajdani pompára 's egyedül különbözteti-meg azokat. Végre egy kis terembe értünk, mely a' palota' végső kertjeire néz, 's itt találtuk Namek basát, ki bennünket leültete, pipákat és sorbétot hozata, 's több fiatal basákkal ismertete-meg, kik véle együtt a' szultán' kedveltjei. Testőrezredesek is jövének hozzánk, 's részt vőnek a' beszélgetésben. Namek basa folyvást és csínosan beszél francziául, 's módja szintén olyan mint egy európai diplomataé; épen olly jól beszél francziául Halil basa, ki akkor kapudan-basa volt 's azolta nőül vette a' szultán' leányát, valamint Achmet basa is, egy udvarias török, ki csupa europainak látszik. A' fekete rabszolgákon, a' herélteken 's a' hárem rostélyos ablakain kívül semmi sem juttatta volna eszünkbe, hogy egy keleti udvar' közepette valánk. Egész illendőséggel, de minden titkolódzás nélkül beszéltünk az Egyiptommal folyt alkudozásokról, a' Törököknek tett és még teendő előrehaladásairól a' hadi tudományban 's törvényhozásban, és több statusoknak a' török birodalom iránti viszonyaikról 's politikájokról. Ezen csupán tudni vágyással teljes ifjú emberek magukról 's előhaladásaikról nemes és érzékenyítő szerénységgel szóltak (!). Midőn az imádság' órája közelgetett, búcsút vevénk, 's Namek basa egy testőrezredesnek ajánla bennünket, hogy a' mosché' előudvarába vezessen a' szultánt meglátni. Általunk a' Bosporuson, 's a' mosché' ajtajánál a' lépcsőkön állánk-meg; néhány percz mulva hirdeték a' flotta' 's fővárosi bástyák ágyúai a' szultán'

elindulását. Látánk mint hagyá-el a' két császári sajka az ásiái partokat, 's mint hasítá nyilként keresztül a' tengersizorúlatot. Semmi lovakkal 's kocsikkal űzött pompa nem ér-fel ezen aranyozott sajkák' keleti pompájával, mellyeknek 24 hosszú evezői egyforma csapkodásaikkal hasonlók két nagy szárny suhogásához, 's minden lubiczkoláskor vízporgózbé borítják a' sajkát, míg a' nagy úr arany-, selyem- 's toll sátor alatt kaschmirral fedett thrónon ül, és basái 's admiráljai lábainál. Mihelyt a' hajó a' szárazt érte, a' szultán Namek és Achmet basák' vállaikra támaszkodva, könnyen ugrott a' partra. A' testőrzők' muzsikakarja megfúvá a' trombitát, 's a' szultán két sor tiszt közt sebesen lépe felfelé. Ő 45 esztendő ember, közép termetű, 's szép formájú; szemei kékek 's szelídek, orcája' színe barnás, és sűrű fekete szakállá fűrtökben leng-le mellére. Ez az egyetlenegy maradvány, mellyet a' hajdani viseletből megtartott, különben europainak vélné őt az ember; csizmát hord, hosszú nadrágot, barna kaputot, mellynek galléra gyémántokkal hímezve, veres posztó sapkát, mellynek rojtja drágakövekből fűzve. Lépése egyenetlen volt 's tekintete nyugtalan: valamiért boszonkodnia kellett, tüzesen beszélt a' kísérő basákhoz. A' mint felénk közeledett, lassabban jött, könnyű főhajtással köszönte bennünket, Namek basának inte, hogy egy fátyolos törökné folyamodólevelét vegye-által, 's bélepe a' moschéba, hol 20 perczig maradt, melly idő alatt a' muzsikakar daljátékdarabokat játszik. A' moschéból nyílt és vidám tekintettel jött-ki, jobra balra köszönt, lassan ment a' tenger felé 's béugrott a' hajóba."

Egri főegyház.

Egerből jun. 1sőjén. Két esztendővel ezelőtt hirdeté a' „Morgenblatt“ című hírlap: mikép halad előre új főegyházunk' építése. 1831diki martiusban kezdett építtetni, 's ímé négy esztendő múlva már dicsőül végrehajtva fénylik a' pompás szentegyház, mellynek alapítása által nemes lelkű érsekünk Felső Eő-

ri Pyrker László, a' tunisias' 's a' szent hajdan' gyöngyei' nagyhírű éneklője, magának a' jelen és jövőkor előtt új ragyogó emléket állíta-fel. Ezen legfelségesebb stylben szikla talpköven kereszt formában épült egyház, magoson 's minden oldalról szabadon fekszik az utolsó püspöktől (tudva van, hogy Eger csak 1804ben emeltetett dicső emlékezetű I. Ferencztől érsekségre) épített pompás lyceummal általellenben, és kiterjedése, valamint építési dísze 's legkisebb részei' jó ízléssel lett végrehajtása által szintén olly nagyszerű, mint művészi kellemes hatású. A' tornác az egyház' főajtajánál, mellyre 20 lépcső vezet, 's melly felett díszes homlokzat emelkedik, 5 láb átmérőjű 's 9 öl magosságú nyolcz oszlopon nyugszik. A' tornáczon 90 lábnyira felnyúló attika három bámulásra méltó óriás kőszobrot emel: a' hit', reménység' 's szeretet' képeit, mellyek' két oldala felől valamivel lentebb két angyal áll. E' kőszobrokat Marco Casagrande híres képfaragó' vésője készíté, ki a' szép művészetek' cs. k. velencei akadémiájának nevendéke vala. A' középén kiemelkedő kúp, — mellynek számos ablakai más 24' széles és 12' magos nyolcz ablakkal együtt világosítják a' belső tért, — 120' magosságú és 48' szélességű. A' szép alkatú két torony a' kúp két végénél 168 lábnyi magos. A' belső épület egymást átalvágó kereszthajóival 252' hosszú és 108' széles; külső hossza pedig a' tornácczal együtt 300', és így kevéssel rövidebb mint a' Sz. István' egyháza Bécsben. A' két oldalt a' közép tértől pompás korinthisz oszlopsorok választják-el. A' bal oldalon Mihály arkangyalnak, a' jobbon Szűz Máriának szentelt kápolna van. A' főtér' végén tündöklök a' 69' hosszú és 60' széles sanctuarium két segrestyével; a' főoltár' 19' 8'' magos és 13' 3' széles remek képét, melly Sz. János evangyelistát a' porta latina előtt ábrázolja, Danhauser József bécsi akad. képíró festette. Az egyház' öt oltárasztala kékes szürke, szép 's igen fényes márványból van faragva. Mind a' sanctuariumnak,

mind a' főter' két osztályának kúpforma 72' magos boltozati vagynak. Az egész egyház kemény gránit-fajta kőből van épülve; a' közép hajó fekete táblakővel fedve, a' többi tetők vaspléhvel. A' tervet és felszámítást e' remek épülethez pesti építőmester Hild készíté, kit Roma legjelesebb művész-nevendékihez számlálhat. De, ezen ékes templom' dicső alapítója, érdemekkel teljes érsekünk, nem elégedett-meg azzal, hogy e' nagy alkotmány védelme alatt emelkedjék-fel; hanem a' régi egyház' tőkepénzeit, mellyek alig fedheték az építési költségek' felét, tulajdon pénzével nagylelkűleg nevelé, különösen az építésnél megkívántató felvigyázókra tett költségeket egyedül maga fizeté. Ezenkívül dicséretes említést érdemelnek azon nevezetes adakozások, mellyeket tett a' káptalan, a' megyebéli papság, 's több világi jóltévők. E' szerint meg vala nálunk mutatva, hogy mai korunk nem csak muzeumokat 's palotákat tud építeni, a' mit gyakran szoktak szemére hányni; hanem amaz áhítatos érzelmet is fentartá, melly a' kereszténység' korább századaiban olly felséges egyházakat állíta.

***A' kis magyaroknak tett ígéretem' teljesítése
Europáról.***

Festik Európát egy szűz' alakjára,
Minden országokat teste állására.
Vég Portugalliát tették homlokára,
Spanyolok' országát az ábrázatjára.
A' piréni hegyek az ő smukkját teszik,
Mert mint drága gyöngyök nyakát körül veszik.
A' fűrgé Francia nyomult a' mellére,
Angol és a' Skotus terült bal kezére.
Ebben a' markában Hibernia forog,
Hóna alatt pedig a' Belga kuczorog.
Végig a' jobb karján nézzed Italiát,
Mint egy nyakas körtvét tartja Siciliát.
A' jobb hóna alá Helvetusok nyultak,
Hasára a' Csehek 's Németek borultak.
Poroszok, 's Lengyelek a' bal czombján vannak,
A' vitéz Magyarok jobbán ülnek annak.
Törökök, Görögök lakják a' hátulját,
Dania, Svéczia, Norvég' lába újját.
Oroszok czárjának a' nagy slegje jutott,
Mivel az osztályra utoljára futott.

Hallják csak a' kis magyarok! minő furcsa jegyzést tön egy kis hasonlójok, ezen versekre: „Bácsika! — mond ő — a' lenne ám még a' komédia, ha ez a' szűz leány a' farsangon bálba menne, és ott aztán tánczba kerekednék; hej! hogy hullanának-le a' sok országok róla, — úgy-é bizony?“ „Már az igaz, csak hogy úgy a' Magyarok is leesnének, és bezzeg aztán ha öszve tapostatnának!“ — felelém a' kis tréfásnak. Mire ő: „Jaj nem féltem én őket, mert vitézek, hisz' még a' vers is azt mondja rólok.“ — „Én sem féltem,“ ságám kis magyaromnak, „valamig csak vitézek lesznek; valameddig Istenekhez, királyukhoz, és honjokhoz hívek maradnak!“ — „Meg ha becsületesek lesznek“ — adá hozzá a' kicsin.

Melly vidor beszélgetésünket is, hogy annál foganatosabb legyen, a' következő versecskével végzénk:

A' valódi igaz Magyar
Istent, Királyt és Hazát,
Csak egyetlen egyet akar
Egynek ajánlja magát:
Egy nőért lángol kebele,
Egy barátért él és hal,
De olyanért a' ki vele
Mindenekben egyet vall;
Hűsége egy, de páratlan,
Szíve hasonlíthatatlan,
Jel szava a' becsület,
Mellyet halálba szeret.

L. P.

Rejtett szó.

Sok szép drága ruhán négyem' láthatni akárhol.
Láthatod a' pipán, kostüökön, kalapon;
Egy hangatlanomat derekamból vess-ki, — azonnal
Jobbító eszközt is tagaimba találsz.
Ritkán reggeliz és vacsorál otthon az egészszem.
A' ligetekbe teszi többnyire álmait is.

B. Olasziból. K. J.

Jegyzet: Az 52dik számbeli Rejtett szó Gazdag.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

2. szám.

Julius 4dikén.

Küzd az erős, de halad; gyöngébb őt lesve nyomozza,
És ha nem érheti-el, régi szokásra kevély.
Az, ki akar 's nem tud, kész mindég gúnnyal itélni;
A' tehetős hallgat, tette mutassa mit ér.

Kisfaludy.

Nemzeti hálaünnep.

Folyó esztendei Majus' 4dik napja dicső és szívemelő ünnep vala Görögországra nézve. Ugyanis 1827-dik esztendei Majus 4dike vala a' nap, mellyen Karaïskos vagy Karaïskakis György heves bátorságától elragadtatva az ellenség' táborszemével csatába keveredett, 's a' Piräeus és az olajfa erdő közti síkon halálos sebet kapván, kevés óra mulva elhunyt, utolsó pihegése közt is egyetértésre intve körülálló bajtársait; mivel érzette nemes önismérete, hogy véle együtt elhunyan azon hadisereg lelke, melly Athenet vala az ostrom alól felmentendő. Csak két nappal később történt a' Görögöknek véres megverettetése Church' vezérlése alatt, mellyel az egész nagy szándék dugába dült. Karaïskakis, a' vezéri elmét tekintve, kétség kívül legjelesebb vezére vala a' Görögöknek; minden kapitányok, különben egymás' irigyei, megismerék őt mesterüknek. Személyes vitézségére nézve Markos Botzarissal 's a' Mauromichalikkal vetélkedett. E' szerint helyes vala a' kormány ezen választása, hogy az ő árnyékteleiben tisztelje-meg mind azoknak emlékezetét, kik a' szabadsági háborúban elhullának. — Azon helyen, hol ő megsebesedett, a' Piräeustól Athenébe vivő országúttól jobbra, emelkedik-fel most egy jóízléssel készült emlék sárga aeginai kőből: egy

Második Félasztendő.

négyszegletű koporsó, széles talpzacon álló, Haase építómester' rajzolatja után Lüders építómestertől készítve. A' talpzat' éjszaki oldalán mintegy három láb magos és mély völgyelet van, mellynek alján lévő lyukba tétettek-le a' hős' csontjai, 's melly vas rostélyjal van bészárva. Egy márvány táblán a' völgyelet' falán e' sorok:

Ἐνθα Πανελλήνων κρατερὸς πρόμαχος Καραϊσκος

Κεῖται, ὑπὲρ πάτρας ἐννομίας τε θανὼν,

(itt nyugszik a' Görögök' vitéz vezére Karaïskos, elhunyna a' hazáért 's a' szabadságért) halála' napjával 's esztendejével együtt szemlélhetők. Egy másik tábla a' völgyelet felett előadja, hogy ezen emlék Otto király, és Armansperg, Kobell és Heideck' kormánya alatt emeltetett Karaïskakis Györgynek és elhullott bajtársainak; 's egy harmadik táblán az emlék' tulsó felén ismét Karaïskos' 's a' vezérlése alatt elesett jelesebb bajnokok' neveik olvashatók nyolcz koszorúval körülvéve, mellyek nevezetesebb ütközetjei' 's csatái' nevét foglalják magokban illy aláírással:

Νικῶν τῶνδε λάχον κεῖνοι στεφάνους ἀμαράντους,

(ezen győzelmekkel ók hervadhatlan koszorúkat nyertek.) E' felírások, mellyek az idő' rövidsége miatt még nem vésethettek-bé, hanem csak rajzolta vagynak a' kövön, dr. Roßtól készitettek. — Majus 2dikán a' hős' csontjai, mellyek addig a' salamisi földben nyugodtak, erre a' végre rendelt és főtisztekből 's papokból álló biztosság által, az elhunyt leányai 's atyafiai jelenlétükben a' sírgödörből kivétettek, 's egy hadihajón a' Pyræus felé általszállítottak. A' közel fekvő Kamateroi, Chaidari, Kolias foki stb. csatamezőkön elhullott Görögök' 's görögbarátok' csontjait is öszveszedeté a' kormány, és számos koporsókban ideiglen Sz. Irene' egyházában téteté-le. Majus 2dikai reggel 8 órakor a' városból és a' Pyræusból két gyászszereg egyszerre indult-ki, 's azon pillanatban, midőn az emléknél egymáshoz értek, megjelent a' király, az igazgatótanácstól, ministerektől

generáloktól 's fényes lovag kísérseregtől körülvéve. A' királyt a' diplomatiái kar, a' synodus, 's számos haditiztség fogadák, míg a' tért köröskörül ellátatlan néptömeg lépé-el. Egész Athene, 's a' tartományokból sok ezerek öszve tódultak, hogy tanúi lennének a' hódolásnak, mellyel megtiszteltetett a' görög nemzet' kedvelt hőse, 's mindazok, kik a' hazáért vért ontottak. Minekutánna a' király kíséző seregével együtt a' számára felállított széket elfoglalta, Rhizos Nerulos minister azon koporsóhoz lépett, melly Karaïskakis' hamvait fedé, 's a' dicső ünnephez illő beszédet tartott; utánna Spiros Milios alezredes, a' hősnek bajtársa, néhány hathatós szavakat szólla, mellyekben megemlíte, hogy Karaïskakis elhunytakor szegényül és gyámoltalanul hagyott árváit a' hazának ajánlotta. Ekkor gyászistenitisztelet tartatott, mellynél az attikai püspök mondá a' misét. Ki tudná leírni a' temérdek nép' érzékeny megilletődését, 's határtalan lelkesedését, midőn azon pillantatban, mellyben a' csontokat a' sírgödörbe kelle helyezni, a' király maga a' koporsóhoz lépett, 's tisztelő szavakkal a' Megváltó' rendjének nagy keresztjét tulajdon melléről levette, 's azt a' koporsóra tette? A' mint a' hősnek ezen királyi megtiszteltetése' híre tovább tovább terjedt a' sokaság közt, újra meg újra ezer éljenkiáltás harsogtatá a' levegőt. Végre ágyúropogás, 's az emlék' két oldala felől állított sorkatonaság' gyászlövése közt Karaïskakis' csontjai az oszlop' völgyeletébe, a' többi elestekéi pedig egy másik, kővel kirakott sírba az emlék mellé tétettek, melly sírgödör felett halom fog emeltetni, mint a' hajdankor' hősei' sírgödrei felett. Amaz egyetlenegy hagyományt is, mellyet a' haldokló Karaïskakis két leányának adhatott, t. i. a' haza' háládatosságába ajánltatásukat, teljesíté a' király: a' Korinthiai megyében mindegyiknek elegendő földbirtokot és 6000 drachmát ajándékozván kiházásításukra.

Algier' ex-deyje.

Hussein basa, Algier' hajdani deyje, lebukta 's

kiűzetése után egy ideig Franciaországban, majd ismét Nápolyban tartózkodván, Aegyptusba költözött-át; hol őt Mehemed Ali, Alexandriához közel, egy falusi jószággal ajándékozta-meg. Az exdey igen buzgó követője volt Mohamed vallásának, mellynek szabályai szerint minden igaz muszulman tartozik életében legalább egyszer Mekkába zarándokoskodni, 's a' vallásos áhítatosság Husseinnal is teljesíteté e' kötelelességet; de visszatérvén a' szent helyről, az említett ajándék-jószágban, mult esztendő Oct. 30kán kimult e' világból. Hussein basa mintegy 75 esztendő s lehetett, külsejéből ítélve, mert Törökországban sem szülöttek, sem holtak' jegyzőkönyve nincsen. Thronra 57 esztendő s korában lépett, 's 70dik évében veszté azt el. Uralkodásának 13 esztendeje alatt csak egyszer, de akkor örökre, hagyá-el a' kasaubát. Lebukásán nem igen illetődött-meg, mellyet Algierban a' török uralkodásnak végével együtt már régen megjövendőlt egy santon (barát), ki életében szentnek tartatott. Veres férfiak fognak, úgy mondá a' rege, tengertulról jóni, 's végrehajtják a' sorsnak e' határozatát. A' dey ennélfogva egész nyugodtsággal várá sorsát, mihelyt a' legelső hírt vevé a' Francziák kiszállásáról Sidi-Ferushba. Veres sort képeznek ezek, írá az aga generalissimus; soraik öszvecsatlottak, azért lassan is mozognak. Nem olly gyorsak ezek, mint a' te hívó bajnokid. Semmi fáradságunkba sem fog kerülni ezeket meggyőzni és fogva elődbe vinni, ha ugyan nem akarnának inkább a' nagy tenger habjaiban lakolni merészségükért. De e' reményekben nem osztozott a' dey, sőt bátorságát vesztve csüggedezett, és semmihez sem nyult a' fenyegető veszély elhárítása végett. A' francia expeditio kormányzó generáljának, a' kasaubába mente után néhány nappal mondatott-meg a' fentebbi jövendölés egy különös pótlékkal, melly csakugyan nem sokára megvalósult. E' pótlék olly értelmű vala, hogy a' dey elűzését a' francia királyé fogná követni. — Az algieri katonasághoz Asiából, leg-

inkább pedig Smyrnából vitettek újonczok, kiknek választásakor nem sokat ügyeltek az erkölcsiségre, 's köztük mindég számos gonosztévők találtattak, kik katonává lettük által a' büntetést kikerülték, 's fénylő kinézesek nyiltak előttük a' régensség szolgálatában. Hussein nem tartozott ezen elfajultak osztályához; törvényes szüléktől származott, 's valami silány nevelésben is részesült. Algierban hirtelen haladt feljebb a' katonai tisztségek fokain, 's éppen minister vala, midőn a' katonáknak rendesen csak változó kedvtől függő választása minden szövevény nélkül ő rá esett. Nőjét, kivel még alacsony rangjában keltőszve, részesíté felmagasztaltatásában, és több feleséget, noha a' korán megengedi, sőt ez a' thrónnak egyik kiváltsága, nem tartott. E' házasságból két leányt nemzett; az idősbiket feleségül azon agához, (második személy az országban) adá, ki a' háborút a' Francziák ellen vezérlette; ez minden tekintetben közönséges ember volt, de fejedelméhez híven ragaszkodott, 's száműzetésének is társa lőn. Ifjabb leánya férjének választását egészen a' vak történetre bízá Hussein. Egy nap a' kasauba ablakába könyökölve néze a' főváros falait mosó tengerre, 's pillanati egy halászon akadának-fen, ki úgy látszék gazdag zsákmánnyal húzá-fel gyalját a' habok közül. Ezen embert tüstént magához hívatá, 's leányát ajánlá neki. A' szegény ember, mint gondolhatni, felettébb elbámult, 's csak ezt felelheté törökösen: inch allah (ha Istennek tetszik). A' házasság mindjárt megkötötett, 's a' halász még az nap tengeri ministerré neveztetett, melly hívatalt a' város feladásakor is vitt. Hussein nem szomjúza vért, 's csak egy kegyetlen tett, az előbbi aga halála, vettethetik szemére, ki nagy érdemű férfi volt, 's halálát közönségesen sajnálták. A' dey saját kincse, melly a' feladási kötésnél fogva nála hagyatott, 10 millió készpénzre és 24 millió értékű gyöngyökre 's drága kövekre ment.

A p h o r i s m á k.

A' Francziák ezt mondják példabeszédben: il faut faire bonne mine à mauvais jeu! De nagy hidegvérűség kívántatik arra, hogy az ember rossz játéknál kedvetlen ne legyen. A' ki a' játékban vesz, nem mindenkor a' pénz' elvesztése miatt kedvetlen, hanem többnyire állításbeli makacskodásból, kivált midőn az úgynevezett jó játék kezeiben volt 's még is meggyőzetett. De nem csak a' szerencsétlen játszóknak kell „faire bonne mine à mauvais jeu“ hanem a' szerencsétlen szerető 's kérőnek is, mert másként nevetségessé teszi magát. A' kérőt, ki a' leánytól kosarat kapott, ritkán sajnálják. Azért ennek is tanácsos: faire bonne mine à mauvais jeu. Legjobb olyan esetben a' rókával a' mesében ezt mondani: „a szőlő még nem érett!“ 's más szőlőtöt keresni, mellyen az édes szőlőfűrt nem olly magosan függ. — De még más clasissa is van az embereknek, kiknek kell faire bonne mine à mauvais jeu. Ezek azon férfiak, kik papucs kormány alatt élnek; mert a' közönség nevetni szokott, midőn az ollyan szerencsétlen komoly.

Az unalom igen rossz betegség, még pedig ragadó betegség. Azért semmi sincs kínosabb, mint unalmas emberek' látogatása. A' leányok és asszonyok az unalmat nem ismerik, mert nyelvükkel és kötőtőjükkel örökké trucczolhatnak az unalommal, és az ifiú vagy vén eszelőssel is unalom nélkül beszélhetnek. A' férfiakra nézve a' dohányzás és az újságok megbecsülhetetlen találmány az unalom ellen.

Rumy Károly.

Ember és a' hangya.

„Ember bácsi! merre juthatnék-el legközelebb az erdei zsombikokhoz?“ — kérdé szerényen egy terhével tévelygő hangya az embertől. — „Arra né“ — felel ez, 's nagyot köp elébe. — „No lám milly ke-

gyes, — én félttem, hogy ősze tipor vakmerőségemért, 's ő nem csak utat mutat, hanem még meg is öntözi azt előttem, bizonyosan azért, hogy annál könnyebben juthassak célomhoz, “ — mond magában a' bogárka. Neki megy a' nyáltengernek, és még közepén sincs, már fuldoklik. „Úgy kell, úgy“ kiáltozá nevetve egy közellévő fáról, a' hangyával élő tollas, — „mért nem inkább tőlem tudakozódtál.“ — „Hadd-el, ismérlek ki vagy jó madár! Ha csak ugyan vesznem kell, mindegy, akár te, akár más által,“ — végzé szavait a' szegény csalatott.

Megtudván a' hangya csoport társuk' szerencsétlen halálát, hosszút esküdve sietének temetésére, 's az erdő húsében kényelmesen szendergő embert majd halálra csipdelék.

L. P.

Patkányok ellen.

Egy embernek, kinek gabonás hombárja körül a' patkányok szerfelett elhatalmaztak, 's gabonáját úgy szolván összeőrölték, óltatlan mész 's más a' féle szerek' haszontalan próbálgatása után, azt javaslá egy tapasztalt házigazda, hogy ásson a' hombár alá a' földbe valami dögöt, ebet, macskát, vagy más illyest mit, de a' melly annál bizonyosabban fogna használni, minél rothadtabb, 's bűzösebb lenne. Ezt a' hombár' ura meg is cselekedte; és íme! a' patkányoknak finnyás gyomra ettől, mint látszik, annyira felháborodott, hogy jöllehet a' gazda hombárját azóta kétszer is újterméssel töltötte-meg, 's a' leásott dögöt is a' föld bizonyosan már régen megemésztette, a' megfutamodott vendégek még is csak feléje sem jönek az előttük gyűlöletes háznak.

L. Cz.

Mikép kell boroshordókból a' penészszagot ki venni?

Egy szőlőbirtokos Tours' környékéről a' „journal des connaissances usuelles“ben azt jelenti, hogy ő borai eltartására leginkább olly hordókat vesz, melyek-

ben faolaj (Olivenól) állt. Azt mondja, hogy ezekben a' bor nem csak igen jól eláll, hanem meg is javúl. Az ő tapasztalása szerint a' faolaj legjobb szer a' régi hordók' penészes szaga elvételére is; e' végett a' hordókat tisztán ki kell mosni, 's midőn megszáradtak, 4—5 unczia faolajat beléjük önteni. Még a' rossz ízű bort is egészen helyre lehet hozni néhány unczia tiszta faolajjal; legalább az említett hírlapban ez állítatik.

A p r ó s á g.

Siamban egykor egy Franciaországából hazatért követnek erővel betömték száját kókusz dióval, mivel az ezt merte mondani: hogy Parisban vagynak szebb istállók, mint a' siami fejedelem' palotája.

Parisban a' minap egy társaság állott össze illy név alatt: „Biztosító-társaság a' perbeli költségek elvesztése ellen.“ Ha valakinek olly pere van, mellynek kimenetele felől nem bizonyos, mivel azt szintűgy elvesztheti, mint megnyerheti; csak ezen társaságnál kell magát biztosítania. Azon esetben, ha perét elveszti, a' társaság néki minden perbeli költségeket kifizet; ha pedig megnyeri, a' valóságos nyereségből bizonyos procentet fizet a' társaságnak. E' szerint a' nyertesek a' megbukott fél' veszteségét némi részben visszatérítik.

Több parisi szabók híjában igyekeztek már azon, hogy a' ruhák' hamarább 's olcsóbb készítésére erőműveket találjanak. Végre feltalálta ezt nem rég egy parisi Ch a l u m e a u nevű szabó, ki masinájával néhány percz alatt egész öltöző ruhát kiszab. A' művészetek', 's kézművek' biztossága' titoknoka e' találmányról kedvező ítéletet tett a' francia akadémiának, 's a' találónak érdempénz adatott.

Rejtett szó.

Ártalmas állat vagyok én,
Fordítva mén hordoz büszkén,
Csakhogy melly felettem támadt,
Törd-le egy szál bokrétámat.

S. Patakról S. D.

Jegyzet: Az 186. számbeli Rejtett szó Bojtár.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

3. szám.

Julius 8dikán.

A' derék férfi.

A' derék nem fél az idők' mohától,
A' koporsóból kitűr és eget kér,
'S érdemét a' jók, nemesek, 's jövődő
Századok áldják.

Berzsenyi.

C o b b e t t.

Cobbett William, ezen erőteljes és eredeti író meghalt f. e. Junius 18-dikán déli egy óra után tíz perczel Surrey grófságbeli jószágán 73 esztendőskorában. Utolsó pillantatig eszmélt, 's egész bátorsággal hunyt-el. Cobbett a' szó egész értelmében olly férjfiú volt, ki maga mivelé-ki magát. Attyának egy kis birtoka vala Farnhamban a' Surreyi grófságban, 's Cobbett úgy nevelteté, mint egy közönséges földmívelő. 1783ban elhagyta attya' házat 's Londonba ment, hol szerencséje lón egy ügyésznél foglalatosságot nyernie. Későbbben mindazáltal köz katonának állt, új Skócziába küldetett, és strázsamesterré lett. Az ezred vissza térésekor mint felperes álla egy katonai törvényszék elébe, mindazáltal a' per' kimenetelét nem várta meg, hanem Franciaországba ment 's onnan az egyesült statusokba, hol darab ideig élelmét azzal keresé, hogy Francziáknak angol nyelvből órákat ada. Akkoron a' francia vagy is demokrata felekezet Amérikában fen hangon gyalázá Angliát; ez arra indítá Cobbettet, hogy hazája ügyét védelmezze. Porcupine Péter költött név alatt tehát egy csomó pamphletet írt, erővel 's élénkséggel teljeseket, mellyek közül néhá-

Második Félasztendő.

nyat Angliában utánnymottattak. Dr. Rush ellen írt mocskoló írásáért kemény pert kelle kiállania. 1801ben visszatért Angliába és Porcupine cím alatt egy folyóírást alapított, mellyben Pittet erősen támogató. E' hirlap mindazáltal csakhamar megszűnt, 's úgy adá-ki későbbena' Register címűt, melly mostanig fenállott. Cobbett mint publicista kedvező körülmények közt kezdé pályáját Angliában. A' ministerium hatalmasan pártolá őt, sőt Wyndham egykor ezt mondá a' parlamentben: Cobbett megérdemli, hogy nékie arany képszobor állítassék. Az egész országbéli tory vendégségeknél ittak egészségéért. Az amiensi békességről írt levelei mind Angliában, mind a' szárazföldön nagy érzelemmel fogadtattak. Müller János, Schweiz' híres történetírója azt mondta e' munkáról: hogy az nagyobb ékesenszóllással van írva, mint akármí Demosthenes' kora óta. De Pitt valamikép megsérté Cobbettet, mivel a' mint az ismét feje lett a' ministeriumnak, ez egy alkalmat sem mulasztott-el, mellyben Pittet tüzesen megtámadhatá. Az egyház' és kormány' emberéből 1805ben radicalis lett Cobbett. 1810ben két esztendei, newgateben töltendő fogságra 's 1000 font sterling fizetésre ítéltetett. A' habeas-corpus-akta felfüggesztetését sejtven 1817ben Amerikába hajózott, 's csak akkor tért vissza, midőn ama felfüggesztetésnek vége lett. Régolta vágyott Cobbett parlamenti követségre; 's a' reformbill megerősítése után egy todmordeni nagy gyárbirtokos Fielden' segedelmével követte választatott Oldhamban, melly hely most halála által ürült-meg. Cobbett, mint dialektikai író, nem nagy hírnű. Soha sem fogá-fel a' tárgyat egész kiterjedésében, azért is nézetei szüntelen egy oldalúak valának. De ha egyes eset adatott elébe, abból többet tudott teremteni mint akárki. Valamelly tárgy feletti vizsgálati újak és világosak valának, 's a' mit rajzolni kelle, azt remekül rajzolá. Az ő „mezei lovaglásai“ (rural rides) talán az angol scénák' legjobb rajzolatjai, mellyek valaha íratlak. A' falusi élet leírása Pensylvániában,

midőn 1817ben ott tartózkodék, hasonlókép csudálkozásra méltó. Mivel ő mindent pontosan vizsgált, előadása mindég híven festé a' tárgyat. Stylusa lelkes vala, és különös. Korábbi írataiban valamennyire declamatori hangja által a' francia írókhoz látszék hajlani; érettebb esztendeiben, beszédében és stylusában a' sax tulajdon uralkodék. Ámbár Cobbett általánosan véve jó szónok volt, mindazáltal jó parlamenti vitatónak (debater) éppen nem mondathatott, azért az alsó házban nem is vala a' maga elementumában. Elég jól beszéle, midőn egyedül maga szolla, de nem vala képes az ellenmondást mérsékléssel tűrni, 's egy vitatáshoz megkivántató segedelmi forrásokkal nem bírt. Miválhatott volna belőle, ha korábbi esztendeiben jut vala a' parlamentbe, ezt meghatározni nem lehet; de 70 esztendős korában bizonyosan felette öreg volt arra, hogy mint kész szónok léphessen-fel. Tarta ugyan egy vagy két jó beszédet, de mindég ugyanazon dolgot ismételé. Registerjének is némi tekintetben ilyen ismételések voltak hibái; de szerencsés fejtegetései és rajzolati elfelejtették, hogy ugyanazon okok már százszor is előhordattak. Cobbett egy özvegyet és számos háznépet hagyta hátra; két fia ügyvéd, még pedig, a' mint mondják, jó hírű. Nem könnyen támad valaki, kivel a' közönség, a' nélkül hogy valami ragyogó talentummal bírjon, szünetlen annyit foglalatostkodjék, mint Cobbettel. Minden hibái mellett is neve a' jeles férfiaké közt fog említeni.

Ferencz-csatorna.

Felterjesztvén a' két testvér, Kiss Gábor és József 1792ben legfensőbb helyen azon javallattervet, melly szerint, egy $13\frac{1}{2}$ geographiai mérföld hosszú hajózási canális által köttessék-össze a' Duna a' Tiszával Monostorszegh és Tisza-Földvár közt; az érintett testvérrrel bójtmás hava 27-ikén 1793-ban formális szerződés köttetett, melly következő fontosabb kedvezéseket foglalja magában:

1). Mivel az ásandó csatornának jobbadán a' bácsi cameralis uradalmon kelle keresztül vitetnie, a' vállalkozóknak avagy entrepreneuröknek egyedül azon jog engedtetett-meg: hogy a' hajókázást űzzék; minden regale beneficium azonban a' földes uraság jussa maradt, de úgy, hogy a' javallók avagy proponensek munkásaiknak italt 's más élelmi szükségeket nyújthassanak bizonyos feltételek alatt, esztendei 50 forint bérlet mellett. — Átengedetett hasonlólag a' vállalkozóknak a' halászat, de csupán a' banátusban a' privilegiált 25 évre 50 forint esztendei árendapénz lefizetése mellett, mellyet kötelesek voltak a' cameralis uraságnak lefizetni, valamint azon széna, melly a' töltéseken nőtt; ennél fogva tilos volt a' jobbágyoknak a' töltéseken legeltetni.

2). A' vállalkozók leköteleztettek, azon urasági 's jobbágyi földek közösüléséül, mellyek a' csatorna innen 's túl felén feküdtenek, annyi számú hídát felépíteni saját költségükön 's azokat jó karban fentartani, mennyit a' törvényhatóságok szükségesnek lenni találандnak; 's mivel a' társaság a' 25 privilegiált esztendő alatt a' hajókázás hasznát kizárólag húzná a' csatornán, köteles is a' canalis költségeit 's annak fentartását, úgy hasonlólag az azokon átvezető közösülési bídákat a' magáéból adni, a' nélkül hogy valamit vagy az uraságtól, vagy pedig a' hídónjáró községtől bármi nevezet alatt is venne.

3). A' vállalkozók megnyerék az egész só-szükség szállítását Szegedről Eszékre 's Mohácsra, valamint Földvárra is a' Dunán, a' mennyiben a' sót az utolsó rakhelyre Szegedről egyenesen vízen szállítani szükséges volna, ezentul 70,000 mázsa só hordatását évenként Szolnokról Pestre, még pedig úgy, hogy azon esetben, ha azok kívánnák ezen mennyiséget Pestnél tovább, Pesten felül például más rakhelyekre, Komáromba, Győrbe, Nadszeghbe 's Posonyba szállithassák, mellyet nekik a' pesti kir. sótisztás kijelelend. A' többi rakhelyet, mint Baját 's Dunavecset illetőleg, a' tár-

saságnak csak azon sómennyiség engedtetett - által, mit a' jobbágy csak költségesen 's így bajosan hordhatna oda.

4). Átengedetett a' társaságnak azon építési fa, melly Becsén és Kanisán feküdt, mérsékelt, 's az építés' végeztétől számolva, 3. év után fizetendő árért, mellyek t. i. a' zsilipekhez, hidakhoz, hajókhöz szükségesek; a' többi faszükség pedig az erdei díj avagy taxa elengedésével azon fizetésért, mit teend a' kiszolgáltattott fa, a' csatorna' bevégezése után, folyó mértékben.

5). A' társaság 200,000 forintot kapott a' csatorna' építéséhez, mint aerarialis kölcsönözést. A' kamatok, mellyek 8000 forintot tesznek évenként, valamint az annak idejében vissza fizetendő tőkepenz, melly 10 év lefolyása után a' csatorna végeztétől számolva, 15 esztendei rátában visszapótolandó vala, 's a' kamaton kívül 13,333 fl. 20 xr. tón; 's ha a' vissza térítés nem történnék rendesen, többek közt a' vállalkozóknak azon fuvariból pótolassék ki 's húzasék-le, mit az aerarialis transportnál keresnek.

6). Mindenkinek szabad akaratjától függjön, a' bátorságosítás avagy assecurantia 's a' fuvarpenz' letétele mellett a' mázsát 's mérföldet félkrajczárral számolva, a' csatornán végig vitorlázni, mellynél minden tévelygés gátlásául, a' nedves árúknál az akó egy mázsának vétessék, a' gabonánál pedig egy mérő tiszta búza vagy rozs $\frac{3}{4}$ mázsának, végre egy mérő árpa 's zab $\frac{1}{2}$ mázsának. — Ennek lefizetésénél köteles a' társaság fizetés nélkül oda engedni lovait, a' portékákat az egész csatornán keresztül assecurálni, 's ugyan azon üres hajókat fizetés nélkül ismét vissza szállítani. Ellenben jussa van a' csatorna társaságnak, ha az áruk, avagy pedig a' gabona a' társaság' hajóival vitetnék által a' csatornán, az akótól vagy mázsától 9, a' tiszta búza vagy rozsmérőtől 7, az árpa és zabmérőtől 5 krajczárt venni.

7). Helybenhagyá Ő Felsége, hogy ezen csatorna a' hídakkal és zsilipekkel, ugy hasonlólag azon sze-

mélyekkel együtt, kik azon útnak, — hajóikkal a' csatornazsilip' torkolatától számolva, a' privilegiált 25 év alatt minden adófizetéstől és vámtól ment legyen, 's hogy bárkinek se legyen szabad, akármiféle ürügy alatt is, a' privilegiált bátorságosítási 's fuvar pénzen kívül hid-vagy vizvámot kérni.

8.) Megengedettett a' társaságnak, vitorlazászlóján a' kir magyar színt 's a' czímert következő körül irással viselni: privilegiált magyar királyi hajózási társaság.

9.) Megtiltatott általában, akármit is építeni azon telken, melyet a' csatorna 's a' töltések foglalnak-el; úgy hasonlólag a' vizet lecsapolni, avagy akármi képzelhető hajókázási akadályt tenni, annál kevesbé volt pedig szabad a' töltésen 's körülötte valamit elővenni, mi a' kiöntésre nyújthatna alkalmat. Ellenben leköteleztetett a' hajózási társaság minden kárért jót állani, mit a' csatorna' pusztító vize okozhatna a' környező földbirtokosok' telkein, 's azt részrehajlatlan becsü szerint kipótolni.

10.) Meg volt engedve a' társaságnak, valamint a' töltés és a' csatorna ágyához, úgy más egyéb épületekhez, 's a' lészálóhoz is, a' talán szükséges földet beváltani, mellynél még a' szabados örökségi avagy allodialis földek, legelők, tavak, posványok, 's más urbéri földek, fizetés nélkül átengedettek.

11.) Miután már a' privilegiált 25 esztendő lefoly, melly az építés bevégezésétől számoltatik, szabadon álljon az Aerariumnak magáévá tenni a' csatornát, melly esetben leköteleztetik a' társaság, valamint azon ingyen nyert cameralis földeket ismét ingyen, úgy az ehez használt külső fundust is a' csatornával együtt, tiszta kipótlásért, melly részrehajlatlan 's mérsékelt becsülés által történend-meg, a' felváltalt 's elkészült építményeket a' kamarának átengedni. — Azon esetben, ha az Aerarium a' csatorna' áltvétele helyett azt még tovább is bizonyos esztendőkre átengedni akarná a' társaságnak, ezen második időszak után ismét újonan

becsültessék-meg, mellynél azonban, mint már magából a' dologból érthető, a' privilegiált esztendő' lefolyása után, ha t. i. a' csatorna még tovább is kezében hagyatnék a' társaságnak, a' kir. kincstár visszaveheti az aerialis transportok iránti kötelezését, 's másokkal új szerződésre léphet.

12). Megengedé Ő Felsege, hogy ezen csatorna akkor, midőn már tökéletesen elkészülve lesz, saját nevét viselhesse.

Helybenhagyást nyervén már a' szerződés legfensőbb helyen, az első privilegiált magyar hajózási társaság Bécsben tartá közgyűlését 1793diki Aprilisben, mellyben a' két Kiss testvér által illő beszéddel nyittatván meg a' gyűlés, plánumok, 's a' valósitással egybeszótt tárgyak 's költségtervek szigorú megfontolás alá vétettek 's az igazgatóság 's a' választottság' kinevezéséhez fogtak. Az összesereglett részvényesek igazgatókká választák: Apponyi Antal és Harrach János grófokat, választottsági tagokká Kem-pelen Farkas,, Battyáni Károly gróf, Redel Ferencz, Maassburg báró, Heimerle és Köhler urakat, társasági titoknokká pedig Drescher udvari ágenst, végre Magyarorszáiban lakozó ügyviselőnek Schickmaier urat Budán.

A' munka' kezdeténél csak 10 földmunkás jelent-meg, mivel eleintén sok fáradságba 's rábeszélésbe került ezen embereket próbatételre bírni. Miután azonban a' munkáról, 's a' nekik ígért bér' pontos kiszolgáltatásáról, úgy végre arról is meggyőződve voltak, hogy azon esetben, ha szorgalmasak, eleget kereshetnek magoknak; száma a' munkásoknak rövid idő múlva ezerre nevedett, kik aztán éjjel is holdvilágnál dolgoztak, 's nem sokára már 800 — 1000 köböl földet hányták-ki a' csatorna medréből.

(Vége következik.)

Egy tolvajság felfedez egy hamis pénzcsinálót.

Nem rég a' politia Berlinben különös úton akadt nyomába egy hamis pénzcsinálónak. Egy reggel félénk

képpel megy egy ifjú ember egy szabóhoz, 's kéri, hogy köpönyegéből a' bállást vegye-ki, mivel annak színét nem szenvedheti, 's más színűt tégyen helyette. Az ifjú megmondja a' napot, mellyen eljövend a' köpönyegért, 's azzal elmegy. A' szabó nézegeti a' köpönyeget, 's egy elrejtett zsebjében ötven talléros banknótát talál. Gondolván, hogy birtokosa nem tudja pénze' hol létét, mivel azt különben kivette volna, kezéhez veszi a' banknótát, 's egy pénzváltóhoz viszi. A' pénzváltó addig várakoztatja, míg egy politia biztos ott terem, jelenti a' reszkető szabónak, hogy a' banknóta hamis, 's majd elkapja érette jutalmát. A' szabó megijed, megvallja az igazat, és hogy az ifjú mikor fog a' köpönyegért hozzá menni. A' meghatározott órában eljő az ifjú, 's a' változtatás nélkül hagyott köpönyeget kezéhez akarja venni, midőn a' politia biztos előlép, 's kérdi, hol vette, a' hamis banknótát. Az ifjú elsáppad, könyörög és sir a' biztos előtt, hogy ő a' pénzről semmit nem tud, 's a' köpönyeget egy kávéházból hozta-el magával. Hogy tehát a' köpönyeg' tulajdonosa kinyomoztassék, az ifjúnak azon kávéházban feljebb alább kelle sétálnia a' politia jelenlétében. Két estve híjában vártak a' köpönyeg' urára; de a' harmadik estve egy magos erős ember neki megy az ifjúnak, tolvajnak nevezi azt, 's elkezd mocskolni. A' politia biztos előáll, mutatja néki az ötventalléros hamis banknótát; az ember elbámul, elhalványul, 's vétke megvallása közt vitetik a' fogházba.

Rejtett szó.

Öt betűmből három első oda vezet,
 Hol nyílnak új élet, vég és emlékezet.
 Megjelen két jegyem következés előtt.
 Váramból a' Magyar sok Törököt lelőtt.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 2dik számbeli Rejtett szó Gerény.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

4. szám.

Julius 11dikén.

I d ő.

A' nap küdhe borúl, elfogy az Óceán,
A' szirtek' 's a' hegyek' fellegi bércei
Elmállott hamuvá válnak; az ősz idő
Mindent fékje után ragad.

Csokonai.

Cobbett.

Második czikkely.

Közelébbi czikkelyünkhez (mellyet a' Morning Chronicle és Allg. Zeitung után adánk) függelékül még e' következőket közöljük Cobbetről ugyancsak az Allg. Zeitung szerint: Nyolcz esztendei katonáskodás után Új-Skócziából, hol dobosból strázsamesterré lett, 's üres óráit mindenféle tudományok' tanulására fordította, 1791ben Philadelphiába ment, könyvkereskedést állita ott fel, 's Porcupine (tövisesdisznó) Péter név alatt mint politikai író lépe-fel. Tíz esztendő mulva visszatért Londonba, 's csakhamar „Weekly Register“ (heti laistrom) című folyóírást alapítá, melly nagy tetszést nyert 's egészen népszerű (popularis) hangon volt írva, de őt többször is fogságba vitte. Elméjének különös szüleménye egy angol grammatika, mellyet a' szabályok' használásánál közbe közbe szórt csípős satyra tesz leginkább nevezetessé. Mikép elegyíti ő ott a' politicát a' syntaxisba, kiteszik abból, hogy egy angol thrónbeszédet hoz-elő annak megmutatására, millyen stylusbeli hibákat lehet tenni. 1817ben ismét Amérikába ment, 's 1820ban tért-vissza Londonba, hol azolta a' radical-reformerek

közt különös helyet foglalt. Végre 1832-diki Decem-
berben parlamenti követté választatott. Hogy ő ezen
elválasztatását úgy nézte, mint élete' fő fordulópont-
ját, kitetszik abból, hogy egyszer élete' leírását meg-
ígérte illy cím alatt: „Egy parasztsuhancznak parla-
menti taggá lett előlépése, lerajzolva Cobbett William
Oldhami követ' történetében,“ mellynek címkepe őt
kétféleképen ábrázolta volna: mikép hajtja-ki paraszt-
újjasban öltözve a' varjúkat a' vetésből, — 's mikép
szólítja-meg az előlülőt a' követek' házában. Cobbett-
nek a' parlamentben egészen elkülönzött helyzete va-
la, hová úgy esett-be, mint valami idegen elemen-
tum. Lassankint mindenféle véleményűekkel össze-
kapott. 1833-diki Majusban sürgeté Peelnek a' titkos
tanácsból elmozdítását, midőn olly illetlen kifejezé-
sekkel élt, hogy beszédét a' jegyzőkönyvbe nem le-
hetett iktatni. A' birminghami egyesület' fejével Att-
wooddal a' papirospénz' tárgyában kapott-össze. Sir
Francis Burdettnek, ki elébb radicalis volt 's lassan-
kint conservativ-whig lett, e' szép címet adá: „rég
kocsisló;“ 's O' Connellt 1829-ben, ki őt akkor vad-
állatnak nevezé, illy címekkel tisztelé-meg: „aláva-
ló, bolond, gazember, kicsapott hízelkedő, reszke-
tő magaveti, ostoba, szemtelen kiabáló, lelkiismé-
ret nélküli semmirekellő, mérget köpködő varasbé-
ka, féreg.“ Parlamenti vitatásakor majd minden ülés-
ben előjöttek néhány megszokott stereotyppá vált ja-
vallatai. Rendesen indítványt tett a' papirospénz' el-
törlése végett, melly reá nézve olly nagy botránko-
zás köve volt, hogy egykor hosszas betegsége után
Registerjében ezt jelenté, „hogy hirtelen helyreállott
egészsége, a' mint olvasta, mikép dolgozik Jackson
general a' bank és papirospénz ellen.“ Másik ked-
velt tárgy vala előtte a' földmivelés, mellyet ő maga
is nagy tűzzel úze. Így mindég a' maláta- vagy sza-
ladtaksa eltörlése mellett volt, és furcsa 's tüzes hosz-
szú beszédek tudott a' felett tartani, mennyire óhaj-
tani lehet, hogy minden gazdaembernek legyen pin-

czéjében egy hordó jó sere. Cobbett csaknem bigott követője vala az angol egyháznak, 's ellensége azon leginkább Brougham lordtól előmozdított szándéknak, hogy a' nép' minden osztálya közt felvilágosodás terjesztessék, melly tárgyról hosszú beszédet tartá az alsóházban a' szegények' oktatása ellen, mivel által csak haszontalan képzetek töltik-el azok' fejét. Élete igen nevezetes részét teszi útazása Irlandban 1834-diki Septemberben. Előbb O'Connellel nagy barátságra lépett, 's a' nagy agitator az ország' minden részeiben felszóllítá követőit, hogy angol barátjokat a' legszívesebben fogadják. Irlandról, jószágai' kormányzójához Marshalhoz írt leveleiben, mellyeket Registerjében közzétett, szívreható rajzolatokat tőn az ott uralkodó nyomorúságról, de a' mellyekben szidta egyzsersmind a' rossz növényeket, krumplit, 's érzelgően dicséré az irlandi — disznókat. Az utóbbi időkben a' whigek iránti gyűlölsége, vagy más akármí indítók arra vette, hogy Sir R. Peel mellé üljön a' parlamentben, 's a' torykat rendszerük' szembetűnő helybenhagyásával szerencsésíttse. Wellington herczeg iránt, mint hajdani strázsamester, mindenkor tisztelettel viseltetett, ámbár, mint minden radicalis, idegenkedett a' katonai állapottól. Utolsó napjaiban torokgyulladás környékezte, melly még veszedelmesebb lett az által, hogy meg nem tudá magát a' parlamenti gyűlésektől tartóztatni. Cobbett John a' fia, ki a' Registert folytatni fogja, elbeszéli halála' körülményit, mellyek eléggé leírják Cobbettet. Kevéssel halála előtt gyenge hangon ugyan, de szokott elevenségével beszélt a' politikáról és gazdaságról, 's az előtt való napon elhordatá magát szántóföldjein, 's ott a' „Cobbett búzának“ 's növényeinek négynapos esőt kívánt. Cobbettnek elmésen írt characteristicáját láthatni ily című ismértetes könyvben: „Babylon the great.“ Vol. II. p. 188 a' mivel megegyez a' Times hírlap is, mellyel Cobbett sok esztendeig czivakodék.

*Ferencz-csatorna.**(Vége.)*

Junius 9dikén 1794ben tétetett-le a' főzsilipnél a' talpkő, melly a' csatorna' közepén van alkalmazva közel Verkasznál, akkori personalis Ürményi József által. Egy e' célra különösen faragott kőben, mellynek fedele urnát ábrázolt, különféle arany 's ezüst pénzekén kívül egy ércztábla helyheztesett emlékirással. E' felírás ki is nyomtatott, 's azok közt osztatott-el, kik a' talpkő letételénél foglaltosak voltak. Ezen ünnepies pompánál jelen voltak a' többek között: a' tótországi general parancsnok 's altábornagy báró Geneyne, a' karloviczi metropolita Strati-mirovics több archimandritával; Ürményi Mihály kamarai tanácsnok 's administrator, 's több más nagy rangú személy a' katonai 's polgári rendből. Az időben lankadhatlan iparral munkálkodott a' csatorna ásásánál több mint 4000 ember, 's már a' második esztendőben több vala kiásva $\frac{2}{3}$ földnél, a' szükséges épületek felkészültek, két zsilip csak nem egészen be volt végezve, úgy végre a' két más főzsiliphez is téve volt a' fundamentum. Félbeszakasztatván azonban az építés a' háborús idők miatt, ezen privilegiált magyar hajózási társaság főigazgatását Ő Felsége 1798ikban gróf Saurau financz-ministerre bízni méltóztatott, 's neki e' célra tulajdon a' társaságból álló igazgatóságot alárendelni, Apponyi Antal gróf, cs. kir. kamarás, tettes Tolna vármegye főispánjának előlülése alatt; melly igazgatásnak tisztében álla, a' csatorna építés' minél előbbi bevégzésére, valamint az egész társasági cél' megerősítésére különös figyelmet fordítani.

Az érintett kir. biztos' alatt Januarius 22kén 1798-ban tartatott közgyűlésben, mellynél a' főreszvényesek mind személyesen jelen voltak, Ő Felségének a' csatorna készítése iránti kegyelmes gondoskodása, egyértőleg a' legtisztább 's legszívesb köszönet-érzéssel

fogadtatott, 's ennél fogva határtalan hatalom adatott udvari tanácsnok Redl Ferencznek, kir. tanácsnok 's a' főépítő igazgatóság előjárójának Heppe Szaniszlónak 's udvari ágens Haymerle Ferencznek, mint e' célra egyenesen kinevezett igazgatóknak, mind azt tehetségük szerint előmozdítani, mit a' társaság' jólléte megkíván. — Ezen oklevelekben egyszersmind lekötelezék magokat a' főrésztvényesek, kik közt a' nevezetesb résztvénybirtokosok valának, az 50 egész résztvényért 10,000 forinttal számlálva, az az: a' már összegyűjtött 500,000 forintból álló tőkepénzért, 's a' csatorna' elvégzéséhez netalán még szükséges summáért in solidum, jót állani; ez alkalommal meghatalmaztatott egyszersmind a' directió, ezen vég célra egy főkölcsönözést nyitni, 's partialis obligatiókat közre bocsátani. — Egyébiránt kegyelmesen bizonyossá méltóztatott tenni Ó Felsége a' társaságot, hogy mihelyest elég katonaság térend vissza az országba, a' munkák' serényebb előmozdítása végett, mindenütt hol szükséges lesz, azok használtathassanak.

E' csatorna' szélessége legtöbb helyen 12 öl, mélysége 6 láb; láthatni annál 5 nagy fallal kirakott szekrény zsilipet, melly által a' Duna 's Tisza közti különbség, melly 23 láb esést tesz, kiegyesíttetik; könnyen hordozhat 3000—9000 mázsa terhet, 's rövidíti a' Dunán kerülést 3—4 hétről 2—3 napra. Ezen csatorna' kitisztítására, vagy mélyeztetésére a' kir. priv. magyar csatorna 's hajózási társaság 1819ben cs. kir. kapitány 's választottsági tag Wieser' vezérlete alatt, egy iszap tisztító erőművet készíttetett Starhan mechanikus által. E' most felhozott erőmű 40,000 váltó forintba került, 's annyira megfelel a' célnak, hogy naponként 30 köböl iszapot kiemel. Azon hajók összesen, mellyek azon fel 's alá vitorláznak, ökrök 's lovaktól húzatnak, nem lévén a' víznek áradása. 1817ben, a' csatornán 1159 hajón 1,260,200 mázsa teher hordatott-el, mellyek jobbadán készületlen productumok voltak. A' bácsi canális 1807ben nyerte tökéle-

tes bevégzését. Mindezen kedvező körülmények mellett is, álrontván nem régiben a' Duna, 's az által eliszapoltatván ezen nagy folyam' egyik tekervényes ága; nevezetes változásnak kell történni, míg ezen csatornát tökéletes jónak nevezhetjük.

Ezeket előrebocsátván, nem lesz talán érdek nélkül a' Pest-Szeged közti vízcsatornáról még következőt felterjeszteni. Illő helyen alkalmazott mesterséges csatornák sokkal hasznosabbak az országos kereskedelemre nézve, mint a' természetes folyóvizek, azokon nem gátolván a' hajózást sem a' dagály, sem az apály, sem végre a' szelek; de még éjjelenként is bátorsággal haladhatni előre, nem lévén ott, mint a' folyamokon, felállítva hajómalmok, mellyek gyakran végveszéllyel fenyegetik a' terhelt hajókat. Láthatni ennélfogva a' kereskedést nagyban úzó országokban a' folyóvizek' hosszában is ásva vízcsatornákat. Hasztalan marad minden elmélkedés 's rábeszélés, hogy alsó Magyarországon a' földművelésre több szorgalom fordíttassék, míg nincs kilátás, földterméseinket jobb áron eladhatnunk. Mind addig míg pusztán maradnak földeink, 's míg több négyszeg mér-földnyi mező parlagon fekszik, ha földbirtokosainknak a' mesterséggel termesztett takarmányok' szorgalmas művelését, valamint azt nyugoti szomszédinknál mindenhol láthatjuk, szívvel, lélekkel ajánljuk, csak falra hánnyuk a' borsót, mivel erre ők nem is halgatóndanak. Ezenkívül, amaz emberek, kik eddiglen csupán fuvarozással foglalatoskodtanak, a' földművelésre fordíthatják idejüket. Azok, kik eddig közösülésbe nem is jöttenek míveltebb embertársaikkal, megismérni kezdik azokat, 's így javul erkölcsük.

Ezen csatorna' készítésénél nem csupán azonczél éretik-el, hogy a' Haza' termései könnyebben kerítésbe jönnek, 's megjutalmaztatik a' földművelő' fáradozása; de, a' mi még több, hajókkal hordatván-le az országútak' készítésére szánt építványszerek, kü-

vek, kavics stb. nem leszünk még századok után is kéntelenek olly homoksivatagokon és sáros úton kocsizni, mellyek' látásánál a' jobb érzésű ember' szíve csaknem megszakad. Mivel tehát fősvénykedni mindennel vétek, egyedül az idővel nem; ne halasszuk évről évre ezen fontos 's közboldogító terv' minél előbbi munkába vételét 's valósítását. A' nép' művelődése 's a' Hon' boldogítása legyen iparunk' célja. A' nép' művelődése olly fontos tárgy, mellyet kötelességünk mindég és mindenütt, valahol csak lehet, szóba hozni, 's előrerugtatni. Egyébiránt is mostani helyheztetésben előttünk dicsőség áll, mellettünk szégyen, 's a' megfutamlásban nincs semmi menekvés. Azt hiszem, hogy azoknak, kik ezen nagynemű vállalatban tehetőségük szerint fáradozni fognak, eszük, erényük 's rendületlenségük a' beállott időpont' nehézségeivel egyfokon állandó, 's neveik a' legkésőbb időig polgártársaik' legdrágább emlékezetei közé fognak tartozni.

Hosszú leendő ugyan az érintett Pest-Szeged közti csatorna, mivel az mintegy 24 geographiai mérföldet foglalánd-el, 's ennél fogva nevezetes a' költség is, melly annak rendes alpok szerinti valósítására multhatatlan szükséges. Ha azonban felvesszük, hogy azon nagy mezővárosok, mellyek' határin ezen csatorna keresztül vezetetni fog, azt szívvel 's lélekkel óhajtják, 's hogy ezen cél kivitelére privilegiált Kecskemét város akkorban, midőn a' Pest és Szolnok közt ásandó csatorna' megvizsgálása történt, egyedül 25,000 munkást ígért esztendőnkint a' költség' könnyítésére, vagy a' mi ennyit teszen, hogy maga határan akarja azt kiásatni, — milly áldozatokat más több gazdag 's nagy mezőváros is teendő, általa lelkesítve; — illy felette kedvező körülményeknél méltán feltehetni, hogy rövid idő alatt a' legjobb sikerrel kezdetthet el. Nem lehet nem állítani, hogy minden tehető hazafi szívesen részvényes leszen olly munka' létrehozá-

sánál, melly bizonnyal gazdagon fog kamatozni. — Nincs most már hiány ügyes föld 's vízmérőkben is, mint volt egykor, kik olly nagy terjedésű lapság' libellatióját a' legnagyobb pontossággal végezni tudják; tekintsünk csak jelenleg Pétervároth vagy Új-Vidék körül foglalatatoskodó Duna mappeurökre, 's azokra kik a' Tiszának trigonometriai 's hydrometriai mérésével foglalatatosak Szegedthől Szolnokig. Ezek, mint tudva van, a' magyarországi kir. építő fő-kormány igazgatása alatt állanak, 's ott nyerték kimívelődésüket, 's kik által leendő felméréstetése a' csatornavonalban fekvő térnek, legfensőbb helybenhagyás után, legtanácsosabbnak lenni látszik.

Novák Dániel.

A n e k d o t a:

Egy paraszt látván, hogy az öregek, ha olvasni akarnak, pápaszemet tesznek orrukra, azért feltevé magában, hogy egyet ő is minélelébb szerzend magának. Kis idő mulva P—re menvén, szemébe tűnnek a' pápaszemek, kér egyet az árustól; orrára teszi, könyvet nyit, „ez nem jó,” úgy mond, 's visszaadja; az árus másikat, ismét harmadikat ad kezébe, de egyiket sem találá jónak. „Kend talán, nem tud olvasni,” mondá végre, az árus. — „Ha tudnék nem vennék pápaszemet,” válaszolá a' paraszt. *pl.*

Rejtett szó.

Hat betű, 's meghúзва négyem' madár teszi,

Vég négyemet pedig az ember megeszi.

Egészem' a' szépnem hordja fátyol alatt,

Falukon 's pusztákon hever marha alatt.

Ifj. Szana Pál Poórul.

*Jegyzet: A' 3dik számbeli Rejtett szó Sirok
(falu, 's váromladek Hevesben.)*

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

5. szám.

Julius 15dikén.

Míg a' virtus 's emberiség
Nemes tüze szívemben ég,
'S érttek mindent elhagyok;
Míg szívem kész szent Hazámért
Feláldozni minden csepp vért,
Addig frissen 's jól vagyok.
Gróf Teleki Ferencz.

Zumalacarreguy.

Zumalacarreguy Tamás 1789ben született Ormaisteguiben Guipuzcoa tartományában, előkelő nemzetségből. A' Napoleon alatti franczia beütéskor a' törvényt tanulá Pamplonában, de elhagyá a' tanulást 's a' haza oltalmazók' sorába állá. Később kapitány vala Mina alatt. Mikép viselte magát a' cortes kormány alatt, e' felett különbözők a' hírek. Némellyek szerint a' constitutió' ügyéhez ragaszkodék; mások azt állítják, hogy 1822ben a' Quesada vezérelte hitsereghez általment 's abban majorrá nevezetett. A' korlátlan kormány' visszaállítása után alezredekessé, utóbb az estremadurai ezred' vagyis 15dik sor ezred' ezredesévé tétetett. Zumalacarreguy VIIIdik Ferdinánd' tisztikaránál jó kormányzónak tartatott; de tulajdonképeni katonai észt nem tulajdonítának nékie. Midőn 1832ben a' La Granjai történetek után Zea' ministeriuma a' hadsereget kitisztította, azaz azon tiszteket, kik carlismushoz szításukról ismeretesek, vagy gyanúsok valának, elbocsátotta, Zumalacarreguy is az elbocsátottak közt volt. Megjegyzésre méltó, hogy Quesada generál jelenté néki elbocsáttatását, ki alatt

a' cortes kormány ellen harczola. Zumalacarreguy ekkor Pamplonában vonult-meg, hol felesége lakott. Midőn VII. Ferdinand' halála után a' baski tartományok kiváltságos jussaik mellett fegyvert ragadtak, az előbbi csatákból isméretes Santos Ladron vala az első, ki magát a' zendülés' fejévé tette. Ez a' királyné' seregétől fegyveres kézzel fogatván-el agyon lövett. Követé őt a' vezérségben Eraso, ki csakhamar kénytelen lett Franciaországba szökni. Ekkor Ituralde, egy navarrai gazdag birtokos egyesíté a' carlisták' romjait Puente la Reynában, hol felállá a' carlista junta, 's honnan egész Navarra fegyverfogásra szólítatott. Követte a' felszólítást Zumalacarreguy is, midőn sokaktól ő javaltatott vezérül. De Ituralde mind addig vezérnek tartatott; 's Eraso is visszatért Franciaországból, és ezt kívánták köz akarattal vezérnek. De Eraso, ki akkorig csak vámkatonákat vezérelt, szerényen vonogató magát a' kormánytól, és Zumalacarreguyt ajánlá vezérül mint legalkalmasabbat, ki már kormányzott egy ezredet, 's kinek ügyessége előtte isméretes. Ekkor tétetett Zumalacarreguy fő vezérre, 's ez idő óta ő vezeté a' lázadást a' baski tartományokban és Navarrában. Hogyan állított az új vezér csaknem minden segedelem nélkül hadi sereget, mikép szerzett annak fegyvereket, 's mint fárasztá-ki újonnan teremtet seregével a' királyné' legjobb generáljait: eléggé tudva van. A' mi e' carlista generál' politikai véleményét illeti, ez meglehetősen homályban van. Nem tudni, mennyire terjedt Don Carloshoz való ragaszkodása, 's valjon Don Carlos' neve nem csak arra szolgált-e neki, hogy a' legitimitás örve alatt Navarra' és a' baski tartományok' jussait kivívja. Úgy látszik, hogy a' christinosok próbálták hatalmas ellenségüket pártjokra hajtani, nevezetesen egyszer az a' hír terjedt, hogy öccse által, ki igen szabad gondolkozású 's Burgosban a' kir. audienza' előlülője, alkudozást kezdtek véle; de Zumalacarreguy álhatatos maradt a' tőle olly hatalmasan védett ügy mellett.

Harcz' közepette, mellyben szüntelen személyesen jelen vala, találta-meg halálát. Junius 18dikán, midőn serege Bilbao' egyik külső városát rárohanással elfoglalta, sebesíté-meg egy golyóbis, 's e' sebje miatt megholt 25kén reggeli 11 órakor. Carlista tudósítások illy képét adják az elhunyt bajnoknak: Zumalacarreguy közép termetű volt, 's kövéredni kezdett. Sokat jelentő ábrázatja vala, eleven, általható szemei; ki felé pedrett bajusza 's széles arcyszőre bajnoki tekintetet adának nékie. Munkásságát 's emlékezőtehetségét csudálni lehetett; hadiseregéből minden katona jobban felvult jegyezve fejében, mint a' sereg' jegyzőkönyvében. Ritkán írt; feleségéhez intézett levelei igen rövidek valának, mintegy illyen formájúak: „Egészségem igen jó; légy egészen nyugodt. Leányunknak egy pár csókot küldök.“

A' hideg fürdő.

A' hideg fürdőnek a' testre közvetlen hatása abban áll, hogy az a' bőrt erősen összehúzza, 's a' nedveket a' belső részek felé nyomja. Ennek vége lévén az egészséges testben megfelelő viszonthatás mutatkozik; a' bőr magától ismét kiterjed, a' nedvek ismét a' külső részek felé tolúlnak, 's ezen erőteljes, az egész organismust általjáró életmunkásságtól függ különösen a' hideg fürdő' elevenítő hatása. A' hol tehát az organismus felette gyenge arra, hogy ezen utánkövetkező viszonthatást szülje, vagy a' hol a' felette nagy bővérűségnél a' vérnek belső részek felé tolulása által veszedelem származhatna, vagy a' hol a' felette hosszas fürdés által az első összehúzó hatás a' tagokat mintegy elzsibbasztja, — ott a' hideg fürdő csak kárt okozhat. A' fürdés alatt víz is szívódik-fel a' testbe, mellynek mennyisége a' körülményekhez képest nagyon változó; és kétség kívül ez is tesz a' hideg fürdő' frissítő tulajdonságára.

Általánosan azt lehet mondani, hogy a' fris és hideg fürdő azoknak szolgál megfrísítésül és erősí-

tésül, kik egyszerre utánna megújulást vagy erősödést éreznek; ellenben azok, — kik a' hideg fürdő után nem jól érzik magokat, fáznak stb. 's ez, az utánna következő mozgás vagy a' test' erős dörzsölése által sem múlik-el, — erősödés helyett csak gyengülést fognak azáltal tapasztalni, 's többnyire nagyobb haszonnal használhatják a' langyas vagy meleg fürdőt. Kivált sokaknak, kiknek inaik nagyon izgathatók, vagy bőrük igen érzékeny, náthára hajlandók stb., eleinte nem hasznos a' hideg fürdő; de lassankénti szoktatás által, a' langyas vízről hidegebbre fokenként menvén-által, reájok nézve a' legjobb erősítő szerré válhat. Az igen telivérűeknek is csak nagy vigyázat 's egyébiránt felette mértékletes életmód mellett engedtetik-meg a' hideg fürdő. Hasonlóképen kerülni kell azt a' nátha alatt, 's darab ideig a' változó hideglelések után. A' jéghideg fürdőket csak nagyon erős testalkatúak tűrhetik-el, 's azokat kis gyermekeknél használni, annyit tesz, mint azok' életét veszedelemre tenni-ki. Általában véve a' hideg és friss fürdők leghasznosabbak a' 10—50 esztendő embereknek 's leginkább férfiaknak; fiatalabbaknak 's öregebbeknek, valamint fejérszemélyeknek is többnyire tanácsosabb a' langyas vagy meleg fürdő, melly szabály mindazáltal sok kivételekkel jár. A' hideg fürdő felette hosszasan, vagy felette gyakorta használva, a' legnagyobb gyengítő szer; de, ki tulajdon érzéseire figyelmez, az tőle soha sem félhet, Hasznosabb a' hideg fürdő folyóvízben vagy tóban, hol szabadon úszni, 's mozogni lehet, mint kádban. A' tengeri fürdők' hidegét könnyebben ki lehet állani, mint más fürdőkét. Különös erősítőnek és frissítőnek mondják az olyan fürdést, midőn az ember mezítelen testtel kiáll egy záporosóre,

A' ki a' hideg fürdőt magára nézve hasznosnak találja, annyiszor, olly soká, 's olly hidegben fürödhetik, mint azt tulajdon tapasztalása után jónak látandja; más közönséges regulát nem lehet adni. Minden esetben tehát kádban csak néhány perczig kell

lenni; de a' szabadban 's mozgás mellett egy órane-gyedig, sőt némellyeknek fél óráig is lehet fürdeniek. Ne fürdjék az ember tüstént ebéd után, a' mi az emésztést nagyon megzavarja; hanem legalább két órával evés után. Korán reggel vagy estve szabadban fürdeni hévség' idején czélirányosabb, mint délben, midőn a' hévség a' fürdő' hatását felette hirtelen elenyésztí. Nem kell addig vízbe menni, míg az ember magát ki nem piheni 's meg nem hűti; előbb fejét, mellét és vállait mossameg, mindjárt eleinte bukjék-el kevés ideig, hogy az egész teste, a' mennyire lehet, egyenlő mérsékletű legyen, és sokat mozogjon a' vízben. Mihelyt kedvetlen érzést vesz észre az ember, — a' mi annyival hamarább megtörténik, minél hidegebb a' víz, — mindjárt szálljon-ki; mivel hiában várná, hogy a' vízben hosszabb létele által hozzá szokják a' hideghez. Ugyan ezen tekintetből, ha tavasszal először fürdünk, csak kevés ideig maradjunk a' vízben. A' kilépés után törülközzék-meg az ember, vagy a' naptól száríttassa-meg magát, midőn erős mozgást kell tenni, 's öltözzék-fel. A' fürdés után a' testnek erős dörzsölése posztóval vagy flanellel, némellyeknek igen hasznos.

Históriai és topographiai felszólítás a' magyar tudósokhoz.

Nagyon tisztelt tudós levelezőm, dr. Kapp Keresztély Heidelbergben, jeles bölcselkedő, történet vizsgáló, és nyelvész (philologus), ki több tudós munkák által, mint „*Sylvae Cratylí seu variae in varios scriptores veteres lucubrationes*“ (Augustae Vindelicorum, sumtibus librariae Wolfianae 1822) *) „Chri-

*) Ezt a' derék nyelvész munkát a' híres lipsziai philologus és kritikus, dr. Hermann, szinte úgy mint az éles elméjű aestheticus Richter Fridrik (másként Jean Paul) jóvá hagyta. Dr. Kapp e' munka' nagy részét éles ironiával írta a' pseudo-philologusok ellen, 's épen azért nevezte Cratylusnak (Plato' dialogusaiból).

stus und die Weltgeschichte“ (Heidelberg bey Mohr 1823) sat. híres lett, 's az elhunyt magyar indigena, báró Stainlein' szoros barátja és haláláig levelezője volt, f. e. Majus' 28kán barátságos levelében munkájának „Sylvae Cratyli“ következő helye *) iránt, tőlem nyelvészi, történeti 's topographiai ítéletet kért.

Pag. 2. „Ad Plinii Natur. Hist. lib. III. sect. VI. sive cap. 24: „Noriciis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum.“ Harduinus legendum censet: Noriciis iunguntur lacu Speiso deserta Boiorum. At perperam, nam lacus Speisus nulli est. **) Sed Peiso vel alia seu mollior pronuntiatio est, vel iniusta scriptura pro Pelso *** ex consuetudine nomina propria mutandi in alia. (Vide Int. ad Valer. Max. IV. 1. 13.) Constat enim Italicas gentes litteras l et i saepius commutare, ut nunc temporis Firenze et Florenze. De pronuntiatione literae λ (lambda) conf. Plin. apud Priscian. Atque lacum Pelsonem illis regionibus exstitisse conficitur ex Aurel. Victor. Caesar 40, 9. At Harduinus (quem et Barthius Urgeschichte Deutschlands II. p. 175 sequitur, qui omnino tamen conferendus est) in eo etiam errare videtur, quod lacum illum scribit esse, qui hodie Neusiedler-See vocatur. Vix adhuc talia lacus Pelsonis vestigia inveniuntur, nam Galerius post Plinii tempora eum in Danubium emittendum inque campum redigendum curavit. ****) Atque vel nunc temporis exsta-

*) Ezen helyen dr. Kapp nem él ironiával, ezt írván „Es ist eine ganz ernst gemeinte Stelle — wenn Sie gleich aus dem Namen Cratylus in Erinnerung an Platon vermuthen und errathen werden, dass das Ganze nicht ohne Ironie auf Scheinphilologie geschrieben ist.“ R.

**) Úgy van. R.

***) Így írják Valerius Maximus és Aurelius Victor.

****) Ezt írja felőle Aurelius Victor: „Agrum satis reipublicae commodantem, caesis inmanibus silvis atque exmisso in Danubium lacu Pelsoni, apud Pannonios fecit; cuius gratia provinciam uxoris nomine Valeriam adpellavit.“ R.

re videntur siccata huius lacus emissi vestigia haud procul ab urbe Pressburg. (Posonio) Ezt adja hozzá levelében dr. Kapp: „Ich wünschte Ihr Urtheil über die beyliegende Stelle, und was Sie vom lacus Peiso halten. Als ich im Jahre 1822 von Wien aus Ungarns Gränzen berührte, erkundigte ich mich wohl. Einige glaubten auch in jenen Gegenden die Spuren eines vormaligen Sees noch finden zu können. Aber im Reinen bin ich noch nicht, weil man den Ort und die Stelle genau kennen muss.“

A' római Peiso és Pelso taváról írtak ugyan a' Németek közt Mannert *) a' Magyarok közül pedig Bombardi, Salagi, Pray, Schönwiesner (ezen becses munkájában: Antiquitatum et Historiae Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus libri novem. p. 17—20) **) Bredetzky („Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungern,“ 3 Band, 49—64dik lapon) ***) dr. Kis József (magyar emlékezetes írásaim első kötetében. Pesten 1815 336—426 lapon. Második kiadás, Pesten 1817. 337—423 lapon) ****) és önnön magam báró Hormayr' Archivumában (Archiv für Geschichte, Statistik, Litte-

*) Tudós Mannert szerint („Geographie der alten Griechen und Römer“ munkájában) a' római Peiso vagy Pelso a' mai Balaton volt. R.

**) Schönwiesner azt állítja, hogy Plinius' Peisója és Aurelius Victor' Pelsója két különböző tó volt, és az első Fertőnek, a' másikat pedig Balatonnak tartja. R.

***) Bredetzky szerint Peiso és Pelso nem egymástól különböző tó; de (Bombardi, Salagi és Prayval együtt) azt állítja, hogy Peiso nem a' Fertő tó Soprony mellett, hanem az úgy nevezett Sóri tó (Schorer-See) Bazin (Püsing) mellett Pozsony vármegyében. R.

****) Dr. Kis (mint Harduinus) azt állítja, hogy a' mai Fertő a' római Peiso vagy Pelso, és hogy Aurelius Victor nem az egész tónak kiszáritásáról beszél. R.

ratur und Kunst) 1824, 833—835 lapon: *) de e' fontos tárgy még nincsen kimerítve és mivel az említett írók' állításai és hypothesisai ellenkeznek, e' megvizsgálás igen kívánatos. Azért bátorkodom a' magyar történetvizsgálókat, régiség bűvárokat és topographusokat felszólítani, hogy a' római classicusokat, kik a' Peiso és Pelso taváról írtak, a' feljebb említett új írókkal, valamint a' Fertő, Sóri tó (Bazin mellett) és Balaton tava helybéli környülállásaival hasonlítsák össze, és vizsgálódásaiknak resultatumait (kihúzásait, **) következéseit) valamely folyóírásban közöljék, vagy dr. Kapp úrnak küldjék-meg.

Rumy Károly.

A n e k d o t a.

Egykor Florenzában egy öt esztendőös gyermek rendkívüli észtehetségének híre futamodván, azt az akkori florenzai nagyherczeg is Medicis Lőrincz, gyakran magához hívatá. A' természetnek e' különös ritkaságát bemutató többek közt X. követnek is, ki elbámula rajta 's mondá: „Sajnálni lehet, hogy az illy okos gyermekek idősebb korukban rendesen butákká lesznek.“ — „No, felelé a' gyermek, bizonyosan uraságod is igen okos lehete kis korában.“ *pl.*

*) Rumy dr. Kissel többnyire megegyez 's csak némelyekre nézve van más vélekedésben.

**) Ezen szó, mellyel legelőször gróf Dessewffy bártfai leveleiben élt, nekem inkább tetszik, mint következés.

R-g.

Rejtett szó.

123456789 A' vásárba ha ezzel bírsz soha senki se lop-meg.

1234 Tükörül adva van a' léleknek, nékie látni.

134 A' Nőé fia' volt neve; 's a' maradéka szerencsés,

482 Készítményük az áldott kis méheknek ezen meg.

812 Ezzel erőt az okos többet tesz, mint nagy erős más.

4812 A' paloták fala is még annyira látszik ez által.

1239 A' beültött szegeket kivehadd ezzel szaporán te:

89 Minden lelki teremtes már ide vágyik ezentúl.

Szaki Imre.

Jegyzet: A' 4dik számbeli Rejtett szó Szalma.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

6. szám.

Julius 18dikán.

Multra, jövőre tekints, ha magas bért nyerni törekszel,
A' jelen' áldásit lágy kebel érzi maga.

K.

A' czigányné.

K a t o n a i t ö r t é n e t.

Több esztendővel ezelőtt egy társaságban öszvejövék Wallenstädt báróval, ki a' székely huszárok közt szolgálván, harczola az utolsó török háborúban. Ő a' több rajta esett történetek közt e' következőt beszélé:

„1788ban tavaszkor történt, hogy ujjoncز legénységgel Miklós-Várról, Erdély' Szepsi székéből, ezredemhez útaztam, melly Orsova vidékén feküdt. Egy faluban, a' hadisereghez közel, egy czigány asszony tartózkodott, ki markotányosságot úze. Babonás ujjoncزaim jövendőt mondatának véle hadi sorsukról; én nevetém e' hijábavalóságot, de tréfából én is elébe tartám markomat. „Augustus' huszadika!“ mondá a' barna jóslóné, keményen reám szegezve szemeit, nyilván azért, hogy megijesszen, — 's egyebet nem szólla. Én többet akartam tudni, de ő csak ugyanazon szavakat ismétélé; midőn elindultam, még egyszer utánnam kiáltá: „Augustus' huszadika!“ 's ekkor igen ijesztő hangon. Nagyon megfeythető tehát, hogy legalább a' napot megtartám emlékezetemben.

Elérkezénk a' hadisereghez, 's osztozánk annak bajaiban 's veszedelmeiben. Ezekről halgatok; csak azt említem, hogy akkoron a' Törökök egy fogolynak sem kegyelmeztek-meg, sőt minden fejért egy arany jutalom ígértetett nékiek. A' jancsárok tehát és spa-

hik nem késtek jutalmat érdemleni, a' hol csak alkalom adá-elő magát. Legrosszabb dolga vala tábor-szemeinknek; mivel csaknem minden éjszaka nagyobb számú ellenség jelent-meg emberfőket szedni, 's ezt olly titokban 's gyorsan hajtá-végre, hogy vakmerő kalandja ritkán nem sült-el. Ez Coburg herczeget arra indítá, hogy minden éjjel erős lovagsapatokat állítson-ki a' tábori őrlánczon kívül, mellyeknek ezt kelle védeniek. A' lovascsapat 100—200 emberből álla. A' török tisztok boszongodván, hogy emberfőkereskedésük így megzavartatott, most már magokat a' lovascsapatokat támadák-meg, mert már itt szembetűnő nyereséget reménylettek. E' szerint a' lovaspikétre kiállás olly dolog vala, melly előtt kiki számot szokott magával vetni.

Így álltak a' dolgok Augustus hónapban. Huszadika előtt egy héttel megjelent a' czigányné, kit azolta gyakran láték ételt hordozni, sátoromban, 's azt kívánta, hogy azon esetre, ha a' mondott napon a' csatapiaczon maradok, hagynék neki valamit végrendeletemben. Ha pedig én jövendölése ellenére életben maradok, akkor ő hozand nékem egy kosár tokajit. Bár milly hihető vala is olly körülmények közt a' hirtelen halál, mindazáltal nem vártam azt éppen azon a' napon, 's alkuba ereszkedtem vele. Az öreg asszonynak kelle örökösödnie két lovamban 's ötven aranyban, ha elesem; ellenkező esetben a' tokajit elhoznia. Az auditor kaczagva tevé ezt írásba.

Augustus' huszadika elérkezett, és semmi kinézés nem volt csatára. Ezredünkön vala a' sor a' sereg' jobb szárnyához ejjeli őrcsapatot adni; de én nagy bátorságban valék, mivel még két tisztt állott előttem a' commandolaistromon. Béesteledett, láttam miként készülnek lassanként a' huszárok, — ekkor megjelen a' seborvos ezredesünknel 's jelenti: hogy a' kirendelt tisztt hirtelen megbetegedett; tehát a' következő, az előttem lévő tisztt, rendeltetett-ki. Ez gyorsan felöltözik, 's legényeihez akar vágdatni; de, különben jám-

bor lova egymásután ágaskodik, leveti, 's lába kitörik. Most rajtam vala a' sor. Megvallom, hogy nem volt az a' bátorságom, melly rendesen. Én 80 legénnyel állottam-ki, egy kapitány más ezredből 120 emberrel érkezett hozzánk, úgy hogy csapatunk 200 főből álla. Álláspontunk ezer lépésre vala a' jobb szárny sorától, 's egy magas náddal bénőtt mocsárra támaszkodánk. Strázsák nem állítottak előre, azértis a' legénység nem szállt-le nyeregből; 'a' kard markolat-szíjon, a' karabin felvonva virradtig — e' vala a' parancsolat. Éjfél előtt egy óranegyedig minden csendesen volt, akkor valami lassú zúgást hallánk, csak hamar utánna szörnyű Allah kiáltást, 's egy percz mulva az első sor' minden lova rakáson hevert 6—800 Török' lövése 's öszvecsapása miatt. Karabinjaink' köszöntése, 's vakmerő rohanásuk által közülök szinte annyi ellhulla. Az ellenség ismeré a' hely' fekvését, körül vett, elnyomott bennünket; szúrtuk, vágtuk, löttük egymást irgalmatlanúl. Nyolcz vágást kaptam ellenségtől 's magunk embereitől; lovam agyon lövett, lerogyott jobb lábszáramra, 's engem a' vértől meleg homokba nyomott. A' pisztolyok sebes villámként világosíták a' borzasztó mészárlást. Felnéztem a' földről; a' kétségbeesés kettőztette erőnket, de az opiumtól részeg Törökökkel nem lehetett bírni, 's egyre közülünk három négy kontyos is jutott. Csak hamar mind elhullának a' mieink. A' győzedelmesek elfogdosák a' még haszonvehető lovakat, a' holtakat és sebeseket először kifoszták, azután fejeiket lemet-szék, mellyeknek elvitelére különös zsákokat hoztak. Ki irigyelné ekkori állapotomat? Többnyire értettünk törökül, 's hallottam, mint nógatták egymást, hogy siessenek minekelőtte segítség érkeznek, 's egy aranyat se hagyjanak ott — kétszázat kell kapniok. Tehát számunkat jól tudták. A' mint által ugrálnak, 's felettem golyóbisok, nyársok, és tagok repkednek, lovam még egy lövést kap, melly azt, minthogy még a' pára benne volt, rángatódzó mozgásra indítja. E' miatt

lábomat kihúzhatám alóla, 's elhatározám, hogy ha csak lehetséges, a' nádas mocsárba bukjam. Láttam, hogy embereink közül némellyek próbálták ezt, de rajta kapta őket az ellenség. A' lövöldözés azonban jobban jobban szűnt, 's a' setétség reménységet öntött belém. Csak húsz lépésre a' mocsár, 's hihetőleg elmerülök benne. Felugrom tehát lovakon embereken keresztül, több Törököt elbuktatva; utánnam kapkodtak, vagdaltak, de gyorsaságom 's szerencsés csilglatom eléreték velem a' mocsárt. Először csak térdig merültem-el, vagy száz lépésnyire nagy ügyvel bajjal gázoltam a' magos nád közt, 's akkor kifáradva elakadtam. Hallám egy török hangtól: „egy dsaur elugrott, utánna!” Mások felelték: „nem lábolhat-ki a' mocsárból.” Ez az utolsó, mire emlékezem; ezután egyszerre hosszú ájulásba kellett esnem, mert a' mint magamhoz jöttem, a' nap már magosan állott. Augustus' huszadika jutott eszembe legelsőben is, a' mint csipőig elmerülve látám magamat, 's hajszálaim borzadása közt rémlett előttem az elmúlt éjszaka' képe. Most megszámlálám sebeimet; nyolcz vala az, de egy sem igen nagy, csupa kardvágások, karomon, mejjemen és hátamon. Vastag mente vala rajtam, mivel a' nyári éjszakák ezen a' tájékokon hidegek, 's az csudálatosan védett engem. Csak a' sok vérfolyás miatt valék felette elbágyadva, de tagjaimat tudtam használni. Halgatódzék, a' Törökök már régen eltávoztak. A' csatamezőről imitt amott megsebesült lovak hörgése hallatszott, az emberek mélyen halgattak!

Remény támadt bennem megszabadulásom felől, próbáltam kieviczkélni, 's ez, egy órai erőlködés után elsült; idejövetelem' nyomai látszottak, 's csak azokat kelle követnem. Kiléptem, 's szemeim a' legborzasztóbb látványra szegültek, — a' mint jobb karomat hirtelen megragadva éreztem. Egy arnauta lopódzkodott oda, hogy még valami ott felejtettet raboljon, egy hat láb magosságú ocsmány ember. Oh megcsalódott reménység! Törökül szóllék hozzá: „vedd-el

órámat, pénzemet, ruhámat; de ne ölj-meg!“ Ő ezt felelé: „Hisz azok úgy is az enyimek, 's fejed is,“ 's erre megoldá a' szíját, melly huszár kalpagomat államhoz csatolá, azután nyakkendőmet. Legkissebb fegyverem nem vala, ellentállásról nem lehet gondolkoznom; ő széles kését villogtatá, 's kétség kívül első motszanásomra mejjembe döfte volna. Állva átkarolám testét, a' mint nyakam mezítelenítésével foglalatoskodék: „Szánakozzál rajtam! gazdag nemzet-ségből vagyok, tégy fogolyjá, 's nagy váltságpénzt fogsz érettem kapni!“ — „Az nagyon távoli biztatás,“ viszonzá, „csak légy csendesen, hogy metszhessem nyakadat,“ és hirtelen kihúzá a' tűt inggalléromból. Én könyörögve átkarolva tartám őt, 's ő erősebb, és fegyveres lévén, sőt valamennyire szánakozván is rajtam, nem gátolá azt. A' mint ő tümet kihúzta, valami keménységet éreztem övében, melly vas kalapácsnak látszék. Még egyszer mondá: „most csendesen légy“ 's ezen szavakat hallottam volna utoljára e' világon, ha a' halálfélelme e' gondolatot nem sugállá vala, hogy a' kalapácsot övéből hirtelen kiragadjam. Ő nem vélte azt, egyik kezével fejemet, másikkal a' kést tartá, 's én kemény taszítással egy pillantatra megszabadultam. Ezt használtam, 's a' kalapácsot egész erőmből halántékára vágтам. A' kalapács nehéz volt; én nem hibáztam-el az ütést, 's az arnauta tántorgott. A' drága idő második csapást javalt, 's én nem késtem; a' rettenetes ember lerogyott, a' kés kiesett kezéből. Hogy én azt felkaptam 's többször testébe döftem, nem szükség említenem. Tábor-szemeink felé futottam, kiknek fegyverei a' naptól ragyogtak, 's a' táborba értem. Még azon a' napon forró hideglelésbe estem, 's a' tábori kórházba vitettem. Ezt senki sem fogja különösnek találni.

Hat hét mulva az orvosok nyavalyámból és se-beimből kigyógyítottak, 's a' hadisereghez vissza kellett mennem. Visszatérésem után a' czigányné elhozá az alkudott tokajit, 's másoktól hallám, hogy azóta

nevezetes jövendölései teljesedtek-be, 's ő azáltal nagy hírre névre, 's több örökségekre tett szert. Ez felette különös dolog vala. Azonban két serviai keresztény szökött-által táborunkba, kik a' török társzekereknél szolgáltak. Ezek meglátván a' cigány asszonyt, azt beszélék, hogy ez gyakran éjszaka a' török táborba megy, 's rólunk hírt visz. Ezen nem kevésé bámulánk, mivel ő gyakran azt nekünk tette, 's csudálánk ügyességét, mellyel sokszor végrehajtá a' veszedelmes kémlelést. De a' szökevények azt állíták, hogy ők jelen voltak, midőn a' cigányné táborunk' helyzetét leírta, szándékunkat felfedezte, 's a' Törököket több erre következett megtámadásokra tüzelte. Azt mondák, hogy egy török írás van nála, melly néki útlevél gyanánt szolgál. Ezt megtalálták nála, 's a' ravasz kémné tüstént kötélre ítéltetett. Kivégeztetése előtt megkérdeém kifejthetetlen történetem iránt. Ő megvallá, hogy kettős kémsége, 's kettős nyeresége mellett, sok történetet megtudott előre, annyival inkább, mivel azok, kik jövendöléseinek titokban hasznát vették, nagy bizodalommal viseltettek hozzá. A' vak történet is kedvezett jövendöléseinek. Nálam fényes tekintet akart magának szerzeni, mivel vaktában hosszú határnapot tett. Augustus' 20dika közelgetvén, ő tőle ösztönöztetett az ellenség, hogy egy éjszakán ezredünkhöz közel valamit próbáljon. A' tisztekkel közlelbbi ismeretsége tudatá-meg vele, hogy kettő van még előttem a' commandolaistromon, az elsőnek valami ártalmast adott borban, a' másikkal is, midőn már lovon ült, valamit vétetni akart, 's akkor lova orrlyukába egy darab égő taplót tömött."

Ezen különös történet mellett annyira jól lehet állani, hogy az említett báró mind az elbeszélőnek, mind több másoknak, e' történet közlésekor, megmutatá nyolcz sebjét. F.

Kétszeri krumplitermés egy esztendőben.

Hogy egy esztendőben kétszer teremjen a' korán érő krumpli, e' végett a' „journal des connaissances

usuelles“nek egy levelezője azt a tanácsot adja, hogy a' koránérő krumplinak Julius' végén történni szokott második ültetésekor ne idei épen akkor ásott krumpli használtassék, hanem olyan ó krumpli, melly hűvös száraz helyen tartatott 's a' kicsirázástól oltalmaztatott. Ugyanis ezen utóbbinál a' tenyészési munkálódás hat héttel előbb fejlődik ki, mint amazokban.

Szer a' szó nem tartás ellen.

Parishoz az ígéretek nem teljesítésében nincs hasonló város. Ott a' szerelmi, barátsági, politikai, játékszíni, literariai, muzsikai ígéretek, elenyésznek mint szappanbuborék a' leggyöngébb szellő előtt. A' parisi ember úgy látszik szántszándékos pontossággal igyekszik soha pontos nem lenni. Az adós fizetést ígér, a' játékszín drámát hirdet, a' barát látogatást ígér, a' szabó elhozza a' ruhát a' mondott napon, a' művész hangversenyt jelent, de mind ez csak pusztá ígért marad, 's Paris a' rendszerű szó nem tartásnak olly lánczát képzi, melly a' társaság első tagjától az utolsóig nyúlik. Németországban 's Angliában valamivel pontosabban megtartják az ígéreteket; de még az angol pontosságnak is nagyobb a' füstje, mint sültje. B. kereskedő minap Londonban W. mechanikust megbízá, készítene neki egy lakatot, mellyre igen nagy szüksége volt. A' mechanikus megígérte azt jövő szombatra. „Bízhatom hozzá?“ kérdé B. úr komoly tekintettel, „mert nálam pontos legyen az ember.“ — „Bizonyos lehet benne az úr,“ felelé a' mechanikus, „mert csak az esetben nem készítném azt el, ha ez idő alatt meghalnék.“ Szombat eljött, el is mult, a' lakat még sem érkezett-meg. B. úr tüstént a' jelesebb londoni journalok szerkeztetőihez ment, 's a' köz hírlapokba e' jelentést iktatá: „A' művészetek, különösen a' mechanika, e' napokban nagy kárt vallottak: W. kitűnő mechanikust a' halál e' héten, rövid betegség után, elragadá számos familiájától.“ De még ezzel meg nem érte B. úr, hanem halott-jelentéseket is nyomtatott, 's elküldözé azokat a' főváros minden me-

chanikusaihoz. W. úr más nap egészen elrémülve szaladt B. úrhoz a lakattal; de már késő, 's szava nem tartásáért azzal lakolt, hogy két hétig holtnak tartott, 's nem egyszer kellett gúnyos kinevetést szenvednie.

pl.

A n e k d o t á k.

„Kedvesem!“ mondá egy ifjú vőlegény szép hölgyéhez, kit, fájdalom! csak szülei kényszerítéséből vezete az oltár elibe, „én Önnek már némelly hibáimat felfedeztem, de a' legnagyobbakat még eltitkolám, 's őszinteségem most azokat is megvallani kényszerít. Én t. i. éjjel nappal egyedül szoktam lenni, egyedül eszem és alszom, czivódni szeretek, 's felkeresem rá az alkalmat, ha magától nem találkozik.“ — „Ó!“ viszonzá a' menyasszony, „azért legkevésbé se aggódjék; én mindég elébb fogok enni, mint Ön, egyedül sem éjjel sem nappal nem leszek, 's a' czivódási alkalmat sohasem szalasztom-el.“

Dufresny, XIV. Lajos korának egyik jeles költője, többször részesült ugyan a' király kegyének jó-tétiben, még is mindég nagy sanyarúságban élt. A' király halála után Orleans herczeg mint regens, kivenni akará őt szegény sorsából, mit Dufresny megtudván, illy esedező levelet nyújtá a' regenshez: „Dufresny kéri királyi Fenségedet, hagyja-meg őt eddigi szegénységében, mert ő emléke kíván maradni azon állapotnak, mellyben volt Francziaország Fenséged regenssége előtt.“ — A' herczeg e' hátrást tevő az esedező levélre: „A' kérelem egészen megtagadatik.“

pl.

Rejtett szó.

Első fogását északi részeken

Láthatni inkább minden időekben. E'

Fogásnak első két betűje

Ad meleget 's eledelt szobámban.

Egésze nélkül tümlőcz a' ház, setét

A' pincze, nincs bészárva az irt levél.

Egésze szükséges, ha bálba

Vagy casinóba megyek mulatni.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: Az 5dik számbeli Rejtett szó Szemesség.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

7. szám.

Julius 22dikén.

A' magánosság.

Óhajtoz a' fűsvény, de gyötrelemmel
Goromba lelkét bünteted;
A' nagyravágyót kérkedő hiszemmel
A' lárma közzé kergeted.
Futsz a' csatázó trombiták' szavától,
Futsz a' zsibongó városok' falától:
Honnyod csupán az érező
Szív, és szelid falu 's mező.

Csokonai.

Az éhes planéta.

Londonban a' fenyítő, szinte úgy mint más perek, igen könnyen végrehajthatnak. Ennek új példáját mutatja a' következő ügy, mellynél a' bűn a' hónap' 10dik napján követtetett-el, 16kán adatott-fel; az előleges nyomozás 17kén történt, és 21kén jelent-meg a' bévádlott Old-Bailey törvényszék előtt, melly egy óránál kevesebb idő alatt hozá ítéletét.

Morgan Ellen a' bévádlott, egy még elég ifjú, de a' vétkek 's nyomorúság által lejárt asszony, ki piszkos és rongyos ruháival éppen olly irtózást mint szánakozást gerjeszt a' jelenlévőkben. Ez csalással vádoltaték, mellyet úgy nevezett bűvös bájos szerekekkel hajtott végre. Mather Katalin missz, egy, a' high-street utczában lakó kereskedőnek 20 esztendős leánya, mint tanú így beszéle: „Én a' boltunkbéli írószobában valék, midőn ez az asszony, kit én nem ismertem, 's kinek nevét csak későbbben tudtam-meg, e' kérdéssel szóllítá-meg: valjon nincsenek-e eladó

Második Félészteendő.

törött poharaim vagy palaczkjaim. Tagadó feleletemre ajánlá magát, hogy nékem jövendőt fog mondani. Illy ajánlásan nevetnem kellett; de utoljára még is csak rábeszél, 's elébe tartám tenyeremet. „Úgy látszik“ mondá, „hogy a' missz szerencsés csillagzat alatt született; én planétájával öszveköttetésbe fogom hozni.“ A' konyhába menénk, hol, a' mint mondá, planétám' befolyásának erősebbnek kell lennie, mint az írószobában. Itt jelenté, hogy mindenek előtt a' szent kereszt' jegyét kellene tenyeremre rajzolni egy darab pénzzel. E' végett egy fél tallért adék kezébe. „Kár,“ úgymond „hogy nem egy 5 shillinges egész tallért ad reá a' kisasszony; de most az egyszer csak meg kell ezzel elégednie a' planétának.“ Ekkor mindenféle híjabavalóságokat beszélt, melyekből keveset vagy semmit sem értettem; a' többek közt egy nagy szőke 's egy kis barna legényről, kik kezemért czivakodnak. Midőn eltávozott, azt mondta, hogy a' planétával e' tárgy felett még közelebből fog értekezni, 's másnap reggel közleni vélem, a' mit attól hallánd. „A' fél-talléros,“ úgymond, „a' planéta számára való, melyet az a' missznek bőven vissza fog fizetni. Most még a' van hátra, hogy az én fáradságom is megjutalmaztassék.“ Én olly jó voltam, hogy többet ne mondjak, hogy ezen asszonynak még 5 shillinget, egy inget, egy zsebkendőt és egy pár selyem harisnyát adtam.“

Ballantine bíró: „'S mind ezt önként adá néki a' kisasszony?“

Math'er missz: „Nem éppen. Azzal fenyegete, hogy az atyámnak megmondja, hogy én ő véle mindenféle hókusz-pókuszt csináltam; hogy tehát elhalgattassam, megadtam néki, a' mit kívánt. Szombaton a' bévádolt asszony egy más asszonnyal Lynch-nével együtt találkozik szakácsnékkal, 's ettől nékem azt izené, hogy a' planéta nincsen megelégedve, 's még 8 shillinget kíván. Másnap eljött maga, 's már akkor nem 8, hanem 10 shillinget csikart-ki tőlem.“

Ballantine: „Ez ugyan éhes egy planéta! Hát aztán kielégíté őt a' missz?”

Mather missz. „Ki kelle elégitenem, mivel féltem, hogy az atyámhoz megy 's annak elbeszéli könnyenhivóségemet. Megadám tehát a' 10 shillinget. Alig dugta azt be, midőn kényszerített, hogy még 4 shillinget 's egy pár fekete harisnyát adjak nékie. Hétfőn reggel ismét megleste szakácsnékat az utcán, 's azt izené, hogy ha még 10 shillinget nem kap, mindent el fog árulni. Azon nyilatkozására, hogy ezentúl békében hagyánd, ezt a' pénzt is elküldém neki. De milly nagy volt bosszúságom, midőn ugyanazon napon ezen nyomorult teremtestől az utcán megtámadtattam 's meggyaláztattam. Messzire jött utánnam, szüntelen fenyegetődzve. Én siettem haza, 's az atyámnak az egész történetet tudtára adtam.“

A' szakácsné, Lowe Anna, bizonyítá kisasszonya' minden szavát, 's azt tette hozzá, hogy ő a' bévádolt asszonyt nagy búbajosnénak tartotta, mivel az szemeit szüntelen forgatta, 's úgy kodkodácsolt mint egy tyúk.

Ballantine. „A' missz eléggé meglakolt könnyenhivóségéért, 's fel lehet tenni, hogy ő rajta többé hasonló eset nem fog történni. De, Maga idősebb mint ő, tehát több meggondolásának 's ügyességének kellett volna lenni. Maga inthette volna a' kisasszonyt, a' helyett, hogy képtelen hiedelmében megerősítse, 's őt egy szemtelen világcsalónéra hagyja.“

Néhány más fiatal asszonyszemélyek azt bizonyítják, hogy őket a' bévádlott szinte ezen kérdéssel szóllítá-meg: valjon nincsen-e eladó törött üvegük; — erre jövőndőt akart nékiek mondani, 's midőn eligazították, ocsmányúl szitkozódott.

A' bévádlott. „Nem a' magam számára, hanem más embernek kértem én a' pénzt Mather kisasszonytól. Ez az ember csillagvizsgáló, ki minden égi 's pokoli planétákkal szoros ismeretségben van. Ennek vala szüksége a' pénzre, hogy azzal a' vádoló

missz hasznára mindenféle bővöléseket tegyen. Én nékem legkissebb hasznom sem volt abból.“

Ballantine. „Én nem vágyok arra, hogy nagy bűbajos legyek; de annyit kiolvasok törvényeink' planétaiból, hogy kelmed eleget tett arra, hogy Botany-Bayi örökös száműzésre büntetessék. E' felett az esküdtek fognak ítéletet hozni, mivel kelmed' ügye a' törvényszék elébe tartozik.“

Valóban néhány nappal ezután, 21dikén, megjelent Morgan Ellen az Old-Bailey új törvényszék előtt, melytől hét esztendei deportatiora büntettetett, mivel az esküdtek' ítélete' szerint „szántszándékosan és előre meggondolva csalárd eszközökkel élt arra, hogy pénzt és más holmit csikarjon-ki.“

Ezen ítélet igen keménynek, 's a' vétekhez képest csaknem aránytalannak látszik; de e' keménységnek azon gyűlölség az oka, mellyel Angliában minden kényszerítés ellen viseltetnek, különösen az ellen, mellynek célja a' személyes és polgári szabadság' megszorítása. (Pr. Aehrenlese.)

P e r r a u l t.

Perrault Claude született Parisban 1613ban, 's ugyanott lépett-le a' földi pályáról 1688ban, munkás élete 75dik évében. Ezen művész' atya parlamenti ügyvéd volt, 's orvosi tudomány' tanulására szánta őt. Ezt ő valóban tanulta is, 's doctorságot nyert a' medica facultásnál. Valjon ezen hivatalától idegenkedése, vagy orvosi igyekezetének nem jó sükere volt-e az ok, a' miért hivatalával felhagyott, nem tudhatni; elég, hogy illyes valamin alapszik Boileau' egy epigrammája, mellyel az reája célzott, midőn ekép szól: egy ügyetlen orvostól derék építő művész vált. — Mi Perrault-ot itt csupán mint architektust tekintvén, nem ereszkedünk-be sem életének egyes körülményeibe, mellyek idegenek voltak a' művészettől, sem azon viszátkodásiba, mellyek őt Boileauval érintésbe hozták. Bizonyos, hogy ő szép ismeretekkel bírt, jele-

sül a' literaturában, mellyek által beavattatott a' tudományokba, 's az architektura' művészetébe.

Midőn Perrault a' napvilágot megpillantá, Franciaország még akkor alig nyerte-meg az iskolák', 's az olaszországi nagy művek' első impulsusát. Igaz ugyan, hogy Lescot Péter, Delorme Fülöp, Ducerveau 's több mások, néhány építvéynél a' methodusokat, 's a' régiek' styljét ismét életbe hívták; azonban az ízlés az architektúrában sem olly sebesen, sem olly közönségesen nem változhatott-meg, mint más művészetekben, jelesül azokban, mellyeket szellemi művészeteknek nevezhetni. Számos kastélyok, mellyek különféle mértékben viselik a' középkori építés' bélyegét, 's mellyeket gothoknak nevezünk, alkotványai azon idő erkölcsének, természetesen ellentállának egy más ízlés' behozatásának. Valamennyi kastély örökös ismétlést mutatott tornyokból, tornyocskákból, kemény tömegekből, részek' szabályozatlan összekötéséből, erősített falaktól félbeszakasztva, fedelekkel koszorúzva, mellyek felette magasak voltak: mind ezek a' görög oszloprendek' systemájával, az idomzatok' rendességével és symmetriájával, semmikép nem férhetnek-meg. — Illy alkotású volt a' Louvre palota, mellyen már Lescot Péter a' mostani udvar' négy szögének egyik részében nevezetes ízlés-változtatást tőn. Hogy kevés szóval kimondjuk: az antik architektúra' tudománya csak néhány építőművész hatalmában volt, kik azt Olaszországban, különös magános tanulmány' tárgyává tévék, mellynek azonban a' szokásokra, 's a' közönséges véleményre nem lehetett még befolyása.

Colbert minister, ki mindenkép iparkodott nemzetének diadvágyát 's lángelméjét a' tudományok' minden ágazatiban, 's mindennemű munkákban felsekíteni, az újonan alapított akademiának azon parancsolatot adá: a' hajdanság' forrásit kitapogatni 's megvizsgálni, honnan aztán mindenfelé terjedjenek a' hasznos ismeretek. Perrault felszóllítatott e' végre, hogy

Vitruvot, kitől csak kevés és tökéletlen commentar maradt, francziára fordította. Ezen vállalat akkorban méltán a' legnehezebb feladások közé tartozott, jelesül olly férfira nézve, ki Francziaországot soha el nem hagyta, 's azon helyzetben nem állott, hogy gyakori homályos tanítmányait a' romai architektusoknak, magával az antik architektúrával összehasonlíthatta volna. Kérdést sem szenved, hogy Perrault' fordítása később sok pontban, jelesül abban meghaladtatott, mellynek isméréteire, valamint a' hajdani szokásoknak 's erkölcsnek, úgy a' művészetekre, a' szerkezmény nemekre, 's magokra az eredeti emlékekre is befolyása van. Arra nézve, hogy jól lehessen fordítani Vitruvot, szükséges a' művész practikusi talentomit a' nyelv tudós' ismérteivel, 's a' hajdanságot ismerő' tudományával egyesíteni. Olly fordítás mint Vitruvé, egyes férfitől mindenkor nehezen feloldható feltételt tesz-fel, az t. i. ki a' textust magyarázza, egyszersmind rajzolat által bizonyíthassa-be azt. Valóban szükséges éppen úgy rajzok mint jegyzések által fejtegetni Vitruvot.

Ezen sulyos feladást vállalta magára Perrault, 's ha azt tiszta világnál megtekintjük 's részrehajlatlan megvizsgáljuk, milly messzire voltak hátra az ő korában a' hajdanság-tudományában, bárha rajzainál még sok marad óhajtandó; nem lehet nem bámolni iparját 's erőlködését. Mindenki meglesz győződve arról, hogy néki mindenek előtt architektusnak kelle lenni, nem csupán hogy azt végezhesse, hanem már csak azért is, hogy azt elkezdhesse. Azt vélik azonban sokan, hogy éppen ezen mű tette őt építő művésze. Természetes volt, hogy a' régiek művészetének tanulmányai, mellyekhez ő Vitruv által nyert alkalmat, az ő architektura iránti nézeteit tágitották. Azok nagyban láttaták azokat, fellengő ideákat öntöttek belé 's taníták őt a' köz épületeket, mint leghűségeseb őrzőit a' nemzetek nagyságának, 's minden század' izlését megvizsgálni.

Azon epochában egy fejedelem uralkodott Franciaországban, kinek lángelméje magos ideákra alkalmas volt. XIVdik Lajos azon dicsőség után szomjúzván, melyet a' művészetek adnak, jól 's korán látta, hogy mindenek előtt azon szép művészeteket kell serkenteni 's felsegélteni, mellyek aztán a' többi magok után vonják, szóval: az architekturát; elhatározá tehát magában a' Louvre palotát, mellyet Ildik Henrik elkezdet már — kinek nem volt czélja olly nagy épület mint a' mostani — nem annyira folytatni, 's végezni, mint inkább újon felépíteni. Az akkori Louvre, mint tudjuk, csupán tömeg volt, melly formájában 's felosztásban egymástól különböző lévén, később lehetetlen volt azt egy rendes szép egésszé egyesíteni. Erős elhatározás volt tehát szükséges, azt, mit meglehet tartani a' régiből, egy egész új plánummal összeolvasztani, 's egy általános rajzolatnak alárendelni. Nem csupán az vala a' cél, hogy ezen egyenlő tekintete a' nagy palotának annak belső udvarában helyre állításék, hanem hogy a' külsőnél is megegyezés uralkodjék. Semmi sem bizonyítá-be jobban, mint éppen ezen emlék, milly nehéz nagy architekturai vállalatokat tökéletesen bevégezni. Háromszáz évig tartó munkát és számos ezen idő közben elkezdett, félbe szakasztott 's ismét elővett projectumok után, a' Louvre palotában, mellyet most már úgy lehet tekinteni, mint tökéletesen bevégzettet, az udvar egyik része különbözik a' más háromtól, 's a' külső oldal közül csak kettő sem hasonlít egymáshoz. *(Vége kör.)*

Szer a' földi bolhák ellen.

A' mezei és házi gazdasági hetes folyóírás' 20dik számában az állítatik, hogy a' repczepogácsa' lisztje, mellyet az olajütőkben lehet kapni, legbizonyosabb szer a' földi bolhák ellen. A' fiatal növények megöntöztetnek, 's egyszerre utánna ezen lisztel gyengéden behintetnek, vagy beszitáltatnak; 's ez néhány-szor történhet. A' földi bolha az ollyan növényre nem megy, melly illy olajliszt szagú. Ezen szernek még az a' haszna is van, hogy a' plántákat trágyázza, 's növeszti.

A' méheket télen eltartani.

Az olyan méhészek, kiknek méhkasaik' télen eltartására alkalmas helyük nincsen, a' „journal of agriculture“ minapi állítása szerint, legjobban cselekesznek, ha azokat valamely száraz helyen olly mélyen ássák-el a' föld alá, hogy azokhoz a' fagy nem juthat. Csak egy kevés szalmával kell befedni a' kásokat, minekelőtte a' föld rájuk hányatik. A' kasok igen jól elállanak, a' mézben semmi hiány nem lesz.

A p r ó s á g.

Nem rég furcsa eset történt egy belga Abderában. Egy utazó egyiptomi múmiát hozott magával; a' város' tisztviselői, kik életükben sem Egyiptomban nem voltak, sem nem tudák, hol fekszik a' múmiák' földje, a' szegény múmiáról úgy vélekedtek, hogy az egy megfojtott embernek kemenczében megaszalt 's elkészített teste, 's az utazó annak — gyilkosa; sem a' koporsó, sem a' hieroglyphok nem győzik-meg őket tévedésükről; egy seborvosnak meg kell a' testet hitelesen vizsgálnia; 's ki teszik azt nyilvános helyre, gondolván, hogy talán atyafiak vagy mások találkozhatnak, kik a' boldogult egyiptomit éltében ismerék! A' törvényes megvizsgálás következése e' végezet lön: „a' mumia egy becsületes ouvrier-mineur' (bányász) teteme a' szomszédságból!“

Rejtettszó.

Három első betűm sereg,

Két utolsó'm felleli

A' növényt, bányát, 's emberek'

Testét a' ki kémleli.

Egész testem a' szaggató

Búval küzdő embernek

Leghűségeseb útmutató

Búra lánczot hol vernek.

Fordíts-meg, 's első vonásom'

Irtsd-ki, régen vár valék;

Hajh! de mostan néma csend nyom,

Uram' estén elhalék.

S. Patakról S. D.

Jegyzet: A' 6dik számbeli Rejtettszó Fagygyú.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

S. szám.

Julius 25dikén.

A p h o r i s m á k.

1. Mikor Kazinczy Ferencz még ifjú volt, több magyar ifjakkal 's leányokkal együtt Gellertnek meséit, elbeszéléseit 's több írásait olvasta, 's atyja a' 16 esztendő s ifjat felszólította, hogy a' szelíd 's legjobb erkölcsű Gellert' írásait magyar nyelvre fordítsa. Most a' magyar ifjak 's leányok nem olvassák már Gellert' írásait, hanem inkább Lafontaine, Schilling, Clauren, Laun 's más német románírók fajtalan románjait 's Kotzebue' nem igen erkölcsi drámiáit, akár eredeti német nyelven, akár magyar fordításban. Sokkal jobb volna, ha most is, kivált leányaink, a' jámbor Gellert' írásait olvasnák, kiról a' nagy Klopstock (nagyobb költő Gellertnél) Wingolfjában, a' harmadik énekben, jelesen és helyesen így énekel (verseit az original' metrumában tett latin fordítással közöljük: *)

Lied werde sanfter, fliesse gelinder fort,
Wie auf die Rosen hell aus des Morgens Hand
Der Thau herabträuft, denn dort kommt er,
Fröhlicher heut und entwölkt, mein Gellert.

Dich soll der schönsten Mutter geliebteste
Und schönste Tochter lesen, und reizender
Im Lesen werden, Dich in Unschuld,
Sieht sie Dich etwa wo schlummern, küssen.

Auf meinem Schoß, in meinen Umarmungen
Soll einst die Freundin, welche mich lieben wird,
Dein süß Geschwätz mir sanft erzählen,
Und es zugleich an der Hand als Mutter

*) Örömmel, mivel a' nagy Klopstockal 's a' küzlővel Gellertre nézve egy értelemben van, — 's a' szív- és észrontó új románok' elhatalmazását a' Gellertéihez hasonlóké felett fájlalja

a' szerk.

Die kleine Cille lehren. Des Herzens Werth
Zeigt auf dem Schauplatz keiner mit jenem Reiz,
Den Du ihm gabst. Da einst die beiden
Edleren Maedchen mit stiller Grossmuth,

Euch unnachahmbar, welchen nur Schönheit blüht,
Sich in die Blumen setzten, da weint ich, Freund,
Da flossen ungesehne Thränen
Aus dem gerührten entzückten Auge.

Da schwebte lange freudiger Ernst um mich,
O Tugend! rief ich, Tugend, wie schön bist du!
Welch göttlich Meisterstück sind Seelen,
Die sich hinauf zu dir erheben!

Mitesce carmen; proflue lenius,
Qualis rosae ros vitreus e manu
Eois irrorat, venit nam, —
Laetior advenit, ecce Gellert.

Te pulchrioris filia pulchrior
Matrisque ocellus gratior et leget
Vidensque forte dormientem
Oscula casta dabit iacenti. *)

Sinu meo, complexibus et meis,
Quae diligit me, mi lepidissimas
Nugas tuas **) narrabit olim,
Mollior atque manu puellam

Mater docebit Ciliolam. Pari,
Qua gratia Tu, pectoris ullus an
Dotes dedit scenis tueri? —
Par ubi magnanimo pudore

Sororium (queis unica forma laus,
Sic haud rubent) se floribus ingerit olim
Olim ***), fleo, furtimque, amice,
Laetitiam lacrymasque fundo.

Et blandiuntur Seria mi diu,
Dixique: Virtus, quid speciosius!
Coeleste quam, Virtus! opus sunt,
Quaeque animae tua templa tangunt!

Vajha egy jó magyar költő Klopstocknak ezen
szép verseit magyarra fordítaná!

*) Mint ama francia fejedelem leány, ki az aluvó költőt Char-
tiert megcsókolta. Lásd: Gellert's Fabeln und Erzäh-
lungen II. 13.

**) T. i. Gellertnek meséit és elbeszéléseit.

***) Ezen versekben Klopstock említi azon érzékeny scenát
Gellert' e' című comoediájából: „Die zärtlichen Schwe-
stern.“

2. Minden positiva religyiók közt, mellyek voltak 's még lehetnek, a' Keresztyén religyió az, melly az ember' természetének és a' népsokasága' szükségeinek leginkább megfelel. Találtatik benne az emberi intellectualitás' és sensualitas' legfinomabb vegyítése; 's van benne igen ritka használhatóság a' még nem művelt 's meg nem világosodott emberek' számára szinte úgy, mint a' legvilágosodottabb és legélesebb elméjű férfiak' számára.

A' theoretica moralis (erkölcstudomány) mint tudomány nem függ ugyan a' religyiótól; de practica moralis minden religyió nélkül magános emberekben sem állandó, 's majd lehetetlen, mivel a' moralis szükségesen visszavitetik a' religyióhoz. A' sokaságnál a' religyió és moralitas elválhatlan, mert a' tapasztalás szerint a' moralitas megszűnik a' religyióval együtt.

Rumy Károly.

P e r r a u l t.

(Vége.)

Parisban nem ismertek akkor csak egy híres architektust sem, Romában pedig egy universalis talentú művész volt, kinek híre neve egész Európában elterjedt, 's ez a' híres lovag Bernini volt. A' király a' pápától kívánta őt, hogy reá bízza a' nagy javallat' végrehajtását, mellyet ő valósíthatni akart. Bernini életéből tudjuk, hogy azon állítás hamis mintha ezen művész' megérkezténél Parisban a' Louvre peristylje állott volna már; még alig lehet felvenni azt is, hogy csak egy terv is készült volna annak számára. Mi azonban hihetőnek lenni látszik az, hogy az olasz architektus' elutazása után mindenki azon volt, Perrault' dicsvágyát 's lángelméjét mozgékonyságba hozni. Bátyjától, Perrault Károlytól felszólítva, kívánságának nem állhatott tovább ellen, minden erejét egy javallat tervnél próbára tenni, mellynél ő szabadon egy feladott program' minden kényszerítő szabálytól, magát képzelő erejének áltengedje.

Bernini' elutazása után Párisból, Perrault felterjeszté műterveit, 's ez vonta egyedül magára a' fi-

gyelmet. Hogy ezt érett megfontolás alá vessék, egy építő tanács hívatott-össze, melly Le-Veau a' király' első architektusából, Le-Brun képíróból 's Perrault építő művészből állott. Károly nevezetű bátya titoknoknak neveztetett-ki ezen tanácsnál. Colbert minster maga viselte az előlülőséget a' gyűlésekben, mellyek kétszer tartattak hetenként. Oszlopok, gerendalapok által egyesítve, mellyek egyes iv kövekből összeillesztve voltak, valami egészen új volt akkor Francziaországban. Ezen tervnél különösen tartottak a' fedélnyomástól az oszlopokra. Hogy tehát ennek kivihetőségéről számot adhassanak, megrendeltetett, kicsinyben a' peristyl' mintáját éppen annyi számú kövekből szerkeztetni, a' hány nagyra aztán szükség lesz, 's azokat vas rudak által összeszőni, mellyek éppen azon idomzatban lennének, mellyben lenniük kell nagyban. Ezen minta' elkészítése által az akadályokról megnyugtatta voltak, mellyek éppen a' főterv' tárgya voltanak. Megvoltak győződve arról, hogy az architráb egybeköttetéséül használt vas ezen alkalmazásnál nem olly kárlelkony, mint az valóban mutat, ha az hordozásúl használtatik. Ezen mű végre Perrault javallata 's rajzai szerint elkezdett, 's mind annak daczára, mit a' kritika becsmérésre méltót talál rajta, mindig nagy 's pompás találmány marad. Hozzá adjuk még azt is, hogy ha a' Louvre' peristyljét magára nézve, a' művészet szüleménye 's az architektura' specialis szempontjából megvizsgáljuk, Perraultnak meg kell adni az igazságot, hogy ő nagy ügyességgel az antik idomzatok' igazságát és szépségét ismét életbe vezette, 's a' profilok' tisztaságát, az alkatok' csínosságát, 's a' valószínűséget azon fokra emelte, millyenre Perrault óta talán egy építvény sem jutott Francziaországban.

A' társalt oszlopok' (gekuppelt) használatát ezen találmányban szemére vetik a' nélkül, hogy a' tartósság' okaira ügyeltek volna, mellyek ezt talán tanácsolhaták. Meg kell őszintén vallanunk, hogy az oszlopok' társalata rossz szokás, mellynek fő illetlensége

abban áll, hogy az árt az oszlopok jó hatásának is, melyek mivel másokkal csoportulathoz állanak, azon helyzetpontra nézve, honnan mi azokat szemléljük, individualis erejüket elvesztik, 's az ebből következő rendetlensége által az oszlopköznek, félbeszakasztják az oszlop rendek' symmetriáját. Néhány ok ellen ki kell kelnünk, melyeket Perrault felhozott mentségül sok kétséges hajdani példa 's auctoritás által; azonban mi azt véljük, hogy az érintett visszaélés, itt az oszlopok' helyheztetése által felette gyengítve van, melyek távulról, jelesül pedig előről megtekintve, majd csak nem mint fél magaslatú művek jelennek-meg a' falon, 's a' megtekintés nem olly kellemetlen változást mutat mint azok, melyek körül szabadon járkálni lehet. Egyébiránt óhajtottuk volna, hogy a' Louvre' egész külseje, peristyljének elrendezése szerint, 's a' folyóvíz felül jelenkező építményhomlokzaton pilasterekben, melly hasonlólag Perrault' munkája, végeztetett volna; így aztán minden részben összhang uralkodnék, mellyre most már többé számot nem tarthat soha.

Perrault' sok szép ismérteit, előtte a' tudományok akademiájának ajtait nyiták-fel. Neki kelle egy olly emlék alkotójának lennie, mellyet a' fejedelem az astronomiai tudományoknak szentelni akart. Mi itt most az observatoriumról szözlünk, melyhez ő a' műterveket készítette, 's az elrendeléseket abban az akadémia' feladása szerint igazgatta. Ezen építmény' formája hosszas négyszöget képez, melly mintegy 16 és 14 öl (toise), a' déli oldalon két 5 szögű toronnyal a' két végénél. Az ellenfektű oldalon, annak közepén van kívülről egy négyszögű előépület, melly egy előcsarnokba vezet lementszett szögletekkel, mellynek boltozata közepett nyilván van. Az első emelet' terve különféle hajlékokra (pièce) van beosztva, mellyek mindenikének tudományos elrendeltetése van. Eredetileg a' 8 szögű térnek egyikénél a' két torony közül nem volt boltozata 's csak egy víztartóhoz (bassin) hasonlított, megméréseül az éven-

ként lehulló esővíznek. Később ezen tér beboltoztatott. Meg kell jegyezni, hogy Perrault ezen épület' szerkezményénél sem vasat, sem fát nem használt. Minden hajlék vagy szoba legnagyobb állandósággal boltozva van, 's mindenikét úgy tekinthetni, mint remeket a' kőfaragás mesterségben.

Mivel illy építvénynél a' haszonvehetőség a' fő cél, az architektus annak szépségét csupán az alkatok egyszerűségének, a' kőfaragás igazának, a' műszerek választásának, 's azok kidolgozása iránti pontosságnak akarta köszönni. Mivel a' vizsgáló helynek az első emeletben kelle helyheztetve lenni, azt vélte ő, hogy ahoz nagy nyílások, 's igen magas ablakok szükségesek. Azok t. i. öszvesen egész bolthajlatúak minden párkány 's díszítés nélkül. — Tudva van, hogy ezen observatorium mindjárt az építés' kezdeténél sok kritikai érzrevételekre szolgáltatott alkalmat, mellyek különösen a' belső elrendelést érdeklették. Szükséges megjegyezni, hogy később 's több ízben némi változás tétetett belül az épületben, részint a' lakok, részint a' cabinetek felosztása végett, a' vizsgálati instrumentumok számára, úgy hasonlólag mind azokra nézve, mik szükségessé tévék a' tudomány' előmozdítását. Azonban becsmelék Perrault izlését is ezen emlék külső hatásánál, mellynél nem annyira komoly, mint inkább nehéztestű stylt vetettek íszemére. Úgy látszik, hogy a' mit nehéztestű hatásnak neveznek ezen épületen, az onnan származik, mivel hibázik tömegeiben 's a' különféleség detailjában 's abban, mi azépületarczban a' piramidalis effectust kihozhatja. Egyébiránt ezen felhozott hibáról egészen ellenkező ítéletet is lehet tenni. Ha Perrault, mint mondják, az architektúrában valami érdemmel bírt, belátásunk szerint az abban állott, hogy ő minden épületnél annak poetikai tulajdonságát felfogni 's arányzatát a' külső alkat által kinyomni iparkodott. Ez annyit jelent, mint minden építménynek tulajdon karakterét megadni, a' mi által elérhetni azt, hogy külön elrendeltetésű emlékek külsejükben már ezen

különféleséget hirdetik. Következik innen, hogy az, mi itt szépség nevezetét érdemel, ott hiba lehet, 's hogy például a' neheztestűség és könnyűség, a' gazdagság vagy egyszerűség' tulajdonságai természetesen viszonyosak. Mit kelle Perraultnak egy observatorium' külső alkatára nézve mindenek előtt meghatározni, milly szempontot választani? Kétségkívül annak specialis elrendeltetését jól karakterizálni 's különösen arra ügyelni, hogy ne kellessék azt lakháznak tartani (kivülről); ő a' tetőnek tökéletes hiánya által végre megismerteté, hogy a' lapos fedél (plate-forme), mellyben végződik ezen emlék, az égi vizsgálatokra szolgál. Ha tehát helybenhagyják, hogy mindenféle párkányzás vagy végdiszesítés egy épületnél nem szerez könnyűség vagy csínosság tekintetét, hanem inkább az ellenkezőt eszközli; úgy már azt állítjuk, hogy éppen ezen felhozott hiba, Perrault observatoriumának külső érdemei közt egy, ha azt úgy tekintjük, mint a' művészet 's az izlés' műszüleményét.

Ezen architektus' érdemét még egy más emlék is teszi, melly által ő bizonynyal igen nagy talentom' példáját adá vala, ha meglett volna nékie engedve, azon nagy diadalkapu valósítását folytatni, mellyet XIVdik Lajosnak akartak emeltetni, 's mellyből megvannak még a' rajzok, 's mihez ő csak a' talpköveket tette-le. Ezen diadalkapu, mellynek a' Saint-Antoine külső város bemenetét kellett volna díszítnie, próbakép 's talán azért is, hogy a' közönség' ítéletének egy ideig kitéve legyen, azon helyen, hol állania kellett vala a' valóságban, gipszben hajtattott-végre. Azonban kilévén elégitve a' kíváncsiság, a' megrendelők lángoló tüze is kialudt. Más javallatok új költségeket tettek szükségessé. Rövid idő múlva felhagytak ezen nagynemű vállalattal, mellyre végre nem is ügyeltek többé, 's a' földben már elkezdett munkákat is elpusztíták. — Perrault' rajzai után állott-fel a' versaillesi mesterbarlang (grotte) is, a' víz-sétány 's több más kert díszítés. Ő dolgozott egy javallatot azon

épülethez is, melynek a' XIII-dik Lajos által épített kastély helyére kellett volna jönni, 's melyet XIV-dik Lajos feltételelesen fentartani kívánt.

Perrault néhány munkák' szerzője volt, melyek addiglan idegenek voltak az architektúráról. Ő 4 kötetet adott-ki *Essais de Physique*, melyeknek most már kevés érdekük van, 's néhány *Memoires pour servir a' l' histoire naturelle*. Azonban írói dicsősége különösen Vitruv' fordításán alapszik, melyből ő oktatásul az ifjú építőművészek számára kis formában kivonatot készített. Legjobb elmeművei közé tartozik még az *Ordonnance de cinq espèces de colonnes, selon la methode des anciens*. Perrault' halála után, annak kézíratai közt erőművekből álló gyűjteményt is találtak, melyek azon idő óta nyomtatásban jelentek-meg, 's melyeket sok esetben használhatni. A' legelterjedtebb vélemény szerint, Perrault bizonyos nemében a' rothasztó hidegglelésnek mult-ki, melyet azon tevé' felbonczolásánál vont vala magára, mely-nél ő maga is részt vőn. Azon tisztelet nyilatkoztatásokon kívül, melyeket a' tudományok' akademiája az ő emlékezetére nyilvánosan bebizonyított, az orvosi facultas Perrault' arczképét a' gyűlésteremben bár milly korban élt híres orvosok' sorában állíttatá-fel, kik leginkább kitűnteték magokat az emberiség 's tudományok' iránt. Valamint kortársinak véleménye úgy az utó világ is, Vitruv tudományos fordítójának, a' Louvre oszlopszat híres architektusának kitűntetett rangot adott azon férfiak között, kik XIV-dik Lajos századát dicsőíték.

Novák Dániel.

Rejtett szó.

Három első betűimet a' földmérők használják,

De az adók vevők is ezt gondosan gyakorolják.

Négy végső'm ha tulajdonod, hozzá jussod mondhatod,

Három végső'mel hogy ha hírsz, okosnak önt tarthatod.

Hat egészem ha van benned, úgy bátornak tartatod,

Meg fordítva rövidítve, egy meggyét kimondhatod.

Patáról. K. B.

Jegyzet: A' 7dik számbeli Rejtett szó Czéger.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

9. szám.

Julius 29dikén.

A' végzés, melly a' jövődöt
Bezárt könyvekben tartja,
Nem hirdette-ki, hol vagyon
Szabva az élet' partja.
Az örömnök útjaira,
Mellyek rózsát termenek.
Töviset rejt, hogy a' bágyadt
Erzések ébredjenek.

Vályi Nagy Ferencz.

A' magyar nemes közkeresményéről.

A' hitvesi közkeresmény' minéműségét magyarázó törvényeink általánosságát tekintve számtalan esetekbe ütközik a' törvényes ügyvéd, midőn a' hitvesek' közkereső jussait védi. Nem is ok nélkül választám magamnak értekezésem' tárgyául a' hitveseknek közkeresménybeli jogait; mert akár a' nemes, és főszerzői hatalommal felruházott férjet, akár pedig az illy jussal nem bíró nemes feleséget, akár végre a' nemtelen hitveseknek e' részben különösen meghatározott szokásait védelmezzük, nem lehet eltitkolnunk mindegyike védelmével olly valami különös érzést, melly mintegy bővebb kimerítő törvény óhajításának jele.

Elmellőzvéen most a' nemtelen hitvesek' közszerzői jussait érdeklő észrevételeket, mellyek majd más alkalommal bőven kimunkálandó értekezésem alá veendők — a' nemesi közkereső jussokról igyekezek rövideden szólni.

A' magyar nemes férj Iső Rész 18 és 202dik Törv. Czik. szerint, mint főkereső, hitvesével szerzett vagyonáról, még felesége részét és ide értvén, szabadon ren-

delkezik. Ezen törvényt folyvásti gyakorlás által megerősítik a' végintézet megsemmisítés tárgyában 1ső és 2dik, az örökösödésről 4dik, és az ingóságok megszerzéséről szőlő 5dik számú kir. curia ítéletei. Kivételt tészen azonban e' tárgyban:

1ör A' különös kötés. Máty. 6. D. 17dik Cz. szerint, vagy

2szor Ha a' feleségnek hozománya, a' keresménynek alapja, — az örökösödésről szőlő 58dik Cur. Dec. értelmében.

Melly esetek a' férjt főszerzői, 's rendelkezői jussától megfosztják.

Ha nyomos okát keressük azon törvénynek, melly a' férjeknek főkereső, 's szabad rendelkező just tulajdonít, felleljük 1ső Rész 18 és 19dik Czikkelyeiben azt: hogy mivel a' magyar nemes férj részerint kir. adományok által nyert ingatlan nemesi telkekben, részeszerint köz hivatalai után szerzett ingóságokban kereste javait, a' hitves pedig az illy szerzeményhez segéd kezeket nem nyújtott — csak egyedül ezért látjuk a' törvény ereje által tulajdonítva lenni a' főszerzői 's rendelkezési just nemes társainknak más polgárok fellett. De véleményem szerint ezen törvény olly általános, hogy ahoz való szoros ragaszkodásunk, hitveseink iránt vonzó kölcsönös szeretetünket kelletinél szorosabban korlátozza. Ugyan is

Vagynak édes Hazánkban olly nemesek, kik a' felhozott törvényekben foglalt okoktól, — mellyek főszerző, 's rendelkező just tulajdonítanak, — egészen külön okfőn alapítják köz szerzőségeket: illyenek az egyes uradalmaknak birtoktalan nemes tisztjei — a' nemtelen birtokon élő vagy jobbágy fundust bíró nemesek, — és a' nemes szolgák. — Már ezekre nézve megjegyzem, hogy itt a' törvény' szoros értelme, és általánossága a' segédkezet nyújtó feleségnek jogává vág. Látjuk, hogy az egyes uradalmak' nemes tisztjei hivatalaik után járó fizetéseikből nem mindég tisztességesen élhetnének, ha iparkodó hitveseik az egys

házi gazdaság kormányát férjeik helyett tetemes haszonnal nem vezetnék. Hasonló értelemben veszem a' nemtelen telkeket vagy jobbágy fundusokat bíró nemeseket is, kiknek feleségeik' kölcsönös munkássága mellett nyert kereset forrása a' fent álló törvények értelmétől igen messze távozik. — A' nemes szolgáknak egyes szolgálatja után érdemlett 's hitveseik általmegtakarított, avagy talán ennek is szint olly bérével nevelt keresményét a' közhivatalokkal járó keresetmód által szerzett javakhoz hasonlítani szinte nem lehet; szóval a' törvényt alapító okok e' részben egész ellenkezésben állanak.

Vajmi szomorú pedig, midőn a' válásper súllya alatt elrongyolott hitves, a' kölcsönös erővel, 's iparral keresett vagyonnak férjével való megosztásától csak azon általános törvény erejénél fogva mozdítatik-el, mert nemes férje főszerzői, 's rendelkezői jussal bírván, ha bár csupa nemtelen birtoki földmivelés, 's kézi munka mellett felesége izzadásával szerezte is vagyonát, vagy talán felesége iparja által gyűjtött javainak nagyobb részét elpazérolta-is, a' törvény által nékie mint férjnek tulajdonított hatalmában nem lehessen őtet megzavarni? Mi alatt a' férjnek vétke okozta elválás ítéletét ki nyerő feleség könnyes szemekkel tekint véres veritékek között gyűjtött vagyonának igazságtalan bitorlására, 's éh, és szomj kifacsarta szavakkal illeti a' törvényt hasznára fordító hűségtelen férjnek kegyetlenségeit.

Vélekedésem oda járúl, hogy midőn az ügyvéd a' törvény általánosságával vissza él, 's azt mint Hercules csizmáját bár mi elő adatható esetekre illesztgeti, a' törvényhatóság magas hatalmánál fogva vágja ketté az egymástól különböző eseteket, — a' hozatott törvénynek okait keresse-fel, 's igaz okfőn építsen olly ítéletet, melly addig is, míg e' részben törvényhozatik — útasításúl szolgáljon.

Eliás István.

Rabszolgák' eladatása.

(The United States by Arfvidson, London, 1835.)

Richmondban, Virginia' fővárosában, szemmel látó tanúja valék néhány rabszolgák' nyilvános árveréssel történt eladatásának, kik közül egy, a' szegény Betsy, mélyen érezni látszék keserves állapotját. Ennek egy kisdede volt, mintegy három esztendő, kin szüntelen függének epedő szemei, kivévén, midőn valamelyik vevő parancsolta, hogy feltekintsen; mert jöttek mentek körültekintők a' venni szándékozók, nézegetve őket mintha lovak lettek volna; fogaik, szemeik, lábaik, válluk, és csipejük megvizsgáltattak 's ítéltettek. Betsynek 's gyermekének szerencsájuk vala első helyet foglalni a' laistromon, ámbár különféle czikkelyek voltak eladandók, mint: fazekak, serpenyők, nyoszolyák, székek, és könyvek.

„Itt egy eladó asszony ní!“ mondá a' kikiáltó fen hangon, „ki akarja megszabni az árát? Derék egy asszony, egy szeplő sincs rajta! 's egy gyermek ráadásul! Mennyin kiáltsam-ki az anyát 's gyermeket?“ — „Kétszáz ötven talléron.“ — „Köszönöm az úrnak. Kétszáz ötven tallér, először. Ki ad többet érte kétszáz ötven tallérnál? Mit uraim, ez olcsó mint egy tehén; nézzék-meg szemeit, lábait stb. Mondjak kétszáz hatvanat? Köszönöm szépen. Kétszáz hatvan tallér, először. Kétszáz hetvenöt tallért hallék? Uraim, ez a' legolcsóbb ár, mellyen valaha eladtam. Csak kétszáz nyolczvan tallér a' legjobb főző, - mosó, - és varrónéért? Ráüsssem-é a' nyomorult kétszáz nyolczvan tallérért? Háromszáz tallért mond két hang is; örömmel látom, hogy tűzbe jöttek az urak. Háromszáz tízet ígérnek érte, először. Háromszáz harmincz — háromszáz harminczöt — háromszáz negyven; háromszáz negyven tallér, egyszer — kétszer. Valóban, uraim, csudálkozom; megengedik, hogy egy jó szakácsnét elveszttegessünk háromszáz negyven talléron! Jupiter 's minden Olympusbéli istenek! ilyen aszszonyt mint ez, olly csekély pénzért, háromszáz negy-

ven tallérért! Kérem, csak egy pillantatig gondolkoz-
zanak uraim! 's még ráadásul egy gyermek!“

Ekkor a' kikiáltó' szavát félbeszakasztá egy a' vevők közül, egy ember kinek arczvonásai engem első megpillantása óta borzadással töltének-el, 's ki most olly hideg vérrel mint egy megszokott gyilkos, ezen észrevételt tette: „A' gyermek nem ér semmit; nem érdemel egy napi tartást. Ha én veszem-meg az annyát, a' fattyút mindjárt eladom csekély áron a' legelső kérőnek.“ Rápillanték a' szerencsétlen anyára, hogy lássam, milly hatást tettek benne e' vad szavak. Ő nem szóllott egy szót is, de arcza mély bánatot és elszántságot mutatott.

Az árverés folytattaték. „Háromszáz negyven tallér, ki ad többet érte? Háromszáz ötven tallér — derekabb asszony még soha sem volt dob alatt — 's már látom hogy nem akarnak többet igérni — háromszáz ötven tallér ollyan asszonyért, melly legalább megér hatszáz tallért; — háromszáz hatvan tallér — háromszáz hatvan tallér egyszer, — háromszáz hatvan tallér — háromszáz hatvan tallér egyszer, kétszer — háromszáz hatvan tallér — most mindjárt mondom — rajta Uraim — nem lesz majd az uraké — háromszáz hatvan tallér, egyszer, kétszer, — háromszor. Az asszony az Úré háromszáz hatvan tallérért.“ Egy kalapács ütés fejezé-be a' vételt, a' boldogtalan asszony leszálla az asztalról, 's a' vevő elvezeté őt.

*

*

*

Az emberi nemet illy borzasztólag gyalázó árverések történnek még az egyesült statusokban is! Így alacsonyítja-le még a' szabad amerikai is embertársát rablánczokig — 's a' barmokig! De reményleni lehet, hogy a' míveltebb nemzetek', 's különösen az angol parlament' erölködései, idővel a' rabszolgaságot, ez emberszennyet, elfogják enyésztetni. *F. Lajos.*

Honhoz ragaszkodás akadály a' nevelés sok-szor.

Nem lehet tagadnunk, hogy a' mint erkölcsi, úgy polgári létünk tökéletesbülése, e' kitűzött földi

pályatérünknek egy czélja. Úgy de, illy magas rendeltetésünk valjon minden emberben, ön magától jut-é végéhez? Nem é nevelés az, melly a' leghathatós, eszköze vezérelőmozdítója, illy dicső célunknak? Még pedig azon fejlő rózsakorban, mellyben a' nyíló ész, a' szív, a' külvásottságokban meg nem vastagzott. Egy hűs árnyékot nyújtó lugast, csak a' hajlékony, gyöngé csemetékből, vesszőkből állíthatjuk, nem midőn vadon nőttek már fel, nem midőn hajlatlanok. Így az emberi lét első tavasza alkalmas a' szép, a' jó, szóval, a' hasznosokra. Jaj annak, ki élte nyarán, vagy a' bús ősszel keresi, óhajtja a' csira kifejlést mindenben; a' nyár érlelésre, az ősz sokszor fagyalásra, elperzselésre való. Már ha legfőbb, legnemesebb czélja, 's rendeltetése az embernek, az: hogy hasznos polgárrá, munkás hív hazafivá tökéletesedjék, ki tagadhatja azt, hogy ennek a' nevelésben, még pedig kezdettől fogva kell megvetni alapját? Ne talán *sero medicina paratur*.

A' már első gyermeki éveit által élt nevendéknek, hazáját, 's annak történeteit, nevekedt tehetségeihez, 's erősödött értelméhez arányozva, kellene eleibe adni bővebben; vele megismertetni, életmód, 's keresményi tulajdonságait, kereskedés állását, mesterségek, művészség, tudományok mi karban létét. A' követésre méltó, szép, 's hősi tetteket, nagyobb mértékben, 's egész fényökben kellene megmutatni; éreztetni vele, gyászos következéseit, a' történt polgári, 's erkölcsi vétkeknek, 's a' t. — Ki hazáját ekként isméri, hogy ne lenne annak, ön polgári állásáról, mások iránti helyzetéről, 's így nemzete iránt való tartozásairól a' legtisztább képze? vagy szóval: hogy ne lenne illyenben, honához tartós ragaszkodás, vagy is honszeretet? Főkép: tudván, hogy a' társaság, sokszor méreggel foly-be a' természetbe, későbbi korát mind addig szabályozni a' nevendéknek, míg ítélete, esze, gondolkozás módja, nem alapodott.

Hogy annyin vannak, kik férfikort érnek a' nél-

kül, hogy Hazájokról, 's annak tartozó kötelességeikről tiszta képzetök lenne, annak főbb okait ismét csak a' nevelésben keressük. Ha a' nevendék nem ismeri koronás királyai, dicső ősei, és Hazája viszonyait, bajnok hősei követségre méltó nagy tetteit, a' hon szeretetnek annyi zálogait, vagy a' földleírását, 's Hazája minden részeit, lakos társai, minemű, és mennyiségét, vagy ha talán halja a' nevendék, ez első rajzát Hazá 's nemzet ismérteinek, de csak száraz, figyelmét éppen nem éltető előadású leírásban, valami elavult krónika, vagy kistükör szerint: hogy végye azt később, velősb' tudományul, mélyebb fontolásra, mi benne semmi benyomást nem teve, vagy hogy férfiasodjék abban, miben gyermek sem volt? Mi a' vége más, mint, mivel hogy parlagban hagyott értelme tovább is homályos, polgári helyheztetése, hazafiúi, 's emberi tartozásaira, szemeit fel sem nyitja; nem nőhet korával az, mi belé nem vettetett, vagy benne még csirájában kisült. Illy készüllettel lépven-ki az ifjú, polgári létpályájára, lehet-e csudálni, ha sem útját, sem célját nem ismervén, tántorognak, tévednek lépései! Nem meg fogható-e, hogy lágy meleg, vagy hideg ahoz, mit sem ismerni, sem szeretni meg nem tanúlt?

Csernyánszky Nagy Kátáról.

Chinai nyaláncság.

A' Chinaiak megessznek mindent. Canton' utczáin 's piaczaín örökké lehet kitéve látni eledeleket, még pedig gyakran olyanokat, mellyek minálunk nem a' legjobb ízűeknek tartatnak, mint: baglyokat, sasokat, gólyákat. Semmin sem mosolyoghat inkább az europai, mint azon, midőn egy chinait lát vállain rúdat hordozni, mellyről két kalitka függ, 's ezekben kutyákat 's macskákat galambok és tyúkok helyett. Különösen valami törpevizikutya fajt látszanak szeretni. A' kutyák ezen hordozható tömlőczökben egész csendességben vagynak, de a' macskák nyávognak, mintha éreznék jövődő sorsukat. Húsok, ha

meghizlaltatnak, nagy becsben tartatik 's helyt foglal a' leggazdagabbak' asztalánál is. Ellenben a' patkányokat csak a' szegényeknek hagyják. A' patkányáruló rúdjaival jön a' piacra, mellyről több tuczet patkány lógg-le, felnyársolva mint a' pacsirták. Ez a' látvány olly útzó előtt, ki még az europai gyomor' előítéleteihez ragaszkodik, nem igen kellemes lehet. De, a' chinai nyalánkság is meglakol ezért; mivel azon rossz emésztésen kívül, mellytől a' thé nem mindég óv-meg, még a' kutyák is gyűlölik 's utálják ezen kutyaevőket, kiket azok szagokról megismérnek, özsve csoportoznak körülök, 's harapdálva kergetik őket.

Egy énekes a' parisi boulevardon.

Szép tavaszi estve volt, 's az olasz boulevardon hemzsegték az emberek; a' roppant Paris' lakosai örvendtek, hogy a' holdvilágnál tiszta levegőt szívhattak. Egy ősz koldús, bús arcz vonású, de igen szegény ruhájú, állta távol a' tolongóktól, 's iparkodott hegedűjével néhány soût nyerni. Nem tudott szert tenni halgatókra, híjában mozgatá a' jó öreg fejét, lábait, híjában énekelgetett reszkető hangján, kalapja üresen maradt előtte. Egy jeles tekintetű ember jó felé, ránéz az öregre, epedő arczaiban hathatós szószollókra talál, 's hirtelen elkapja az elbámult' kezéből a' hegedűt. Ekkor elkezd azon játszani, 's mellette megszóllal elragadó hangja. Mindenek oda tódulnak, roppant kört alkotnak a' művész körül, mindenki megbájolva halgat, 's mindenfelől pénz repked az öreg' kalapjába; 's már az tömve van. Ekkor meghajtja magát az énekes a' tapsoló sokaság előtt 's el-tűnik. — Lablache vala az.

Rejtett szók.

Első három állat' neve;

Olvasd-vissza, többet tesz.

Két utolsó'm' szüli folyó,

Értsd másképp, majd műszer lesz.

2.

Két tag, az első bár szíved' szaggatja 's emésztí,

Másikkal ha rokon, 's hogy ha sok. annak örülsz.

Ifj. Szana Pál Poóról.

Jegyzet: A' 8dik számbeli Rejtett szó Mérész.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

10. szám.

Augustus 1sőjén.

Emlékeztetés.

Lyánka! nézd e' szép rózsának
Bájos kellemeit,
Nézd a' kert' királynéjának
Szemvarázsló ékeit,
Felülmúlja szépségével
Mezők' 's kertek' szépeit,
Felülmúlja kellemeivel
Flora' remek műveit;
De lehullnak levelei,
'S elenyésznek kellemei! —
Tekints reá, 's emlékezz
Hogy ő tégedet képez.

Szegényfi Péter V—ről.

A' baski tartományok' fueroi.

(Cook kapitány' „Vázolatok Spanyolországból 1829- és 1832-
dik esztendőről“ című könyvéből. *)

Alava, Guipuscoa és Biscaya tartományok hár-
man, a' spanyol korona alá csak név szerint tartozó
kormányt alkotnak; de törvényeiket 's belső szer-
kezményeiket tekintve épen olly szabadok és függet-

*) Cook ezen útazásában, melyet 1829dik' vége felé kezdett,
úgy rajzolja a' spanyol dolgokat, mint azok Vildik
Ferdinánd utolsó esztendeiben állottak. Ugyanazon ele-
mentumokat látni itt, mellyekből kell Spanyolországnak
jelen harczában kifejlenie, vagy azokba ismét visszatérnie;
mivel a' külföldi közvetlen segítség' megtagadása tu-
lajdon erejére hagyá azt.

lenek, mint akármelleyik schweiczi kanton. Közvetetlen adót nem fizetnek, hanem bizonyos megállapított, maguktól beszédett summát adnak esztendőnkint a' kormánynak. A' reájok eső hadisereg, midőn szükséges, függetlenül állítatik-ki. Az igazgatásban minden hivatal a' nép' választásától függ. A' közönséges végrehajtó hatalom egy tisztviselőre van bízva, ki az illető kerületi követektől választatik és *deputado* nevet visel, hasonló némelly schweiczi kantonok' „*landammann*“jához. Nincsenek vámházaik, semmi *derecho de puertas* vagy *octroi*, a' kereskedés sincs megszorítva, kivévén azon czikkelyeket, mellyek az egész országra nézve megvagnak tiltva, 's a' tengeren vagy tengerparton elvétethetők. Az Ebro folyó, részint Ó-Castilia' határait képező, választja-el a' tiszta monarchia' székét e' köztársasági földtől, melly 50,000 fegyvereseket számlál, készeket minden pillanatban feltámadni 's fejedelmük' hadiseregével harczolni, ha a' Castiliaiak az ő kiváltságos jussaikat (*fueros*) legkevesbé is megsértének. A' kormány csak annyi hadisereget tart, mennyi szükséges az erősségek' és határszélek' őrzésére, melly, a' mennyiben az országot érdekli, egészen azon a' lábon áll, mint Angliában, és csak katonai kötelessége' határán belől tartózkodik. A' törvényes esetek a' városi *alcaldok*tól ítéltetnek-meg, kiket a' nép az aristokratiából választ, a' *deputado*hoz vitetnek feljebb, 's ettől a' valladolidi legfelsőbb törvényszékhez. A' nép' erkölcsi és szokásai természetesen törvényeik' és intézeteik' bélyegét viselik. Lakosaik vidámok 's dolgozók, 's a' föld jól műveltetik. A' felsőbb rangúak' karakteretökéletesen hasonló ahoz, mellyet régi angol karakternek nevezünk; valamit jól megfontoló, őszinte és nyílt szívű. Az alsóbb néposztály minden bizodalomra méltó 's a' legnagyobb mértékben becsületes. Szorgalmukra nézve egy nép sem mulja őket feljül. Az asszonyok a' legnehezebb terheket hordják, 's egyik munkától a' másikra hasonlíthatatlan könnyűséggel és vidámsággal

térnek-által, kellemetesekek és szépek, 's erkölcsseikre nézve méltán érdemlett jó hírben vagynak. Egy mezeilakot mutattak nekem, hol a' britt hadisereg' munkálkodásai alatt, a' Francziák' béütése előtt, néhány nap a' katonai pénztár tartatott. A' főhadiszállás messze vala, 's az őrizet csak négy emberből álla. Az egész tartomány fegyverben állt, 's a' pénztár elfoglalása könnyű lett volna olly népnek, melly naponkint hozzá vala szokva az ollyan tettekhez; 's az mégis bántatlan maradt. Vezetőm azt tette hozzá, hogy ha most adná-elő illy eset magát, egészen másképp lenne a' dolog, czélozván a' nép' erkölcsseiben az időviszontagságok miatt történt változásokra. Akármint van a' dolog, a' vétkek most is ritkák köztük, 's e' tartományokban sem tolvajok, sem rablók. Törvényeik szerint a' belső kereskedés egészen szabad; de a' tengerpartokat a' guarda costas kemény zár alatt tartja, a' dohány p. o. melly a' tiltott cikkelyek közé tartozik, elvétetik, 's a' hajó, mint másutt, zsákmánynak (prise) nyilatkoztatik; de mihelyt az kihozatik a' szárazra, szabaddá lessz, 's a' kormánynak többé felette semmi hatalma nincsen. Szintén így van a' dolog sok más gyárművekkel is. Dohányt legkisebb mennyiségben ültetni 's a' reá legalkalmasabb földben, vár - vagy hajómunkával büntettetik. A' kikötőhelyek a' gyarmatokkal való közvetlen kereskedéstől el vagynak zárva, 's a' gyarmati cikkelyeket a' partmelléki kizáró jogú (jussú) piacokról kell hozni. Kereskedésük 's gyáraik' minden termékei ugyanazon adó alá vettettek, — mi csaknem minden esetben annyit tesz mint a' tilalom, — mint a' külföldéi, mihelyt azok befelé szállításukkor általhágják a' határszéleket. Ezen kizáró jusok elvétele vala sokáig kedvelt szándéka a' Castiliaiaknak, kik erőszakot, ravaszságot, megvesztegetést, rábeszélést, 's ijesztést hűjába vettek-elő, hogy e' tartományokat érintett jusaikról lemondassak. De ezt soha el nem fogják érni, mivel sokan közülök nekem megvallották, hogy azon esetben a' Francziákat hívják segít-

ségül, illy szándék megakadályozására. Csak szüntelen tartó vigyázattal, és nagy summa pénz feláldozásával, perlekedés 's megvesztegetés által érik azt el, hogy meg ne támadtassanak. Némellyek elismerték, hogy a' fueros nélkül, 's ha szabad menetel volna hozzájuk, jobb állapotjuk lenne; de ezeknek száma csekély, 's világos, hogy olly szerkezmény a' tartományt egészen tönkre tenné. A' kereskedés' csökkenése ugyanazon forrásból eredt, 's a' tartomány belsőjében, melly nékiek semmi segedelmet nem nyújthata, sokkal inkább éreztetett; és hihetőbb, hogy ugyanazon törvények alatt e' szép tartományoknak egészen az a' tekintetük lenne, melly van Castiliának, mint hogy szorgalmuknak 's munkásságuknak a' restséggel, szegénységgel 's enyészettel leendő egyesülése által, valamit nyernének. Fő kikötőhelyek Bilbao és St. Sebastian; az első sokkal fontosabb, 's rakhelye a' gyapjúnak, melly Castiliából sőt Estremadurából is oda hordatik, továbbá a' búzának, gabonának, 's más czikkelyeknek. Bilbao' külső kereskedése csaknem egészen az Angolok' kezében van. Intézetei köztársaságiak; minden végrehajtó hatalom az alsó néposztálynál van. Itt kivételt szenved a' közönséges szabály; a' nép Europa' legjobb erkölcsű és legszorgalmasabb lakosai közé tartozik, 's azon ritka példát mutatja, hogy egy olly nagy és gazdag városban, melly azonkívül még tengeri kikötő is, az asszonyok közt kevés vagy talán semmi kicsapongás nincsen. St. Sebastian a' másik kikötő; de ott csak kicsiny a' kereskedés, 's egészen a' Francziák' kezében van, mivel az csekélyebb, mintsem az angol kereskedők' figyelmét megérdemelné. Minden, még az építési fa is, a' franczia partokról hordatik.

A' gazdagság' nerekedése Angliában.

A' londoni statistikai társaság' utóbbi ülésében az alelölülő Sykes alezredes, egy értekezést olva-

sott-fel a' társaság' különféle osztályai' gazdagsága' növekedéséről 's költségeiről, melyből következő kivonat nem lesz érdektelen:

Azon tőkepénz, melly 1832, 1833, és 1834-dik esztendőben fényűzési tárgyakra, mint nyerges és kocsislovakra, kocsikra, cselédekre, kutyákra, játékokra, fogadásokra stb. költetett-el, tett 405,944,000 font sterlinget, melly 1820 óta 61,667,000 f. sterlinggel szaporodott. Az említett három esztendőben kereskedésre fordított pénz teszen 330,390,430 f. st. és így 1820 óta a' nevedezés csaknem 88 millio f. st. — Nagybritanniában a' 443,990 ház' esztendei jövedelme tesz 12,629,980 f. sterlinget, ezen jövedelem tőkepénzét Sykes 300 millio f. sterlingre becsüli, melyből látszik, hogy a' tőkepénz 59,200,000 — és a' jövedelem 2,360,646 f. st. gel szaporodott — Azon egész summa, melly a' mondott három esztendőben fényűzésre, tengeri építésre, 's kereskedésre fordítatott, teszen 1,037,343,430 f. st. melly summa az érintett idő óta 208,704,977 f. sterlinggel nevedezett.

Minekutánna előadta, mennyivel nevedezett a' gazdagság az elsőbb osztályoknál, fontos vala azt is tudni, mennyire látszott-meg annak nevedezése a' nem olly tehetőséknél is. Sykes úgy találta, hogy 1831diki November óta 1833diki Novemberig a' kémelő pénztárakba tett summák száma az egész Nagybritanniában 45,755 - tel, 's a' summa maga 1,403,464 f. sterlinggel szaporodott. — Ezen időközben a' népesség Angliában nyolcz, Irlandban hét procenttel nevedezett, 's a' szegények taxája csak hét procenttel hágott feljebb. — Fájdalom, azt is hozzá kell tennünk, hogy a' vétkek sokkal jobban szaporodtak, mint a' népesség és szegénység. 1821től 1825ig és 1825től 1832-ig a' vétkek' száma 14 procenttel hágott feljebb. 1825ben a' nép' számával öszve hasonlítva egy véték jutott 866 személyre, 1831ben pedig 1 esett 686ra. *Holmi Japanról, a' legújabb hollandi írókból.*
A' japánok felette kedvelik a' játékszini előadá-

sokat, de muzsikakarjok igazgatói rendesen vakok, 's valami társasághoz tartoznak. A' dámák, kik a' játékszinbe mennek, dicsőségnek tartják ruháikat a' játék alatt kétszer, háromszor megváltoztatni, hogy gazdag öltözeteiket mutogassák. Azértis szobaleányaik kísérik őket, kik mindent magokkal hordanak e' nagy asszonyi munkára megkívántatót. — A' japánok ügyes órások, 's azon óra, melly 1825ben a' császárnak adatott ajándékul, Maylan bizonyosága szerint, az europai művészet' legnehezebb készítményeivel vetélkedhetik. Öt láb hosszaságú az 's három láb széleségű, 's egy szép tájéket ábrázol arany nappal együtt. Ha az óra üt, egy madár csapkodja szárnyait, egy eger jó-ki egy lyukból 's könnyen mászik keresztül egy hegyen, míg egy tekenős béka lassan csúszik körül, 's az órákat mutatja a' felső lapon. — A' japánoknak van egy nevezetes 's egész Európában ismeretlen mesterségük, melly szerint a' legnagyobb növényekből is tudnak törpéket előállítani. Maylan azt állítja, hogy tulajdon szemeivel látott három hüvelyk hosszú, és csak egy hüvelyk széles ládácskát, mellyben egy fenyőfa, egy bambus 's egy virágzó szilvafa volt. E' ládát a' hollandi kormányzónak 100 forinton kínálták.

Száraz betegség orvoslása.

Angliában legközelebb egy csekély történet igen könnyű orvoslását fedezteté-fel az asszu kórságnak, melly Angliában és Francziaországban leginkább uralkodik. Egy skócziai ifjú asszonyság ugyan is, ki e' nyavalya által lassankint emésztetett, de azért mindég korán felkelt, 's hálósobájának kertre nyíló ablakán ki szokott nézni, észrevevé egykor, miként a' házbeli kutya, melly annyira megsoványodott, hogy csontjain alig vala hús, egy székfű ágyról a' frisharमतot lenyalni szokta, mit tovább is szemmel tartván, látá a' kutyát minden reggel a' székfű ágy felé sietni, 's nem sokára erősödni, izmosodni, végre pe-

dig egészen megkövéredni. Ezarra a' gondolatra vitte az asszonyt, hogy a' kutya példáját követni megpróbálja; azértis egy székfű ágyról leszedteté a' harmatot, minden reggel ivott belőle egy keveset, 's miután ezt darab ideig folytatá, szembetünő könnyebbulést érte, étvágya rendszerűbbé, lelke vidorabbá lón 's végre tökéletesen kigyógyult nyavalyájából. *pl.*

A' lóabrakolás' hasznos módja.

Régolta tudva van, hogy az olly szép, olly erős spanyol lovak leginkább apróra vagdalt 's árpával kevert szalmával abrakoltatnak; most pedig a' tapasztalás azt is megtanítá, hogy általánosan hasznos minden marhaabrakot apróra vagdalni, vagy öszvezúzni: zabot, árpát, babot sat. Tapasztalt dolognak állítják, hogy három rész szélyelzúzott 's megáztatott zab annyi tápláló erővel bír, mint négy, magvában hagyva; továbbá, hogy négy rész különféle, nagyjában öszvevágott 's megszelelt abrak annyit tesz, mint öt rész egész épségben hagyott 's külön felétegett abrak növények. Parisban van egy nagy intézet, hol ezen okfő (elv) szerint készítetik a' lóabrak. Azon keverék, melly a' kocsislovakra nézve legalkalmasabbnak 's táplálékonyabbnak tartatik, áll egyenlő résznyi jó szalmából, lóherből 's közönséges szénából. Az is hasznosabb, ha az árpa és zab öszvezúztatik 's együvékevertetik, mint ha azt a' lovak mindegyiket külön eszik. Azon lovak, mellyeknek ama nagy intézetben naponként 10—12 órát ugyancsak erősen kell dolgozniok, szinte úgy abrakoltatnak, 's igen egészségesek és erősek. Némelly lótartók azt állítják, hogy ők illy móddal egy ötödrészt kímélik-meg az abraknak, 's a' mellett a' lovak egészségesebbek 's többet kitartók, mint ha ép abrak adatik nékiek. Az omnibus kocsik' intézetében is Parisban, mellynek naponként 5—6 száz lovat kell abrakolnia, ezen új abrakolásmód haszonnal vitetett-bé.

A n e k d o t á k.

Vdik Károly császár a' podagrában szenvedvén, brandenburgi Joachim választófejedelem meglátogatót, 's tanácsolá, hogy hathatós orvosi szereket használjon az ellen. A' császár így felelt néki: „Nekem e' fájdalma'k' enyhítésére nincsen jobb szerem, mint békességestűrés, 's egy kevés kiáltozás.“

Midőn a' vad indulatú Jagello a' papoktól jószágokat és jövedelmeiket elszedé, de felesége Hedvig' kérésére azokat ismét visszaadá, így szólla a' nemes lelkű Hedvig: „Ah, a' jószágokat ugyan visszaadhatjátok nékiek, de ki fogja nékiek könnyeiket és sóhajtaikat visszaadni?“

K ü l ö n f é l e.

Egy angol Parisban egy ruhát készitete magának egészen ángolna bőrből, mellyben a' legnagyobb esőkor sétálhat, a' nélkül hogy megnedvedsednék. Már most nem hibázik más, mint egy villámhárító kalapján, 's úgy az angol egészen bátorságosítva volna.

Az europai levegőhajózási társaság' tagjai Londonban azt hirdettetik, hogy első hajójok „a' sas“ 160 lábnyi hosszú, 50 lábnyi magos és 40 láb szélességű, mellybe 17 személy ülhet-be, Kensington mellett látható, minekelőtte első levegői útját Londonból Parisba és vissza végrehajtaná. Későbbben útát fog az tenni Brüssel, Amsterdam, Berlin, München, és Madrid felé.

Rejtett szó.

- 1234567 Hajdan birt megyés földvárral,
Ma már híres só raktárral.
123 Beszédben kerülhetetlen.
761 Juh nyájaknál mellőzhetlen.
432 Sok kincset nyerhetsz általa.
123567 Szép, ha köz-ügyet vállalala.

Hazuga Auditor.

*Jegyzet: A' 9dik számbeli 1ső Rejtett szó Kosár.
2dik Búza.*

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

11. szám.

Augustus 5dikén.

Ní a' jövődők', ní az utóvilág'

Képes-piattzát látom az éj alól

Felnyúlni, 's a' Széchenyi névvel

Hallom az Aeonokat susogni:

Gyémánt kopáttsal, nézd, Uram, a' komoly

Történeteknek termetes angyalát —

Nézd, nézd, Neved' roppant betűkkel

Vágja-be a' Krapak' oldalába.

Csokonai.

Gróf Széchenyi István' mellképe.

A' napokban jelent-meg pesti művészeta-
rus Tomala Ferdinand úrnál gróf Szé-
chenyi István' mellképe, 's érte köszönet a' je-
les buzgóságú kiadónak; mivel a' tisztelt gróf' eddig
megjelent mellképei közt ez nem csak legjobban el-
talált, de csak nem tökéletes hasonlatosságban állítja
elébünk a' kedves eredetét. Einsle nagy eredeti
olaj festménye után van ez kőre metszve Clarottól,
's az elmés allegorikai ábrázolatok Schindler pro-
fessor úrtól rajzolva. E' pompás mellképnek, melly
a' kiadónál 's minden pesti művészet- és könyváru-
soknál megszerezhető, ára franczia royal-velinen 3 ft
pengő pénzben. Azok, kik talán a' grófnak, mina-
pában kőre metszett mellképét megvették, 's azzal
megelégedve nem volnának, e' mellképet Tomala
úrnál fizetés helyett 1 pengő forintért becserélhetik.

Az Atlas melléki Arabok.

Pückler Muskau herczeg, ki egy idő óta Algier-
ban e' gyarmatról közrebocsátandó munkájához ada-

Második Félészteendő.

tokat gyűjtöget, közelébb az Atlas vidékére is kirándult 's ottani útazása telve érdekes tárgyakkal, melyek új fényt derítenek az Arabok erkölcsére 's karakterére. Algier elfoglalása óta még egy europai se merészlett e' tartomány belsejébe ennyire bemenni, 's mindenki bámula, midőn a' herczeg harmad magával, csaknem kíséret nélkül, azon népfajok közt, legnagyobb vendég-szeretettel fogadtatva, megjelent, melyek kisebb nagyobb mértékben ellenségeknek tartattak, 's erkölcsi érzet és személyes méltóság nélkül valóknak képeltettek. Habaiby úr, a' császári testőrző mamelukok' hajdani ezredesének fija, egy ítélő 's vizsgálódó tehetséggel bíró 's az arab nyelvet tökéletesen értő ifju, kit d' Erlon gróf rendele a' herczeg mellé kísérelőül, ez útazásból a' Moniteur Algeriennel következő környületeket közlé ismertetéséül az arab nemzeti karakternek, melyet a' legrégibb kor történet-emlékeiben is feltalálhatni:

A' herczeg, Habaiby, és Haukman, belga őrnagy, f. e. Febr. 27kén indultak-ki Algierből négy arabtól kísértetve. Utjokat Mitdzsán keresztül vették a' Beni-Mussza törzsök felé, melly bírja e' föld középponti térségének egy részét, 's elterjed a' Kis-Atlas lejtős oldalain. Csudálva szemlélek mindenütt az önkéntes, vad, de élénken viruló termékenységet, melly mutatja, mit várhat a' munkás ember e' földtől, majd ha az szorgalmasan műveltetik, 's a' nagy részét elborító mocsárok kiszáratnak. Estefelé eljutottak a' törzsök kaidjához, ki őket barátsággal fogadá, 's szerény, de szívesseggel fűszerezett vacsora után, egy gurbi (sár-kunyhó szalmával fedve) alá vezette, hol szőnyegekkel terített gyékények szolgáltak nekik éjjeli nyugvó helyül. Reggel bejárták a' síkságot egész az Atlas tövéig, 's bámulák a' művelt földet, melly a' hegyek alján nyúlik-el. Egy szép hauts (major), egy belidai török' tulajdona, különösen magára voná figyelmüket; a' kertek deli narancsfákkal valónak beültetve, 's a' bérilők siettek őket

gyümölcsökkel kínálni. Délfelé Hadradba érvén, ott az Araboktól fogadtattak, kik őket reggelivel várták, melyet a' gyepen, a' szomszéd kunyhókat árnyazó szép élőfák alatt töltöttek-el. Ezután e' törzsöknek Souk-el-Arbah (kedd piacza) nevű vásárhelyén állapodtak-meg. Ez egy elszigetelt mező, hol az Arabok minden héten összegyűlnek cseréi űzni; a' szép tenyészet, egy kristály vizű patak, és három pompás pálmafa, melyek egy tőről emelkednek-fel, igen bájossá teszik e' helyet. Kachdn kaidja egész Hadradig ment az utazók elibe négy emberrel, kik őket kísérnék; e' törzsök földjét körül utazták, mi közben nagy eső lépé-meg őket, 's csak későn érhettek a' kunyhóba, melyet a' kaid befogadásukra rendelt. Fényes vacsora készített vajban főzött rizskásából ürü-hússal, sült csirkékből, dolmenből (rizskásával és vagdalt hússal töltött káposzta), tojásokból, bizonyos nemű ürühús-ragoútból mandolával, nagy gesztenyével és czukorral készítve, arab kenyérből, tepsin sült lepényekből, végre egy tál húsból tojással, tej-jel, articsókával és citrónlével; az utazóknak éppen nem vala ellenükre megismerkedni ez utolsó étekkel, melyet igen jó ízűnek találtak. Bár melly pompás volt is e' lakoma, az európaiak mégis igen patriarchainak tartják vala azt, ha csupán tiszta forrásvízzel kellett volna öntözgetniök; de a' herczeg jól gondoskodott magáról; két öszvér Bordeauxi és Champagnei borokkal tele pinczetokokat hordott utánna, melyek egész útban ki nem fogytak. Az Arabok nem igen kérték magokat a' bor izelésére, ittak a' kormányzó egészségéért, 's Beni-Mussza kaidja két palaczkot kegyesen elfogadni méltóztatott. E' már kezdete a' mivelődésnek! Következő nap meglátogaták a' Kachuq népfaj vásárpia-
czát, mely Souk-el-Jema (péntek piacza) nevű helyen, az Atlas tövében, kies téren fekszik. Innen a' Kis-Atlasokon keresztül a' Hammal hegy felé indultak, melly az egész hegyláncz közt legmagosabb, 's Algierba is meglátszik, mint egy uralko-

dója minden délkeleti halmoknak. Az Atlasnak e' mívelt része, elborítva falukkal, és a' völgyekben 's hegy oldalain elszórt tanyákkal, bájos kinézést tüntet-elő; e' kies tájat szemlélve, 's lakosainak vendégszeretetére emlékezve, lehetetlen azt nem gondolni, hogy ezen ismeretlen völgyek még erényeket rejtjenek keblökben, hogy e' földnek is volt dicsőség-időszaka, melyből sok szép nevet és jeles emlékezetet tartogat, és hogy elenyészett régi nagysága újra feltűnhetne egyes kormány alatt, mely neki új rendeltetést készíteni tudna. A' Hammal hegy, ábrándos alakja által visszaidézni látszik mindazon allegoriák emlékezetét, melyeknek meséje e' hegyek történetét szépíté; azt mondaná az ember, hogy az óriás, mely nevet adott nekik, hatalmas kezével most is erőködik azokat felemelni. Rendkívüli tekintete nem képez egyebet, mint zavaros rendetlenséggel egymásra szórt kőszirtekből álló halmot; úgy lászik, mintha az egész tömeg csak most emelkedett volna ki a' chaosból.

(Folytatása 's vége következik.)

A' derék főpap.

A' hírlapok következő nemes tettét 's önfeláldozását hirdetik az Auxi (Gascogneban Gers megyében) érseknek: „Két ház álla lángok közt Auxban. Egyikből illy siralmas kiáltás hallatszék: „mentsetek-meg, szabadítsatok-meg bennünket!“ Különösen hallható vala egy anya' jajgatása: „mentsétek-meg gyermekeimet!“ Az érsek a' lángoló házhoz érkezett. Míg ki nem fáradt, az oltókkal dolgozott 's a' népet tüzelte. „Huszonöt lajosarany“ kiáltá, „huszonöt lajosarany annak, ki ezt az asszonyt 's gyermekét megmenti!“ Hallá a' nép a' főpap' szavát. Többen nyomultak előre a' lángok felé néhány lépésnyire; de ismét mindjárt hátráltak. „Ötven lajosarany annak, ki a' gyermeket 's anyát a' lángok közül kiszabadítja!“ kiáltá még hangosabban az érsek. Hallá a' nép 's meg sem mozdula. Ekkor láták a' tűz' világánál, mint

mártott a' nemeslelkű főpap darabruhát egy hordó vízbe, mint burkolta magát abba, 's mint mászott-fel a' fálhoz támasztott lajtorjára. Az egész sokaság' szívét elfogá a' felebaráti szeretet, térdre esék, 's szemeit bátor főpapjára függeszté; látá hogy az szerencsésen elért egy lángba borult ablakhoz. Csakhamar több személy tűnt-elő az ablakból; az érsek, az asszony 's gyermeke valának azok, 's a' szabadítás szerencsésen végrehajtatott. Az érsek, minekutánna vállairól a' félig megégett ruhát elvetette, térdre esett, hogy hálát adjon Istennek szerencsés megmentéséért. Ekkor felállott 's így szóllott a' tűz által tönkre jutott szegény anyához: „Asszonyom! ötven louisd'ort ígértem annak, ki Önt megmenti; megnyertem azokat 's Önnek ajándékozom.“ – A' hírlapok' figyelmes olvasói emlékezni fognak, hogy a' nemes lelkű auxi érsek több illy jeles tetteket vitt már véghez.

A' muzsikakedvelő bika.

A' muzsika megigézi 's lecsendesíti a' vad bikát is, a' mint ezt nem rég Angliában egy szegény szabó tapasztalá. Ez ugyanis vén hegedűjével a' daltoni vásárra utazott, hogy ott valamit érdemeljen. Visszatértekor egy mezőn előtte terem egy mord tekintetű bika, melly szarvával 's lábával a' földet hányva, 's orlyukaival rettentőleg fúva, készült szélyelzúzni a' szegény Tolongot, ki híjában próbálván elillantani, utoljára egy fára akart felmászni. Nem boldogulhatván e' szándékában is, csaknem kétségbe esett élete felől, midőn egy szerencsés ötlet arra ösztönöze, hogy megpróbálja, valjon a' muzsikának van-e az a' varázsereje, melly annak tulajdonítani szokott. Elővévén tehát hegedűjét, 's egy fa megé bűvován, az új Orpheus elkezdé bájoló nótáját. Szerencsájére elsült szándéka; a' bika hirtelen elveszté minden dühösségét, 's a' szabó csak folytatá hegedülését. Látván, hogy dühös ellensége annyira megszelídült, csendesen elakart lopózkodni; de a' bika nem hagyta

magát megcsalni, mert a' mint a' muzsika megszűnt, vége lett a' békességnek is, 's a' vad állat ismét kegyetlen tekintettel közeledett hangászuinkhoz, ki tehát örömet vett újra elő hegedűjét, 's közel négy óráig rángatá azt, nem nagy irigylésre méltó helyezetben, egész estvélig, midőn néhány tehenész jóvén-elő a' teheneket megfejni, ezek szabadíták-meg kínos mulattatásától. (*Whitehaven Pacquet.*)

A' fáhéjak' dörzsölése előmozdítja az élőfák' növekedését.

Az élőfák' növekedése nagyobb részint héjaik' egészséges és tiszta állapotjától függ; 's valamint azon emberek és állatok, melyeknek bőre szüntelen tisztálaltatásban tartatik, növekedésükben hátramaradnak 's elnyomorodnak, éppen így lehet ezt észrevenni és csaknem nagyobb mértékben az élőfákon. E' helyes elvre támaszkodva a' „journal des connaissances usuelles“ nek egy levelezője minden fatenyésztőknek, sőt még az erdőbirtokosoknak is azt tanácsolja, hogy fiatal fáik' héjait szorgalmasan dörzsöltessék. Ő azt akarja, hogy ez a' tölgy, nyír, bük, szil, 's körös fákon negyedik esztendő korukban elkezdessék, 's azok' héja esztendőnkint kétszer, háromszor, egy darab posztóval vagy egy kötéllel megdörzsöltessék a' nélkül, hogy megsértetnék. Egy munkás az ő számítása szerint naponként megdörzsölhet mintegy 3000 fát; és mindenik fa 2 sousba kerülne. De ezt a' költséget hőven kipótolná tapasztalása szerint a' fák' jóval sebesebb növekedése. Ezt a' bánásmódot a' gyümölcsfáknál már nálunk is szokásba hozták sok szorgalmasabb kertbirtokosok; de a' nagyobb számú fáknál csak ott volna haszna, hol az építési fa olly ritka és drága, mint Franciaországban és Hollandiában.

A' növény orvos.

Az *Irish Gardener's Magazine* ban azt olvassuk, hogy nem csak a' közönséges camomil',

Anthemis nobilis, megszáritott és porrátört leveleinek megfőtt leve emésztí-el a' férgeket, hanem hogy semmi sem tesz annyit valamelly kert' épségben tartására, mint ha abban imitt amott camomil van elszórva. Egy növény - vagy üvegháznak sem kellene akár száritott, akár zöld camomil nélkül lenni, akár növényeket, akár virágokat akarunk oltalmazni. Különös dolog, hogy ha valamelly plánta fonnyad, 's szemlátomást halni készül, tíz közül kilencz újra élend, ha szomszédságába camomilt ültetünk.

Hasznos és olcsó orvosság a' mostan uralkodó marhadög ellen.

Minekutánna a' közönséges baromjárason, hol mintegy 20 darab marháim legeltetnek, a' marhadög nagymértékben kiütött volna, óvaskodásból marháimat onnan egy különös, minden közösüléstől ment legelőre hajtani rendeltem; és mivel csakugyan egymásután betegültenek, azokból hamar 8 darab el is hullott. Ezeket nagyobb tapasztalás kedvéért én felbontatván, 's szorgalmasan megvizsgálván, úgy találtam: hogy nyavalyájok háromféle volt, nevezetesen: kettő tüdőgyulladásban, három szásrétű paczal betegségben, három pedig epekórságban veszték-el; már pedig, hogy ezen nyavalya nemei igen öldöklők, azt minden orvos tudja: az orvosság tehát mellyet használtam im ebből áll:

Rp. Sal glaub. nativi uncias duas,
Nitrum depuratum drachmas duas
Sal commun. uncias duas.

Ezeket lágy meleg vízben összekevervén, minden beteg marhának reggel, és estve, egy vagy két napokon által torkukba öntettem, mellynek az a' haszna lett, hogy hasuk megindulván, szemlátomást megkönnyebültek, és nagy örömemre mind felgyógyultak, ugyanazért ezen csekély árú orvosságot,

minden szegényebb sorsú felebarátomnak bátran ajánlom. Kecskemétről Augustus 1sőjén 1835.

Limbeck József,

cs. és kir. posta-mester, diplomaticus seb orvos,
és veterinarius.

K ü l ö n f é l e .

Sokat beszéltek a' közelébbi minister változáskor O' Connell' feleletéről, melyet adott az egy híres fashionable ifjú embernek, midőn ettől a' St. James utczában e' szavakkal szólítatott-meg: „O'Connell úr, micsoda hivatala leend uraságodnak az új ministeriumban?“ — „Az a' privilegiumom leend, hogy járhatándok az utczákon, a' nélkül hogy illy kérdéseket intézzenek hozzám“ válaszolá O'Connell.

A' minap Dünkirchenben egy tizenhatsz esztendő borbélyinas felakasztá magát, mivel a' csizmadia nem vitte haza egy pár csizmáját, mellyel azon estve akart fényleni egy bálban.

A' mostani Pápa Ó Szentsége XVII-dik Gergely 253dik a' pápák közt, kik közt 208 volt olasz, 14 franczia, 11 görög, 8 syriai, 5 német, 3 spanyol, 2 afrikai 's egy angol.

Londonban Titian' Venusa, — mellynek fejét olly bájolóan tartják, hogy az még a' florenczai példányénál is szebb, — 250 sorssal ki fog játszattatni. E' kép 5000 guineere becsültetik.

Rejtettség.

Tartnak elsőbb betűiben

Pénzt, 's egyéb eleséget,

Hogy a' háznép ne szenvedjen

Semmiben rövidséget.

Egészszével némelly húsnak

Kedves illatot adnak

Mihelyt a' tavasz nyíltával

Levelei fakadnak.

K. J. B. Olasziból.

Jegyzet: A' 10dik számbeli Rejtettség Szolnok.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

12. szám.

Augustus 8dikán.

Törpe nagyot nem lépsz, ne erőlködj, kár az időért:

Fenn csügg a' koszorú, nagyra nagy elme mehet.

Kisfaludy.

A' Pest és Szeged közti csatornáról.

Édes öröm tüzelge keblemben már akkor, midőn ns szabad királyi Szeged városának lelkes tanácsa, a' közjót és hasznót tekintve, újlag oda fordítá figyelmét, és gondoskodását, hogy néhai idősb Vedres István által készített, de akkoron, Hazánknak a' reája áradt háborgós veszélynek eloszlatásával volt foglalatoskodása miatt, kívánt vagy is inkább közösen óhajtott létre nem hozathatott javallata, melly szerint a' Duna és Tisza folyók Pesttől Szegedig húzandó csatorna által egyé köttetnének, most midőn a' Hazát tartós béke malasztosüllel körül karolta, már valahára valósíthatnák. A' nézet, a' cél, 's törekedés szent, egyetlen, 's közhasznú lévén, az országnak minden törvényhatóságait az iránt kéri-meg a' tisztelt tanács, hogy ennek a' jelen országgyűlésen leendő felvételét, 's a' javallathoz képest sikerrel leendő elhatározására szolgáló szavazásokat képviselőiknek útasításul adják. — Hiszem, sőt némellyekről valóban tudom is, hogy ezen szép gyümölcsüket ígérő tervnek kivitele az óhajtott pártfogást meg is nyeri, 's korunk léssen szerencsés látni a' szép és hasznos mívét, melly a' kereskedésnek nagyobb virágzást, a' természetnyeknek kedvezőbb árt, a' tenyésztőknek illyképen munkásságuk' és fáradozásaik' gazdagabb jutalmazásával nagyobb üsztönt, jobb létet 's az egésze nézve kiszámíthatatlan hasznót árasztand. A' munka, mellyet az enyészet poraiban áldás közt szendergő Vedres tett és javallott, olly derék, hogy az mathe-

Második Félészletendő.

matikai igazsággal bír, — azonban mégis hinni lehet, találand az ollyakra is, kik annak létesíthetését ez vagy amaz nézetből, vagy nékik igazságosoknak látszó okokból óhajtani nem fogják, 's minthogy talán a' tárgyat részre hajlólag vagy egy oldalilag veszik-fel, a' Dunának a' Tiszával egy csatorna által leendő üszveköttetését vagy éppen nem, vagy pedig nem Szegednél kívánják; ez érdemben én úgy óhajtók felszóllalni, mint nem Szegedi hanem mint Hazafi, ki nem a' tájt egyedül, mellyben lakásom helyezve vagyon, hanem a' hazát, mellynek előre haladását fentebbi virágoztatását, nagyobb boldogulását, 's közhasznát egész szívből óhajtom, — szeretem 's vég lihegésemig szeretni is fogom.

Hogy a' nevezett két folyónak üszvekapcsolására egy csatornát kell vonatnunk, úgy hiszem, ki csak legcsekélyebben isméri is az innen eredendő köz és magános hasznokat, által fogja látni; ki csak keveset olvasott is Amerikáról, Angliáról, mint a' kereskedés legfőbb, és leggyümölcsözőbb fészkeiről, az azonnal megisméri, hogy egy illy valami Hazánkban a' jelen században elmulthatatlanul szükséges, mert az isméri az innen természetesen és szükségesképen folyó hasznokat. Amerika és Anglia, mint a' szorgalomnak legfőbb helyei, milliókat aratnak az illyes csatornákból, 's valóban, ha illyeseket nem készítettek volna, nem állana még nálok a' kereskedés olly virágzó lábón, mint valóban áll, 's nem volna nékik az egész világ adózójok.

Hazánk a' véle testvér Erdéllyel, Horvát, és Tótországokkal, olly kincs' lerakóhelye, mellyben minden, a' szükséghez, vagy fényüzéshez megkívántató, rejtezik, vagy találtatik, vagy belőle, és benne a' szorgalom, fáradság és iparkodás által tenyésztethetik; még pedig, mivel ez nem emésztő, hanem tenyésztő ország, ha a' szállítás könnyebbitetik 's illyképen a' munkásnak nagyobb üsztön nyújtatik a' kereskedési virágzás által, úgy az gazdagságban, csínosságban, fényben, míveltségben, szóval, mindenben idővel annyira felemelkedhetik, ha ezt akarjuk, 's akaratunkhoz tetteleg is járulandunk, hogy vetélkedve lép-fel azon országok közé, mellyek most illyesekkel kevélednek.

Ha a' kereskedésnek virágzást akarunk adni, nézzük meg Hazánkat, úgy tapasztaljuk, hogy itt minden még pedig bő ségesen terem :

A' távolra nyúló hegylánczok, arany, ezüst, réz, vas és minden egyéb ásványokkal, melyek a' nemzeteknek gazdaságát tehetik, olly igen gazdagok, hogy a' reájok tétetni szokott munkát és költségeket nem csak megfizetik, hanem egyszersmind a' tulajdonosoknak szép hasznokat és megjutalmazást is adnak.

A' s i k a b b m e g y é k ' s b ő v e n t e r m ő B á n á t, búzát, zabot, tengerit, 's egyéb eféléket olly nagy mennyiségben természetnek, hogy azt a' hazai lakosok fel sem emészthetik, hanem arra a' szigorúbb szomszéd tartományokat is segéllik.

Szőlőhegyeink és szőlős kertjeink olly igen nevezetes, és jó minéműségű borokat 's olly nagy mennyiségben termenek, hogy azok külső országokra is nagyban szállítván-ki, a' nemzeti gazdaságot nem csekélyen nevelik.

Távolra nyúló pusztáinkon 's míveletlenebb téreinken, gulyák, ménesek, juh, és sertés nyájak tenyésznek; kihajtásuk, bőreik. zsírok, szalonnájok, szappan, túró, sajt, 's vajjal, jövedelmes kereskedést űznek.

Székesebb földjeink széksót, 's szorgalom' hozzá járultával, sok haszna miatt kereskedési cikkelyt tévő kuksót, és salétromot adnak.

Telkeinken, kivált a' hazának alsó részén, igen jó dohány terem, melly, ha az amerikait zsirosságára és a' gyárokbeli használására nézve el nem érte is, legalább az alatt bizonyára nem távol áll.

Ezeknek előszámlálása után azt merem kérdeni, valjon mellyik ország az, melly ezen, és még több illeten szorgalom adta természetményi cikkelyekkel 's kivált olly mennyiségben mint Hazánk dicsekedhetnék? 'S midőn minden van, a' mi nemzeti önfentartásra, jólét és gazdaság megszerzésére szükséges, mi híjával vagyunk még? Valóban nem egyéb mint hitel, szorgalom és kereskedés híjával. A' mi a' hitelt illeti, arról már gróf Széchenyi István annyit és olly velősen mondott, hogy már nincs egyéb

hátra, mint azt megszerezni és állandó alapokra emelni. A' kereskedés olly valami, mellyre még az 17⁹⁰/₉₁ esztendei országgyűlés is fordítá figyelmét, 's miután ennek szüksége közösen elismértetett, a' későbbi országgyűlések is azt tanácskozás alá vétén, módokról gondoskodtak annak virágzásra emelhetésére nézve, 's most a' Hazát azon édes remény kecsegteti, hogy az országgyűlés, legkegyelmesebb királyunk hozzá járultával alkotandó törvények által, azt olly erős és megrendíthetetlen alapokra teendi, hogy annak virágzása és gyümölcsozása örök időkre terjedend. 'S végre, ha ezek meglesznek, úgy kételkedni sem lehet a' szorgalomnak nevedésén; mert a' hol bizonyos a' tenyésztő természetményének jó áron eladása felől, ott természetesen törekszik azon, hogy ollyas eladhatókat minél nagyobb mennyiségben tenyészthesen, — ez pedig a' szorgalom és munkásság által tellyesítettik.

Midőn a' kereskedéshez megkívántató minden, még pedig nagy mennyiségben, terem Hazánkban, úgy látom, azon kérdés is, hogy a' Duna a' Tiszával csatorna által öszveköttetessék-e, és pedig Szegednél-e vagy Szolnoknál, minthogy ezáltal a' kereskedésnek, a' kereskedési czikkelyek könnyebb és olcsóbb szállításával, nagyobb virágzása eszközölthetnék, egyenesen, még pedig egyedül a' kereskedéshez tartozik.

Ha a' csatornából veendő közhasznót vesszük tekintetbe, úgy hiszem azonnal látni lehet, hogy a' Dunának a' Tiszával Pest és Szeged közt, és nem Szolnoknál, 's pedig néhai Védres István által javallott mód szerint kellik megtörténni, — erre a' következők meggyőző okain:

Szolnok egy olly pont a' csatornára és hazai kereskedésre nézve, melly, tekintve a' Szegeddel szomszéd Bánátot, a' mint kiterjedésére, úgy szinte termékenysége nézve, amannál sokkal csekélyebb, ámbár a' Tisza alatta folyik is; azonban, minthogy semmi nagyobb folyókkal nem segítetik, 's e' képen egyedül a' környékbéli vagy a' Tisza folyónak kezdetétől alá úsztatandó vagy vidékéből mindenkor szekereken oda szállítandó természetményekkel teheti kereskedését, — 's minthogy az alsó és még termékenyebb megyékből oda a' ter-

mesztményeknek víz elleni szállítása nehezebb 's költségesebb lenne, magától kitetszik, hogy a' csatornának onnan való hűztetésével a' cél, vagy a' közhasznúság el sem is éretethetnék, sőt a' kérdéses csatorna egy holt capitálissá válnék, mivel a' kiásatására teendő költségek vagy éppen nem, vagy pedig igen szigorún nyerhetnék-meg kamataikat, 's végre talán századok elenyésztével úgy heverne, mint most a' Csörsz árka, vagyis használhatatlan maradványa egy igen nagy költséggel teendő óriási munkának. De ha bár fenmaradna is, nem lenne távolraható játékonysága, 's a' mi volna, az csak magát, 's némileg szomszéd Czegléd és Körös városokat emelné. *(Folyt. 's vége következik.)*

Az Atlas melléki Arabok.

(Folyt. és vége.)

Miután utazóink a' kaidtól 's kíséretétől a' hegy allyán elváltak, azt határozták, hogy annak tetejére felmenjenek; azonban négy óra folyt-le; míg a' meredek sziklafalak baios megmászása után veszélyes céljokat elérheték. Útjuk közepe táján két arabbal találkoztak, 's a' szokatlan fáradság már ellankasztván őket, golyóbisokkal töltött puskáikat az arabokra bízák; ezek átvevék a' fegyvereket, melyeket az utazók veszedelmére használhatának, ha bennük ellenséges indulat lett volna, felvivék a' hegycsúcsára, lejövetkor ismét hűséggel visszaadák, 's midőn az utazók néhány pillanat múlva körültekintének, 's őket szolgálatjokért megjutalmazni akarák, már eltávoztak. Az Atlas tövétől a' tengerpart felé nyúlik egy völgy, mellynek szépsége mindazt felülmulja, mit az utazók eddig láttak. A' völgy hossza 3, szélessége pedig mintegy $\frac{3}{4}$ mértföld; szerencsés fekvésű földjén mindenütt pompásan virul a' friss és eleven tenyészet, számos ökör, ürü, kecske 's egyéb nyájak bolyognak rajta legelve. Az oroszán, párducz, sakal igen közönségesek e' részén az Atlásnak, és sokszor nagy pusztítást tesznek a' nyájak közt. Nappala' sziklák üregeiben rejtkezve, csak éjjel mennek-ki ragado-

zásra; a' lakosok semmit sem félnek ezen állatoktól, mellyek az emberek jelenlétét kerülik, 's szünetlen üldözik őket; gazdag bőreik némileg kipótolják a' károkat, mellyeket okoznak. Témérdek vadgalamb találtatik itt, 's vad nagy bőséggel van. A' foglyok, nyúlak egy részét teszik a' lakosok táplálékának. E' tartomány átaljában kevés erdővel bír, mindazáltal sok pálma, olaj, eper és más fákat láthatni. Az aloe-eknek, kaktusznak ez szülő földje, 's ezek rendesen az örökségi jószágok bekerítésére használatnak. A' Hammal allyán négy óráig múltak az utazók egy arabnál, ki őket vendégszeretettel 's jó lakomával fogadá. Elhagyván e' tanyát, már egy órányinál tovább elhaladtak, midőn utánnok futni látának egy arabot, ki erősen kiáltá, hogy aljanak-meg 's őt várják-bé. Mihelyt az arab hozzájok ért, megcsókolván először a' kaid lábait 's kezeit, szívrehatólag hányá neki szemére, hogy hozzá nem ment, 's mivel, mondá, távollétekor egy másiknak szerencséje volt őt (a' kaidot) fogadni, számot tart ő is, hogy az ő szíves ajánlását sem fogják megvetni, melly szerint őket ez éjjelre befogadni óhajtaná; azért is kéré, térnének vissza 's ne fosszák-meg őt e' szerencsétől. Az ürü, csirkék már megölettek, úgy-mond, asszonyai készítik az étkeket; istálló, árpa, szalma készen várja a' lovakat. De bár melly örömet kivántak is e' megindító szíves kérésre hajlani, lehetetlen volt elfogadni a' jó arab' vendégszeretét, mert a' közeledő terhes felhők rosz idővel fenyegetőztek, 's miután Kachna kaidjához értek, egy húzamos eső csakugyan másfél napig tartóztatá-fel az utazókat. Végre az ég kiderült, 's útjokat Metidzsa síkján keresztül Matifoux hegyfok felé folytatták, hogy ott Rustonium római gyarmat erőségét 's dűledékeit megsemléljék. A' síkon keresztül haladván, balról láták Rassoutát. Itt többé semmi kikötő nem létezik; mert a' révnek ezen részét most meredek szirtek fedik, 's csak azt gyaníthatni, hogy az idő lassú keze, vagy valamelly hirtelen gyuladás okozta e' változást a' ten-

ger alatti föld és talán a' tengerpartnak is mostani helyzetében. Ide járul a' különös körülmény is, hogy az éjszak-nyúgoti szelek csak nem mindég rémítő dühvel fúnak e' vidéken, 's a' levegőnek e' természete meg nem változhatott. A' hegyfok jól felemelkedett a' tengerszínen felül, 's az erőség északi csúcsán, mintegy 50 láb magoson, a' romai dűledékek pedig belől a' hegyfokon fekszenek. Az utazók közel Ras-soutához háltak egy arab seiknél, hajdan a' dey majorjának főlovásszánál; e' lovászi hivatal koránsem lealacsonyító, sőt igen tisztos és jövedelmes volt. Ezen seik megjegyzésre méltó ember; ünnepélyes viselete, komoly magatartása, dramatikai mozdulata, teljes összehangzásban vannak sugár testalkatával; arcza, fekete szakála, mindez együtt véve méltóságot ad neki, melly őt mindenütt követi; embereinek csak egy intéssel ad parancsot. A' herczegnek éjjelre egy kunyhót mutata-ki, melly két részre volt osztva, egyik az emberek, másik a' lovak számára; az első, szokás szerint, gyékényekkel és szőnyegekkel volt beterítve, 's a' seik, miután vendégeinek pompás vacsorával szolgált, velek együtt tölté-el az éjjel. Más nap a' négyszegű házhoz mentek szeder-bokrokon keresztül, mellyek itt a' földet egészen elborítják, onnan a' víz erőségéhez, mellyet a' Harribi törzsök arabjaival Ben Zegri őriz, 's a' fenálló erőségben lakik. E' vidéken a' benföldiek teveszór sátorok alatt laknak, 's az utazók egész útlejártukban csak itt láttak arab asszonyokat. Végre hét napi távollét után Mart. 7kén visszatértek Algierba.

A. J.

Napoleon' Költői.

Négy éneket írtak Napoleonhoz kora' legnagyobb költői: Byron, Göthe, Lamartine, Manzoni, de mindnyájan története' különböző időszakában. Az első írott a' koronáról lemondásakor; második Weimarba menetelekor; harmadik sírjánál; negyedik halála napján, Majus 5dikén. E' négy ódát általánosan, de iga-

zán, így lehet karakterizálni: Byroné leghathatósabb, legvelősebb (concentrated) és classicusabb; Göthéé nem méltó e' nagy költőhöz; Lamartineé leg-hívebb karakterfestésében; Manzonié legérzékenyebb és legköltőibb. (*New Monthly Magazine.*)

A' rugós teheneket megszelídíteni.

Vagynak olyan tehenek, melyek a' fejésnél nem akarnak megállani, 's az által elrontják a' tejet; a' kipányvázás 's ütés, a' mit velek némelyek cselekesznek, ezeket még szilajabbakká teszi. Ezen bajon bizonyosan 's igen könnyen úgy segítünk, ha egy darab, hideg vízbe mártott vásznat teszünk a' tehén' keresztcsontjára, a' mire bizonyosan meg fog állani.

K ü l ö n f é l e.

Parishan Dorset nevű czúkorművész, egy igazi remekczukrász, elkészítette czúkorból Paris városát 30 láb területű téren, mely remekjével öt esztendő óta foglalatoskodik, 's az egy külföldi udvar' számára készült. Parisnak minden házai láthatók abban, még pedig a' legnagyobb építészeti pontossággal 's olyan színre festve, millyenek azok valósággal.

Parishan mostanában egy asszonyi társaság is állt-össze a' rabszolgaság' eltörlésére.

A' milanoi hírlap a' lombardi tartományoknak 1834diki népességéről átnézetet közöl, melyből kitetszik, hogy a' lakosok' száma tavál 2,428,735 volt, és így 12,368al több, mint az előtti esztendőben. Mailand városa' népessége 136,966, és így 458 személyjel több mint az előtti esztendőben, 's a' városhoz tartozó vidékeké 364,115, és így 4004el több mint 1833ban.

Rejtettszó.

Egy tagu szó az egész, nem egész, csak része egésznek.
A' bölcs, fő nélkül, szokta követni szavát.

Szegényfi Péter V—ről.

Jegyzet: A' 11dik számbeli Rejtettszó Tárkony.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

13. szám.

Augustus 12dikén.

I n t é s.

Sokat hallék az egyé lett
Két szív' boldogságáról,
Mégis többet keservéről,
'S égis ható jajjáról; —
Vigyázz tehát embertársam:
Kinek adod szívedet,
Kinek esküszöd szerelmed'
'S örökös hívségedet,
Mert gyűlölni, 's gyűlöltetni,
Megvetni, és megvettetni,
Az, a' min túl már nem hág
A' földi nyomorúság.

Szegényfi Péter V—ről.

A' Pest és Szeged közti csatornáról.

(Folytatása 's vége.)

Szeged ellenben egy olly pont ezen tekintetekből, melytől ha a' kérdésben forgó csatorna Pestig húzatand. a', a' kereskedésnek, mint sokkal távolabbra kinyúlónak, nagyobb virágzást adand, jótékonysága több helyekre és személyekre árad, a' kamatot 's fáradozási költségeket jutalmazólag adja, a' tenyésztőknek jobb létet szerez, 's hasznaiból Erdély, 's némileg Horvát-, és Tótországok is osztoznak: — ugyanis a' források, melyeken a' haszon el áradna, legelsőbbben a' Maros, Körös, és Tisza folyók lennének.

A' Maros vize Erdély halmaiból veszi eredetét, 's miután a' mindenkori tisztítás által tökéletes hajókázható vízzé tétetett, Oláhországnak, Erdélyi nagy fejedelemségnek, Temes, Arad, Torontál, Krassó, és Csanád
Második Félvezetendő.

vármegyéknek terméseit minden vontatási segítség nélkül Szegedre szállítja; ez pedig áll épületekre, 's kézi művekre alkalmazható, 's tüzelő fákból, aszalt, és téli gyümölcsökből, gabonából, bőrökből, gyapjuból, pamutból, fagyúból stb.

A' Körös hármasan egyesülve Csongrádnál ömlik a' Tiszába 's illyképpen Erdély egyik szélének, Bihar, Békés 's a' Kunság egyik szegletének, kivált ha ez is, akként mint, a' Maros az évenkénti tisztítások által még hajóközhatóbbá tétetend, magától hozza a' csatorna torkolatjáig a' kereskedési cikkelyeket, — ez pedig ismét kész faedényekből, épületre 's műszerekre alkalmazható, és tüzi fákból, gyümölcsökből, 's a' gabonának minden nemeiből állana.

A' Tisza végre azon anya víz, melly amazokat magába fogadja, — ez Szathmár, Mármaros, Bereg, Ugocsa, Zemplén, Borsod, Heves Csongrád Pest vármegyék', Jász és Kun kerületek' terméseit Szegedre szállítaná, ezekből pedig a' természetnek e' hazai, majd minden nemű adományai csupán vízen és így csekély erővel jutnának hozzánk, 's illyképen Szeged egy olly pont lenne, mellynél országoknak 's vármegyéknek termesei nyernének lerakó és szállító helyet, a' csatorna által tágasabban áradna el jótékonyága, 's milliók nyernének belőle hasznokat.

Még más és valóban minden honfi figyelmére érdemes hasznok is következnének a' mondott csatorna' készítéséből. — Szeged ezen derék és a' Haza' kezdetével egykorú, de az alföldet gyakrabban ért veszélyek és hadi robajok alatt hátra maradt város csinosodnék és virágzásba emeltetnék, 's ha az anya városokat el nem érné is, legalább közelednék azokhoz évenként, a' sárfészkek benne kiszáritatnának, utczáinak kövekkel kirakattatása által az utazás könnyebbé és kellemesebbé tétetnék, 's a' közel 40,000 lelkekből álló lakosok gazdagabbakká, 's eként a' Haza javára megkívántató áldozatok tételére képesekké válnának. Nyerne Félegyháza, a' Kun és Jász kerületeknek abból egy nevezetes és szépen virágzó városuk támadna; nyerne Kecskemét, a' kereskedés által annak most is vagyonos lakosi gazdagabbakká válná-

nak, csinosabban és csekélyebb költségekkel építenének, nem kellene nékik az építéshez megkivántató fákat, deszkákat, és zsindeleket a' Szikrából, vagy éppen Pestről fuvarozniok, 's természetnyelveiket a' feneketlen homokokon szekereken szállítani a' főváros piaczára; nyerne a' felséges kincstár, mert azon temérdek só, melly most Szolnokról Pestre vontattatik, vagy pedig Szegedről Bajára, hogy amoda szállíthassék, lápokon vagy pedig hajókon juthatna-fel; nyernének a' fákat és más efféléket szállító uraságok, mert nem akadna-fel kereskedésük Szolnoknál vagy Szegednél, hanem az erdeikből kivágnak szokott talpak építési, mesterségi, vagy tűzi fákat a' csatornán egész Pestig, innen pedig akár Bécsig, még pedig könnyű erővel és költséggel úszthatnák; nyerne a' két anya város, mert a' concurrentia benne nagyobb lenne, 's ez minden egyes lakosaiknak olcsóbságot szerezne; nyernének a' felső vármegyék, sőt maga Ausztria is, mert illy két vizeknek öszveköttetésével a' szükségesekekhez könnyebben és csekélyebb árért juthatna, 's nem annyi bajjal és költséggel jönnének Pestről vagy Bécsből a' szállítmányok, és hozzánk illyképen a' nálunk nem termőknek, vagy fenyőzési cikkelyeknek megszerzése érezhetőképen kevesebbe kerülne; végre nyerne az egész Alföld, mert virágzóbb helyzetbe jutna, nagyobb szorgalom fordítatnék azon pusztaságok művelésére, mellyeken most az útzó félelem és rettegés között kel által, — 's ez által nyerne a' belső és külső bátorság is, 's az amúgy is még Hazánkban gyenge lábon álló kereskedés Német országon által egész le a' tengerekig üztethetnék.

A' leírtak már magok is elegendőleg bizonyítják, hogy a' kérdéses csatornának Szegedtől Pestig leendő húzattatása sokkal hasznosabb, és jótékonyabb lenne, mint a' Szolnoktól ásandóé, — sőt kitetszik azokból az is, hogy az magára a' nemzeti szorgalomra, kereskedésre, és a' nemzet jobb létére nézve is szükséges; mert tudjuk azt, hogy ha földművelőink nagyobb és könnyebb úton elérhető hasznot reménylenek, több szorgalmat fordítanak; a' sok négyszegű mértföldet tevő pusztaságok' művelésére: 's ki tagadja azt, hogy a' szor-

hom éledtével szükségesképpen a' jobb létnek következni, 's így a' nemzeti gazdagságnak tetemesen gyarapodni kellik.

De úgy hiszem, hogy illyképen a' természetnek olyan ágaira is fordítatnék szorgalom, mellyek most alig, vagy egyedül nevükről ismértetnek, 's valjon mennyi homokos, vagy rétes helyek nyernének akkoron műveltetést, hány czúkor, és egyéb gyárok állíthatnának-fel környékünkben, mellyekre még mind eddig talán alig gondolt valaki? Vegyük csak egyedül p. o. Péteri tónak (mert azon kellene a' csatornának keresztül vonattatni) lecsapoltatását; ez által egy szép kiterjedésű tér tételnék használhatóvá, melly most egyedül a' szárnyas vadak' lakja, — valjon milly könnyen lehetne rizskássa kerteket állítani, mert arra a' vizet annak idején reá bocsátani, vagy róla leereszteni könnyű munkával lehetne; nem de ez által Hazánk sokat nyerne? Úgy van; mert ez által a' kereskedési ezen czikkelyért is kevesebb, sőt talán idővel semmi pénz sem folya-nak, lehető, hogy talán még több illyes kerteket is lehetne állítani, vagy ez által, egy olyan természeti forrásra is jönnénk, mellyet eddig a' haza nem is ismert, 's melly idővel, közhasznúsága miatt, annak egy sokszorosán kamatozó kincsévé válhatna.

Szeged még más tekintetekből is érdemli az elsőséget. Úgy hiszem, senki sem fogja tagadni, hogy a' kereskedéshez lovak, és hajók szükségesek. Ha nem veszem is azt, hogy e' környékben a' lovaknak megnevesítésére majd minden helyek mén lovakat nyernek a' Mezőhegyesi királyi lótenyésztési intézetből, — mégis mindenkor derék, és nagyobb testű lovak neveltettek Szegeden, mellyek, mint a' gyorsjárásban, úgy szinte a' teher hordásban is, kitűntették magokat; például hozom én fel, bár kire hivatkozva, szappanosaink', szalmával és vászonnyal kereskedőink' lovaikat. Továbbá a' mi a' hajókat illeti, — azt kérde, hol készítenek a' Hazában több, erősebb, és derekabb hajókat, mint Szegeden? A' kik a' felséges kincstárnak sószállító hajóit látták, azok hiteles tanúi lehetnek ez állításomnak. Ezt bizonyíthatják azon Komáromi, Győri, és Mosonyi hajótulajdono-

sok is, kik nem lakások helyén, hanem Szegeden készíttetik mindenkoron hajóikat. Végre a' kereskedéshez gyékényponyvák is szükségesek. Mindenki tudja, hogy az egész Hazában legelső, 's majdnem egyetlen gyékényponyva készítő Szeged városának örökös jobbágjai, a' Tápaiak. De hol vannak, a' drótos és gyolcsos tótokat kivéve, a' Hazában olly emberek, kik annyit mernének, 's olly távolra elú taznának, mint a' Szegediek? Erdély-, Bosnyák-, Tót-, Horvát-, Német- 's Lengyelországok hány Szegedi fuvarosokat láttak már? Szegeden született azon fuvaros, ki Muszkaországba berándúlt. Szegeden azon hajós, ki mult esztendőben műszereknek való fákat szállított Galaczbába, 's bátor lélekkel meggyőzte azon akadályokat, melyek a' Vaskapunál mutatkoztak ellene, 's a' Törököknek lövöldözéseitől sem rettenve-meg, elszánt bátor lélekkel folytatta útját, hogy a' kitűzött helyre juthasson. — Ezek 's több hasonló velős okok meggyőzőleg mutatják, hogy a' javallatban lévő csatornát minden tekintetből kell, és pedig Szegedtől Pestig készíttetni.

Midőn illyképen meggyőztetünk, hogy szükséges, és hasznos is a' fentebbi csatornát készíttetnünk, a' gondolkodó elme továbbra haladva a' nagy munka megfontolásában, egyszerre megakad; mert olly valamire talál, a' mi őt majd nem visszaretenti — illy valami a' megkívántató költségeknek nagysága. Valóban, midőn a' kiszámításban milliőkat látunk forogni, méltólag fenakadhatunk, mert ez egy ollyan szirt, mellyet egyes erő félre nem hengeríthet; de midőn a' haszon közös, úgy hiszem, az azt megszerző módnak, vagy költségeknek is több erszényekből kelletik kifolyni.

Néhai Vedres a' kérdésben forgó csatornának, hozzá megkívántató rekeszeknek, malmoknak, 's egyebeknek költségét 4,593,722 ftra számítá, mellytől maga az évenkénti kamat 229,686 ftkat tenne. Ez ugyan temérdek mennyiség; azonban azt kell tekintetbe vennünk, hogy ezen kiszámolás akkor tétetett, midőn az úgy nevezett fekete bankók felette elszaporodtak 's értékekben nagyon estek, más részről pedig a' tartós háborúk a' hazafiakat érezhetőleg fogyasztván, munká-

sokat egyedül nagy pénzért lehetett kapni, 's úgy látom, a' teendő költségek a' mostaniakhoz képest nagyon is alá esnének. Nem kétlem, hogy a' javalló által egy üblös ülre kivetett 24 fr. 6 $\frac{4}{6}$ krok legfeljebb is 20 forintokra levonattathatnak, 's így magánál a' 2,411,111 forintokra számított kiásatásnál 411,111 forintokat nyerni lehetne, 's úgy hiszem, a' többi tételek is, a' gazdálkodva teendő munka mellett, olcsóbbá kerülnének, kivált, ha tekintetbe vesszük azt is, hogy maga Ketskémét városa 25,000 munkást ígért e' munkára, 's azt más uraságok, és közönségek is tulajdon hasznok nézetiből hasonló lelkes ajánlatokkal könnyebbítenék. De hiszem erősen, hogy Ő Császári Királyi Felsége, legkegyelmesebb királyunk, is e' közhasznú munkára, ha jobbagyi alázattal megkérettetend, a' katonaságból, mérséklett bér fizetés mellett, néhány ezreknek alkalmaztatását legkegyelmesebben megengedni, 's elrendelni méltóztatik. Így a' költségek csekélyebbedésével, a' kamatoknak is fogyni 's azamúgy is szép haszonnak még inkább nevedekni kellene.

De kell is nevedekni az évenkénti haszonnak, mert a' Hazának mostani körülményeiben a' szállítási költségek, ha nem magosabbak, bizonyára nem csekélyebbek, így tehát a' kiszámított 824,745 for. $\frac{5}{6}$ krok bizonyosaknak vétethetnek. Minthogy pedig a' kiásatási és egyéb költségek (mint fentebbi pont alatt előadám) sokkal kevesebbek lennének, illy képen a' tőkéktől járuló kamatokra is kevesebbet kellenék fizetni, — természetesen következik, hogy minden száz nem 18at nyerne, hanem legalább is 25 pcenttel jutalmaztatnék, 's innen ismét a' folyik, hogy a' részvények annál előbb fizetethetnének, és váltódhatnának vissza, vagy is kevés évek teltevel az egész jövedelem tiszta haszonná válnék.

Miskoltzy István.

Vezetéknevek a' nemzetektől.

Megjegyzést érdemel, hogy Olasz, Olaszi, Talián, Velencze, Német, Szász, Sváb, Lengyel, Polyak, Orosz, Tatár, Bessenjó, Bessenyei, Kun, Jász, Cserkesz, Török, Szerecsen, Zsidó, Görög, Bolgár, Rác, Tót, Oláh, Bosznyák, Horvát, Erdélyi, Szé-

kely, sőt Burgundia is, — vagy vezetékek vagy falu-
nevek, sokszor fordulnak-elő a' magyar régi és újabb
levelekben, sőt most is élnek vele. Ellenben Sváj-
czer, Francz, Angol, Spanyol, Persa, Indus 's a' t.
nem fordul-elő. Ez bizonyossága annak, hogy micsoda
nemzetekkel volt, vagy nem, régen öszveköttetésben
Magyarország. Sőt a' Jászói konventben olvastatik nagy
Lajos király idejében, Joannes Gallus, ki másutt Olasz-
nak íratik 's Boldogkői kapitány volt; a' honnan gya-
nakodhatni, hogy talán a' Francziák is Olaszoknak
neveztettek, mint a' Törököknél minden Europaiak
Frankusoknak. Innen azt lehet kihozni, hogy kevés
kereskedésbeli öszveköttetésünk volt a' nyugotiakkal,
még az Adriai tenger akkori királynéjával Velenczé-
vel is, mellytől csak a' czikino (zechino) aranyok
maradtak leveleinkben. A' kereskedés, a' mi kevés
volt, inkább napkelettel üzetett. Onnan eredett a' tö-
rök-búza, görög-dinnye, malozsa, tengeri vagy ku-
koricza, tengeri-szöllő vagy ribizli, tengeri-baraczk,
török-mogyoró, skárlát, damaszk, török-bors vagy
paprika, török-kés, kordovány, tatár-heveder, ta-
tár-nyereg, aba-posztó, indiai-tyúk most pulyka, tö-
rök-nyest, török-szattyán, czafrang, cserkész-nyereg,
kármány-kengyel, török-kaftány, szerecsen czafrang,
persiai virágú suba, tábit, 's több ilyen nevezetek.
Sőt a' kávé is nálunk k á v é n a k neveztetik, — mint
az Arabsoknál, honnan eredetét vette, és Törökök-
nél, — nem kaffénak. A' czúkor is idegen szó; ná-
lunk pedig n á d m é z, melly az arundo saccharife-
rának megfelel. — Talán a' rongyból készült papiros
is onnan jött, valamint a' sáfrány is, melly itt a' fel-
ső vidékeken megneemesedett. N. G.

A' megnyert fogadás.

Az austerliczi ütközet előtti nap a' testőrző chas-
seurök közül egy strázsamester egy pajtásával foga-
dott egy arany órában, hogy ő másnap a' becsület-
rend' keresztjét megfogja nyerni. Valóban bámulandó

bátorsággal rohant ő az ellenség' lovasaira, tulajdon kezével öt embert ölt-meg, 's egy zászlót is elvett. Arcza vérrel vala elborítva, úgy hogy szemeit alig leheté látni. Midőn a' strázsamester ezredéhez visszátért, melly az ütközet megett ismét sorba állt, meglátá őt a' császár, 's így szólla hozzá: „Te is eleget kaptál már, vitézem, menj, köttesd-be magadat. „Ekkor letörlé a' strázsamester a' nyert zászlóval orczájáról a' vért, 's így felele a' császárnak: „En nem vagyok megsebesülve, Sire; ez nem a' magam vére, hanem az ellenségé.“ E' feleleten megörülve így szólla a' császár: „Te ezredszállásmester vagy, 's a' becsületrend' keresztese!“ De a' vala különös e' történetnél, hogy azon pillantatban, mellyben a' strázsamester ekép jutalmaztatott, oda érkezék pajtása is, kivel fogadott, egy pisztoly lövéstől sebesülten, mellyet egy ellenséges tisztól kapott, kit ő el fogva mutatott-bé a' császárnak. „Még egy keresztet!“ kiáltá mosolyogva Napoleon, „ha ez így megy, úgy vagy a' becsületrendet elkell törlenem, vagy az egész hadsereget azzal ékesítnem.“

Az almáknak kellemes muskotályízt adni.

Nemesebb fajta almákat kell bodzafa virággal teli skatulyába tenni: így az almáknak muskotály illatja leend.

Rejtettség.

Első tagom' két betűje

Barmoknak fő eledele.

Mesterek érczből készítnék,

Az ácsok jó szívvel vesznek.

Három betűm madár' neve,

Énekelget hajnal fele.

Végű tagom' négy betűje

A' munkás arató' bére.

Török Sz. Miklósról Papp Constantin.

Jegyzet: A' 12dik számbeli Rejtettség Rész.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

14. szám.

Augustus 15dikén.

*Lant. Kiadta Péczeli József. Negyedik esztendő.
Debreczenben, nyomtatta Tóth Lajos 1835. (12-
réten 160 lap.)*

Örömmel szemléli a' szép literatura' és csínosu-
ló honi nyelv' kedvelője a' debreczeni tanuló ifjúság'
munkálatit ezen negyedik esztendei „Lantban“ is, 's
szíves köszönetet mond a' köztiszteletű kiadónak; —
de méltán sajnálná, ha a' „Lant' búcsúja“ czímű so-
nette szerint, (l. 160 lap.) e' jeles zsebkönyv jöven-
dőre meg nem jelenne.

Marhadög' orvoslása.

*I. Az egészséges marhának a' betegségtől megmentésére
szolgáló intések.*

Legelső, és legbizonyosabb eszköz a' marhadög' elhárí-
tására a' beteg marhának az egészségesektől jókori elválasz-
tása; mert tudnivaló, hogy a' betegnek lehellete, 's gőzöl-
gése által, melly a' körülötte lévő levegőt megrontja, és nyá-
la által, melly az eledelt elmocskolja, az egészséggel kü-
zöltetik a' betegség. Azért se a' közönséges legelőn, se ugyan-
azon istállóban együtt ne tartassék, hanem olyan istállóban,
mellyben tiszta a' levegő, 's azért gyakran kitisztítassék, és
jó eledel adassék az egészséges marhának. a) Minekelőtte pe-
dig a' legelőre reggel kihajtatik, vagy ha otthon tartatik is,
szája, orra, nyelve elsőben tiszta vízzel, azután itt követke-
ző orvossággal jól kimosattassék: Végy egy iccze vízhez fél
iccze erős eczetet, adj ehhez egy fél marok törött konyha sót,
és fél fej törött foghagymát, és mind ezeket törd üszve. b)
A' marháknak legelőről visszatérések után, a' mosás felebb
említett módon ismét végbe vitessék, azonkívül pedig salitrom
(nitrum) sóval keverve három nap egymásután, későbbben pe-
dig, míglen helyben a' marhadög uralkodik, hetenkint egy-
szer adassék illy módon: a) Egy öregebb marhának 1 lat sa-
litrom 2 evőkanál sóval. b) Két vagy három esztendősnak $\frac{1}{2}$
lat salitrom 1 evőkanál sóval. c) Egy esztendősnak $\frac{1}{4}$ lat sa-
litrom $\frac{1}{2}$ evőkanál sóval keverve, és vízben felolvasztva Ün-
Második Félészteendő.

tessék a' szájába. Ha pedig a' marha hasmenést kapna és lágy ganélatja volna, ezen szernek további használatát el kell hagyni.

II. A' marhadög nyavalyának jelei.

a) A' marhadög betegségét gyanítató jelek: A' marhának szőre fel kezd állani, 's napról napra símaságát jobban jobban elveszti, orra, szája gyűrűje. és szemei eleven színüket elvesztik, farkát gyakorta feltartja, a' ganéjzásra ámbár erőlteti magát, vagy semmit, vagy keveset, és igen keményet ganajzik, hánnya veti farkát, fejét gyakorta rázza, ha a' háta szokás szerint simítatik, meggörbíti magát, és nagyobb, vagy kisebb fájdalmat mutat, és ha szarva, vagy füle' tövét az ember megmarkolja, hol meleg, hol hideg, egy átaljában bágyadt, és szédelegve jár. b) A' dög nyavalyának kezdetén ezek tapasztaltatnak: A' marha kezd köhécsegni, de ritkán, orra nedves, szeme könnyezik, a' tehén kevesebb tejet ad, a' jármos marha szokott erősségből hátrahágy, noha egészségesnek látszik. Ezek jelei a' marhadögnek. A' hol pedig már uralkodik, bizonyos jelei a' következő dögnyavalyának, és ezek a' betegség előtt két, igen ritkán 14 napig tartanak. c) A' valóságos dögnyavalyában ezek tapasztaltatnak: A' marha erősebben, és gyakrabban köhög, szeme, szája, orra foly, ezen folyás napról napra sűrűsödik, a' tehén tejet nem ad, egy átaljában a' marha igen szomjúhozik, hol igen fázik, hol igen reszket, hol pedig igen forró, nehezen vesz lélekzetet, a' fogát csikorgatja, fejét rázza, nem eszik, keveset vizell, keveset és szárazat ganajl, némellykor pedig semmit, utóbb hasmenést kap, és akkor a' marha többnyire fekszik. Ezen állapotban marad 2 vagy 3 nap. d) Az elveszéshez közelgető marhában ezek tapasztaltatnak: A' köhögés vagy éppen elmulik, vagy igen ritka. De a' marha már fekszik, a' fejét félre hajtja, orrából, szájából sűrű nyál foly, szája bűdös, és sebes, nem eszik, nem iszik, 's éppen semmit nem kérődzik, ganajlatja igen bűdös, 's szája némellykor véres, szája, orra gyűrűje, füle, 's nyelve igen hideg.

III. A' marhadög nyavalyának gyógyítása.

1szőr. A' gyanítható jeleknél. 2szor. A' dög kezdetin, és a' valóságos dögben. 3szor. Az elveszéshez közelgető állapotban 1szőr. A' gyanítható jeleknél ezen orvosság hasznos: Négy iccze lágy meleg vízbe tégy egy evőkanál salitromot, és 6 kanál törött konyha só, ehhez adj 2 marok kenyér lisztet, és töltsd a' marhába ezen keveréknek harmad részét minden 2 órában. Ezt értsd egy ökörről; gyengébb és fiatalabb marhának negyedrésze is elég, egy borjúnak még kevesebb. Ezen keverék minden két órában adassék a' marhá-

nak, és mind addig folytattassék, míg a' ganajlata meg nem indul, mivel a' marha ezen állapotban vagy semmit, vagy igen keveset, és keményet ganajzik; azért tehát mihelyt ganajlatja megindul, az említett keverék elhagyattassék, hanem szőlőlevél, kukoriczalevél, és kevés jó széna adassék. 2szor. A' dög kezdetén, és a' valóságos dögben: Vasas savított sósav (*acidum muriaticum oxygenatum ferratum*) eképpen készül: Végy savított sósavat egy fontot, tégy hozzá tiszta vasport fél latot, és pálitassék együtt 48 óra folyásig (*digestio*), szűrd-le, és tedd-el használás végett, 's add a' marhának illy módon: a) a' szopós borjúnak $\frac{1}{4}$ részét egy latnak egy messzel vízben 4or napjában. b) esztendős borjúnak $\frac{1}{2}$ latot egy messzel vízben 6or napjában. c) 2 esztendős borjúnak 1 latot egy és fél messzel vízben 8or napjában. d) 3 — vagy 4 esztendős tehénnek éppen annyit 10szer napjában. e) vénebb tehénnek, és ökörnek hasonlóképen annyit 16szor. A' melly orvoslásban ezen törvények rendeltetnek: 1ör. Hogy ezen orvoslás azonnal használtassék, midőn a' fellebb elő adott dögbetegségnek jelei kezdetben tapasztaltatnak. 2or. Hogy ezen keverék minden órában adassék a' marhának, úgy annyira, hogy az öregebb marhának, a' hol p. o. 16 bétöltések vannak rendelve, éjjel is adassék. 3szor. Hogy ezen orvoslás közben, sűrűn, vízben kevert liszt öntessék a' marhaszájába és pedig: a) legöregebb marhának 2 icce b) 2 — vagy 3 esztendősnek 1 icce. c) 1 esztendősnek $\frac{1}{2}$ icce. J e g y z é s: Ezen időben hasznos szalmával dörzsölni a' marhát gyengén; ha pedig fáznék, és teste reszketne, kevertessék 3 messzel vízben 4 lat vasas savított sósav (*acidum muriaticum oxygenatum ferratum*), ezzel egész teste dörgöltessék-meg, a' meddig meg nem melegszik, azután pakrócczal, vagy más takaróval takartassék-be. Ha a' marha a' fellebb említett orvosság után valóban jobban lesz, következő jelekből lehet megismérni: harmadnap mulva láthatóképpen engesztel nyavalyája, kevesebbet hever, tovább áll, könnyebben vesz párát, noha hasmenése még meg van; ha pedig kérődzik, minden bizonyal meggyógyúl, és akkor éppen semmi orvosság nem szükséges, minthogy minden veszedelmen kívül van, ki vévén ha a' tehén el alél, a' melly nem annyira dög nyavalya, mint gyengeség miatt döglik-meg. Ha ellenben a' beadott orvosság után az előadott jelekből a' marha jobbulását nem tapasztalhatni, sőt a' betegség jobban jobban nralkodnék a' marhán (a' mi igen ritkán esik-meg, ha az előadott orvosság a' rendelt okkal, és móddal használtatik), akkor ezen orvosság fele adassék a' marhának, úgy hogy azon marha, melly előbb 10-szer most 5ször kapjon. 3szor. Ha a' közelgető elveszésnek jelei tapasztaltatnak: Minden reménység mellett a' 2dik szám alatt említett orvossággal nem minden

haszon nélkül lehet élni. — Mivel pedig azon esetben többnyire torok daganatot szenved a' marha, annakokáért vigyázva, és gondosan töltsék bele az orvosság, mert ilyenkor a' nagy fájdalom miatt nehezen, és lassan nyel, és ha erővel, és hirtelen betöltetik, a' marha kehel kap, és sokszor meg is fullad. — Annak okáért az ilyen orvoslásban ezen mód használtassék: 1szőr A' marhának feje igen fel ne tartassék. 2szor Lassan, és kevés töltsék egyszerre bele, és nagy szorgalommal kell vigyázni, ha valósággal lenyelte-e? 3szor Valamint kehelni kezd, feje lebocsátassék, és addig több bele ne töltsék, a' meddig a' kehelést el nem hagyja.

IV. A' hasmenés gyógyítása.

Minthogy a' nagyobb hasmenés a' düggel együtt jár, és ez a' marhát igen megerőtleníti, ennek meggátolására ezek javasoltatnak: Végy cserhéjport 2 latot (pulvis cort. quercus) főzd-le két iccze vízben 1 icczére, a' levét szüzd-le, tégy hozzá timsót $\frac{1}{4}$ latot (alumen), káfort $\frac{1}{4}$ latot, ezt kevés égett borral megnedvesítve, és 1 lat arab mézgával (gummi arabicum) még is 3 evőkanál vízzel összekeverve, az előbbienekkel ögyelítsd öszve és adj használás végett ezen keverékből: a) egy öregebb marhának egész porció, b) 2 vagy 3 esztendősnak $\frac{1}{2}$ porció, c) 1 esztendősnak $\frac{1}{4}$ porció adassék minden 2dik órában. Azon felül mindenkor, a' két beadás között, vízzel kevert liszt, fellebb említett módon töltsék a' marha szájába, úgymint: a) egy öregebb marhának 2 iccze. b) 2 vagy 3 esztendősnak 1 iccze. c) 1 esztendősnak $\frac{1}{2}$ iccze.

V. A' dügbetegséghez közelgelő, vagy valóságos beteg, vagy meggyógyulni kezdő marhának gondviselése, és étetésére ügyelő hasznos észrevételek.

Minthogy a' marhának kívánatos meggyógyulása többnyire magától a' marhas gazdától függ, és mivel erre nézve legnagyobb hiba követtetik-el; annak okáért javasoltatik, hogy a' marha a' kérődzésnek szünete után szalmával, vagy szénával meg ne terheltsék, mert az ilyen étetés által a' marhának mint betegsége, mint gyógyítása meggátoltatik, és noha ezzel a' marhasgazda marhájának jót tenni igyekszik, mindazonáltal ennek megromlására, és megvesztegetésére siet, a' mint ezt kiki könnyen általlátja, hogy ezen rendetlen étetés igen kárhozatos legyen; ezen okokra nézve: 1szőr A' beteg marhának gyenge hasa a' száraz, és kemény eledelnek megemésztésére alkalmatlan lévén, felfúvódik, és nyughatatlanítatik. 2szor A' nyavalyának természete is azt hozza magával, hogy gyengeség miatt a' hasbelek, és tiüdők annál könnyebben felpuffadnak, mennél jobban megterheltetnek. 3szor Az orvosságok nem járhatják által a' testet. Azért tehát, az étetésnek ezen törvénye legyen, valamint a' marha betegedni kezd,

azonnal félretétessék minden száraz, és kemény eledel, és a' marhának mint orvoslása ideje alatt, mint utánna lisztes ital egy kevés sóval adassék, és csak harmadnap mulva az orvoslás után adassanak néki keményebb ételek, úgymint: főtt földialma, stb. korpával, vagy lisztel, és sóval meghintve, utóbb egy kevés szénát is ehetik. Ha a' szerencsésen meglábolt betegség után, a' nagy, és felesleg való étetés miatt nehezebben, és gyakrabban lehelne, és feldagadna a' marha, akkor keserű eszközökhöz kell fogni. Végy 3 vagy 4 lat Szent Lászlófügyökerét, vagy üröm gyökerét, és keverd ezt egy kis sóval, és lisztel a' marhának italában. Ezt kell használni, a' betegségből kigyógyult tehénnek bádjadtságában is. Jegyzés. A' kigyógyulás után szokott a' marha kehelni, a' mi a' tüdőnek gyengesége miatt esik; ilyenkor a' most említett orvosság, és a' jó széna használ. A' több gyógyító akár minémű eszközöket, akár a' betegségben, akár a' betegség után, mint feleslegvalókat, és ártalmasokat tekintem.

VI. A' dög utóbbi és további elhatalmazását akadályozó rendelkezések.

Mivel a' beteg marha' kigőzölgése miatt megromlott levegő, és nyálával megmocsosított takarmány által ragadó lesz a' nyavalya, azért következők rendeltetnek: 1ör. Minden betegeskedni kezdő marha az egészségesektől elválasztván, azonnal a' szabad levegőre ki ne hajtassék, hanem külön istállóban gyakorlístogatás mellett tartassék. 2szor. Az ollyanok, kik a' betegekre gondot viselnek, és azokat megnyúzzák, az egészségesekkel ne bánjanak. 3szor. A' megdöglött marhának gazdája tartozik a' megdöglött marhát az útaktól, és legelőktől messze, egy ölnél mélyebb gödörbe elásni azonnal, mihelyt megdöglük. 4szer. Megnyúzni a' marhát csak ezen esetben szabad, ha a' marhán semmi rühes daganatok, fekélyek nem találatnak, ha még él, húsa nem bűdös, a' fene bele nem esett. Ha pedig az előszámlált jelek a' marhában tapasztaltatnak, a' marha bőrivel együtt eltemetessék, ne talán különben az ember a' ragadó fekélyeket, daganatokat elkapja. 5ször. A' megdöglött marhának hővét, mellyen sem kelevények, sem varas sebek, és egyéb pattanások nincsenek, szabad ugyan lehúzni, de a' lehúzott bőrt erős hamulúgban 2 nap kell áztatni, azután tiszta vízben több ízben megmosni, és az emberektől, és marháktól szabad levegőben szárítani. A' ki pedig az előadott mód ellen cselekszik, marhája' bőre megégettetik, és maga szoros feleletre vonatik, és egy általjában a' döglött marhának megnyúzása szoros tilalom alatt lesz.

Stamborszky Jakab,

orvos doctor és t. n. Zala vmgye második fő-orvosa.

Óvás az új, még ki nem száradt falak' ártalma ellen.

A' berlini hírlapok mult hónap' 13dikáról következtetnek: „Ámbár közönségesen tudva van, milly ártalmas az emberek' egészségének, ha az eléggé ki nem száradt, új vagy nagy részint újra vakolt épületekbe, és nem rég meszelt vagy érczfestékekkel újra festett szobákba vigyázatlanul költözködnek, a' miből mirígyynyavalya, hasnehézség, nehéz lélekzet, különféle hideglelés, vízibetegség, szájröthadás, rheumatismus és köszvény szokott támadni; mindazáltal a' mindennapi tapasztalás tanítja, hogy e' veszedelmekkel nem sokat gondolva, mind az új, mind az újonnan kiigazított még nedves épületekbe behurczolkodnak, a' nélkül hogy használnák az ezen ártalmak' kissebbítésére szolgáló eszközöket. A' politiakormány tehát tisztjének tartja, újra figyelmeztetni a' közönséget azon veszedelemre, melly az újonnan épített, vagy újra festett lakhelyekbe felette korán lett költözésből származik. De minthogy az ilyen épületekbe költözködést nem lehet mindenkor elkerülni, legalább soha sem kellene ennek a' nélkül történni, hogy előre megtétetnének a' szükséges óvakodások. Ezek következőkből állanak: a' nedves falak' nyirkossága és ártalmas kigőzölgése eltávoztatása végett, azonkívül hogy az ajtók 's ablakok nyitva tartása által a' levegőt meg kell frissíteni, igen hasznos szer a' szoba' szegletében kiállított égetett mész. Ez a' nedvességet mohón szívja magába a' levegőből, 's mintegy 5 font mész elegendő arra, hogy egy 18 láb hosszaságú 's éppen annyi szélességű szobát legalább is fél eszten-deig szárazon tartson. A' mostanában meszelt szobák' meszgőzének elenyésztésére lehet használni az eczet-füstölést. De még czélirányosabban használtatik erre a' kénkő, és 4 lat kénygyertya égetése által egy említett nagyságú szobát minden meszgőztől meg lehet menteni. Hasonló hasznos foganatja van a' puskaapor égetésének, de ezt az általa történhető veszedelem

miatt nem lehet egészen ajánlani. Berlinben, Julius 2dikán 1835. Kir. politiai kormány. Gerlach.“

Az asszony, a' pénztárnok, és a' pénztár.

N. úr, egy parisi pénzváltó, bálban vala egy éjjel, 's látá hazamentekor, hogy három jószága hibázik: felesége, pénztárnoka, 's pénztára. A' két első czikkelyen nem sokat aggódott, de annál többet az utolsón. Hirtelen tett nyomozásai gyanítaták véle a' szökevények' útját. Befogat, 's Havre felé hajtat, hová éjjél tájban megérkezik; a' tenger part melletti hôtélbe száll, kérdezősködik a' fogadóstól vendégei felől, 's megérti, hogy a' kérdéses két személy történetből két egymás melletti szobába szállt, 's szándékuk más nap reggel az egyesült statusokba elútagzni. A' pénzváltó nem késik, 's a' fogadóst 's egy biztos embert maga mellé véve azon szobába megy, hol a' két utazó hál. Az éjjeli látogató' lármájára felserkenvén a' pénztárnok, legjobbnak látja kinyitni az ajtót, 's szaváról megismért gazdája' lábaihoz borulni, könnyörögvén, hogy kímélje azt, ki az alcovenben nyugszik. „Ugyan mit, kedves Fridrik, arról ne is gondolkozzék. Keljen-fel; nem feleségemért jöttem én, hanem pénzemért.“ Fridrik a' láda felé fut, kihúz egy erszényt, 's általadja azt a' pénzváltónak. Ez elveszi, megvizsgálja a' bennelévő pénzt, 's a' pénztárnoknak tízezer frankot banknótában általadván, így szól: „Imé, barátom, azon szolgálatért, hogy feleségemtől megmentesz. Reggel elútaghattok New-York felé; csak azt a' feltételt ieszem, hogy ezen levelet tüstént ird-alá.“ A' levél' foglalatlja ez vala: „Én stb. ezennel megismerem, hogy N. úrtól tíz ezer frankot általvettem a' magam 's N. asszonyság' számára az egyesült statusokba útiköltségül.“ Fridrik aláírta; gazdája bétette az ajtót, befogatott ismét, 's elhajtattott, úgy hogy mindössze csak egy óranegyedet tölte Havreben.

Fogfájás ellen.

Parisi gyógyszeres R o u x' privilegiumának, —

mellyet az 1828diki Septemberben nyert a' tőle fel-
talált 's „Paraguay-Roux“ név alatt isméretes fogfá-
jási szerre, — kitölt az ideje. A' recept következő
szerekből áll: az inulta bifrons leveleiből 's vi-
rágaiból egy rész, négy rész spilantus olera-
cea, egy rész radix saponaria officinalis
és nyolcz rész 33 gradusú pálinka. Minekutánna a'
kemény részek jól öszvetörettek, az egész egy edény-
be tétetik a' borszeszszel, 's az bédugva két hétig
tartatik. Akkor megszűretik, és hermetice bédugott
üvegbe eltétetik.

Pipázóknak.

Sohasem kell pipázni mindjárt evés után, mivel
vagy ki szokta köpni az ember a' nyálat, vagy nem,
's első esetben éppen akkor vonatik-el az emésztésre
szükséges nyál, midőn legtöbb szükség volna rá; má-
sodik esetben pedig elnyeletik az, 's ezáltal, minthogy
az dohány részecskékkal teljes, az emésztendő étel
's az abból kiszítt téjnedv csípős lesz, 's ezen csípős-
ség közöltetik a' vérrel is 's az abból kivált nedves-
ségekkel. Az e' szerint tisztátalanná 's csipőssé lett
vér átjárja a' tüdőket 's némi mellnyavalyákat, 's a'
csipősség lerakodván a' bőrre, némi kiütéseket okoz-
hat. A' pipázás közben inni kell, még pedig inkább
sert, mint vizet és bort, hogy az a' nyált helyrepó-
tolja, 's a' száj' szárazságát eltávoztassa. Hosszú pi-
paszárakból jobb dohányozni, mivel akkor a' füst,
hosszabb lévén útja, elegendőleg meghívesül és csí-
pőssége gyengül. Mielőtt alunni menne az ember,
öblíttse ki száját tiszta vízzel, hogy a' kellemetlen
szagot szájából kivége. (*Gesundheits-Zeitung.*)

Rejtett szó.

Három betüből állok

Nagyon magosan szálllok.

Ha megszűrod szívemet!

Tókban fellelsz engemet.

Soltész Dániel.

Je g y z e t: A' 13dik számbeli Rejtett szó Fűrés.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

15. szám.

Augustus 19dikén.

Személyes vitézség jelen korban.

Híjjába vinnéd, rettenetes Botond!

Mennykőcsapású bárdodat a' mai

Bizánczium' várához, annak!

Rézbeborult kapuját bevágni:

Egy messzelátó cső kitekintené

Szándékod', egy más cső az egész kaput,

A' bárdot, a' vitéz Botondot

Egyszeri perezbe' darabra törné.

Csokonai.

Mortier marsal.

Mortier (Eduard Adolf Kasimir József) marsal, trevisoi herczeg, kit Julius 28dikán Lajos Filep' oldala mellett egy golyóbis halva leteríte, született Cambraiben 1768ban, 's fia volt egy, mezei gazdaságot is űző kereskedőnek, ki az 1789diki nemzeti gyűlésben hazája' polgári rende' (tiers-état) képét viselé. A' revolutió' kiütésekor, mint kapitány álla-be az önválalkozók sorába 's ott vitézül harczola, 1793ban Hondschotennél generáli segéddé lett, Maubeugenél sebet kapott, azután több generálok mellett mint segéd szolgált a' németalföldi és rajnai táborozásoknál, 1796-ban Lefebre alatt a' sambrei és maasi sereg' dandárát vezérlé, 's itt ismét kitünteté magát. A' campo-formioi békesség után inkább kívánt egy lovas ezered' vezére maradni, mint brigádás generál; és ez utóbbi rangra csak 1799ben lépett, 's ismét az előhadat vezette a' németországi seregnél. Csakhamar ezután osztályos generállá lett, 's kitüntette magát Schweicz-

Második Félveztetendő.

ban, különösen Zürichnél. 1803ban a' Hannoverát elfoglalt haditestet kormányozá, 's 1805ben megnyeré a' marsali pálczát, 's a' becsületrend' nagy keresztjét. Ebben az esztendőben vezérlé ő a' hadisereg' egy osztályát Németországban, 's kitartá a' dürensteini veszélyes csatát 4000 emberével Kutusoff 30,000 muszkája ellen. Ezen, Francziaország' hadi történeteiben is csaknem példátlan hősi tett tündöklővé tevő Mortier' nevét, 's ezért szülőföldje Cambrai emlékoszlopot akart néki emelni; de ő azt egyáltalában nem engedé. A' nyolczadik hadi testtel 1806ban beszálla Hessenbe, 's utóbb Hamburgba, megverte 1807ben a' Svédeket Anclamnál, 's Essen báróval olly egyességre lépett, melly szerint Usedom és Wollin a' Francziáknak engedtetek. Jelen vala ő 's hadi teste, a' Friedlandi ütközetben. 1808ban trevisoi herczeggé nevezetett, és 100,000 frank jövedelmű jószágot kapott Hannoverában, mellyet töle, mint másoktól is, az 1814diki békesség elvett. Ekkor tétetett az ötödik haditest' vezérévé is, melly Spanyolországban munkálkodott, 's ezzel szállá-meg Saragossát, 's nyeré-meg 1809diki Novemberben az ocañai ütközetet, Soulttal együtt vitte a' Badajoz elleni hadi munkálatokat, majd Cadiz' ostromát vezette, 's 1811diki Februarban Geboránál 60,000 Spanyolon győzedelmeskedett. Az orosz táborozáskor 1812ben ugyanezen haditestet vezérlé, 's miután Napoleon elkezdé szerencsétlen visszavonulását, Mortier vetteté a' Kremlt a' levegőbe, 's vezeté Neyvel együtt a' sereg' útócsapatját. A' visszavonulás után ő szerkezteté-össze Frankfurtban az ifjú testőrző sereget, 's ő vezérlé azt 1813ban; Lützen, Dresda, Lipsia, Hanau mellett bajnoki elszántsággal harczolt, részt vett az 1814diki táborozás' több ütközeteiben, 's Marmonttal együtt védé Parist, Plessis-les-Chenetsből küldé-be hódolását az ideigleni kormánynak, megnyeré a' királytól Lajosrend' keresztjét 's Lille' kormányzását. 1815ben ő reá bízott a' tartaléksereg vezérlése, mellyet néki Lille mellett kel-

lett volna Napoleon ellen felállítani; mindazáltal e' szándék nem hajtatott végre. Lilleben sietteté XVIII-dik Lajos' elútazását, mivel Napoleon már parancsolatot küldö a' praefectushoz annak letartóztatására. Erre Napoleon mellé állt, ki őt pairré nevezte. Az éjszaki és nyugoti határszélekre vigyázat bízván reá, nem vett részt az 1815diki táborozásban, 's a' király visszatértekor kizáratott a' pairkamarából. Novemberben, mint a' Ney marsal felett tartandó haditörvényszék' tagja, ő is incompetens bírónak nyilatkoztatá magát. 1816b. a' 15d. katonai osztály' kormányzójává nevezetett, 1818ban követté választatott Nord megyétől, 's 1819ben a' királytól pairré neveztetett. Midőn 1834ben, Soult marsalnak a' cabinéti előlülőségétől és hadi ministerségtől lett visszavonultakor, az egész ministerium oszló félben volt, kérte Lajos Filep Mortier marsalt, hogy a' Soult' portefeuilleit vegye-átal; mivel azon pillantatban egyedül ő vala azon ember, ki alatt a' Soult-ministerium' tagjai megmaradni készek voltak. A' marsal csak a' legnagyobb maga vonogatása után engedett a' király' kívánságának. Tudta ő, hogy a' politica nem az ő dolga, 's csakhamar mind a' ministeri tanácsban, mind a' két törvényhozó kamaránál a' ministerek padján, ünni kezdte magát. A' sajtó, noha szelíden 's tréfásan, emlegeté az ő halgatását a' kamarákban 's ministeri ügyetlenségét; előhozá a' katonák hajdani elménczségét, kik őt „grand mortier à petite portée“nak (nem messze hordó nagy mozsár) nevezték. Ezen gúnyolások végre arra határozzák a' marsalt, hogy bényújtsa lemondását, melyet a' király el is fogadott. — Mortier Napoleon' azon kevés generáljai közé tartozott, kik a' privát életben becsületes 's tiszteletreméltó embereknek tartattak. Ámbár véle született feszes magaviselete miatt, melly a' Francziáknál szokatlan és kedvetlen, nem nagyon népszerű vala is; mindazáltal szüntelen tisztelettel említetett, 's egész haláláig, melly szinte olly véres vala, — még pedig illy békesség' idején — mint

többszöre minden bajtársaié, tiszteletben tartá őt házája.

Hogyan mondták-ki a' régi Görögök és Rómaiak a' görög diphthongusokat?

A' tudósok közt különböző vélekedés uralkodik ezen kérdés felett: „valjon mikép mondták-ki a' régi Görögök és Rómaiak a' vocalisokat, diphthongusokat, és némelly consonansokat, úgy-é, mint vannak írva, a' mit Erasmus állított (p. o. hogy *ei* mint *ei*, *ai* mint *ai*, *eu* mint *eü*, *oi* mint *oi*, *η* mint *e*, *β* mint *b* mondatott-ki) vagy úgy, mint azokat a' mai Görögök kimondják *) 's mint Reuchlin tanította, 's mellyik kimondás jobb?“ — Német és Magyarországon sok ideig a' reuchlini kimondás uralkodott (a' Jenai egyetemen még ama híres exegeta Griesbach Reuchlinista volt,] valamint Magyarországon Késmárki professzor Podkoniczky Ádám) de végre Hollandiából az erasmica kimondás Német és Magyarországon elterjedt 's majd közönségesse lett. Csak most, midőn a' Németek közt, kiváltképen Bavoriában, sokan az új Görögök nyelvét tanulják, látszik szebbnek sokak előtt a' reuchlini kimondás, 's az ó görög nyelvben is újra divatba jő.

Kétséget nem szenved, hogy a' Hellenek vagy régi Görögök, a' görög betűket, 's kiváltképen a' diphthongusokat úgy mondták-ki, mint azokat leírták 's mint most is íratnak, szinte úgy mint a' mostani Francziák' elei a' franczia betűket 's diphthongusokat olly durván mondták-ki, mint még most is íratnak. De későbbben a' szelídebb kimondás divatba jött, mellyel még most is élnek az új Görögök. Kitészik ez sok helyeiből a' görög és római classicusoknak, sok görög felirásokból, mellyekben latin nevek (p. o. *Καίσαρ*

*) t. i. *ai* mint *ae*, *ei* és *oi* mint *i*, *au* mint *av*, *eu* mint *ev*, *ou* mint *u*, *η* mint *i*, *β* mint *v*, *θ* mint az angol *th*, *z* mint gyenge franczia vagy magyar *z*; az asper spiritust pedig nem mondják-ki mint *h* betűt.

Caesar) fordúlnak elő, és az ó testamentomnak görög fordításaiából. *)

Petronius Satyriconában is, és pedig ezen kiadásában a' belgradi (nándorfejérvári) régi codex szerint „Titi Petronii Arbitri, Equitis Romani, Satyricon; Petrone latin et françois. Traduction entière, suivant le Manuscrit trouvé à Belgrad 1688. à Paris 1709, (Tome premier 383 p. Tome second 126 p. 8ad rétbén) olyan helyre akadtam, mellyet közlök, mivel másoktól eddig nem említetett.

Tom. 1. cap. 48 (p. 192); „Nam Sibyllam quidem Cumis ego ipse oculis meis vidi in ampulla pendere, et cum illi pueri dicerent, Sibylla ti thelis?**) respondebat illa: apothanin thelo.“ ***) Itten tehát *Θέλεις* nem Erasmus szerint theleis, hanem Reuchlin szerint thelis, *ἀποθαίνειν* nem Erasmus szerint apothanein, hanem Reuchlin szerint apothanin mondatik-ki.

Hogy a' reuchlini kimondás sokkal szelídebb és szebb az erasmusi kimondásnál (szinte úgy mint a' mai franczia kimondás a' régi durva kimondásnál) kétséget nem szenved. (?) Midőn a' Göttingai királyi philologiai seminariumban (mellynek 1801 eszt. fogva 1803-ig stipendiatus tagja voltam) egykor a' philologiai disputatióban (híres Heyne igazgató praesidiuma alatt) egy társam az erasmusi kimondást védelmezé, én annak megczáfolására, más okokon kívül, az euphoniát hoztam-elő, és Anakreon ódáját, *Θέλω λέγειν Ἀτρείδας* könyv nélkül először reuchlini, azután pedig erasmusi kimondás szerint (még pedig magyarosan, mert a' Németek p. o. az *ei*-t nem mint a' magyar *ej*, hanem mint *aj*-t mondják-ki) következő módon declamáltam:

*) Lásd a' többek közt: Gregorii Placentini Epitome Palaeographiae graecae, adjecta dissertatione de recta graeci sermonis pronunciatione, Romae 1735.

**) Latin betűkkel van írva. — Görögül volna: *Σιβύλλα* *τε* *Θέλεις*. Az az: Sibylla mit akarsz?

***) Úgy van írva latin betűkkel. Görög betűkkel: *ἀποθαίνειν* *Θέλω*, az az: halni akarok.

1. *Renchlini kimondás szerint:*

Thelo legin Atridas
 Thelo de Kadmon ádin:
 A warwitos de chordaes
 Éróta munon ichi.
 Imipsa nevra próin,
 Kae tin lyrin apasán:
 Kago men idon athlus
 Irakleus; lyri de
 Erótas antephóni.
 Chaerite lípon imin
 Iróes: i lyri gar
 Monus érótas ádi.

2. *Erasmusi kimondás szerint:*

Thélo legejn Atrejdas,
 Thélo de Kadmon ádejn:
 Ha barbitos de chordajs
 Eróta múnon echej.
 Emejpsa neúra próen,
 Kaj ten lüren hapasan;
 Kago men édon athlus
 Heracléus, lüre de
 Erótas antephónej.
 Chajrojte lojpon hémin
 Heróes, he lüre gar
 Monus erotas adej.

Végre kérdeztem: mellyik kimondás bír több euphoniával? Vetélkedő társaim, a' praesessel együtt, megvallották: az első. A' sok ei, ai, oi, bizonyosan nem szépen hangzott.

Rumy Károly.

Lord Byron' egy, mégeddig közzé nem tett levele.

(Az „Albion“ után.)

Lord Byronnak következő levele, melly még eddig közre nem bocsátatott, egy sorban többet mond az akkori történetekről, mint mind az, mi íratott azon lovagszerű (chivalrous) görögországi kalandról. Minden világosítás nélkül adjuk azt: ha minden történetek fátyola mégé tekinthetnénk, mennyi hős teteket 's hősi halált látnánk öszveköttetve bohósággal? Lord Byron' levele Guiccioli grófnéhez:

„Kedves T. — Péter elmondá Önnek a' sziget' minden különösségeit — földrengéseinket — politikai törté-

neteinket — 's jelen lakásunkat egy csinos faluban — de nem mondá-el egy jeles tette' következményét, mellynek leírását reá hagyom. Mivel az ő véleménye a' Görögök felől, az enyimmal megegyez, keveset kell e' tárgyról szóllanom. Bolond valék, hogy ide jöttem, de itt lévén, meg kell néznem, mit lehet tenni. (I was a fool to come here, but being here I must see what is to be done.) Ha nem olly távol volnánk egymástól, sokat mondhatnék a' grófnénak, mellyen mosolyogna, de reménylem, hogy ezt nem sokára megtehetem. Légyen jó egészségben, és szeressen engem, mint Önt szereti örökké B. N.“ A' levélen kívülről: „A Sua Eccellenza La Siga. Consa. Teresa Gamba Guiccioli, à Bologna “F. L.

Az ifjú Tzavellas.

Tzavellas György, Kitzo Tzavellas híres görög vezér fija, a' török fogságból nem rég kiszabadulván, Bécsbe, onnan pedig Triestbe ment, atyáához Görögországba szándékozván hajózni. E' görög ifju hat esztendőskorában fogatott-el a' Törökök által Missolonghi megrohanásakor. Tudva van, hogy Reschid basa 1825-ben 30 ezer törökkel ostromlá e' várost, melly azonban csak 1826. Apr. 22dikén az aegyptusi had segítségével, 's miután annak három negyedrészt az ágyúk leronták, vétethetett-meg. Asszonyok, gyermekek mind egy templomba futottak. Tzavellas, az atya, Noto Botzarissal és mintegy 1800 göröggel keresztültört az ellenség sorain, az őrizet maradéka pedig felgyújtván a' puskaapor minákat, a' városba nyomult Törökökkel együtt levegőbe vetteté magát. Az egyház sértetlen maradt, 's a' benne lévők mind rabszolgaságra hurczoltattak. Az ifju Tzavellas Achmet belgrádi basának jutott. Attya mindent elkövetett megválthatásáért, de hasztalan. „Ha annyi aranyat adnál is, a' milyen nehéz fidad, még sem adnám őt vissza,“ volt a' basa mindenkori felelete, ki a' fíjút igen szereté, környülmetéltetvén mohamed vallásban nevelteté, Reschid

nevet, bey rangot és czímetet ada neki, 's úgy tartá mint saját fiját, de szorosan őrizteté. Az ügyes és bátor ifju végre még is talált módot kiszabadulására; egy csónakon három görög rab-társával a' Dunán keresztül evezett, 's noha egy más sajka nyomon üldözőbe vette, szerencsésen a' magyar partokra jutott. Pancsovába a' veszteglést kiállván, három társától elhagyatva, kik Oláhország felé vették útjokat, egyedül Bécsbe ment. Tzavellas igen örömet beszélt a' köznéppel, de a' török nyelven kívül mást nem értett, sőt már anyanyelvét is elfelejtette. A' drinapoli patriarcha közbejárása által annya is kiszabadítatott a' rabszolgaságából, de egyik nénje a' belgradi basa nőjévé lett.

pl.

Szer a' poloskák ellen.

Zänker nevű könyvkötő Weimarban ezen jó ötletre jött, hogy a' könyvkötőktől a' moly 's más férgek ellen használni szokott szert, a' timsót, megpróbálja a' kiirthatatlan poloskák ellen is. A' próba várakozásán felül jól ütött-ki, azért is következő szert ajánlja: meg kell törni $\frac{1}{2}$ font timsót, ezt $\frac{1}{2}$ quart ($1\frac{1}{2}$ messzely) vízzel felkeverni, 's a' keveréket tűznél szünteleni kavargatás mellett felolvasztani. Tüstént utánna, mikor a' szer még forró, meg kell kenni a' szélyelvert nyoszolya' minden lyukait 's hasadékait egy ecsettel. A' falak' meszelésénél is kell timsót használni, 's a' szőnyeges (tapissier) se kímélje a' timsót csirizzétől.

Rejtett szó.

Száraz időre mutat jegyeimnek hárma előlről,

Hat pedig élő két nemzet' nevit adja tudásúl.

Ketteje végről egy nemes állatot ötlet eszünkben.

Kezdeten, és végről egy egy betű öszvesen írott,

Víz olaszországban, 's termékeny pusztá Hevesben.

Régi magyar helység az egész Tisza partjai mellett.

Hazuga auditor.

Jegyzet: A' 14dik számbeli Rejtett szó Sas.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

16. szám.

Augustus 22dikén.

A' hajdani Belgák' mythológiája.

(Vanderelst után francziából.)

A' világ' első korában, a' természeti indítóokok befolyása alatti ember megismeré azokban a' legfőbb hatalmat; de mivel azoknak hatása szerzé neki gyönyörűségeit vagy fájdalmát, hajlandó lón binni két különböző elvet (principiumot), 's e' véleményét egy mindennapi történet erősíté: a' nappalt éj, a' világosságot setéség váltá-fel. Az ember nem tudván ezen egymást felváltás' okát, két geniust képzelt magának. A' setéség nehezebbé tévén járását 's meghomályosítván szemeit, félelmet gerjeszte szívében; a' setéség' geniusát tehát úgy nézte, mint ártalmas lelket, melyet nem lehet egyébként megengesztelni, mint áldozatok és sírángozás által. A' Germanok, kiknek ugyanazon vallásuk vala a' Belgákkal, H e k k a r t n a k nevezék őt, 's azt mondák, hogy ennek hatalma van életen és halálon. De ha az éj félelmet gerjeszte, a' nappal és világosság meglegedést és örömet okozott; 's a' Germanusok énekek által nyilatkoztaták ki háladatosságukat, mellyek hirdeté a' jó genius' dicsőségét Theut név alatt.

Az első népek nem állottak itt meg a' természet' vizsgálásában; a' több tárgyak közt, mellyek szemeikbe tűntek az alig ismerni kezdett világban, négy nem vala, mellyeket ők úgy tartának, mint elemeket. Minden elemnek volt oltalmazó genius, kihez intéztettek a' könyörgések mindazért, mi az ő osztályához tartozott. A' levegő, melly égszín mezőként terjedt-el fejük felett, melly olly nagy hasznú az

ember' életében, melly mozgásba hozatva, most hajókat hintázó széllé, vagy százados cserfákat kiszaggató orkánná, majd az utazó' homlokát hűvösítő zephyrré válik; melly most süvölt az erdő cserfáin keresztül, majd susog a' fenyvesek között: mind ez, egy rejtélyes, de jótékony istenség ismeretére vezetett, és Theut lett a' levegő geniusa is. A' második elem vala a' mindenütt kiterjedő, 's éltető tárgy és összevütdés nélkül sohol sem látható tűz; ez egy kő ásvány (silex) által ábrázoltatott, mellyet a' Germanok Flint név alatt imádtak. A' víz, annyi magvak' fészke, számtalan halfaj' honja, — melly tápláléknak tenyészítő erő tulajdonítatott, — hasonlólag tiszteltetett, 's geniusa Nix vagy Nixen nevet nyert. A' Gallusok ezt Neithnak 's a' Gothok Niordnak nevezték. A' föld, mint a' halandók' közös anyja, háláadással tiszteltetett jótéteményiért, majd Hertha (Erde), majd Tythea név alatt.

A' régiek más tűneményeket (phaenomenon) is szemmel tartottak, mellyeket ismét allegoriák által fejeztek-ki. A' termékenyítő esők, mellyeket tavasszal az ég öntöz a' földre, úgy tekintettek mint az ég és föld vagy Theut és Tythea közti házasság, és a' mythologiai regékben Theutsohn, a' Germanok' első törvényhozója, ezen házasság' gyümölcseinek tartott. Theut, a' fő isten, vala nappal, világosság, ég, levegő és nap; Tythea, a' föld, úgy látszik, néha felcseréltetett a' holdal, mivel az is szenvedőleges (passiv) ok, mint emez. Ez a' Theut ugyanaz, melly a' Gallusok' Theutatese. Úgy látszik, hogy csak keleti Galliában adatott ez a' név a' fő valóságnak, kit a' nyugoti Gallusok Hesusnak neveztek. A' Germanusok Theutot fő valóság gyanánt tekintették; ő örökkévaló, 's egész birodalmát kormányozza, a' nagy és kis dolgokat. Ő teremtette a' mennyet, földet és levegőt. Sőt többet teremtett a' menny- és földnél, ő teremtette az embereket; ő ezeknek olly lelket adott, melly élni fog örökké és soha nem tér-vissza a' sem-

miségbe, még akkor sem, midőn a' test hamu és porleend, az igazak véle együtt a' barátság' palotájában fognak lakni, de a' gonoszok pokolban (Hölle) fognak szenvedni, 's az istentelenek' lakában (Niflheim.)

Van Royen (e' munkájában: „Nederlandsche Oudheden“) arra tanít bennünket, hogy a' föld, Theutsohn' anyja, különös tiszteletben tartatott Flandriában. Tacitus őt Herthának nevezi. Alting azt mondja, hogy az Arduwe és Arduwena nevet is viselt; az „Ardenne“ erdő ezen istenségnek vala szentelve, ki a' vadászat' istenasszonya is lévén, későbbben öszvezavartatott Dianával. A' Germanusok egy szigetet szenteltek néki a' baltikum tengeren, 's ott egy híres temploma volt. Némellyek azt gondolják, hogy ez a' sziget Rugen, mások hajlandóbbak azt hinni, hogy ez a' travemundi tengeröböl kis szigetcskéje Heiligenhавennal szemben. Hertha' képe minden esztendőben, ezen istenasszony ünnepén, négy fejr lovas kocsin hordoztatott, hálaadásúl a' bő aratásért. Míg ezen ünnepek tartottak, a' Germanok nem mentek csatákba, fegyvert nem viseltek, a' függő pereket barátságos úton végezték, és testvéri egyetértésben éltek. Úgy látszik, hogy ugyanazon szekér hordozá a' runeseket, vagyis a' nemzet' levéltárát, a' mértékek' és fontok' törvényes mintáját stb. A' Germanok tudták, hogy egy asszonyisten', a' föld', tisztelete, melyet ők közös annyok gyanánt tartottak, különösen békés, következőleg nemes tettekkel ünneplendő. A' föld' ünnepét legnagyobb pompával tartották-meg egész Germaniában; mintha azon idő óta meglett volna csirájában az a' gondolat, melly a' Németeknél fejlett-ki a' közép korban, midőn nálok vala az ideigleni hatalom' széke: t. i. a' közép kori társaságalkotvány' materialis képe.

Az ég' és föld' párosulásából született Theutsohn, kit Tacitus Thuistonak nevez, 's kit ő magával Theuttal öszvezavar. A' német szájról szájra hagyományok megigazítják e' véleményyt. Theutsohn el-

só törvényhozójok a' Germanusoknak. A' Kaldéai Berossus azt mondja, hogy ez alapítá a' Sarmaták' birodalmát; de hihető, hogy Berossus azért említ Sarmatákat, mivel nem ismeré a' Germanokat, — 's a' Theutsohnról rege azt gyanítatja velünk, hogy ezen törvényhozó is, mint csaknem minden hajdani bölcsek, napkeletről jött. Ő Deutzban telepedett-le, Kölnnel általellenben, hol a' hagyomány szerint el is temet-tetett. A' Germanusok őt úgy képzelik, mint egy szakálás, és farkasbőr öltözetű embert, azon állapot' emlékezetére, mellyben ő a' Germanokat találta, 's kezébe egy pálczát festettek. *(Folytatása következik.)*

C s é p l ő m ű.

Minden földmivelő előtt ismeretes, hogy a' csépelés nem más, mint a' gabonaszemek' kiverése vagy kinyomása a' kalászból vagy polyvából. Ez hihetőleg eleintén csupán pálczákkal történt, vagy úgy, hogy a' széllyelterített kévéken ökröket 's lovakat hajtottak-körül, mint az Hazánkban még most is több helyen történik; mivel azonban a' gabona tisztátalan leszen az állatok' szemetétől, ezen nyomtatás-móddal jobbadán felhagytak, 's csupán a' zabnál használják még német 's más nyugoti országokban. A' 17dik század' közepétől fogva néhány próba tétetett cséplőművekkel vagy inkább cséplőmalmokkal, mellyek víz, terhek, állat- 's ember-erő által hozattak mozgásba. Ezek általán zúzó kolyúból, és cséplőfákból állanak, melly aztán egy küllőt vagy hengert emel-fel, vagy pedig tekeformára völgyelt hengerből, — cséplő hengerek, mellyek egy küllő körül forognak. Ezen dolog' végrehajtására a' téli hónapok legczélszeresebbek, melly időben a' gabonaszemek a' hidegben legjobban ugranak-ki a' kalászból.

Helyes elrendezést láthatni azon cséplőműnél, melly Nutzendorf uradalomban áll Bécshez közel a' Marchfelden, melly 1813ban készült, 's mellynek rajzát is, mint szemtanú, szívesen közleném a' tisztelt

Közönséggel, ha annak ide melléklését a' hely megengedné. Előbb, hogy sem ezen cséplőerőmű' detailjába ereszkednénk, jó lesz azon uralkodó véleménnyel szembeszállani, mellynélfogva minden maschineria a' földgazdaságnál haszontalannak, sőt ártalmasnak tartatik; jelesül pedig a' cséplőművekre keveset tartanak, közülök eddiglen csak kevés sükerülvén, vagy a' praxisban alkalmazhatónak kevés találtatván, számos próba 's találmányok között. Ha illy erőmű igen complicált, magam is hasonló véleményben vagyok; mivel ha azon csak legkevesebb eszköz törik, az egész alkotvány egyszerre fenakad, 's kész azonnal a' nyomorúság, ennélfogva a' tapasztalás mindenben azt bizonyítja, hogy illy esetekben dologhoz értő mesterembereknek mindig kéznél kell lenniök. Ha ellenben valamely erőmű egyszerű, 's mellette még is jó szerkezményű, mint azt láthatni számos szántásra 's metszésre szolgáló műszereknél, mellyek már jó sikerrel használtattak a' gazdaságnál; úgy már azok joggal megérdemlik figyelmünket. — Előre kell tehát bocsátnom, hogy a' felhozott erőmű a' legegyszerűbb 's legtartósabb, 's hogy az egyszersmind a' célnak is tökéletesen megfelel. Nem könnyen történhet annál valami, mit azonnal ismét helyreállítani vagy kijobbítani ne lehetne, 's ezen jó tulajdonság éppen az, melly által ezen mű olly nagyon ajánlja magát. Ezen cséplőmű 2 lovat, vagy 3 embert kíván, hová azonban 5—6 személyt is, 's ezek közt 12 esztendő's gyermekeket vagy gyenge személyeket, alkalmazhatni, mellynél aztán a' csépelés vagy tulajdonképpeni kihempelygetése a' gabonaszemeknek, éppen azon mértékben halad hamarább előre, mellyben a' gabonának a' cséplőszűrűre hordása szalmaszálban 's annak onnan eltakarítása, valamint a' szalma elhordatása 's a' szemek' kiszitálása hamarább végeztetik.

Igen fontos ezen erőműnél azon körülmény, hogy az egészen hatalmunkban áll, tehát a' csépelést az arra határozott munkaórákban végeztethetni, 's

ennélfogva a' tisztek' felvigyázása mindenkor lehetséges, midőn ellenben a' csépelőknél ezen figyelmet eszközteni semmikép nem lehet, ezen emberek úgy intézvénel dolgaikat, hogy a' csépelést olly korán reggel kezdik-el, mikor még közönségesen a' cselédek 's más egyéb házinép alszik, melly által a' felügyelő gazdatisztnek lehetetlen felvigyázni, 's azt attól nem is kívánhatni, hogy ő olly korán a' csűrben álljon felvigyázás végett. Innen nem nehéz átlátni, milly könnyű elidegeníteni valamit olly pajtákból, mellyek a' felvigyázó személy' közelében nem feküsznek, nem szóllván azon udvarokról, csűrökről, mellyek végkép elkülönözve, 's olly távol állanak, hogy az oda közelítő tisztet már néhány ezer lépésre észrevehetik; egyébiránt is illy pajták, a' sötétben télen által azt tetszés szerint üzni, nem gátolják. — Valamint tehát illy erőmünél minden órát használhatni, 's téli hónapokban minden cselédet oda rendelhetni, a' gazdaságnál a' nélkül is számos cseléd lévén néha szükséges; éppen úgy áll hatalmunkban is a' masina által a' szemeket tisztán kinyerhetni a' gabonaszáלבól — melly körülmény méltán tekintetet érdemel, 's ennélfogva alig lesz egy földmivelő, kinek nem volna többször oka a' kézcsépelők miatt panaszkodni. Előre tévén azt, hogy a' csépelők bizonyos gabonaszem-részért dolgoznak bérnyarán, keveset ügyelnek ők a' tisztán kicsépelésre, jól tudván, hogy az nem kedvez hasznuknak. Ők tehát azon igyekeznek, hogy rövid idő alatt sok szemet kiverjenek a' szalmából, mivel ez nékiek ugyan annyi részt szerez, 's ennélfogva azon szemeket, mellyek a' kalászból nem igen könnyen hullanak-ki, a' szalmában hagyják, 's ők ezt ekép teszik különösen a' nyári gabonánál, ha azok kis áron állanak. Nedves esztendőben aratott gabonánál, mikor t. i. a' gabonaszáלבán a' szemek, 's maga a' szalma is a' nedvességet igen magába szívja, 's tehát a' szemek' kinyerése nehezítetik, — különösen azon gabonák' kicsépelésénél, mellyek kazalban vagy rakásban van-

nak a' szabad ég alatt, a' kézcseplők' tunyasága a' legfensőbb fokra jut; hiteles állítás, mellyről még többet mondani, fölöslegnek találom.

Azon körülmény, hogy illy erómű által a' szalma összenyomatik 's összetöretik, talán kétségeskedést szülhetne némellyeknél. Ez elleni gördítésekre azonban, ha volna is talán itt ott helyük, jelesül ott, hol nyalábszerint számolnak a' szalmaeladásra, csak azt kell viszonzni, hogy legyen bár saját speculációja ezen szalmaeladásnak, 's néhány jószágokon, hol a' földmivelés csekély, ellenben a' gabonaszem dézma nagy, vagy ha ezek nagy városok közeliben fekszenek, hol a' trágyát ki, a' szalmát pedig behordják, sikerrel használtassék is; ezen egy esetet kivéve, egész más véleményű vagyok, 's inkább kívánnék mindenkor szalmát pénzen venni, mint eladni. Ezeknél fogva a' szalma' összemorzsalása, vagy annak nevezetes átváltoztatása, hasznos a' gazdaságra nézve, 's tehát kettős okunk van 's lehet a' cséplőművel meglegedni, mivel a' tapasztalás már bizonyítja, hogy az ekép puhára 's finommá átváltoztatott szalmát, a' juhok 's marhák szívesen eszik, főleg az árpa- 's zabszalmát.

(Folytatása's vége következik.)

Hogyan kell a' nankingal bänni?

A' nanking név alatt isméretes, sárga pamutból készült szövet, sokszor igen hamar hasznavehetetlen lesz azáltal, hogy véle ügyetlenül bännünk mosása közben. Nem lesz tehát érdek nélkül, megtudni: 'miképp kell azzal helyesen bänni feldolgozása és tisztítása közben'; mivel maga a' szövet kétség kívül egy a' legtartósabbak közül, mellyek pamutból készülnek. Egyébiránt, hogy itt az igazi nankingról, nem pedig azon utánzott hamis készítményről lesz szó, mellynek mesterségesen adnak a' nankingéhoz hasonló színt, — magában értetik.

Mielőtt a' nanking, vagy helyesebben nanking darab feldolgoztatik, be kell azt áztatni vagy

megforrázni. E' végre, venni kell két lat közönséges theát, 's ezt annyi folyóvízben meg kell főzni, mennyi szükséges egy illy darab nanking megáztatására. Ezt a' levet forrón egy tiszta vásznon keresztül a' nankingra kell önteni, 's ezt mind addig benne hagyni, míg az meghűl. Ekkor ki kell venni, 's a' nélkül hogy kifacsartatnék, felakasztani szellős padláson árnyékban, míg egészen meg nem szárad.

Ha egy nankingból készült ruhát akarunk megtisztítani, mossuk ki azt meleg, de nem forró szappanos vízben; még inkább ne szappanozzuk azt be elebb 's azután forrázzuk meg, mint ezt sokan cselekszik; mivel ezáltal a' nankingszövet minden móssással szűkebb lesz, s elveszti igazi színét. Ha már a' ruha egészen tisztára ki van öblítve, ki kell azt visszályára fordítani, 's a' nélkül hogy kifacsartatnék, szárítás végett felteríteni szellős padlásra árnyékba. Ha p. o. nadrág volna az, fel kell azt szorítójánál fogva függeszteni a' kötélre, 's mind addig úgy hagyni, míg annyira meg nem szárad, hogy vasalni lehet; akkor meg kell vasalni, visszályáról, és nem felette forró vassal. Azon nanking ruha, mellyel így bánnak, sokáig újnak fog látszani, megfogja színét tartani, nem megy öszve, 's tartós marad.

A' vadhúst soká eltartani.

A' „Journal des connaissances usuelles“ szerint kikell venni a' vad beleit, a' helyett búzával tömni ki, 's a' nyúlat, madarakat stb. rakás búza közé tenni, úgy hogy egészen elfedessenek. E' szerint a' vadat egy, sőt két hónapig is el lehet tartani. De a' bőrt 's tollakat nem kell rólok leszedni.

Rejtett szó.

A' latin nyelv szerint három betűm kecses

Fejér személyeknél igen nagyon becses.

Két utolsó pedig nem nézván érdemét,

A' bölcsnek is végre ki veri a' szemét.

Egészem a' plánták országának szépe

Gyakran sok ártatlan szívnek fogó lépe.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 15dik számbeli Rejtett szó Poroszló.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

17. szám.

Augustus 26dikán.

A' hajdani Belgák' mythologiája.

(Vanderelst után francziából.)

(*Folytatása.*)

Minekutánna a' Germanok a' két elvet, a' négy elemet, 's a' fővalót három állapotjában, mint indító 's szenvedő okot, és okozatot imádták, szemeiket a' csillagseregére függeszték, 's az égi testeknek hódoltak. A' mozdulhatlan csillagok' egét Theut' lakjának képzelték, 's mindegyik bujdosócsillagot imádták. Az első planéta, melyet a' Germanok különös tiszteletben tartottak, Mars bujdosócsillag, melly' uralkodójának képzelték Theutsohnt, kit nem elég világosan Dyssen, Dan és Tues névvel hívtak, melly utolsó névtől nevezék az Angolok a' keddet tuesdaynek. Dan szó, Alting szerint, tulajdonképen ezt teszi: feje (chef) valaminek, de azzal különösen illették az istenségeket. Az Eddában ez a' szó egyértelmű az Assal. Dyssen nevet a' Belgák adták neki, 's a' hollandiak most is dyssendag és dingsdag néven hívják a' keddet; de talán ezen utóbbi szó a' „dingen“től jó, melly ezt teszi: „ítélni;“ mivel hihető, hogy az igazság a' törvényhozó' emlékezetére szentelt napon szolgáltatott-ki. Ő tőle vették a' Teutonok, a' Deutschok, nevüket, melly tulajdonképen ezt teszi „nemzetek;“ mivel Alting arra tanít bennünket, hogy teut felföldi német nyelven (haut-germain) és diet alföldiesen (bas-saxon) ezt teszi: nemzet. A' flamandi még most is néha 't Dietsch-nek nevezetik, hogy megkülönböztessék a' 't Duytsch-tól vagyis Némettől. Különböző german törzsökök más neve-

ket adtak ezen istennek; némellyeknél vala Roode (veres, roth), kétségkívül e' planéta veres színe miatt, a' honnan vették talán nevüket a' Roodingok, Tacitusnál Reudigni; hívták Roodognak is. Másoknál neve Erch vala, melly ezt teszi: dühös, 's a' Westphaliak e' szótól nevezték a' keddet erechstag nak.

Theutsohn' fia Mann (ember). Az írók azt állítják, hogy ez a' Görögök' Herculese; 's valóban úgy látszik, hogy a' Germanusok öszve zavarták e' két istenséget, kik Mars planétát ábrázolják, melly Alcides' csillagának is neveztetett. Említéink feljebb, hogy Theutsohn Deutzban lakott, 's a' Rómaiak' időszakában Hercules tiszteltetett ottan Hercules Deusoniensis név alatt. Strasburgban Krutzmann vala neve, 's ez isten Hercules Magusanus név alatt is imádtatott. Wastelain szerint Magus vagy Megen ennyit tesz: quai (kőpart, kőgát); e' tehát kőpartokat oltalmazó Hercules lett volna. Ezt bizonyítja egy, Domburgban, Zelandban, 1514ben talált kő, mellyen mint öreg ember van ábrázolva egyik kezében villát, másikban tengeri disznóhalat (delfint) tartó, egy rák van lábainál, 's a' másik felén nádak láthatók; egy felírás Hercules Magusanus-nak mondja őt, 's említi Hafua (Haven) istenasszonyt, ki bizonyosan a' kikötőhelyek' védasszonya.

Mannak három fia volt, Hermion, Istuon, és Engwon, három nagy german néptörzsök ősapjai. A' történetírók azt mondják, hogy Istuon volt a' papság' alapítója, Engwon az eke' feltalálója, 's Hermion a' mellvasé; 's ez által nem de nem a' régi népek' három osztálya jelentetik-e: katonák, papok 's földművelők? Némellyek Hermest vélték rejtve lenni Hermion' nevében; de a' nélkül hogy ezt vizsgálgatnók, csak azt mondjuk, hogy Her hadsereget jelent (Heer), weer (angolul war) és ger ezt teszik: harcz; és így Herman. Wermann, Germanus, nem jelent egyebet harczolónál, melly közönséges neve lón

az egész teuton nemzetnek, 's mellyet, úgy látszik, különösen a' *Hermándurok* viseltek. A' *Hermionok*' törzsöke ugyanannak látszik lenni, melly utóbb *Suevus* nevet vett-fel. *Hermion*' temploma vala az, mellyet nagy *Károly* császár *Erecsburgban* lerontott. Az *Erecsburg* és *Theutsburg* nevek, mellyeket viselt hajdan e' hely, *Mars* bujdosócsillag' tiszteletét jelentik. Van *Royen*' említett munkájában láthatni ezen isten' képszobrának leírását; mi csak egy megjegyzést teszünk e' képre. Egy zászlót horda az, mellyre egy rózsa vala festve; talán a' titkok e' bálvány alatt közöltettek, 's innen eredt ezen flamand*) szóllásmód: 'ezt rózsa alatt (*sub rosa*) mondom', az az titokban. E' *Mars* planétáról cikkkelyt befejezzük azon megjegyzéssel, hogy *Theut*' neve fenmaradt egy *Theutsberg* falun *Grammonthoz* közel. Eddában *Mars* bujdosócsillag *Tyr* néven említetik, és csak másod rendű istenség.

Woden, *Othen*, *Goden* (honnan ered a' *God* szó az éjszaki nyelvekben) neveket *Mercur* planétának adtak, a' mint ezt bizonyítja szerdanap' neve, melly *wonstag* *westphaliai*, *wednesday* angol, *woensdag* hollandi, és *goensdag* *brabanczi* nyelven. Ez istenséget különösen imádták a' *Gothok*, kik, úgy látszik, nevüket is attól vették. Ezen isten úgy tiszteltetett, mint a' harczok', a' bűhájosság', és gazdagság' istene'; melly utolsó hatalom tulajdonítatott *Istuo*nnak is, *Manu*' fiának, 's egy törzsök' ősapjának, melly eleinte az ő nevét hordozta, 's utóbb „*Frank*“ nevet vett-fel. *Woden* vagy *Odin* úgy ábrázoltatott, mint bajnok, kezében szablya, fejében koronás sisak. Erről azt hitték, hogy

*) Nem csak flamand, de közönséges szóllásmód Európában; eredete bizonytalan, és sok századdal régiebb, mintsem azt a' mufogatott csáktornyai vagy pottendorfi rózsától lehetne származtatni. F. L.

a' föld gyomrában rejtező minden aranyból műveket készít; 's ez velünk ezen észrevételt téteti, hogy ugyanazon viszony van God és Goud szavak közt, melly Divus és Divitiae között. Woensdrecht falu Santvliet és Berg-op-Zoom közt, tőle látszik venni nevét, melly ezt teszi: 'Odin' átkelése.' Ezen isten vala a' Skandinaviáiak' főistene, kinek nevét vette-fel törvényhozójok Sigé. Galliában Ogmius nevet adtak néki, melly egyet jelent Ochmod névvel, mellyel a' napkeletiek ugyanezen bujdosócsillagot nevezték.

Thor vagy Donder, Jupiter planéta' neve volt, honnan csötörtök donderdag és thursday. Ezt úgy ábrázolák, mint bikán ülőt, vagy mellén bika-fejet hordozót; a' bika csillagzat' emlékezetére, melly megnyitá a' nyárt és elhozá az égháborúkat. Mint villám' istene, kezében buzogányt tartá; 's kétség kívül innen jó a' donderbeytel szó, melly menykő' barázdáját jelenti. Thorhout, Thurnhout és Thuredrecht (Dordrecht) ezen istentől veszik nevüket. A' Frisonok Stavonnak nevezék őt, 's templomot szentelének neki Stavorenben. A' Gallusok Taran néven hívták, 's egy kövön, melly Parisban a' Notre-Dame egyház alapzatában találtatott, az ő képe látszik. Úgy van ő azon kifaragva, mint egy nagy kígyóval küszködő, 's a' lekopott felírás csak ennyit mutat: Sivi—. Reos. Déli Németországban Pen, Pan vagy Psin nevet viselt. Éjszakon téli solstítiumkor tartatott ünnepe, és Joelnek hívatott, a' honnan December hajdan Joelmand nevet viselt. A' Thoringok (Deuringi) vagy Thuringiaiak ettől vették nevüket. Thort leginkább a' jégeső' pusztítása ellen hívták segítségül, a' mikor a' papok áldoztak neki, 's egy kötelező levelet írtak, mellyet a' képszober lábaihoz letettek; midőn a' kért kegyelem megadatott, nagy pompával jöttek nyugtatványt adni ezen istennek, 's elszaggaták a' kötelező levelet.

Venusnak Freya neve volt. Ó vala a' szépség' és talán a' szabadság' istennéje is, a' mint ezt neve és tulajdonsági mutatják. Ó, két macskától húzott koscsiban ábrázoltatott-le: 's ezen állat vala a' Germanoknál a' szabadság' jelképe. Azt mondák, hogy ő Nockenek, a' tengerek' istenének leánya, 's egy palotában lakott, melly „népek' egyesületének“ nevezetett. Ezen istenasszony néha Siôna és Ista vagy Ooster neven is említetik, ünnepe az egész Németországon tartatott aprilisben holdtöltekor, a' honnan e' hónap Oostermanndnak hívatott; 's ezen ünneptől nevezték az Angolok a' húsvétot Easternek. Az Estek, kik e' planéta' oltalma alatt valának, egy vadkan' képében ábrázolák azt. Nem kell öszvezevarunk Freyát a' Skandinavok' Friggájával, melly ugyanaz Tytheával, a' földdel. Freya adott nevet a' pénteknek, vrydag. Ó tőle veszik az asszonyok (Frau) is nevüket; mivel asszony wyf- és weibnak mondatott. E' szótól ered vryen, udvarolni, házasodni; és e' franczia szó frayer. (*Vége köv.*)

C s é p l ő m ű.

(*Folytatása 's vége.*)

Ha parallelát akarunk húzni a' munka órák, a' szalma csépelés, 's a' gabonaszem-mennyiség, úgy hasonlólag a' szem-kihozás' költsége között, egy részről masina, más részről pedig a' kézcsépelés által; szükséges minden visszaértés' elmellőzéséül, hogy egy kereszt learatott gabona', a' kévék', 's azok szemtartalmiról bizonyos alapot vegyünk-fel, melly által kiki teheti aztán saját felszámítását. Felveszem tehát, hogy egy kéve tiszta búza, vagy rozs, melly több mint csupán középszerű nagyságú, 's hogy a' szalma közép hosszúságú, — 16 kéve teszen egy kereszt learatott gabonát, 's hogy ezentúl illy kereszt gabona $\frac{3}{4}$ pozsonyimérő szemet ad. Az árpánál és zabnál az idomzat hasonló legyen, egy kereszt azonban egy mérőnek vétessék. E' szerint ha felvesszük azt, hogy a' masi-

na télen által $7\frac{1}{2}$ óráig van naponként mozgásban, nyáron pedig $10\frac{1}{2}$ óráig; ellenben hogy a' cséplők télen $8\frac{1}{2}$ óráig dolgoznak, nyáron pedig 14 óráig csépelnek; — így már a' masina által a' téli hónapokban, ha a' cséplő-szerű' külső körvonalát 20 ölre vesszük, a' nehéz gabonából 4, nyáron és ősszel pedig 6, 's a' könnyebb gabonából 7 szalma csépettetik-ki, az az: 4 's respective 6 és 7szer rakatnak a' gabonakévék a' szérűre, 's annyiszor hordatik-el onnan a' kihempelygetett szalma, 's így tehát a' kihullott szemek is. — A' cséplők (hat személyt számolva) egy szérűn, melly 13 öl hosszú, télen végeznek-el 6, nyáron vagy ősszel pedig 8 szalmát, vagy tulajdonképen azt elvégezhetik, ha akarják; ők azonban a' kicsévelt gabonaszemeket nem takarítják-el onnan minden szalmacsépelés után, hanem többször 2, olykor 3 csépeletet is együtt hagynak, mellynek aztán nagy befolyása van arra, hogy a' szemek nem csépettetnek-ki tisztán a' szalmából, mivel a' szérűn fekvő gabonaszemek, héjjaikkal és szalmahulladékokkal a' csépelés ellen úgy szólván puha ágyat képeznek, 's ezáltal az ütésnek, vagy a' cséplőfa' hatásának ellen állanak.

Illy cséplőmű, 70—100 kéve tiszta búzát vagy rozst veszen-fel egyszerre melly oda rakatik, 's így tehát közép számban 85 kévét, melly 4szeresen 340 kévét, tehát egy téli napra $21\frac{1}{4}$ keresztet, nyári vagy őszi napokra pedig, melly időben 6 szalma, vagy 510 kéve végeztetik-el, közel 32 keresztet ad. — Árpa és zabból 100—120, 's tehát közép számban 110 kévét, négyszeresen pedig 440 kévét, 's tehát $27\frac{1}{2}$ keresztet télen által, nyáron pedig, melly időben legalább 7 szalma készül-el, $48\frac{1}{2}$ keresztet naponként kihempelygethetni. — A' kézcséplők' szérűjére rakhatni, mint fentebb érintők, télen mindenkor a' nehéz gabonából 25—35 kévét, tehát középszámban 30at, 's hatszorosan felrakva 180 kévét, vagy $11\frac{1}{4}$ keresztet, a' könnyebb gabonából pedig 228 kévét, vagy $14\frac{1}{4}$ ke-

resztet, 38 kéve jutván egyszerre a' kicsépelésre, melly nyári 's őszi napokban mint egy 8. szalmát 15. kereszt nehezet 's 19. kereszt könnyűt teszen. — A' fentebb érintett basis szerint hempelygettetik-ki a' masinán egy téli napon $15\frac{1}{6}$, 's egy nyári napon $23\frac{1}{6}$ mérő nehéz, valamint is könnyű egy téli napon $27\frac{1}{2}$'s nyári napon $48\frac{1}{8}$ mérő. Ellenben a' 6. cséplő kikap: a' nehéz gabonából egy téli napon $8\frac{7}{8}$, 's egy nyári napon $11\frac{4}{6}$ mérőt, ezentúl könnyű gabonából $14\frac{4}{6}$, és 19 mérőt. Ha tehát 12 cséplőre a' duplumot számoljuk, így már télen azok csak $\frac{1}{6}$ mérővel hoznak-ki többet a' nehéz, 's egy mérővel a' könnyebből mint sem a' masina, midőn ellenben nyár vagy őszi időben az erőmű $1\frac{7}{8}$ mérővel hoz-ki többet a' nehézből, 's $10\frac{1}{8}$ mérővel a' könnyebb gabonából, hogy sem a' cséplők.

Egyébiránt Daninger' cséplőművénel az iga vagy húzókar $4^0-2'-3''$ hosszú, 's felfelé $6'$, oldalaslag $4''$ vastag. Azon fa, mellyen az összes hengerek fügnek, vagy az úgy nevezett hengerkar $7^0-4'-8''$ hosszú, 's egyenlő szilárdságú az igakarral. Mind kettő puhafából van, mellyhez a' veres fenyő a' legalkalmasabb. Egyik felől 2, a' másiknál pedig 3. cséplőhenger (teke) van, 's mindenike $3'-6''$, 's a' fogak nélkül $1'-6''$, és $1'-2''$ széles és vastag. Ezeknél 7. bevágás, vagy úgy nevezett szél (Kante) van, mellyre különösen $4''$ hosszú, $1\frac{1}{2}-2''$ hüvelyk széles, és $\frac{1}{4}''$ vastag fogak vashól vannak keményen beverve, 's mellyek még ezentúl mintegy $2''$ hosszú hegygel vannak ellátva. A' fogak, mellyek egyébiránt éppen annyira állanak-el egymástól, mint azok szélesek, irányuk a' széleken egymás ellen fordítva, hogy így a' szalmát jobban általérhessék. — Az ellenfektű részen 3. henger van alkalmazva, mellyek közül a' 2. első tölgyfából áll. Az egyik $2'-6''$ hosszú, 's mellette $1'-8''$ és $1'-6''$ vastag; a' másik valamivel hosszabb 's nem is olly vastag. A' fogak $2''$ hüvelyknyiek, mellyeket talán jobb volna hosszabbaknak hagyni; a' harmadik hen-

ger 2'—6'' hosszú, ezentúl 2'—1'' és 1'—9'' széles. Ezen csonkított teke üres, 's eleintén 5 álgyúgolyobis tétetett beléje 6—24 fontos, mellyek azonban kemény ütlekeik 's benyomásuk által a' fába, a' lóhúzásra nézve némi hátrálást okoztanak; minélfogva a' nehéz golyók onnan kivétettek, 's helyibük csak 3 fontosak rakattak-belé, mellyek' szünteleni hengergése, ide oda ugrándozása olly jó hatást tön, hogy az a' czél-nak már tökéletesen megfelelt.

Felhagyván további leírásával vagy detailba ereszkedésével ezen cséplőműnek, mivel annak a' természetben megtekintése, vagy pedig tökéletes rajzok' felterjesztése nélkül, még olly körülményes elbeszélése sem képes tiszta világosságot illy tárgyról terjesztetni; — nem lehet nem szívből óhajtanunk, hogy Hazánkban is már valahára a' földmivelés' jobb karba helyheztetéséül hasonló erőművek létrejutnának', millyeneket magyar technikusaink bizonyosan híven utánozándának, még pedig szigorú mathematicai calculusra alapítani is elég ügyesek leendnek.

Novák Dániel.

K ü l ö n f é l e .

A' vigasztalás. Egy kőműves, ki azon épületeken dolgozott, mellyeket Longwoodban akartak felállítani, egy állás tetejéről, éppen Napoleon' lábaihoz, leesett. Miután őt a' császár tulajdon kezeivel fel emelte, illy szavakkal vigasztalá: „Állj-fel barátom, az ütés nem nagy; én másképen buktam-le, mint te, 's mégis itt vagyok 's jól érzem magamat.“

Rejtettszó.

Ha lába nélkül röviden ejted a' vég betűjét,
 Úgy szállítja a' rebegő kised kedvelt nemzőjét,
 'S úgy hívnak egy mezővárost Komárom vármegyében.
 Két végbetűjét láthatni eszismadia' kezében.
 Az egész szilaj dühével 's vért szomjuzó fegyverével
 Pusztítást hajdanában tett a' magyar hazában.

Szegényfi Péter V—ról.

Jegyzet: A' 16dik számbeli Rejtettszó Virág.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

18. szám.

Augustus 29dikén.

E l e t.

Álmod az ifju meleg karjával ölelve világát,

'S a' szent lelkesülés' szárnyain égbe röpül.

Tiszti bilincshen utóbb csalfénye nem önti sugárit,

Élte' szűkén küzdell a' hideg élet után.

Kisfaludy K.

A' hajdani Belgák' mythológiája.

(Valn derek elst után francziából.)

(*Vége.*)

Frey vagy Friske öccse vala Freyának, és a' Germanoknál a' szerelem' istene, Amor', képét viselé; ez a' Görögöknél gyermek, a' German népeknél ifjú volt. Ő vala az istenek közt legszelídebb, ő kormányzá az esőket, a' napot, és mindent a' mi termett vagy nemzett. A' Normandok, kik őt Zeemannak nevezték, kétségkívül bátya, a' tengerek' istene miatt, képét a' tőlök 880ban épített antwerpi vár' kapuja felébe helyezék. Sokáig ott hagyatott az, mint a' régiség' maradványa. Hasonló kép vala látható Lovaniumban, a' tőle nevezett porta Priapea felett.

Krodo vagy Saeder Saturnus' neve volt, ki különösen a' Saxoktól tiszteltetett. Van Royen szerint ez hosszú köntösben, mezítelen lábbal 's egy halszárny' hegyén álva ábrázoltatott; bal kezében kereket tartott, a' zodiacus' jelképét, mellyet ezen planéta lassabban fut-meg, mint akármellyik; jobb kezében virágokkal 's gyümölcse teli kosarat hordott, melly jelenté, hogy ő a' gyümölcsök 's vetések' védistene. Talán ugyanaz

Második Félészteendő.

ő, Inguonnal, az eke' feltalálójával, mivel a' Saxok' neve az Inguonokét váltá-fel. Saetértől a' szombat Sa-terdag nevet kapott, és Samstag nevet Samen-től, a' vetéstől. Egy bronz képszo- bor, melyet Dombur- gban Zelandban találtak 's melly kezében egy ka- rikát tart, kétség kívül Krodot ábrázolja, ki a' Skan- dinavoktól Hodernek neveztetett.

A' nap, Zon, melly nevet ada a' vasárnapnak, egy ifjú asszony' képében ábrázoltatott, kinek fejét sugárok vették-körül, 's melle előtt lángoló kereket tartott. A' nyári nap férfi isten vala, 's ez Balder, Belatukader, 's Galliában Belenos nevet viselt, hol a' Βηλενος névből a' 365 kabalai számot fejték-ki. A' teuton vallásban, mint több hajdani vallások- ban, a' nap gyakran öszvezavartatott a' fő istennel, ez tehát néhol Theut, másutt Thor és Odin néven ne- veztetett, mint az istenség' legláthatóbb cselekvő esz- köze.

A' hold férfi ruhában ábrázoltatott, számár füles kámzsával, 's kezében ezüst holdat tartva; ez az isten férfi 's asszony (ανδρογυνη) vala. Dombur- gban, Zelandban, egy Nehalennia nevű képszo- bor ta- láltatott, melly ugyanaz a' holdal, 's ott úgy van ki- ábrázolva mint a' hajózás' védistennéje. Viselete ke- veset különbözik a' flandriai falusi asszonyokétól; egy gyümölcsös kosarat tart, mellette egy kutya, 's lábát egy háromszegletbe teszi; mások kormánylapátot tartva ábrázolák-le. E' planéta Maan nevet viselt, 's ez adott nevet a' hétfőnek.

Láttuk, hogy Flint vala a' teuton Vulcanus; a' Gothok ezt Vidarnak hívták, 's csak nem olly erősnek tartották mint a' menykőt, és kezébe fáklyát, feje felébe guggoló orosz- lánt festettek. — A' Germa- noknak vala Bachusok is, de ez csak másod rendű isten volt; Gambrin a' királyi ékességek', mint a' korona' és királyi pálcza' feltalálója, ő míveltette leg- először a' komlót 's főzte a' sert. Ugyanannak látszik ez Hornungal, kinek neve fenmaradt a' Németek-

nél februarius hónapon, 's e' név alatt vala a' vadász-
 zat' istene; a' Gallusok őt *Cervunnas* nak nevez-
 ték, és szarvakkal ábrázolták-le, millyeneket *Bacchus*-
 nak szoktak festeni. Talán tőle ered a' *cerwise*
 (*cerevisia*, ser) név. — Mars egy hős' neve volt, kit
 a' Germanok a' nemzeti gyűlések' alapítójának tar-
 tottak.

Ezen istenségeken kívül több mások is valának,
 mint: *Tanfana*, ki *Alting* szerint a' mocsárok' is-
 tenasszonya volt, 's úgy látszik, hogy temploma *Ven-*
*nes*ben vala, *Münster*hez közel. Ugyanazon író sze-
 rint *Baduhena* az utak' istenasszonya; és *Leva*,
 kinek temploma némellyek szerint *Duurstede*ben, má-
 sok szerint *Leewen*ben volt, a' halmok' istennéje va-
 la. A' városok' istenasszonya neveztetett *Ludana*-
 nak, a' honnan mi (Belgák) megtartottuk azt a' szo-
 kást, hogy az országot szűzleány által ábrázoljuk (*de*
Vlaemsche Maegd). — A' régi belga-németek tisztel-
 ték az alvilági istenasszonyokat is, kiket ők *Nor-*
*nák*nak, 's a' Gallusok *Mairek*nek neveztek; ezek
 a' párkák voltak, 's neveik jelenték a' multat, jelent
 és jövődőt. — *Hekkart'* társai, a' rosz geniusok,
*Thusszok*nak vagy *Duysok*nak neveztettek, vagy
Heim- és *Reus*nak; ezek az *Edda'* óriási. *Taci-*
tus' némelly kiadásában *Thusiusok* említetnek
Stusiusok helyett; ez a' név fenmaradt *Texel* szige-
 tén és egyez azon szájról szájra hagyománnyal, melly
 óriásokat helyez *Veluwe'* partja mellé, 's azokat *Hei-*
*mok*nak nevezi. — Ha egy felől féltek az óriásoktól,
 más felől nagy tisztelettel viseltettek a' törpék iránt,
 kik bűbajosoknak tartattak; e' tisztelet megmaradt a'
 középkorig, melly illy tisztelettel vala a' *Gnomok*
 iránt. — Továbbá valának a' *Sulèvek* vagy erdők'
 istennéi, kikből később a' *Sylphek* lettek, kiket
 a' babonások *Succubes* név alatt tiszteltek, va-
 lamint a' *Thusszok*at *Incubes* név alatt.

A' mi őseinknek csaknem az a' gondolatjok va-
 la az alvilágról, melly a' Görögöknek, 's azt, vala-

mint ezek, föld alá helyezék, és Hellenek nevezék; Hölle gödröt, mélységet, sírt jelent, mint a' sje hol zsidó szó. Több mély helységeknek adatott a' Helle név. A' Meuse' torkolatja Heliumnak hívatott, némi maradványa van annak Hellevoets-luysban. Brabantianak egy városa Helmonde, 's Helgat egy csatorna' neve Flandriában. — A' Schelde (Escarut), Meuse és Rhenus folyók is védistenek gyanánt tiszteltettek. — A' cserfa köztisztelőben tartatott, 's tudva van mennyire tisztelték a' Gallusok a' fagyöngyöt (gui), melly ezen előfán terem. A' Germanok hasonlólag tisztelték e' növényt, mellyet ők Weidnak (deákul Vitus) neveztek; ezt flamandi nyelven Varennek hívják, és Varendonk falu innen látszik venni nevét. Az éjszaki németek azt Gutheylnek nevezik, 's itt előhozzuk Ericius Puteanus' megjegyzését, a' ki azt mondja, hogy Gudula Gutheyltől származik, és jó egészséget jelent. — A' körös- és égerfa szinte olly tisztelőben tartatott, minthogy azok, a' Gothusok szerint, a' férfi' és asszony' bölcsői voltak; végre a' galambócz (verbena Linnaei) nagy szerepet játszik a' bűbájolásoknál, valamint a' belindek (hyosciamus Lin.)

A' papoknak nem valának annyi különös jussaik a' Germanusoknál, mint a' Gallusoknál, ámbár olly törvényszék' bírái voltak, mellyről nem vala feljebbvitel, 's egyedül ők fenýítheték a' Germanokat testi büntetésekkel. Ők Truchteneknek, az az uraknak neveztettek, 's innen származott a' Druid szó. Gueldriának egy faluja, melly hajdan Truchtennek hívatott, még most is Druiten nevet visel. A' bardok vagy költők ollyan papok voltak, kik az istenek' és hősök' jeles tetteiket éneklették; éjszaki Brabantnak egy faluja ma is Bardwyknak neveztetik, Papok' lakhelyére mutat Asburg' neve is a' Rajna mellett; As istent, vagy is inkább istenit jelent. Tacitus' idejében a' rege azt mondá, hogy Ulysses alapítá e' várost, a' mit erősíteni látszék egy, Laertes'

fia' tiszteletére állított oltár. A' Frisonok papjaikat Wydennek hívták, melly szó ennyit tesz: szentek. Krisztus születése után 90dik esztendőben Sinna a' Wydenek' feje üldöze a' keresztyéneket. Az aszszonyok hasonló részt vettek a' papságban; ezek megkérdeztettek a' jövőendő felől, és vizsgálták az emberáldozatok' rángatódzó belső részeit. Az ember áldozatok szokásban voltak Galliában egészen Claudius' koráig, ki azokat megtiltá; azonban nem találjuk Caesarban, hogy a' Belgák valamelly fogoly római feláldoztak volna Theut' oltárain.

Ha a' hét szám majd minden népeknél szent volt, a' kilencz szám nem vala kevésbé szent a' Belgáknál; a' mi a' kilencz lakhelytől veszi eredetét, mellyek: 1. a' föld, 2. a' hold, 3. Odin (Mercur), 4. Freya (Venus), 5. a' nap, 6. Theutsohn (Mars), 7. Thor (Jupiter), 8. Krodo (Saturnus), 9. Theut, a' menny.

A' béavatás megismerteté a' csillagok' forgását, magyarázá az istenségeket, a' világ' kezdetét, vízözön általi megújulását, és tűz miatti végét; megtanítá, hogy újrászületend a' föld, a' tengerek' kebeléből feltünendő; és hogy a' lelkek nem vesznek-el, hanem meg fognak jutalmaztatni, vagy büntettetni. A' gyávák, a' hitszegők, 's árulók a' Niflheimba menendők, mellynek ajtaját Garme kutya őrzi, 's innen származik a' mezei emberek babonás félelme a' lánczát hurczoló fekete kutya' jövetelétől; a' vitézek, a' hívók és a' jók a' barátság' palotájába bé fognak bocsátatni; de azon bajnoknak, ki nem harczolva hunyt-el, tisztulás' helyén kell általmennie.

Ímé, ezeket gondolánk legérdeklőbbeknek a' Belgák' hajdani vallásából, kiknél a' római istenségek bévétettek, 's összevezavartattak a' nemzeti istenekkel, mielőtt a' keresztyén vallás Belgiumban elterjedett volna, mivel az első térítőktől lerontott bálványok' nagyobb része római, és nem teuton bálvány volt, — 's ezért fejezzük ezzel be észrevételünket.

F. L.

Spanyol szívesség.

Spanyolország különös egy ország, mondják sok utazók, és talán nem is hibáznak, azt tekintve, hogy ott a' lakosok mind csupa spanyolok. Itt találhatni először is a' castiliai becsületet, melly nem engedi a' castiliai nemesnek, hogy adósságát lefizesse; ezzel páros a' castiliai góg, melly egy a' maurok berontásakor vitézkedett hősig nyúló genealogiai láncz' szeméibe kapaszkodva, dölőfösen ragadja-fel a' gyáva korcsivadékokat egy minden élők felett lengő körbe. Rang pompái után gebeszkedés vagyon nélkül, méltóság érdem nélkül, tömött erszény üres agy magos polczon, szegény úr nagy udvar, sok keresztnév csekély személy, nagy száj kevés ész, szívesség önhaszon, enthusiasmus félénkség, bátorság szűk kebel, szabadelműség vakbuzgóság, közönséges dolgok a' spanyoloknál, 's csudálni lehet, miként, az utóbbiak kivált, ugyanazon személyben összehangozva léteznek. Ezekhez járul továbbá a' castiliai barátság. A' spanyol ugyanis azt hiszi, barátságát bizonyítja-meg azzal, ha tőled pénzt kölcsönöz, melyet talán csak a' nagy harang fizet-vissza. Még a' castiliai szerelem is különös sajátságú. A' spanyol szerelmes szépnem harap, karczol, míg szereted, de meggyilkol ha lemondasz szerelméről. Ide tartoznának még az alcadok, serenadok, granatok, estocádok, cavalcadok stb. de ezekről úgy is elég nevezetes adatokat olvashatni. Minap egy ifjú franczia, romános képzetekkel telve, 's a' Cid' országát ismerni nyugtalan vágyva, Madridba utazott. Az északi tartományokon mexvén keresztül, szemtanúja volt az elenyésző háborút folytató christinosok és carlisták egyik csatájának, mellyben csak egy pattantyus esettel, ki vigyázatlanul saját ágyúja elibe állott. Végre elért Madridba. Itt elvezeték őt mindenüvé, megmutatának neki mindent, a' nap kapujától fogva egész a' kis négy esztendő királynéig. Látta a' holdat egy torony csúcsán, látta a' procuradorokat, narancsfá-

kat, bikatusát, szerzeteseket, 's elbájoltan csudálá mind ezeket. Mint költő igen megkedvellé ez országot. Egykor, nektarról vagy xeres-borról álmodva, a' pradóban sétált, 's jó barátjával, egy gazdag spanyollal találkozott-össze, ki őt hívá lóistállóját megszemlélni. Az ifjú utazó örömet engede hívásának, 's az illyes dolgokhoz valami keveset értvén, bámulva dicséré nyakát és szügyit egy andalusiai paripának. A' spanyol tüstént oda ajánlá azt neki, de az ifjú vonakodott elfogadni ajándékát; mire a' spanyol semmitsem ügyelve, megnyergelteti a' lovat, 's a' széles mór kengyelt önmaga tartva, lovag udvarisággal unszolja a' francziát, hogy üljön-fel 's tartsa-meg a' lovat. A' szép ajándékkal öröm ittasan tére az ifjú szállására 's hevenyében tizenkét sorban leírá a' spanyol nagylelkűséget. Másnap korán reggel éppen készült a' becses lovon Madrid' vidékére kinyargalni, midőn nagylelkű barátjának inasa egy billettel szobájában toppan. Az ifjú vélvén, hogy talán öszvér iránt fog benne ajánlást találni, feltöri azt, kibontja, és — valjon mit olvasott belőle? — a' ló árának jegyzékét. *pl.*

Borzasztó történet.

Parisból írják, hogy Mirande' környékén (Gers megyében a' spanyol határszélek felé) az elmúlt Julius hónap' 30dikán következő borzasztó szerencsétlenség történt: „Néhány ifjak vadászattal mulatták magokat, 's a' herdouesi ó kolostorban víg ebéd mellett ültek, a' mint egy pajtásuk Cours Prosper miatt, ki az asztalnál nem jelent-meg, nyughatatlankodni kezdtek, 's meghatározták, hogy őt felkeressék. A' szomszéd erdőben nyomozván, hirtelen jajgatást hallottak; oda siettek 's a' szép Rieutort kisasszonyt egy farkastól szélyelszaggatva találták, míg öccse egy fára mászott, és segítségért kiáltozott. A' társaságból egy, Dutour úr, rálőtt a' vad állatra, melly még akkor is zsákmányával foglalatoskodott, de nem találta-el, 's azt csak magára mérgecsé. Mindazáltal ez az óriási erejű ifjú úgy megragadá a' farkast karjaival, hogy azt végre megfojtotta, de természetesen, ő is nehéz

sebeket kapott. Az alatt Cours Prosper urat megtalálták, 's alig tudá ez meg Rieutort kisasszony' borzasztó halálát, — kivel jegyben járt 's Septemberben valóanak öszvekelendők, — kétségbe esve, magát egyszerre főbe lőtte. Még irtóztatóbb halála lett az említett Dutour' egy barátjának. Ugyanis Dutourhoz, ki sebjei miatt ágyban kínlódott, másnap egy orvost vitt két barátja, Aubian és Duclos. Az orvos tudakozá hogyan léte felől; 's ő erre merően szegezé szemeit, 's némán halgatott. Ugyan e' kérdést intézé hozzá barátja Duclos, 's most felugra ágyából 's barátját, öklével kaponyájára ütven, egy csapással halva terítéle; azzal reá rohant, 's holt testét fogaival marcsongolni 's vérét szívni kezdé, 's e' közben szörnyen ordíta, mint tigris zsákmánya felett. A' másik barátja 's az orvos elfutottak, de a' dühöngőtől, egy vas rúddal, egész az utczára kergettettek, hol a' segítségükre szaladt emberek végre rajta erőt vettek, 's őt megkötözték. A' szerencsétlen, kit kétség kívül dühösség ért-el, Ancloba vitetett, hol a' halál kínjainak nem sokára véget fog vetni.“ — A' farkas bizonyosan veszett volt.

A p r ó s á g.

Felszámlálták, hogy a' Themsén esztendőnkint több hajó be- 's kijár, mint az egész föld kikötőiben. Napjában fekszik Londonnál 2500 hajó horgonyon a' Themsén, vagy a' hajóműhelyben; 3000 csónak és dereglye foglalatós a' portékák' rakogatásával, más 3000 hordja által az embereket. Ezek 8000 hajós legény evez; 1200 vámszedő szolgál a' vámnál; 4000 terehhordó hordja ki 's be a' portékákat; a' be- 's kimenő hajók' száma esztendőnkint 15,000-re megy; s' a' reájok rakott jószágok' becsét 70,000,000 font sterlingre vagy 770,000,000 fitra teszik.

Rejtett szó.

Elsőm' fordítsd, neve a' test' egy részének.

Másik tagom által már sokan veszének.

Vég egy betű nélkül az előfákon áll.

Be szép virtus! ki jár egész' világánál.

Száki Imre.

Jegyzet: A' 17dik számbeli Rejtett szó Tatár.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

19. szám.

September 2dikán.

Kivonatok cs. k. tanácsos Balbi úr' illy czímű könyvéből, „Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.“

E' mostanában megjelent nagy becsű munkának bővebb dicséretét Szerzője' neve' megemlékse szükségtelessé teszi; elég legyen tehát következő czímét, a' minden szavaknál jobban magasztalót, egész kiterjedésében közlenünk: *Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne, précédé de la statistique de la bibliothèque impériale comparée au plus grands établissemens de ce genre anciens et modernes et suivi d'un Appendice offrant la statistique des archives de Venise et de la collection technologique formée par S. M. l'Empereur Ferdinand I., un coup d'oeil sur les progrès de civilisation, de l'industrie, du commerce et de la population dans la Monarchie Autrichienne, terminé par le tableau statistique de ses grandes divisions administratives rédigé d'après les derniers recensemens. Par Adrien Balbi. à Vienne. 1835. (pag. XIV. 206.)*

1. A' felséges császári ház' magános könyvtárai.

1. *Üdvözült Urunk I. Ferencz császár' magános könyvtára.* Ez talán a' legszebb és legjobban válogatott minden európai uralkodó fejedelmek' magános könyvtárai között. Maga a' dicsőült császár kezdé azt gyűjteni ifjú korában, öszveszedvén oda mindent, mi nevezetes vala a' literatúrában és tudományokban, mellyek közül 'Ó többekben jártas

volt. Különös gondot fordíta Ő ennek nevelésére, és hosszú 's nevezetes uralkodása alatt, esztendőnkint igen nagy summákat adott-ki ösi vagyonából az abban foglaltatott könyvek' vételére, melly vételt többnyire maga parancsolá. Két emeletű épületet foglal az el, határost azzal, mellyben a' Boldogult lakott. Áll három elég nagy teremből 's egy kis szobából, hol csinos szekrényekben szép renddel vagynak elrakva minden nyomtatott könyvek és kéziratok. A' felső emelet áll két nagy szobából 's egy kabinetből; és szánva van a' metszések és földleírási abroszok' gyűjteményére. A' könyvtár nem számlál kevesebbet 29,589 munkánál, több ezer értekezéseken, füzeteken (brochure) 's más kis könyveken kívül. Kötéseik általánosan pompások, 's a' legcsinosabbak; többnyire mindnyáját a' legjobb bécsi könyvkötők készítették. Ezen utolsó tekintetben említenünk kell ama pompás munkát, melly Ő Felségének 1818ban utolsó házassága alkalmával nyújtatott-által, e' cím alatt: *Omaggio delle Provincie Venete*; ez egy kötet folióban, 's valóság-gal remek a' maga nemében. A' philologia, classica literatura, utazások, történetírás, geographia, és kivált a' botanica, zoologia 's az utánzási mesterségek azok, mellyek számukra 's válogatottságukra nézve szembe-tűnnek. A' törvénytudományra 's Németország' történetére tartozó könyvek nagyot nevedtek néhai udvari tanácsos Frank báró' könyvtára megvételével, mellyet Ő Felsége ezen tudós 's 1818ban megholt tisztviselő' özvegyétől vett-meg.

Azon ritka és pompás kiadások közt, mellyekkel e' könyvtár annyira bővölködik, említenünk kell 714 incunabulákat, az Egyiptomról írt nagy munka két példányát, a' Kingsborough lordtól közrebocsátott illy című pompás munkának „*Antiquities of Mexico*“ egy példányát, az arany betűkkel Londonban 1816ban nyomtatott *Magna Charta*t, 's egy chinai munkát 12 kötetben in-folio, melly a' legnagyobb pon-

tossággal a' Chinaiak' szokásait, öltözeteit, mesterségeit 's művészeteit adja-elő. A' metszett képek' és rajzolatok' gyűjteménye 776 csomóból áll, melyek közül 646 csak nem 70,000 képet foglal magában. Ez a' legjobban kiválasztott 's talán legnagyobb, melly ezen nemben találtatik. Ehez kell csatolni 22,065 más leveleket, mellyek 887 nagy és kicsiny cartonokban tartatnak; ezek nagyobb részint azon képek, mellyek Lavatertől az emberi arczvonatokról írt munkájában használtattak; többeknek szélein látszanak ezen híres író' kezével írt jegyzetek. — A' földírási abroszok és vászonnal borított tervek' gyűjteménye 3,400 darabból áll, nem számlálván ide a' 108 bekötött atlast. Van egy példánya az ausztriai birodalom' földbirtokai laistroma' (cadastre) bevégzett része' minden mappáinak is; e' pompás példány több ezer füzetekből áll. — Nagyon bő 's igen jól készült lasitromok, főkép a' nyomtatott könyvek' és kéziratok' catalogusa, mellyet Young, az utolsó előtti könyvtárnok, szerkesztett, könnyítik a' felkeresést. Kloyber úr, egy nevezetes tudós, ki helyette lett könyvtárnok, szándékozik folytatni a' félbenszakadt jeles munkát. Három tiszt van e' pompás könyvtár mellett, kik közzül kettő a' könyvek, földleírási abroszok és képek, a' harmadik a' metszetek, és kézrajzolatok körül. Senki sem bocsátatik-be e' könyvtárba, hacsak erre Ő Felsége' különös engedelmét meg nem nyerte.

(Folytatása következik.)

Délvonal, és refractió.

Ha nagy térségek' vagy erdők mérőeszközök általi felvételénél az ég tiszta, úgy hogy a' napnak keltét 's alkonyodtát a' horizonon avagy láthatáron felül megvizsgálni, és zsebóránkat (feltéven hogy az jó) utánna igazítani lehet; ekkor a' meridiánt vagy délvonalat legrövidebb úton találhatni-fel ezen óra' segedelmével. Bode címeres mathematicus' astronomiai könyvében, a' napkeletet 's napnyugotot mutató táblák, az esztendő' minden napjára pontosan megjegyezve vagynak, 's az

5dik columnán olvashatni a' nap' elállását az aequatortól vagy egyenlítő körtől egész egyes másodperczekre (secundákra) kiszámolva, úgy hogy a' pol-magasságot is bármilly álláspontból fel lehet találni. Így állott például november 16dikán 1812ben déli 12 órakor a' nap, a' déltáji horizon felett bizonyos helyzetpontjából az N. erdőnek $20^{\circ}-1-4''$ (grádus, minuta, és secunda); ebből a' refractiot leszámítva $2'-39''$, tesszen tehát a' nap' valóságos magassága $19^{\circ}-58'-25''$. Bode' astronomiai irománya szerint volt a' nap, ugyan az nap déliesen az aequatortól $=18^{\circ}-47'-21''$, a' kör' summája a' horizontól az aequatorig $=38^{\circ}-45'-46''$, lehúзва ebből 90° grádust, a' polmagasság] tesszen tehát, avagy az ív (arcus) az aequatortól egész az álláspont' zenithjéig az N. erdőben $51^{\circ}-14'-14''$ et.

Leghitelesebben találhatni-fel az igaz délvonalat, melly a' polmagasságok' kimérésénél basisul szolgál, a' polarcsillag' állásából, melly 24 óra alatt egy kis körben látszik kerengeni a' földtengely körül, 's ezen tengelyhez évről évre valami kevéssel közelget. Ezen csillag' elállása a' poltól 1810ben volt $=1^{\circ}-43'$, 1814ben $=1^{\circ}-42'$, 1817ben $=1^{\circ}-41'$'s 1820ban $=1^{\circ}-40'$. — Be lehet ezen kívül azon időpontot is várni, mikor ezen csillag culminál 's tehát függéyesen (verticaliter) a' tengely felett vagy alatta, 's e' szerint egyenesen éjszakon áll, 's ehez képest a' délvonalat meghatározni. Így áll az például minden esztendőben januárius 1jén, 5 órakor 59 perczkor a' pol fölött, 's 6 órakor 1 perczkor alatta, 'stb. — A' polarcsillag, minden nap 4 minutával megyen előbb keresztül a' délvonalon, honnan már az esztendő' mindenik napjára könnyű a' meridiánt feltalálni. Azon módokat, mellyek által a' délelőtti 's délutáni napmagasságból a' délvonalat feltalálni lehet, mint ismereteseket teszem előre. — Mennyire! szükséges az ország-felmérésnél a' meridian' meghatározása a' mappákon, minden tudományos ingenieurnek tudnia kell. Egyébiránt a' budai csillagászi torony' me-

ridiánja, melly a' Duna' triangulatiojánál használta-
tott= $47^{\circ}-29'-44''$, a' plébánia torony délvonala pe-
dig= $47^{\circ}-30'-10''$.

A' pol-magasságok' kimérésinél a' nap és a' csil-
lagok' állásiból, szükséges még megjegyezni azt, hogy
mind azon égitestek mellyek kívül vannak a' mi föld-
atmosphaeránkon, nem állanak egyenesen azon i-
rányban, hol mi azokat szemmel látjuk, avagy hol
azok jelenkeznek, földünk gőzgömbje refractiót avagy
sugártörést eszközölvén. Ha a' látható tárgyak, mint pél-
dával magas hegyek, tornyok, 's több effélék, a' földatmo,
's phaerában vannak a' színleges magasság szöglet ke-
vesbűl vagy is fogy ezen tárgyak' távolságihoz képest
 $\frac{2}{25}$ (0,08) részével azon szögletnek a' föld centrumá-
nál, melly ezen távolságok egyikének áll áltellenében,
avagy $\frac{4}{25}$ (0,16) részével azon szögletnek a' föld-felü-
leten, mellyet a' színleges (scheinbar) vízirányos vo-
nal az igaz horizontalis vonalnak idegével (Seline) te-
szen. Mivel azonban az időjárás általán véve, a' libel-
latiónál 's magasságmérésnél, földünkön befolyását mu-
tatja, a' tárgyat tehát majd magasabban, majd pedig
alacsonyabban lehet látni, ha t. i. a' levegő tiszta,
vagy ha gőzzel terhelve van, avagy ha az a' világsu-
gároktól különféle irányban éretik, vagy melegítettik.
Ezer meter (1 meter= $3'-5''-10'''-6''''$ bécsi hosz-
mérték) távolságnál a' különbség csak 2. secundát te-
szen, két ezer meternél 4. secundát, három ezernél
6. sec. 's egy mérföldnél a' tárgyak 16-20 másod-
perczel emeltetnek. Hév napokon eső után 's égi há-
borúnál a' különbség rendszerint sokkal nevezetesebb
's igen rendetlen, hol az ollykor 3 minutát is tehet egy
mérföld távolságnál.

Novák Dániel.

Egy katona' előérzése a' St. Pierre-i csatában.

(L. C. Cadell's Narrative of the camp. of the 2 de reg.
London 1835.)

Midőn a' belső táborszemek hajnalban kiállottak,
egy legény századomból, a' gránátosok közül, M'Kin-

lay nevű, hozzám jöve 's papirost nyújtván kezembe így szólla: „Kapitány Uram! itt van végsőrendelése; engem ma meg fognak ölni, minden kint lévő pénzemet, 's mindenemet, a' mim van, pajtásomnak Swiftnek hagyom.“ — „Micsoda képtelen beszéd ez, M'Kinlay?“ felelém néki „menjen dolgára, 's tegye a' mit mindenkor tett, viselje magát vitéz katonára módra.“ Ő ezt felelé: „Úgy fogok cselekedni, Uram; de bizonyos vagyok benne, hogy ma elesem, 's kérem vegye-által végrendeletemet.“ Hogy kívánságát teljesítsem, elvevém azt, 's az én legényem egész nap a' tábornokokkal harczola nagy hidegvérűséggel 's vitézséggel. Délután, egy kevéssel a' csata vége előtt visszatértünk ezredünkhöz, — sokat kiállottunk, de M'Kinlay sértetlen álla mellettem; mellyért így szólék hozzá: „Lám, M'Kinlay, nem vala ez úttal igaza.“ Ezredünk' jobb szárnya egy halom' lejtős oldalán volt felállítva, mellyet szőlőtők barázdákra rovátkoltak, 's az ellenség vadászainak egy csapattja egészen aláuk jött és ugyancsak tüzelni kezdett, fedendő hátravonuló osztályait. M'Kinlay látván, hogy egy közülök egy figefa' ága felett reánk czéloz, így kiálta: „Nézzétek azt a' gazembert, kapitányunkat akarja meglőni!“ Ekkor egy lépést előre menve, a' francziára irányza, ki mindazáltal szerencsétlenségére nála gyorsabb vala, mivel egy szempillantat alatt a' szegény M'Kinlay keresztül lövetett nyakánál, 's abban a' nyomban megholt. Ugyanazon golyóbistól az én mellem is kemény ütest kapott, és én is elestem a' boldogtalan vitézzel együtt, 's egyszerre elborítottam véréből. Ő egy vala a' legjobb katonák közül a' gránátos osztályban, 's mindenki nagyon sajnálta őt; valóban hihető, hogy csak ő miatta maradt-meg életem, 's beszélhetem-el e' történetet. Végrendelete illőleg általadaték a' hadi törvényszéknek, 's ennek egy parancsolatja következtében pajtása Swift örökösödék minden hátrahagyott vagyonában.

Halley üstökös csillaga.

A' bécsi „Wanderer“ írja, hogy miután a' múlt héten az éjjeli felhők 's a' hold' közelléte Halley' üstökös csillagát látni nem engedték, cs. k. csillagvizsgáló intézeti segéd, Littrow úr, e' nevezetes csillagot Augustus 22dikén hajnali szürkületkor nem csak szerencsésen felfedezte, hanem azt tüstént tökéletes vizsgálat alá is vette. Ezen előleges vizsgálati szerint, Augustus 22dikén reggeli 3 óra, 43 percz és 38 másod perczkor, az üstökös recta ascensiója volt $85^{\circ} 27' 50''$ és éjszaki elhajlása (declinatio) $23^{\circ} 36' 20''$, és így ezek csaknem megegyeznek az esztendő' elején előre kiszámolt napijegyzettel. Ez a' csillag úgy jelen-meg, mint egy felette bágyadt világú, hosszúkás kerek köd, üstök nélkül, aránylag világos széke, de körülete olly gyenge világú, hogy azt ezen első napokban csak igen jó messzelátó csővel láthatják az éles és gyakorlott szemek, úgy hogy, több jelenlévő vendégek, kiknek kedvükért Littrow úr az üstököszt (üstöktelent) szántsándékkal irányzá a' különben szembetűnő nagyságú messzelátócső közepére, azt többszöri próbák után is inkább csak sejdíték, mint valóban világosan láthaták. Mindazáltal az üstökös mostanában a' naphoz és még inkább a' földhöz sebesen közelgetvén, kevés napok mulva annyira megnagyobbúl, 's világosúl, hogy akkor gyengébb csőveken is világosan látható leend.

Chemiai időjárást jelentő üveg.

Három nehézék (drachma) kámfor, $\frac{1}{2}$ drachma salétrom, és $\frac{1}{2}$ drachma salmiak megtöretnek, összevegyítetnek, 's ezen vegyíték egy vagy $1\frac{1}{6}$ uncziás henger forma palaczkocskába öntetik. Ekkor az üvegecske nyakig töltetik életpálinkával, 's jól bedugva levegőre állítatik. Tiszta időben az üveg világos, 's a' vegyíték fejer rakásban látszik; de ha az idő változik, akkor kristályok alakulnak. Különösen megérzi ezen üveg a' szélvést.

Észrevételek.

Csak a' szomorúság' keserves napjaiban van nyitva az emberi szív' rejteke ; békés időben zárva áll e' Janus' temploma.

Az éneklés sok ezer embereket tett tönkre ; Niobe éppen nem egyedül maga azon anya, kinek gyermekeit elveszté Apollo.

A' rosz hegedűs olly kegyetlen mint a' török hóhér, — ő is sinórral kínoztat halálra.

A' reménység, mint Paganini, akkor ejti legédebb hangjait, mikor csak egy húrja' van, mellyen játszhatik.

A' magaviseletben 's előadásban van valami alchymia, melly mindent arannyá változtathat.

A p r ó s á g.

Egy londoni varga vizet be nem szívó bőrből készíte csónakot, melly eső-ernyőként kitartható 's ismét összehajtható. A' Themсэн tett első próbája kedvezőleg ütött-ki ; a' csónak legfeljebb 30 fontot nyom, 's hadi expeditiókban és felfedezési utazásokban még nagy hasznu lehet.

Találós Mese.

Az egész mindenség' rendében csak egy van

A' kivel birkozni el ne mernék menni,

Azért mert testetlen 's le tiporhatatlan,

Nincs rajta mit fogni 's a' földre le tenni.

Mind a' mellett, még is ez mindég kívülem

És bennem tanyázik. Minden álatokat

Táplálgat szüntelen velem, nem nélkülém.

De nélküle rontok én akadályokat

Útamból. — Szét görök mindent, olly erőmmel

Mellytől a' Diána legszebb temploma is

Reszket ; mert le tiprom tajtékozó dühömmel

Úgy hogy a' nap alatt nem lessz a' nyoma is.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 18dik számbeli Rejtett szó Jámborság.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

20. szám.

September 5dikén.

Kivonatok cs. tanácsos Balbi úr' illy czímű könyvéből, „Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.“

(Folytatás.)

2. Ifjabb magyar király Ő Felsége' könyvtára.

E' könyvtárnak, melyet Felséges Urunk koronaherczeg korában kezdett gyűjteni, alapját teszi üdvözült Maria Luiza császárné' kis könyvtára. Ez világosan mutatja, micsoda ízlése vala Ő Felségének ifjú korában; a' legjobb munkákat foglalja az magában, melyek utóbbi időkben a' classica literatura, természeti tudományok, történetek, földleírás, és kivált a' technologia felett megjelentek. Jegyezzük-meg azt is, hogy az ausztriai birodalomban gyakorlott minden szorgalmi ágak' pompás műgyűjteményét, melyet Ő Felsége kevés esztendőök alatt szedett-öszve, 's melly nem számlál kevesebbet 38,000 darabnál, úgy lehet tekinteni, mint e' könyvtárban foglalt technologiai munkák' practica részét. Ez kétség kívül a' legszebb és legtökéletesebb gyűjtemény, melly valaha e' tárgyban alapítatott.* E' könyvtár már közel 6000 munkát számlál, az érzcre vagy kőre metszett több ezer képeken kívül.

* E' dicső gyűjteményről, mellynek csak célja is eléggé mutatja a' koronák' Örökösének, népei szorgalmában 's előre haladásában gyönyörködő nemes lelkét, már említést tettünk a' Hasznos Múlatások' múlt félesztendei 44dik számában, 's itt azon értekezéshez toldalékot fogunk adni.

F. L.

3. *Károly Ö cs. k. Főherczegsége' könyvtára.*

Azt lehet mondani, hogy e' könyvtárban csak tökéletesen kiválógatott és legszebb kiadásu, kissebb nagyobb formájú könyvek láthatók. Feltalálatnak ott minden nemzetek' classica literaturájából remek munkák, 's a' legnevezetesebb könyvek, mellyek csak a' történetek, földleírás, status gazdaság, szántásvetés, természeti historia, régiségek, 's utánzási mesterségek felett közrebocsátattak, és-mint ezt olly nagy híró vézettől várhatni, ki egyszersmind maga is egy a' legjelesebb írók közül a' haditudományban, *) — tökéletes gyűjteménye van ottan minden, hadimesterségről tanító könyveknek. — Egy igen szép eredeti kép-és rajzolat-'s egy gazdag földabrosz-gyűjtemény úgy tekinthetetik, mint két dicső szerzeménye e' könyvtárnak. Az elsőt boldog emlékezetű Sax-Tescheni Albert herczeg roppant költséggel alapítá, 's most is, szinténúgy mint a' más kettő, szembetűnőleg szaporodik azon nevezetes vásárlások által, mellyeket tesz fenséges birtokosa esztendőnkint, jó ízléssel és mély tudománnyal. — A' metszett képek' gyűjteménye több mint 160,000 darabból áll, mellyek a' művészet' bölcsőjénél kezdődnek, a' 15dik század' közepe táján, és jelen korig lejönnek. Lehet ott bámulni nagy számu igen ritka metszeteket, még pedig többeket a' legrégebb német és olasz művészekről, minden híres metszők'

*) Két remek munkának szerzője a' fenséges Főherczeg, mellyek a' hozzáértőktől legnagyobb tetszéssel fogadtattak. Az első már franczia nyelvre fordítatott Jomini generáltól, és spanyolra Ramonet úrtól; olasz fordítása is jelent-meg Nápolyban, 's úgy halljuk, hogy most készül egy angol fordítása. Címjeik e' következők: 1.) *Grundsätze der Strategie, erläutert durch die Darstellung des Feldzuges von 1796 in Teutschland.* Wien 1813. 2.) *Geschichte des Feldzuges von 1799 in Teutschland und in der Schweiz, vom Verfasser der Grundsätze der Strategie.* Wien 1819.

nagy gonddal és csínossággal készült munkáit, úgy szinte a' mezza tinta módu képek számos és válogatott gyűjteményét. — Az eredeti kézrajzolatok' gyűjteménye talán legnevezetesebb mind azok közt, melyek léteznek; ez csaknem 15,000 lapból vagyis levélből áll. Az elvégzett vagy csak kivázlott (ébauchés) rajzolatok' nagy száma, minden oskolák' leghíresebb képíróitól, alkalmat ad arra, hogy azokból kitanultasék azon festési mód (manière), melly azoknak megkülönböztető bélyegét teszi. — A' földabroszok' gyűjteménye közel 6000 levelet foglal magában, mellyek közt feltaláltatik mind az, mi e' tárgyban legnevezetesebb 's legfontosabb, úgy szinte nagy számú katonai munkálatok' tervei (planumai). *)

4. *János Ó cs. k. Fensége' könyvtára.*

Hogy ezt az olvasóval megismértessük, le kellene írunk mind azt, a' mi nevezetességgel bír a' Grätzi Johanneum' könyvtára; mivel ezen fenséges Főherczeg, ki annyit tett Stájerország' szorgalma' és csí-

*) Szabad legyen itt Balbi cs. tanácsos úr' becses soraihoz — minekutánna ő János és Rajner cs. k. Főherczegek' stájer és olasz orzági könyvtáraikat is sorban említi — adnunk azt, mit itt az olvasó, különösen a' határtalan tisztelettől hevített kebelű magyar olvasó, annyira várt volna, t. i. József Ó cs. k. Főherczegségé' könyvtára' megemlítését. Szeretve tisztelt Nádorunk,—ki a' történetek', oklevelek', törvények' tudományában, különösen Hazánkéban, a' politikai, gazdasági, 's minden természeti tudományokban nem csak gyönyörködő, hanem valódi tudós, — válogatott könyvtart szerze. De valamint munkás élete' minden órái a' magyar Hazának valának szentelve, úgy a' könyvek', oklevelek', régiségek' 's ritkaságok' gyűjtésében is fő gondját a' Haza' tudományos intézeteire fordítá. Mit köszönhet Ó cs. k. Főherczegségének különösen az annyira ápoltnemzeti múzeum, milly figyelmét fordítja naponként annak szaporítására; mindnyájunk előtt tudva van. F.L

nosulása' kifejlésére, könyvtárát 1826ban ezen intézetnek ajándékozta, melyet ő alapíta Styria' fővárosában, 's melyet e' tartomány' rendei olly gazdagon dotáltak. Álla azon könyvtár 8000 kötetből, 's a' tudományok' azon osztályiból, melyeket a' Főherczeg szinteolly buzgósággal mint foganattal gyakorol: az az feltaláltatott ott minden, a' mi nevezetes megjelent a' katonai tudományban, történetekben, földleírásban, utazásokban, 's a' természeti história' minden ágaiban. Nem szóllunk ásványi, fűvészi, és mechanikai drága gyűjteményeiről, mivel azok nem tartoznak előadandó tárgyunkhoz; csak azt tesszük még ide, hogy ezen Főherczegnek a' természeti tudományok, chemia, és technologia iránti hajlandósága, ismét új, mintegy 2000 kötetből álló könyvtárt gyűjtetett vele Vördernbergben, Stájerország' egy nagy falujában, hol Ó cs. k. Főherczegségének vas bányái vannak, 's hol Ó az esztendő nagy részét tölti.

5. *Üdvözült Főherczeg Anta l' könyvtára.*

Ez a' legnagyobb magános gyűjtemény, melly valaha az Ausztia' történetét 's geographiáját illető munkákból öszveszerkeztetett; 's ezenkívül több fontos kéziratokat számlál, 's a' fűvésztudományban megjelent legszebb munkákat, mivel e' tudományt a' mostanában elhunyt Főherczeg nagy szenvedélyel gyakorlá, 's annak az ausztiai birodalom béli előhaladására igen sokat tőn, valamint szinte János és Rajner cs. k. Főherczegek is.

6. *Rajner cs. k. Főherczeg' könyvtára.*

E' könyvtár Milanoban (Majlandban) van azon palotában, mellyben a' viczekirály lakik. Leginkább a' földleírást, történeteket, utazásokat, természeti tudományokat, kivált a' fűvészetet, tárgyazó munkák abban legszámosabbak; mivel fenséges birtokosuk az emberi ismértek' ezen fontos ágai iránt viseltetik legnagyobb hajlandósággal.

(Folytatása következik.)

Szóvizsgálat.

Lámpás. Tudva lévő, leg alább másképp nem is gondolható dolog, hogy az első világító e' világon a' nap volt. Az is bizonyos, hogy a' napvilágnak, mint mai napig egyetlenegy, úgy legelső helyettese volt a' láng. Szinte nem ismertetlen a' történettudósok előtt, hogy az előidőben szokás volt egy, több dolgokból öszvehúzott kifejezetet, ugyanazon dolgok nevezetei, 's ekép több szavak egybehúzásával tenni. Így lett a' "láng-naplás,, búl lánpás, 's végre a' Latin után nálunk-is lámpás. Több nyelv él e' szóval a' világítók kifejezésénél. A' Latin t. i. mint már említettem "lampas,, a' zsidó "lapidh,, a' Görög "lampás,, az Olasz "lampada,, a' Német "Lampe,, a' Spanyol "la lampara,, a' Tót "lámpás,, az Angol "a lampen,, (Calepin.) Melly mind azon egy kaldi magyar eredetre mutat.

Ezen naphelyettes eszközöknek, mint több nemei, úgy több nevei is vannak. A' fáklyát, szövetneket, gyertyát, volt már szerencsém említeni. Még ezekhez tartozik a' mécs, melly a' gyertyát, olaj vagy más zsiradékba mártva, magában foglaló edény. Több mécsek össze szerkesztésével, szeresztetett azon pompás világító, melly a' mostani franczia divatú világban, "lüzster,, nevet visel: az "illustro, felvilágítom, latin szóból a' Gall-frankok nyelvébe bevéve; és ha már nem mécsek, hanem viasz gyertyák rakatnakis jelenleg rá, még sem több sem kevesebb ez, mint, a' latinok lucernája (magyarúl karlám-pás, mint Káldi György is (1625) fordítja). Martialis tanusága szerint 14. könyvében „illustrem cum tota meis convivia flammis, totque geram lychnos (mécs) una lucerna vocor“ — Hogy igen régi fényszer, minden történetek mutatják. Moyses 2dik könyvében az Isten házába rendeltetik illy világító; mint a' Fasche-hoz-is.

Minthogy éppen e' sorok bezárásával olvasom a' Hasznos Mulatságok 45 számában P. G. E. feladását

a' lüszterrül, azonnal megtisztelem véleményemmel. Anyai nyelvünk természete az, hogy a' nevezet, a' dolog kifejezése, 's mint egy rövid meghatározása legyen. Mint van: hártya, hólyag, üveg, kézi, fal, fénylövő (reverber) 'stb. lámpás, úgy karlámás vagy is lüszter, pompás világító szer. Ki ezt más szóval akarja kifejezni, szükséges, hogy olly szót vegyen, melly az állapotját kimagyarázza, vagy legalább sejdítse és hogy a' nyelvből legyen véve; ki a' nyelven kívül jár, nem pótolja, hanem rontja a' nyelvet. Egy ismeretlen hang talán idővel sem honosíthatik meg a' köznépnél; már pedig nyelvünk leg dicsőbb tulajdonsága az egység. Egy ismeretlen, értelem nélkül lévő hang, mint p. o. a' tor-arcz vagy röviden torcz vagy trocz helyett a' "dacz,, (melly a' vágmelléki Tótoknak annyi mint adni,) a' Tóttúlelválva, sem a' mienk, sem a' Pescherék nyelve; illyen a' német Jakab, (Jog) a' juss helyet. Akár tessék e' vélemény, akár nem, én természetes igazságnak tartom. Ha a' karlámást mint lüsztert, más szóval kellene már jelenleg nevezni, én csak diszlámásnak nevezném.

Kotsi. Hogy Kots-túl (Komárom vármegyei helség) jön? Hát Kots honnét. — Kots anyai nyelvünkben a' Palóczságnál a' kasza foglya, a' kocz-czantástúl, eredvén melly a' kaszával általa elkövettetik a' fűvön, 's mint hogy ezen viszik a' kaszát, mint a' kotsin a' terhet, vette tőle nevezetét a' kotsi - kotse, mint a' Palócz most-is mondja. A' mi a' magyar nemzet többi ágainál kotsi.

Várady János.

Halley' üstökös csillaga.

Augustus 23dikán éjfélutánni 3 órakor ismét látszott 's vizsgálat alá vétetett az üstökös a' cs. k. csillagvizsgáló toronyban. Littrow úr úgy találta, hogy az 26dik óta szembetűnőleg előre haladt éjszakkelet felé, közel a' szép háromszeglet közepén a' bika csil-

lagzat' β és ζ és az ikerek' μ -jéhez, Orion' buzgánya vége felett. Fénye nem nevededett, hihetőleg azért, mivel az utolsó éjszakán az ég' azon tájéka, mellyben most az üstökös tartózkodik, kevése vala tiszta. Távolága a' naptól 26dikán 31, 's a' földtől 35 millio német mértföld, úgy hogy az tőlünk majd $1\frac{3}{4}$ szer van távolabb mint a' nap. Csaknem egyenes irányban jó a' föld felé, 's most naponként $\frac{3}{4}$ millio vagyis 750,000 mérfölddel közelget földünkhöz. Ezen irányát October 5dikéig folytatja, midőn csak 5 millio mérföldre leend tőlünk, 's akkor messzebb messzebb fog tőlünk távozni.

A' Szittyák (Szkythák) mint eleji a' magyar, tót és német népeknek.

Nem csak a' régi magyar chronikák vagy könyvek állítják, hogy a' Szittyák a' mostani Magyarok eleji voltak, hanem nagy tudományu Horvát István is más magyar tudósokkal azon vélekedésben vagyon, hogy a' Szittyák Magyarok voltak, 's minap P* úr Beszterczebányán a' Pozsonyi Aehrenleseen azt állította, hogy a' szittyai nyelv nem más, mint magyar nyelv volt, 's azért a' német *ur bar* és az *ur barium* szókat, valamint több német szókat,*) mellyekben *ur* és *bar* fordul elő (p. o. „barfuss“) e-

*) Azt szeretném tudni, miképpen származtatja P. úr ezen német szókat: „Urahn, uralt, Uranfang, Urbild, Urenkel, Urheber, Urlaub 'sat a' szittyai vagy magyar *úr* től. A' zsidó nyelvben-is *úr* és *bar* szók fordulnak elő: de *Ur* אור tüzet, *Bar* באר pedig fűt és gabonát jelent. *Ur* neve volt egy babyloniai vagy chaldaei városnak is. Lásd: Ammianus Marcellinus lib. XXV. cap. 8. Bocharti Phaleg, lib. II. cap. 6. p. 87. Cellarii Orbis antiquus Tom. II. (Edit. Conr. Schwartz. Lipsiae 1732 in 4.) p. 618. 643. Schlözer in Repertorium für biblische und morgenlaendische Literatur, VIII. Band. S. 135. 136. Michaelis Supplem. ad Lex. Hebr. p. 47.

zen szittyia vagy magyar szóktól ú r és b a r származtatja.

Ellenben a' nagy tudományu Karloviczi görög nem egyesült érsek, Kulpini Stratimirovics István, Dankovszky Gergely (pozsonyi professzor) és dr. Schafarik, azt állítják, hogy a' Szittyák t ó t népek voltak, és Stratimirovics 's Dankovszky többféle régi görög írókban előforduló szittyia szókat hozelő, mellyek a' tót nyelvből származtattak.

Utoljára német tudós Halling Károly a' Germanokat vagy Németeket a' Szittyáktól származtatja ezen munkájában; „Geschichte der Deutschen von Karl Halling. Erster Band. Geschichte der Skythen. (Berlin 1833). *)

Mindenik fél hypothesisét fontos okokkal igyekezik bizonyítani.

Hogyan lehet ezen három különböző hypothesisit megegyeztetni? Vélekedésem csak az, hogy vagy a' híres Schlözerrel azt tartsuk, hogy a' Skythák coluvies gentium voltak, vagy inkább, hogy a' Skythák nagy nemzetet (natiót) alkottak, mellyhez különféle magyar, tót (szláv) és németnépek (populi gentes, Völker) tartoztak.

*) Halling ú r írá egyszersmind ezen jeles értekezést: „Exercitationum Herodotearum specimen de flava gente Budinorum (Berolini apud Naukium), mellyben bizonyítani igyekezik, hogy a' Rudinusok a' fekete-tenger mellett németek voltak.

Rejtett szó.

Szív fájdalmat o k o z két elseje öt jegyeimnek:

Többi je ha erős, datzol ellenség' erejével.

Vizbe lakik ha madár az egész, — de bal kelkes alakban

Tünik elé, művelést fejt, — és rejtvényeket oldhat.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 19dik számbeli Találós Mese Viz és Levegő.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

21. szám.

September 9dikén.

Kironatok cs. tanácsos Balbi úr' illy című könyvéből, „Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.”

(Folytatás.)

II. Néhány magánosok' könyvtárai Bécsben.

1. *Metternich Ő herczegsége' könyvtára.* Ő herczegi magassága 1816ban kiválogattatá a' hajdani Ochsenhausení apátság' könyvtárát, mellynek birtokosává lett attya, az üdvözült herczeg, a' németbirodalom' egyezési szerint 1803ban. E' könyvtárból 8000 kötet egyesítetvén azon számos könyvekkel, mellyeket maga a' herczeg használt, 's azon régi könyvtár' megmentett maradványival, mellyet a' Metternich nemzetség lakhelyében Koblenzben alapított, — ezek tették-le első talpkövét ama könyvtárnak, mellyet e' nagy férfiú állított-fel pompás palotájában. Ezen idő óta Ő herczegsége semmit el nem mulatott könyvtára' gazdagítására; nagy mennyiségben vásárolta nyilvános árveréseken a' ritka könyveket, 's megszerzette mind azt, a' mi legérdekesebb megjelent az új literatúrában. A' könyvtár most 22,000 kötött könyvvel (többet számlál, és csaknem 6000 füzet repülő iratot; a' könyvek válogatottak, a' példányok szépek, 's a' kötések csinosak. A' tudományok' minden osztályát magában foglalja az; de, a' mint gondolhatni, a' herczeg ízlése leginkább azon munkákat szaporítá, mellyek a' történeti és politikai tudományokra, a' philológiára, természeti his-

Második Félvezetendő.

tóriára, szép mesterségekre *) 's régiségre tartoznak. Bibliographiai és tudományos ritkaságai közt említést érdemelnek a' 400 kötet incunabulák és 75 kéziratok, mellyek közül némelyek pergamenre írottak, 's szép miniaturökkel ékesítettek, Azon kabinet, mellyben a' herczeg dolgozik, egy részét teszi a' könyvtárnak, mellynek almáriomai mahagoni fából gyönyörű munkával készíttetek. Arra, hogy Metternich Ő herczegsége' tudományos kincseit tökéletesen előadjuk, említenünk kell ama numismatikai könyvek' szép gyűjteményét, melly az ő Königswarthi várában van Csehországban. Egy részét teszi az ama szép pénzgyűjteménynek, melly ottan tartatik.

2. *Lieshtenstein herczeg' könyvtára.* Ez kitetsző mind a' palota' szépsége, mind a' könyvek' száma

*) Meg nem állhatjuk, hogy itt, hol Ő Herczégiségének a' szép mesterségek iránti hajlandósága említetik, elő ne hozzuk magukhoz a' jeles művészekhez is mindenkor mutatott kegyességét 's leereszkedését. Milly nyájassággal 's barátsággal viseltetik Ő a' híres angol képiíró Lawrencehez, midőn ez az acheni congressus után Bécsben mulatott, 's utóbb midőn ezzel Romában öszvejött, látni lehet Lawrence' egy leveléből, mellyben ezen, századunk' nagy művésze (megholt 1830diki Januariusban) így szóll: „I have sustained very positive loss in the departure of my Vienna friends. I dined with Prince Metternich, whenever an engagement at the tables of the Cardinals, the Duchess and Duke of Devonshire, or Duke of Torlonia, would permit. With him, his daughter, and their suite, on eight different evenings, I visited the beautiful villas and places of interest round Rome. He was always on my arm when we arrived at them, and often took me in his chariot, with his daughter, the only person here admitted to that honour — her husband Counte Esterhazy, and Prince Kaunitz, the ambassador,

miatt. Legszámosabb munkák benne azok, melyek a' philológiáról, a' classica literaturáról, történetekről, hadi tudományról 's szép mesterségekről tanítanak. Igen sok pompás kiadású könyvek találtnak ott.

3. *Esterházy herczeg' könyvtára.* A' megholt Miklós herczeg 1791ben ősei' és bátyja' könyveit, melyek a' herczegi nemzetség több kastélyaiban elszórva voltak, öszve kezdé szedetni; 's e' könyvtár kevés esztendő alatt annyira megsaporodott, hogy 1822ben Böckh úr a' kötetek' számát 20,000re tette.

following in other carriages.“ („Sokat veszték bécsi barátim' elútaztukkal. Herczeg Metternichnél ebédeltem mindég, mikor a' kardinálok', Devonshire herczegné és herczeg, vagy Torlonia' herczeg' asztalaikhoz nem valék hivatalos. Véle, leányával, és kíséretükkel, nyolcz estvén által nézegetém-meg a' kellemes majorokat és érdeklő helyeket Roma körül. Ő mindég karöltve járt velem, midőn azokat nézegettük, és gyakran felvett engem kocsijába, leányával együtt, kit egyedül részeltetett e' szerencsében — férje Esterházy gróf, és és Kaunitz herczeg, a' követ, más kocsikon követvén bennünket.“) De olly szép mind az, mit itt Lawrence Ő herczegségéről beszél, 's annyira meglehet abból ismerni felséges karakterét, hogy azt, a' nagy művész tulajdon szavaival hosszasabban előadni érdekesnek tartottuk; annyival is inkább, mivel a' könyv, melly e' levelet magában foglalja, kevesek' kezén forog. „That you may know part of the link that binds me to him, besides kindness, and the circumstances of fortune, see him with me at Tivoli, before the lower, tremendous cascade, which is out of view of the town, though, if you look up, you just catch the Sibyls temple. We were standing alone and silent before it, just so far distant as not to be stunned by the noise — „And here“ he said, „it flows on — always majestic, always great; not caring whether it has audience or not; with no feelings of rivalry for power! Here is no envy, no exer-

A' természeti historia, útazások, philologia 's a' régiségek azon osztályok, mellyek legtöbb munkákat számlálnak. A' mintegy ötszáz csomókban tartott pompás képgyűjteményt úgy lehet tekinteni, mint e' könyvtár' egy részét; Duchesne úr a' bécsi illy nemű gyűjtemények közt harmadik helyre teszi azt.

4. *Schönborn gróf könyvtára.* Ez igen helyesen válogatott könyvgyűjtemény, 's különösen gazdag az útazásra, status gazdaságra és történetekre tartozó munkákban. Bír néhány incunabulákkal és becses kéziratokkal is.

5. *Bretfeld-Cchlumczansky báró' könyvtára.* Ez néhány esztendő óta nagyon nevededett azon könyvtár hozzákapcsolása által, mellyet a' báró néhai atya alapított Prágában. Leggazdagabb a' numismatikai és történeti munkákban, 's legnevezetesebb részét teszik a' cseh országgyűlési végzetekhez (Landtags-

tion for an effect. Content with its own grandeur, no vanity, no amour propre are here." It is this Metternich that I love, who, when dressed for the ambassador's party, his equipage and attendants waiting, at half-past ten at night, on my sole call, at my suggestion could change his dress, take me to his daughters room, where she was at her little supper, persuade his „Marie“ to put on her bonnet and cloak, and come with us to see the Colosseum, by the moonlight, that was then shining in purest lustre, where we staid till, on our stopping at the french ambassador's, we found it was twelve o' clock. He had then to make a slight change of dress, but I had none with me, and declined entering, and was therefore getting out of the carriage to return in my own; Prince Metternich, however, would not permit it, but desired me to remain with his daughter, and conduct her home, which I then did." Lásd The Life and Correspondence of Sir Thomas Lawrence. By D. E. Williams, Esq. 2. Vol 8 vo. London 1831. második kötet' 204 és 5dik lapjain. F. L.

schlusse) tartozó irományok' gyűjteménye, a' cseh történeteket tárgyzó, és pompás numismatikai könyvek.

6. *Kesaer lovag' könyvtára.* Ellent nem állván kötetei' kevés száma, bátran tesszük ezt a' legnevezetesebb könyvtárak közé, válogatottságára, szép kiadásaira és pompás kötéscire nézve. Legérdeklőbb része áll a' német költők és folyóbeszédű írók' eredeti kiadásaik' szép gyűjteményében, a' 11dik századon a' Minnesingerek' időszakán kezdve, egész Opizig, a' német költés megújítójáig a' 17dik században; oda számlálván más ide tartozó német munkákat, és goth, anglosax, és islandi nyelven írt könyveket, nem bír kevesebbet 640 munkánál. A' több gazdag osztályát teszik a' philologia, történetek és szép tudományok.

7. *Hammer cs. tanácsos úr' könyvtára.* Talán ez a' könyvtár a' török birodalmat illető kéziratokra és nyomtatott könyvekre nézve legtekélyesebb gyűjtemény mind azok közt, mellyek valaha öszveszedetek. Ezt használá nagyhírű tulajdonosa remek munkájában, mellyel a' török történetekre új fényt deríte. Mind a' mellett is, hogy a' cs. tanácsos úr a' török történeteket illető kéziratai nagy részét a' császári könyvtárnak általengedé, a' napkeleti literatura' más ágaiban bír még háromszáz kézirattal. Azt tesszük hozzá, hogy ez a' derék orientalista kevés idő óta, más, csaknem olly nagy könyvgyűjteménnyel bír mint az említett; van az Stajerországban a' Heinfeldi kastélyban, mellyet nem rég hagyott néki Purgstall grófné, született Cranstoun, Nagybritannia' egy jeles nemzetségből származott.

8. *Postalaka úr' könyvtára.* Ellent nem állván kötetei' kevés száma, kitetsző helyet érdemel a' bécsi magános könyvtárak közt, válogatott kiadású, épen megmaradt példányú 's szép kötésű könyvei miatt. Postalaka úr, ki könyvtára' laistromát görögül, tudós philologiai és bibliographiai jegyzésekkel készí-

té, meglegede azzal, hogy minden, régi és új görög írókat vagy fordítókat összevegyűjtsön, melyek csak némi hírnévvel bírnak. Vannak e' könyvtárban néhány, idegen nyelven írt, de a' görög literaturát illető munkák is.

Balbi cs. tanácsos úr, statistikai táblájában, ezen említett nyolcz könyvtár' kötetei' számát így határozza: Metternich Ő herczegségéé 23,000 kötet; Liechtenstein herczegé 40,000; Eszterházy herczegé 20,000; Schönborn grófé 14,000; Bretfeld-Chlumczansky báróé 10,000; Hammer úré, csak bécsi könyvtárában 7,500 és 300 kötet kézirat; Kesaer úré 5000; Postolaka úré 2200. Említést tesz Balbi úr Dietrichstein és Razoumoffsky hercegek' könyvtáráról is, 's amannak 10,000 ennek 15,000 kötetet tulajdonít, és Harrach 's Fuchsgrófok' könyvgyűjteményéről, mely utóbbi 8000 kötetet számlál. Továbbá megemlíti Kalltenbaeck úr' historiai gyűjteményét, mely mintegy 4000, Ausztria' történetét illető nyomtatott kötetből áll. Tudós birtokosa a' „Historische Zeitschrift“ című becses folyóírás' szerkesztője, — és Castelli úr' dramai gyűjteményét, mely több mint 10,000 német nyomtatott játék darabból áll, melyek közül többen fordítások, és mintegy 500 kéziratból; több mint 400 színjátzó' és színjátzóké' és 300 minden tartománybéli színjáték írók' képeik' gyűjteményéből, 's végre 1600dik esztendő óta megjelent színészi hirdetések'ből, 's játékjelentményekből. Nem szükség említenünk, hogy Castelli úr nagyra becsült dramairó, 's híres az ausztriai köznép' nyelvén írt költeményeiről is.

Leveletensült.

Béla király nevetlen íródeákja ezt mondja a' 32dik részben: „et montem illum, super quo duci foliata fecerunt, nominaverunt Zenoholmu“ hogy t. i. a' Magyarok az Eger vizét elhagyván, azon dombot, melyen vezérüknek levelesültet készítettek, Szén-halomnak (ma Szíhalom)

nevezték. — Hogy ezen szón: „foliata“ levelen-sült értetik, nem pedig béles, vagy lepény, onnan gondolom, hogy amaz jobban megfelel a' foliata név-nek, minthogy zöld káposzta levélre töltött palacsinta-tésztából, melly szénen süttetik, készül, mind pe-dig azért, hogy a' bélesnek 's lepénynek placenta deák nevezete, honnan eredett a' palacsinta is, a' nevetlen és több idegen papok idejében megvolt. Ezt a' régi magyar süteményt már mai időben ritka ma-gyar menyecske tudja sütni; sőt kevesen is esme-rik; elfoglalták már ennek helyét a' különféle torták. Jó volt erre inniaz áldomást; magnum biberunt áldomás. Hogy ez az áldomás nem olly nevetséges, mint gondoljuk, megtetszik abból, hogy az áldás szótól jó 's megáldást és szerencse kívánást jelent. Azon pedig, hol vették az áldomást, és bor volt e' az, ne törje fejét senki, ha meggondolja, hogy már Clau-dianus az „opacum vitibus Istrum“ot é-nekli, 's hogy már szent István sok szőlős helye-ket ajándékozott a' klastromoknak. — Ezek ugyan kicsinségeknek látszanak; de a' nemzeti szokások-ra 's Anonymus' hitelességére nem keveset tesznek.

N. G.

Aphorismák.

A' mi korunk igen csudálatos. Szül nagyot. Ledönti azt, mit eleink századoktól fogva építettek. Terem olyyat, mi hihetetlennek látszik. Halad olyan sebességgel, hogy az ember alig foghatja-meg hová vihet az. A' közlés útjai szaporodnak. Ha Magyar-és Németországon úgy, mint Angliában, majd minde-nütt vasútak és gőz köcsik lesznek, két nap alatt Pestről Berlinben leszünk. Az emberiség mindég szo-rosabban kapcsolja magát össze. Egy északamériкаи tudósnak jeles gondolatja villámsebességgel siet Euró-pába és minden megvizsgált 's megbizonyított talál-mány az emberiség' közjavára szolgál. Hogyan fog minden ki fejleni. Ha vissza tekintek az utolsó 40

vagy 50 esztendőre, csak azért szeretnék még 40, 50 esztendeig élni, hogy tanúja lennék ama nagynak, a' mi még lesz. Vagy talán a' tudományokban zenit-hez (tetőponthoz) jutottunk? Az igaz, hogy az utolsó esztendőekben Német-és Franczia Országban, Olasz-és Magyarországon is, sok nagy tudós meghalt, de a' napok' (soles) száma már azért kevesítetik, mivel mindenütt világosabb lesz.

A' keresztyén vallás főczélja arra irányoz, hogy a' keresztyén igyekezzék, mint az idvezítő, vétek 's bűn nélkül élni. Jelesen mondá tehát a' görög egyesült Nagyvárad Püspök Vulkán Sámuel beiktatásának alkalmakor latin beszédében a' többek között; „*Christianorum omnis religio est vivere sine scelere et macula*“.

Sokszor a' tudósokat bú emészti-meg, és viszi sírba; mert a' legjobb és legnemesebb czélok' akadályoztatásában és elnyomattatásában, a' meg nem érdemlett gúnyolásban és rágalmazásban, a' megcsalt reménységekben és örömeiben, valami halálos fekszik azon férjfiira nézve, ki tüzes 's forró lelket hord gyenge testben.

Mikor öregsünk, napjaink rövidedni látszanak, és hosszabb ismeretségünk által az idővel minden nap jobban vesszük észre annak sietését 's mulandóságát.

Rumy Károly.

Rejtett szók.

1.

Első tagja teszen szagló részt, néha lepót is;
Másodikát első érezi, húzva ha nincs.

2.

Első tagja kerül tűzből és felfele szállong,
Másika vál rézzé, egy betűjét ha kivetsz.

Szatmárból.

Jegyzet: A' 20dik számbeli Rejtett szók. Búvár.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

22. szám.

September 12dikén.

Dicső emlékezetű I. Ferencz Császár és Király' halálára Boliviában (déli Amerikában) portugalyelven írt versek magyar fordítással.

I. Ferencznek hív alattvalói Őt még akkor is tisztelték 's szerették, midőn a' tengeren túl már megszűntek alattvalói lenni. Ez, a' többek közt, onnan is kitetszik, hogy egy, most Boliviában lakó cseh, I. Ferencz' szomorú halálát az újságokból megértvén, halálára a' híres Camoëns' nyelvén verseket írt, 's ezeket cseh fordítással együtt a' „Česka wčela“ (cseh méh) című folyóírás' redactiójának (a' szerkesztető Czelokowsky László úr Prágában) megküldte, melly azokat Juniusban közlötte. A' költemény ez:

A ultima nocte do Justo.

Os Seraphins levarão o seus suspiros
Em toda a dilatada duração da nocte;
Na madrugada do outro dia
Achouse o Imperador morto,
As mãos estavam juntas,
E o rosto voltado para o ceo.
O nome de seu filho Fernando
Tinha sido a ultima palavra,
E até o ultimo instante
Rogou ao ceo pelos seus povos.

J. S.

Magyar fordítása:

Az igazságszeretőnek utolsó éjszakája.
A' Szeraphok felvitték utolsó fohászait
Mellyeket sohajtott az utolsó hosszú éjtszakán;
Az új napnak kezdetén
A' Császár haldokolva feküdt,
Jámborúl kócsolván kezeit,

'S ég felé tekintvén.

Fiának Ferdinándnak neve

Ez, volt legutolsó szava,

És az utolsó pillantatig

Eg felé könyörgött népeinek boldogságáért.

S. J.

Ezen versek után e' sorok olvastatnak cseh nyelven:

Ha talán valaki akarná tudni, ki az a' cseh, ki boldogult királya után a' híres Camoëns' nyelvéen sír, értse hát:

Érte küszködtem Aszpernnek véres mezején,

Érte küszködtem Lipcsének harczpiaczán;

A' tengeren túl Boliviának tartományában

Ó felőle vágyódva gondolkoztam 's gondolkozom.

Rumy.

Bassa generál.

Don P'edro Nolasco Bassa született Reusban Catalonia' nevezetes városában, 's a' hadi pályára úgy lépett mint törvénytanuló, a' spanyol thronváltozáskor 1808dik esztendőben. Hazája szeretetétől lángolva, egy vala ő a' tüzes cataloniai patrioták közül, 's a' Buonapartisták' 's úgy nevezett Afrancesadosok' (elfrancziásodottak) árulása ellen, — kik hazájokat a' nagy Hódoltatónak eladni készek valának, — a' veszélyek' közepette, bátran állá-ki, Tarragona' síkján (campo) földijeit felsekcenté a' törvényes királyi szék' védelmére, 's ezáltal a' tartományi junta előtt csakhamar ismeretes lón, melly e' tüzes ifjat kapitányá tette a' cataloniai szabadseregnél (capitan dels Miguelets). Manso (jeles general a' Napoleon elleni háborúban) és Bassa nem sokára mind új Cidek magasztaltattak a' harczy dalokban; mivel a' Cataloniaiak akkor mindent harcznak, bataliának neveztek, akár csak töltéstáskájokat lődözték-ki, akár egész francia bataillonokat konczoltak-fel, — mindég véres ütközetek voltak azok, 's hősi győzelmek, ha gyakran megverettettek is. E' szerint a' népben hiedelemmé vált az igazságos ügy' diadalma; a' csatamezőn elhullott bajnokok nem mondhattak ellent annak, a' mit az életben maradtak vagy szeméremmel

hárítottak el magoktól, vagy dicsekedve nagyítottak. Csakhamar főőrmesteri rangra lépett Nolasco, 's a' Monserrate híres klastrom melletti ütközetben teniente coronel (alezredes) lett 1810ben. Itt vala az, hol Bassa egy régi mondókát (dicho) megújítja, melly később vidám guerilláinak (ezeket Cataloniában Miguelets és Miños néven hívják) a' csatákban sok tréfára adott alkalmat, 's a' Francziáknak ugyancsak sokba került. Ugyanis Milans, a' Napoleon elleni hadban ismertes nevű general, őt a' Monserratei ütközet utáni éjszakán Sitjes és Villafranca de Panades felé küldötte, illy büszke szavakkal: „Don Perre, los malleits Cavaitjs son tots morts! (Péter úr, az átkozott kutyák mind megholtak) Már most bátran nyomulhat a' tengerpart felé.“ De alig ért a' tegnapi csataterre, a' mint az elhullott sebes Francziák' és Cataloniaiak' golyóbisaitól köszöntetett, kik közül az egyik fél, haldokolva kezében tartva kedves fegyverét, még egy lövést akart tenni az úgy nevezett zsiványokra; a' másik fél, sebesei pedig, azt vélve, hogy ezek új ellenségek, a' klastrom felé nyomulandók, utolsó töltéseiket fegyvereikbe dugták, 's azt czélozás nélkül lódözték a' levegőbe, hogy még egy francziát megöljenek, 's imádságaikat elvégezve, mint igaz Spanyolok haljanak-meg. Bassa hallván a' Francziák' és Catalanok' golyóbisait a' levegőben suhogni, eleinte meghökkent a' csatamezőn heverők' kettős tüzelésétől, majd így szólla mosolyogva: „de cavaitjs y de morts non te fies fins que sean morts,“ melly cataloniai mondóka ennyit akar jelenteni: „a' Spanyoloknak és Francziáknak ne hidj, míg egészen meg nem holtak.“ A' Vittoria és Toulouse melletti ütközetekig, 1813 és 1814ig, Cataloniában maradt Bassa, részint mint független tiszt, részint Milans' és Manso' parancsnoksága alatt, tiszteltetve guerilláitól, 's a' Francziáktól is, kik tőle nem kevésbé tartottak, becsültetve. Midőn Ferdinánd király Spanyolországba visszatért, Bassában egy vitéz, és tapasztalt főtisztre

talál, de valamennyire újtásokhoz hajlandó. Bassa, mint a' Cordovai ezred alezredese, Barcelonában vala a' vár-
 őrseregnél, midőn Catalonia' akkori kormányzója,
 az öreg Castaños, az 1820diki cortesek' rendszere'
 kihirdetésekor, Martius hónapban, egy schweiczi fő-
 tiszthez, a' királyi kastély erkelyén így szólt: „Csak
 6000 német katonám volna, a' Corteseket 's rendsze-
 rüket egész Spanyolországból, Cadixon túl, kiűzném!”
 'S ezen erkely,—csudálatos történet! — ugyanaz vala,
 mellyről a' szerencsétlen Bassa, a' dühöngő néptől a'
 kövezetre lebuktattatott, Augustus hónapban, az 1835ki
 kormányrendszer védelmében! 1820tól 1823ig kénte-
 lenségből szolgálta azon rendszert, mellyet Ferdinánd-
 nak is el kellett darab ideig néznie. De a' rendszertől
 mindég idegenkedett, 's a' hitseregbéli foglyok iránt
 nagy emberséggel viseltetett, a' honnan néha a' mad-
 ridi hevesebb clubok' kedvetlenségét magára vonta;
 de szükségük vala a' vitéz katonára, 's féltek is tőle,
 mivel szavára 's példájára a' Cataloniaiak nagyon figyel-
 meztek. A' Francziák elleni rövid háborúban 1823ban
 a' constitutio' zászlói alatt harczolt, míg csak Tarra-
 gonánál meg nem kelle magát adnia, azon a' tájékon,
 hol az előtt 13 esztendővel szerencsésebben vívott ugyan
 azon ellenség ellen. Ferdinand, az új hadsereg' szerkez-
 tetésénél, ezredesévé tette őt a' cordovai tartomány' haj-
 dan olly vitéz ezredének. Midőn 1827ben a' realisták Ca-
 talonia' nagy részében lármát ütöttek, 's a' királyt egész
 Barcelonáig' útaztatták, Bassa nagy hűséget mutatott
 királyához, a' mit Ferdinand meg is ismert, 's a'
 francia kormány a' Sz. Lajos' rendjét adá nékie.
 Több honi rendek' díszjeleit is érdemlé 's nyeré Bas-
 sa a' Napoleon elleni háborúban. Utóbb brigádás ge-
 neral lett, de mindég feje volt ama vitéz cordovai ez-
 rednek. Két esztendővel ez előtt, mint katonai kor-
 mányzó, küldetett Cadixba, hol sokat tőn az anarchis-
 ták megzabolázására, 's a' mult hónapban ezektől ta-
 szítatott-le, mint tudjuk, az említett erkelyről, meg-
 öletett, 's holtteste megégettetett.

Boussole és Odometer.

Az útvonalak' keresztülvágásánál 's azok' kijelölésénél nagy és sűrű erdőkben, úgy annyira eltéved sokszor az ember, hogy nem tudhatni végre, hol van kelet vagy nyugot, 's hol dél vagy éjszak; kivált borongós, felleges időben. Illyes esetekben a' boussole vagy a' mágnestű legkönnyebben útba igazíthat bennünket. A' szögletek' felvétele ezen instrumentum által, 's a' vonalak' kimérése az odometerrel, legrövidebben vezetnek a' czélhoz; azonban ezen mérések egyszersmind azok, mellyekre legkevesebbé támaszkodhatni. A' mágnestű eltávoztása a' délvonaltól nem minden országban egyenlő, 's ez egy 's ugyan azon helyen olykor naponként 's óránként is változó. Az óránkénti változás egész 10 perczig (minutáig) terjedhet, 's 6 óráküzben 27 perczig. Így volt például a' mágnestű eltávoztása a' meridiántól nyugotfelé Parisban 1700ban 8 grádus, 1800ban 22 grádus, Bécsben pedig 1800ban $15^{\circ}-57'$. — Éjszaki félgömbjén a' földnek, inclinál avagy süllyed az éjszaknak igazított hegye a' mágnestűnek, 's ezen süllyedés nevekszik, minél inkább közelítünk az éjszaki sarkhoz (polhoz). Az ellenkező esettörténik a' déli félgömbön, hol annak éjszaki hegye emelkedik. — A' legnagyobb eltávoztása (declinatioja) a' mágnestűnek az igaz délvonaltól 25 grádus majd kelet 's majd nyugot felé. Olly tájékban, hol eleintén az eltávoztás keleties volt, egy század után nyugotias. Parisban 11től 16 grádusig távozik az el nyugot felé, Berlinben 12—13 fokig, Pétervárott csak 5 grádusig nyugotnak; ellenben Quitoban 8 grádussal keletnek. Parisban 1580ban az eltávoztás 12 fok volt keletnek, 's 1610ben csak 9grádus. Ugyan ott 1666ban semmivel sem távozott-el. 1700ban már nyugoti eltávoztása volt 8 grádussal, melly 1720ban 12 grádusig nevedett, 1773ban pedig 19 fok volt, melly után eltávoztása ismét gyengébb kezdett lenni. 1657től fogva, melly időben a' tű éjszaknak állott, 1816ig mindég nyugot felé, még pedig egész 25 grá-

duzig távozott-el. 1817ben kezdett ismét éjszának fordulni.

Odometer avagy út mérő, egy igen hasznos instrumentum ott, hol a' távolságokat csak közelítőleg az igazsághoz, megmérni szükséges. Alkata ezen masinának sokban hasonlít egy taligához; a' kerék' kerülete egy öl (toise) lehet, a' kerék és a' villa között van az erőmű, egy bezárt gömbölyű szekrényben alkalmazva, mellynél a' számtábla, felül üvegkarikával fedve van. Három mutató jeleli a' távolságokat, melyeket maga után hagyott az előre haladott kerék, egész egyes lábakig. Az első mutató a' számtáblát 120 láb úthosszaságnál futja körül, 's minden egyes lábat megmutat; azon idő alatt, míg a' mutató tizszer végezte körfutását, a' második csak $\frac{1}{10}$ részével halad a' körnek, 's mutatja hátrahagyott számát az öleknek romai bérszámmal, 's a' harmadik mutató, melly 20,000 öl hosszaságnál csak egyszer végzi be körfutását, mutatja a' mérföldeket, melyeket t. i. a' kerék maga után hagyott. — Illy instrumentum mintegy 150 pengő forintba kerülhet, 's praelimináris költségfelvetéseknél hasznos szolgálatot tehet, kimérhetvén vele egy nap közben 8 — 10 óra távolságnyi tért is.

Novák Dániel.

Klopstock' Wingolfja' harmadik énekéből, Gellertől, a' szerint, a' mint az a' 8dik számú Hasznos Mulatságokban német és latin versekben közöltetett Jul. 25d. 1835.

Dal légy szelídebb, gyengededén folyó,

Rózsákra a' gyöngy harmat alá miként

Hajnal' kezéből száll, im' ott jó,

Máma derült 's vigab arczu, Gellert.

Szép annya' legszebb lánya, ha tégedet

Olvasni fog majd, még gyönyörűbb leszen,

'S szűz csókot adni fog tenéked,

Hogyha talán szunyadozni lát hol.

Az én ölemben, hév ölelés között,
 Ama' barátném, a' ki szeretni fog,
 Beszéli majdan szép meséid'

Énnekem, és anya rá tanítja

Kis Cziika lányát karjain. — A' szinen,
 Nincsen, ki olyan bájjal adá elő

A' szív becsét, te mint adád azt. —

Melleykoron a' nemesebb leány-pár
 Szerényen, a' mint nem tehetők, kiket
 Széparcz hevít csak, üle virági közt,
 Sírék, barátom, 's gördülének

Tükön öröm könyük a' szememből.

Kedves komolyság lenge soká körül,
 Erény! kiálték, óh, mi lehetne szebb!

Isten' remek munkái, lelkek,

Fel — magokat — emelők te hozzád.

Őszinte szívből óhajtom, hogy méltóbb magyar kéz
 játsza-el e' dalt Alcéus magas lantján.

'a' fordító

Dubicsánacsz György.

K ü l ö n f é l e.

A' minap Danczkánál partra szállott orosz sereg
 előtt egy dobos (tambour-major) ment, kinek nagy-
 sága közönséges bámulást okozott. Ő t. i. 27 hüvelyk-
 kel nagyobb a' rendes mértéknél, 's arcza egyenlő
 magosságra volt a' mellette lovagló hajdúéval, úgy
 hogy ő akkorának látszott, mint a' lovas ember. Ez
 egy kozák Orenburg' tájékáról, mintegy 30 eszten-
 dős, erős testalkatú, 's olly természetű, hogy őt a' Dancz-
 kai köznép a' hajdan egy utczában állott Nagy Kris-
 tóf képszozához hasonlítja.

Nem rég haszonbérbe adatott azon különös jog,
 melly szerint a' Palais Royal' kertjében jusa leend a'
 bérlőnek a' közönség' számára asztalokat 's székeket
 állítani. Kibérlette e' just a' Café Foy' tulajdonosa
 40,000 frankért; e' summa, mint tudva van, a' ki-
 rálynak fog fizettetni, mivel a' palais royal az orleansi
 ház' tulajdona.

A' svéd király Stockholm' mértékletességi társa-

ságának tagjává lőn. A' társaság szabályai szerint, ha valaki, megrészezszik, eve az egyház ajtajára függesztetik, 's a' pap könyörög megjobbulásáért.

Cairóban, mint a' hírlapok írák, a' szörnyen dühödő pestis naponként 6—7 száz embert ragadt-el. Egy öreg aegyptusi kereskedőn épen akkor mutatkozának első jelenségei e' borzasztó nyavalyának, midőn háza meggyult 's a' tüzet eloltani lehetetlen volt. Két fija kikapkodá a' becsesebb tárgyakat, de az öreget benhagyá martalékul a' lángoknak. Néhány olasz kereskedők látván a' fíjak borszasztó részvétlenségét, éltök veszedelmével a' lángok közé rohantak, a' szerencsétlen beteget megszabadították, 's miután ápolásáról gondoskodtak, az elfajult fiakat megfogván a' tűzbe vetették, mivel a' ragálytól féltükben a' legdrágább 's becsesebb vagyont megszabadítani vonakodtak.

A n e k d o t a.

Voltairenak Ferneyben kiállhatatlan czivakodó szomszédja volt, kivel sokszor kellett perlekednie; lakjaik pedig, nagyobb boszúságára, úgy valának helyezve, hogy a' házsártos szomszéd házából egyenesen Voltaire ablakába látott, 's ő sohase nézhetetti a' nélkül, hogy haragra ne gyúladt volna; azért is fákat ültettetett háza elibe, de ezek igen lassan nevedtek. Egykor hívatkozni akarván egy régi philosophus mondására, annak munkiat forgatá, 's véletlen e' szavak ötlének szemébe: hegyet tégy közéd és az istentelen közéd. Erre Voltaire hirtelenében olly halmot hányata, melly szomszédja házának még keményét is eltakará.

Rejtett szó.

Első tagom szép tulajdon,
Boldog lány, ki bír vele,
Őt óhajja, érte duzzad
Minden férfi' kebele.

Más tagom gonosz nyavalya.
Egészen vagyok állat,
'S mint némelly divatos gavar,
Hordozok nagy szakállat.

S. Patakról. S. D.

*Jegyzet: A' 21dik számbeli Rejtett szó. 1so Ország
— 2dik Füst.*

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

23. szám.

September 16dikán.

„Fiam—Öcsénk—Bátsink !!!“

Székes-Fejervárról, a' magyar királyok sírhalmáról indulván, mintegy két hét mulva már ott utaztam, hol szívdöbögve szemlélgettem a' régóta nem látott, de még is ösmért, 's igen kedves tájt. Nyugotra: Hargita, Tekerő, Kormos hegyek, ezeknek tövében a' tekergő Olt folyam. Éjszakra: Tarkő, Bálványos, Pogány havasok. Keletre: Hetedfélmegye orotványi ötlének szemeimbe. Alcsik' nagy mezeji hátom megett maradának.

A' nap leáldoza. Estvéli harangszóra kalaptalan imádkozának a' jámbor lakosok. „Jobbra“ mondám kocsisomnak, ama két játszó gyermeknél állj meg. Így lett, megállapodott kocsimból leszállottam, egy udvarra bementem, a' házigazdától mint útas éjszakára menedékhelyet kérendő. „Szívesen“ lőn a' felelet.

Alkalmatosságom iránt a' vendégszerető házigazda minden rendelést megtévén, hajlékába kísére. Beköszönék egy szobába. — „Hozta Isten az urat“ követé beléptemet. „Klári gyűjts gyertyát“ parancsolá, mint sejdíthetém, a' gazdasszony, 's a' kis leány nem soká „jó estét kívánva“ világíta be. „A' pap-szobába is“ megszólamlá egy éltes asszony.

Szombat estve vala, bőjt tehát, mégis vendégszerető szívöknek a' vacsora készítésre nézve ellent nem állhattam. — Míg ők itt ott forgolódnak, körül néztem a' szobában, 's a' benn lévő gyermekek előtt szívem kitörését ugyan elfojtám, de köny, örömköny gördült-le orczámon. Most többen jövének be a' szobába, minden gyanítás eltávoztatása végett, szemeim

nedvét az úton meglepett nagy porra kenegetém. Sajnátkozva hideg vízzel való mosatását ajánlák, nem vélen, milly meleg érből szívárogtak könyeim. Bár milly jó szívü is, de, talán öltözetem miatt, a' ház kör, úgy tetszék nékem, bártortalan vala. Nyájas beszéddel kezdem azt magamhoz édesíteni. Csak hamar körül ülénnek 's állának, és szó szót váltá. — Sokszor epedések fejlődtek ki a' tiszteltem éltes asszony' mejjéből — érzettem, 's ezért kettőztetvén erőmet,

„Édesim! Moldova messze esik innét?“ kérdém tettetett hangon, beszédvonalat változtatva. „Nem“ vala közös feleletük. — „Láthatta az úr,“ folytatá a' házigazda, „éjszakra eső havasinkat, Pogány nevet visel azoknak egyike, 's mint a' ma is fenálló szent László kápolnája bizonyítja, az ott megtöretett pogány Kúnoktól. Az említett havason tul van a' moldovai határ (sáncz) innét mintegy öt órányira.“

„Volt valaha gazdauram Moldovában?“ „Csak a' mesgyéig“ felele Ő „Uram!“ folytatá élénken, „Török ellen Istenben boldogult Apám harczolt, 's pedig úgy, hogy székelv lovag rendre emelé nemzetségét. Én a' hosszas franczia háborúban vitézkedtem Hazámért 18 év alatt egyszer láttam szülőföldemet. Törvényeink szerint közép testvérem ma a' fegyveres. Én elvégre, szeretett hitesem, édes özvegy anyám, 's a' Hazám hű sarjadékává képezendő két magzatom' körében, kevés, de saját birtokomat mívelve, nyugalomban élek.“ — Hát amaz egészséges? akarám kérdezni. „Ez férjesült leányom,“ megelőze az özvegy. „Legifjabb gyermekem messze földön szerzetes — 12 esztendeje, hogy nem láttam.“ Ezután könyeit felförölé.

Megköszönvén értesítésüket, feltett kérdéseimnek okát adtam, állítván, hogy én tapasztalás végett látogatom ezen helyeket, 's Moldovába is, ha lehet, berándulni szándékozom.

„Uram!“ szóla most a' házigazda, „a' mi székünk (vármegyénk) kisdéd kiterjedésű, de ha a' tiszt-

tes régiségeket, és szent természetet figyelemre méltatja, ezek reményilem napló és jegyző könyveinek méltó tárgyakat szolgálандnak. — Vannak ugyan népmondáink is, u. m. az ünnepnap szövése miatt kővé vált asszonyról, 's a' t. de mellyekből a' vitézek' tapasztalásából a' köznépre áradó felvilágosodás már is igen sokat elsöprött. Egyébiránt Moldovába a' mostani bémenetel nem tanácsos, dőghaláldúl, 's a' vesztég-lés sokáig tartana.“

Most a' terített asztalhoz hívtattam. Étvágyomat a' szakácsnék meggondolásuk nevelé. Ettem, 's im egyszer:

„Klári! most már nyilván kimondom, ne legyeskedj!“ így szólítá-meg Józsi testvér hűgát. — A' fenyítő atyai új, a' titkos anyai szemvágás, földre szegték a' 12 évű ártatlan teremtes' szemeit. Anyja hozzám fordula, és engedelmet kért, hogy kisdede a' hívtelen nőről elbeszélésével, mellyet nagy apja rezgő térdein tanulván, sok vendégeknek elregélt, nyugtalankodik. — Klárimat vigasztalni akarván pártolám vágyását. Zsebembe nyultam, 's kivéven egy darab rezet, kérdém a' számát, „15“ felele — hát érteke? „3“ Jól van leányom! biztatám, a' tiéd ez, csak mond-el nekem a' hívtelen nő történetét. A' szöszke így kezdé:

„Nagy apám sokszor beszélte, hogy igen igen régen, még az ő nagy apja sem érte, földünket a' vad tatár pusztítá. A' vitéz lelkű férjfiak szembe száltak velük, 's a' nőnem élelmet vévén magához a' mocsár ölelte nádasokba rejtezett. A' harcz lefolyt, 's a' tatár rabszíjra fűzve hajtá el a' szolgaságra alkalmas fiatal-ságot, 's ezek közt egy derék székely lovagnak szeretett nőjét. — Megtér a' csatából a' lovag. Kietlen a' háztája, nem lele a' csecsemő körül édes anyát. Vesztességét soká sínlé. —

Kiszabadult foglyok jönnek idő mulva a' vidékre, de nem jó nője; érti azonban hollétét. „Pénz, vagy gyilok“ szabad leendsz így szól, útnak ered. — Mé-

gyen, mégyen 's végre a' keresetthez betoppan. Merően nézik egymást. Hűledez a' pogányhoz hajlott esketszegő, 's „Ember! távozz innét, ezzel fogadja, a' Tatár mindjárt —.“ Nefélj lelkem! „Pénz, vagy gyilok“ szabad leendesz, jer fuss velem, monda a' férj— Hátrál a' nő, őt elveszteni kívánva. Fergeteg ül most a' lovag szemein, vissza emlékezik az oltár' zsámolára, vissza a' boldog multra. Felkarolá fecskéjére vonakodó nőjét, 's gyorsan repül Hazája felé.

Már már hona' földét tapodá, 's por felleg közt utól éri a' vad tatár. Összeapsznak, lóháton és gyalog is küzdenek. Gyengül a' székely, 's csak nem szédeleg. „Édes nőm! emelj kezet mellettem“ kiált, de mozdulatlan áll a' hívtelen, 's maros nevű kutyája ugrott a' tatárra, 's egy erős dőfés után így lett áldozatja a' lovag' bosszúdühének. „Hah undok asszonyi szörnyeteg! hát ez az esküvel erősített hívség?“ így dörgött nőjéhez, 's egy halálos csapásra élet nélkül rogyott le a' hívtelen. — Itt elhalgata Klári. Józsi azon észrevételt terjeszté elő, hogy az említett lovag bűnéből később sok egyházakat építtetett. Helyeselém az elbeszélést, 's ismét megjutalmazám.

Felkeltünk az asztaltól. Fáradt testemnek nyugalmat, 's éjeli pihenést a' pap-szobában ajánlának. — Ebbe kísérvén, értesítének ezen nevezetről is; a' helység t. i. csak filialis vala, 's az isteni tiszteletre megjelenő pap a' nekem rendelt szobába szokott beszállani, innét ragadt reá a' pap szoba neve.

Most mindnyájan, távozni akarának. Kikérém még egy kevéssé jelenlétüket. A' kis Klári egy történet' elbeszélésével mulattata; én egy legközelebbi esetet mondandok. Reménylem ébresztő, 's álmod elűző leend:

Egy hív anyát több magzatokkal áldott meg az Isten — Tudjuk beh forgandó az emberi sors! ez a' legkissebbik gyermeket messze földre veté el. A' távolság édes anyja iránti szeretetét meg nem hűtheté. Tizenkét év múlva tehát anyjának 's testvérinek láto-

gatásukra egy őszi este megérkezett. Majd nem mind együtt, és kívánt egészségben találta. Buzgó szeretettel, de csak úgy mint útas, fogadtatott; mert öltözete, és gyermekségéből kinövése miatt reá nem esmérének. — Képzelik-e hogy jelenté ki magát? úgy, mint én most, nézzenek jegyemre — én vagyok.“ Többet nem szólhattam. — „F i a m-Ö c s é n k-B á t s i n k.!!!“ szavak közt sieté átkarolni a' megismérő házkör.

Székelysfi.

Bóka Anna álmjáró Sz. Fejérváron.

Székes Fejérvárott most egy holdkóros leány vonja magára a' közfigyelmet, kiről Fejérvármegye' rendes fő orvosa Stáhly György úr az „Ofner Pesther Zeitung“ hoz mellékelt tudósításában körülményesen értesít bennünket. Az álmjáró személy' neve B ó k a A n n a, Bodajki születés, 16 esztendő, testében lelkében egyenlően kifejeletlen, keveset jelentő ábrázatú, kis termetű leány, 's a' mennyire visszaemlékezik, mindég egészséges. Mint szolgáló Székes Fejérvárott lévén szolgálatban, csakhamar elhíresedett, miután az éjjeli őrtől egy holdvilágos éjszakán azon ház' nádas fedelén, mellyben szolgál, járkálni 's különféle nevetséges mozdulatokat tenni láttatott. Ezen éjjeli mászkálása felől megkérdeztetvén, róla semmit nem tudott mondani, mivel azt nem eszmélve cselekvé. Julius hónapban szemmel tartatott, de szorosabban Augustusban vétetett vizsgálat alá, nevezetesen Augustus 6—7diki közti éjjel, a' tudósító, és S a y Fejérvári orvos uraktól, sok újságkivánók jelenlétében. A' leány a' ház' pitvarában szokott hálai, 's miután a' hónap' első napjaiban nappali munkája mellett (gyanítatólag magától készített) dalokat dalolgatott a' holdról, első járkálását Augustus 5dikére viradó éjjel vitte véghez; de ekkor őt, az oda későn hívatott tudósító nem eléggé vizsgálható. Másnap 5dikén estve roppant nép sereglett a' ház körül, 's miután Bóka Anna lefeküdt, bebocsátattak az udvarra többen, az orvosokkal együtt,

's az ekkor történeteket Stahly úr így adja-elő: „Mi a' leányt nyughatatlanul alva találók, arczán rángatózó mozgás látszott, 's gyakorta nyögött. Éjfélig híjában lestük, 's a' holdsugári ágyához nem is juthattak. A' házi lakók azt állíták, hogy a' leány észrevette az öszvecsoportozott népet, 's azért le sem akart feküdni, ámbár máskor holdvilágon, akár mint igyekszik is álmán erő t venni, valami búbajos elenálhatatlan álomtól elnyomatik. Az elmaradt holdjárás' okát hihetőleg ott kell keresnünk, hogy ez éjszakán a' hold éppen nem tűnt-fel világosan, 's a' leány is történetből úgy feküdt, hogy feje csaknem mindég árnyékban volt. E' megcsalatkozásunkat a' következő estve eléggé kipótolá. Augustus 6dikán a' hold korán 's tellyes fényében vala látható a' láthatár felett. A' leány esti 9 óra előtt legnyugodék, 's mi csakhamar hálóhelyéhez lépénk. Mintegy fél óráig aludt ő, nem szembetűnőleg nyugtalanul, arczal a' ragyogó hold felé fordulva, melly 2 nap mulva vala megtelendő; 9 óra után 15 perczel felkölt ágyáról, 's mélyen aludva jó 4—5 perczig maradt ülve, fejével olly nagyokat bókolt, hogy azt többször 's igen hallhatólag a' falhoz ütötte, a' nélkül hogy az által álmában megháborítatott, vagy valami fájdalomjelt adott volna. Most öltözködni kezdett; alsószoknyáját 's nyakkendőjét éppen olly mozdulatokkal, mintha ébren lett volna, 's igen csínosan felölté, majd feje bekötésére került a' sor, fésűjére vala szükség, 's a' legnagyobb bizonyossággal nyúlt hátra, felvette az ott heverő fésűt, rendbeszedte azzal haját, fejét nappali szokása szerint beköté, 's most rövid ideig ülve maradt. Ágyáról lassan felemelkedett, egy lépést előre tántorgott, hátával a' házfalhoz, 's teste elejével a' hold felé fordult. Különben is hosszúkás ábrázatja még nyultabbnak látszék és halottsáppadtnak, ajkai ólomszínűek, szemei szorosan behunyva, szája félig tátva. A' falnak támaszkodva fejével 's testével annyira bókoltatott, hogy minden pillanatban öszverogyását vár.

tuk, 's hátra felé hajolva, többször igen keményen a' falhoz ütődött. Mintegy négy perczig lehet ezen helyhezetben, 's akkor ő, ki úgy látszott alig állhat, olly villám sebességgel repült az ágytól hátrafelé 32 lépésnyi hosszaságú udvaron keresztül, hogy alig nézheténk utáttna, 's veheténk észre, mint ért a' 9 láb magosságú sertésólhoz, mint fogta-meg két kezével a' keresztbentett gerendát, mint tette egyik lábát az előfalra, 's ugrott-fel egy pillantatban az ól' nádas fedelére, hol öszve rogyott. — (*Vége következik.*)

Charaktervonás Mortier marsalról.

A' boroszlói újság következőt ír a' Julius 28kán Lajos Filep oldala mellett meglövetett Mortier marsalról: „1807diki Julius 31dikén váltá-fel Mortier marsal a' Dresdába Napoleonhoz hívatott Hieronymus herceget a' 9dik francia hadisereg' vezérlésében, melly Siléziában feküdt. A' mennyire csak rajta állott, könnyíté Mortier azon sullyos terhet, melly nyomá az ellenség megszálta Siléziát. A' marsalhoz nem csak könnyen járulhata akárki, hanem attól szívesen és barátságosan fogadtaték minden panaszolkodó és segedelemért folyamodó. Ígyekezett ő a' művészeket 's tudósokat magánál öszvegyűjteni, 's udvarisága és szívessége által elhárítani azon idegenkedést, mellyel viseltettek a' francia önkény' illy hatalmas eszköze iránt. Annyira tetszett őneki, a' Boroszlóban töle alkotott tarsasági kör, hogy a' legkedvetlenebb évszakban, Martius' elején, feleségét és négy gyermekét, kik közül a' legkissebb alig vala két esztendő, Parisból Boroszlóba hozatá, és a' nálunk nem igen jó erkölcsöt mutatott földijeivel ellenkezőleg, nekünk is példát mutatá a' házi erényekben; úgy hogy a' Francziák' legtüzesebb ellenségeit is tiszteletre gerjeszté. 14 hónapig lakott Mortier Boroszlóban. Karakterét eléggé festi e' szép vonat. A' mostanában megholt Bach tanácsost és professzort, ki házibaráti közé tartozott, 's őt, egy töle adott nagy vadászat alkalmával, egy vadá-

szatot ábrázoló képpel különösen meglepé 's örvendezteté, több más tanítókkal együtt megkérte, hogy fiait a' rajzolásra tanítsa; de, Bach a' marsaltól semmi fizetést nem akart elfogadni. Midőn egy házi ünnep alkalmával a' marsal több ajándékokkal együtt Parisból egy ládácskában igen csinos dragéés-kat (czúkorszemeket) kapott, 's Bach azokat nem győzte dicsérni, megígéré a' marsal, hogy még sokkal csinosabban 's nagyobb mester-séggel készülteket hozatand nékie Parisból. Az ígéretről már régen el is feledkeztek, midőn 1808diki Septemberben Mortier a' 9dik haditest kormányától Spanyolországba rendeletetett. Elútazása sietve történt. Egy reggel csengetnek Bach' szállásán, 's Mortier hadisegédjével belép Bach' műhelyébe, tőle búcsútveendő. Nem mesterkéltszívességgel ölelé-meg a' trevisoi herczeg a' megilletődött művészt, és hirtelen 's érzékenyen eltávozott. De alig hagyá-el a' házat, a' mint egy hadisegéde visszajött, 's egy ládácskát adott-által Bachnak, a' régen ígért parisi czúkros szemecskékkal rakottat, mellyet a' herczeg búcsúzásakor elfelejtett általadni. Egy két nap mulva, midőn Bach a' dragékat meg nézte 's néhány közülök a' földre hullott, a' szét-hullottakból több darab arany esett-ki. További vizsgálásból kitetszett, hogy a' Dragékban 100 darab arany vala a' művésznek ajándékozva.

Rejtett szó.

11 betű.

- Ezt szomorún szenvedte Ovid a' Gétai földön.
1. 2. 3. 4. A' sumnákát ez által adom jól többnyire össze.
 4. 3. 2. A' cserepes cserepét teszi jobba' s kellemetesebbé.
 7. 8. 9. 10. 11. Ugy arat, a' ki miképpen ősszel, 's tette tavasszal.
 15. 10. 7. 8. Lát eleget kiki nyári időbe mezőn aratóknál.
 7. 10. 9. 8. 5. Tűzbe, gyehennatavába esik kiki ezt követendő.
 5. 10. 2. E' nélkül soha erdön senki se vág le fa-ágot.
 1. 3. 11. Hasznos fű vagyok én minden szőlő kötözőknél.
 7. 3. 2. Földbe vetett magokat verebektől meztől meg emezzel.
 5. 10. 11. A' dísznő öletésbe legelsőben veszi hasznát.
 7. 3. 4. Száraz 's vízi malomba ki kell ezt adni ha őrlünk.
 10. 5. Mind építeni, de rontani is hasznát veszik ennek.
 1. 2. 10. 5. A' fáradt tagaink nyugovó helye, 's eszköze éppen.
 10. 1. 2. Többször ez által az ellenséget győzni lehet-meg.
 2. 1. 3. 5. Búzáét hordnak az én kebelembe malomba megőrlni.
 7. 6. 9. 10. 2. Méltán rá lehet e' nevet adni ki harcza se retteg.

Száki Imre.

Jegyzet: A' 22dik számbeli Rejtett szó. Kecské.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A Hazai's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

24. szám.

September 19dikén.

Bóka Anna álomjáró Sz. Fejérváron.

(Vége.)

Mint a' földhöz sújtott Antaeus a' földtől, úgy látszék ő a' hold' sugáritól új erőt nyerni, felállta, néhányszor nagyokat bókolt, 's rémes sétálását tovább folytatta. Az alsó végénél 6 lábbal magosabb házfedélhez közelgete, azt néhányszor, mintegy vizsgálva, megtapogatá, majd két kezével a' fedél' egy léczéhez kapaszkodék, a' fedélre fellépe, 's kezei segítsége nélkül, sebesen felszaladt a' földtől 20 láb magosságra lévő házfedél' tetejéig, 's a' nélkül hogy megállott volna, a' 20 lábnyi távolságra eső kémény felé ment, hol ismét lerogyott. Kevés percz mulva felállott, és gyors lépésekkel a' fedél' első végéig ment, mindegyik kéménynél újra lebukva; így ért-el az előépület másik, négy lábbal magosabb fedeléhez, fellépett reá egy kis pihenés után, épen úgy mint az elsőre, de most minden nézőket megrémítő legnagyobb sebességgel futott egészen a' házfal' legszélső tetejéig az utcza felé, hol legsebesebb futása közben megfoghatatlanul hirtelen megállt, kezeivel egy ott lévő nádkéve felé nyult, ott leült, 's alva olly nagyokat bókolt, hogy teste több ízben az utczára borzasztólag kihajlott. Ekkor mintegy 20 percz mulva felkelt, 's elkezdé a' hold felé visszamenetelét lassan és sokszorozott pantomímmal. Minekutánna ugyanis mintegy óranegyedig a' házfal' ormán aludt, bátor léptekkel visszament a' háztetőre a' legközelebbi kéményig; háttal ennek támaszkodott; 's már itt világosan észre leheté venni valódi, holdhoz vonzását:

egyenest a' holdhoz fordulva több ízben felé nyújtó-
 zék, vágyakozó arcza inte néki, 's mint Ixion a'
 felhőt, úgy látszék néha a' testetlen holdsugárokat
 hevesen magához szorítani, mintegy méreggel lát-
 szott néhányszor valamit magától eltaszítani, sőt gyak-
 ran kiszakasztott náddal vagy a' kéményről lekapart
 vakolattal a' hold felé, 's maga körül ide 's tova ha-
 jigált. Lassu rendes lépését közben közben sebes fu-
 tás váltá-fel, 's mind a' kettőt több ízben hirtelen
 elesés szakasztá félbe, midőn teste, mint a' tövises
 disznóé, összevegombojodott, vagy pedig hátán elnyul-
 va hevert, gyakran hangosan hortyogott. A' mago-
 sabb házfedél' végéhez érven, leült, és gyorsan, ke-
 zeit lábait használva, lecsúszott, 's minden lefelé csú-
 szó mozdulatakor feltűródzott ruháit csinosan lehü-
 zogatá. Most a' magosabb fedélről az alacsonyabbra
 kelle általmennie; a' magosabb fedél' szélénél ülve ma-
 rada, vizsgálgatva, 's lábát többször mozgatva; majd
 hirtelen a' másik épület' fedelére ugrott, itt is, mint
 szokta, kevés ideig lerogyván. Láttatja-e véle felma-
 gasztalt belső érzék a' mélységet, avagy tehetségében
 áll-e — mint ez itt ott a' vakoknál tapasztaltatott —
 a' levegő rétegek' nyomásából észrevenni a' távolsá-
 got? — Elég az hozzá, hogy még nem ugrott olyan
 helyen, hol a' magosság miatt veszedelemben forgott
 volna. Az alacsonyabb fedelen éppen úgy ment vég-
 hez sétálása mint a' magosabbon, éppen úgy lecsú-
 szott, éppen úgy ugrott-le a' már említett 6 lábbal
 alacsonyabb sertésól' fedelére. Itt sokáig pihent, majd
 felállott, és a' ragyogó holdnak több ízben olly kel-
 lemes mozdulatokkal intett, millyenekre ébren lété-
 ben a' világ' minden tánczmesterei nem taníthatták
 volna, 's mellyek vélünk még inaestheticus állaspont-
 ját is elfelejtették. A' fedél' szélén leült, ott úgy bó-
 kolt, hogy minden pillanatban lebukásától féltünk,
 's akkor leugrott egy szalmazsákra, mellyet elébe a'
 szokását már ismerő házbeliek terítettek. Sokáig pi-
 hent itt az árnyékban, többször próbált felállani, de

híjában, egy darabig térdelt 's mintegy imádkozva keresztben tette kezeit, egy pár lépést előre tántorgott, így a' holdvilágra ért, és ismét szélvész sebességgel ért a' szomszéd ház palánkjához, a' két felől rakásba tett tűzifák közt, innen egy faszín' 9 láb magosságú fedelére, 's onnan késedelem nélkül a' ház' 4 lábbal magosabb nádfedelére. Csaknem egészen hasonló módon ment itt az utcza felé, darab ideig a' tetőfal' nádcsomóján alutt, akkor visszafelé ment, midőn néhányszor el-elbukott és igen hallhatólag hortyogott, majd a' menés közben szökdécselt, 's egy versetlen dalt dúdolt. Lefelé úgy jött, mint már említék, csak hogy a' faszínről az 5 lábnyi távolságra eső kis istállóra ugrott nagy bátorsággal; azon sokáig üldögele, és könnyedén ugorva végre leereszkedék a' földre, ott meglehetősen soká és igen mélyen aludt. — Paroxysmusának ez előtt mindég vége lett ezen bolyongása után, 's vissza szokott utánna menni ágyára; de ma nem úgy történt, mivel csakhamar öszveszedvén erejét ismét felkölt, de sokkal lassabban ment a' lezelsőben említett sertésól felé, felhágott arra 's onnan a' házfedélre, észrevehetőleg kevesebb erővel, de éppen úgy, mint fentebb mondánk, a' tetőn szintén úgy aludt egy darabig, 's vissza is minden szembetűnő különbség nélkül jött; csak hogy a' sertésóltra leugorván, ennek fedelén álva majd ülve egy óranegyednél tovább maradt, 's itt a' selenogamus mozdulatokat nagyobb mértékben 's különfélekep ismételé. Az álmukból felvert sertések' rőfögése éppen nem háborítá őt meg, ámbár már egyszer ezelőtt (szerencsére alacsonyabb fedelen bolyongtában) a' mint gazdasszonya nevéen szólította, egyszerre alábukott. Végre a' már többször említett istálló fedélről fél ugorva lebocsátkozott, 's ismét 5 perczig maradt az oda terített szalmazsákon; azután felállt, 's röpült mintegy, ágya felé, hol mint villámtól sújtott öszverogyott, 3—4 perczig pihent, akkor a' legnagyobb renddel levetkezett, 's lefeküdt. Másnap reggel bágyadt volt ugyan, de az

egész történetből semmit sem tudott, és (a' mi elég különös) fején az ütődésnek semmi nyoma nem vala, és semmi tagja' fájdmáról nem panaszkodék.“

Több jótévk adakoztak már e' szánakozásra méltó leány' számára, 's tek. Fejérvármegye fogja őt ápolása alá venni, 's gyógyítani; Stahly György úr pedig megígéré, hogy róla a' Közönséget ezután is tudósítandja.

Ez előtt egy századdal Tubingában magyar deákoktól írt 's nyomtatott magyar versek.

Minap a' Pozsonyi Aehrenleseben (Nr. 56) azt állítottam, hogy a' magyar deákok már egy század előtt Tubingában magyar verseket írtak 's nyomtatattak. *) Némellyek azon kételkedtek. Most tehát néhány 1717dik eszt.ben Tubingában írt 's nyomtatott magyar verseket itten közleni bátorkodom.

Tudós Matolai János Hazánkfiának ezen theologiai latin értekezésében „Placida defensio, quam in materia ardua Constitutionis Clementis XI. contra Dn. Patrem Michel, Canonicum Ingolstadensem, divina adnuente gratia in Celeb. ad Nicrum Eberhardina, consentiente Sacro Theologorum Ordine, Prae-

*) Állításom szóról szóra ez: „Vor mehreren Jahren stand im Tudományos Gyűjtemény die Behauptung: die ungrischen Studenten vergessen in Deutschland das Magyarische und kehren als perfecte Deutsche ins Vaterland zurück. Diess ist durchaus falsch. So wie schon vor 100 Jahren auf der Tübinger Universitaet die ungrischen Studiosi Theologiae magyarisch predigten und magyarische Verse dichteten und drucken liessen, wovon ich mehrere besitze, die in Tübingen von 1720 bis 1724 gedruckt sind, so sprechen noch jetzt magyarische Studenten auf den deutschen Academien untereinander magyarisch, und nicht wenig in Ungern geborne Deutsche und Slowaken haben in Jena und Göttingen magyarisch gelernt.“

side Joanne Wolfgango Jaegero etc. ad diem XIII. Julii A. O. R. MDCCXVII. loco horisque suetis publicae eruditorum disquisitioni exponit Auctor Joannes Matolai V. S. Ung. et in Sereniss. Duc. Stip. S. Theol. Stud. (Tubingae, typis Hiobi Franckii, 32 lap 4ed réiben) ezen két alkalmi versezetet találom, az értekezés' végén:

1.

Valamint a' kedves nyár sok szép gyümölcsével,
 És egyéb efféle gyönyörűségével
 Az embernek szívét mostan vidámíttya,
 És az vígasságra aztat fölindíttya:
 Így szintén Magad-is tudós írásoddal
 Örvendeztetsz minket disputatióddal,
 Néked azért szívből, Barátom tapsolok,
 Néked a' nagy Urtul minden jót kívánok,
 Hogy kedves hazánknek nagy hasznot szerezhes,
 És az igaz útra sokakat vezér'lhess.

Szerelmes Barátságához, és földijéhez való álhatatos szeretetéből, nagy örömmel ír

Samuel R u m y Güzino-Hung. A' Sz. Írásban foglalatoss az Tub. Hercz. Stip. *)

2.

Nincsen nyugalma az Magyar Nemzetnek,
 Nem henyél szablája, nem szánja az testnek
 Épségét, de hartzol, mégyen ellenségnek,
 Nem ad nyugalmat az pogány Töröknek.
 Rajta mégyen, s- gazdag Országát pusztíttya,
 Tűzzel s- éles vassal mindenestől ronttya,
 Vezérnek s- Szultánnak fejét haborgattya,
 Hogy édes hazáját kezébe ne adgya:
 Vitézlő barátom, a' Te természeted
 Ki tetzik ám innénd Te vitéz Nemzeted,
 S- Te tanulásidban szép minémőséged,

*) Romy Sámuel, Kőszegen született, magyar és német 's végtére Lőcsén (Szepességben) német prédikátor, nagy atyám volt.

Mivel nem nyugodhatz hartzra vagy on kedved.
 Annak pedig lehet ékes tudománya ,
 A' kinek írásban forog buzogánya ,
 Maga fáradságát , s - munkáját nem szánja ,
 Mellyre Isten erőt adgyon , azt kívánja
 Azt itt való Nemes Magyarságnak Sereg-Hajtója.

Ignati György, szepesi Magyarnek akadémiai értekezésében „De fidelibus Confessoribus juxta Rom. X. 10, quam Jehovah juvante, Praeside Summe Reverendo, Amplissimo atque Dignissimo Domino Jo. Christoph. Pfaffio etc. Eruditorum judicio et examini sistet auctor et respondens Georgius Ignati, Scepusiensis Hungarus (Tubingae 1717. 24 lap, 4.) a' végén ezen magyar versezet találtaik :

Mivel a' Kristusnak megszabadult nyája
 Örül 's vigadozik Isten igéjében,
 Hogy kétszáz esztendő, mint Noë bárkája
 A' sok szél vizek közt töltött ő hűtében :
 Te is azért méltán Sion seregével
 Örülsz , 's vígadozol a' Te meg *) Váltódban ,
 Kinek szent személyét drága igéjével
 Te megvallod nyilván, tudós írásodban,
 Mellynek bű jutalmat az kedves hazánkban
 Idejekor vegyed , 's a' Te hű társoddal
 Ottan vigadbassál, mennyei házunkban
 Kívánnad Istentől a' Te barátoddal.

Tisztelendő földijéhez való buzgó szeretetét illyetint örvendező pennával akarta megmutatnyi Sam. Rummy, Günzino. Ung. a' Sz. Írásban foglalatos a' Tub. Hercz. Stip.

Báró Kalis Keresztély 1717ben az említett Matolai Jánosnak az akadémiai disputatio alkalmával ezen verseket írta :

Hogy ma olly eszessen forog a' Te karod ,
 Megmutatod nyilván melly légyen határod ,

*) Így „Meg“- helyett.

Te tanulásidban minémő az árod,
 Azon igen örül a' Te jóakaród
 Kalisius Krisztián de Kális,
 Szabad-Ur és Zászló-Tartó.

De 1717ben a' magyarországi Tótok, Németek 's Oláhok tótul, németül 's olá hul énekeltek
 Tubingában, p. o. Ignáti György tótul:

Neni na tom Swete nad to,
 Anj Strjbro arj Zlato,
 Yako Kdjž más uménj,
 Ktere gest z Pisma Božjho;
 A K Spasenj učj toho,
 W Kterem ma prebiwanj 'sat.

Pozut Fortaite de Kásze pedig olá hul:

Tures si Hán-Tátátul mult 'nevoje fáicse,
 Moi Ungur, akásze zie, dáre ketse
 Si Tu ai Ku szabje akum lucre majre?
 Enszelets Tu bine szabje skoale nájre,
 Kájre Ssetz tái Kapul,
 Pásze Ku Norokul!

Közlő Romy Károly.

Virág Benedek' emléke.

Ferenczy' ezen új műve a' nemzeti muzeumban a' régiségi-ritkaságok' teremének déli falát ékesíti, 's mint több hírlapokban olvastatott, Sept. 14kén fedeztetett-le, Guzmics Izidor bakonybéli apát úrnak a' jeles költőt dicsőítő beszéde közben. Készült az fejér márványból, félig kiálló (basrelief) munkával, magossága 8 lábnyi, szélessége 4. Pannonia' geniusa koszorúzza Virágnak oszlopra helyezett mellképét; az oszlopon e' felírás: Virágnak. Tisztelői. Született. MDCCLI. Meghalt 1830. — Balról egy lanttal fedett lapon láthatók virág munkáinak e' czímei: Magyar Századok — Poetai Munkái. Alol a' rakáson fekvő könyveken régi görög 's deák írók' nevei olvashatók.

K ü l ö n f é l e.

Francziaországban van 84,400 selyem szövőszék, melyek esztendőnkint 211,550,000 frank árú szövetet készítenek; minthogy a' feldolgozott selyem ára 139,623,330 frank, 's a' munka 71,926,670 frankba kerül. Lyonban van 40,000 selyemszövőszék 's minden szék foglalatосkodtat két embert. Az egész selyemszövés, azon embereken kívül, kik az eperfák' és selyembogarak' tenyésztésével, 's a' selyem fonnásával foglalatосok, 320,000 személynek ad munkát.

A' minap Londonban egy 19 esztendős leány törvényszék elébe állítatott, megfeddetett, 's vétke ismételésétől eltiltatott, melly abban állott — hogy atya' sírjánál fenn hangon zokogott, a' mi phlegmaticus szomszédi' nyugodalmát megháborítá.

M e g j ö b b í t á s.

A' Hasznos Multságok' 14dik számában, a' Paraguay Roux név alatt isméretes fogfájási szer' receptjében inulta helyett *) olvasni kell: Inula (magyarúl Sertetsék, németül Alant), Spilantus helyett Spilanthus (*σπιλανθος*). — Radix saponariae officinalis Linn. (*Lychnis officinalis* Scopoli; *Bootia vulgaris* Veckeri) az isméretes tajtékzó szappanfű vagy lábmóó-fű (németül Seifenkraut).

Dr. Rummy.

*) Ez csak néhány példányokban van így, a' szerk.

Rejtettyszók.

1.

Jó italt három tagaimba lelhetsz,
Négy középsőmben csemegét nem ételt.
Nagy paszulyként foly-fel egészem ott hol
Van mire folyni.

2.

A' feje farkával vizenyős hely. Hárma előlről
Tánczra mutat, szeretik dámák, gavarok. Derekában
Földi hatalmasnak 's gazdagnak van neve rejtve.
Téli napokba lehet borkorcsolya nálad egésze.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 23dik számbeli Rejtettyszó. Számkivetés.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

25. szám.

September 23dikán.

R á g a l o m.

Tündér szépeimet védem, vérző nyilak ellen;
Rágalom! ellened, ah! nincs falam, oltalom itt.
Csernyánszky.

Útazás Galaczból Sulináig, a' Duna' főtor- kolatjáig.

Galaczból igen kedvező széllel indulánk-el egy „Kirlasz“ nevű mintegy 50 tonnás fedeles duna-hajón, galaczi ausztriai consul *Atanaskovich* úr' társaságában, 's már $1\frac{1}{4}$ óra mulva elérénk *Reny* bessarabiai mezővároshoz, hol *Pruth* folyó a' *Duna*-ba ömlik. Itt láttuk az első orosz partiőrt. *Reny* alól hajónk a' sebes folyam 's a' szél hirtelen megfordulta miatt, parthoz verődött. Abban a' pillanatban ott termettek a' legközelebbi cordon-tanyáról kozák strázsák, dzsidákkal 's más fegyverekkel, hogy kiszállításunkat akadályozzák. Az oroszok pestist gátló szabályaik t. i. sem a' parthoz közelméletelt, sem azok hosszában a' hajó vontatást meg nem engedik, még csak felvigyázás alatt sem. — Más nap délelőtt 10 óra-kor *Tulcsán* al kötöttünk-ki. Mihelyt az a' jan (török tisztviselő) tudósítatott a' cs. k. consul' megérkez-
téről, egy csinos kocsiban a' rakpiaczhoz jött, és so-
káig beszélgete a' consul úrral. Később meg nézénk a' hajdani *Tulcsa* vár' romjait, mellyet az adrinápo-
lyi békekötés következtében le kellett rontani, 's nem
szabad többé felépíteni. *Tulcsa* tehát most erősség
nélküli mezőváros, mintegy 400 házzal. Fekvése igen
kies és egészséges; látánk itt néhány hajókat, mel-

Második Felelő.

lyek építési és tűzi fákkal rakodtak, ez utóbbiakkal leginkább Odessa számára. Tulcsán feljúl alig egy órányira a' Duna két ágra oszlik, mellyek közül a' bal kéz felől lévő Ismail mellett hempelyg a' fekete tenger felé, 's képzi, a' Kilia név alatt ismeretes torkolatot. A' jobb kéz felőli ág Tulcsán alól 1½ órányira ismét két ágra szakad, mellyek közül a' bal és így a' középső, Sulina felé, a' jobb kéz felől lévő vagy is legszélső Szent-György felé folyik a' fekete tengerbe, 's úgy alkotja ismét e' más két főtorkolatot. Ezen második elágazási pontnál ismét egy orosz partiőrt találunk, ki megszólíta bernünket, 's útunk' irányáról és hajónk' terhéről kérdezősködék. Minekutánna a' szüntelen kedvező szelet használva hajózásunkat egész éjjel folytattuk, 's még a' két két órányi távolságra állított orosz partőröktől hasonlóképp megszóllítottunk, reggeli 9 órakor Sulinához érkezünk. Tudva van, hogy az adrinápolyi békekötés értelmé szerint, a' Sulina és Sz. György közti határt neutralisnak kell tartani, 's az elsőbb torkolattól két órányira, semmiféle gyarmatnak nem lehet letelepednie. Sulinánál tehát, a' partórnek (egy őrnagynak az orosz dunahajósseregből) fából és sövényből épített 's náddal fedett igen nyomorult hajlékán kívül, csak néhány bódékat találtunk, mellyekben a' 60 főből álló matróz osztály tanyázott. — A' tájék mocsáros, 's ki van téve áradásoknak, és a' szem nem lát egyebet homoknál, nádnál 's a' tengernél. A' consul úr társaságában több óráig lovagoltam a' fekete tenger' partján, Sz. György torkolat irányában, 's a' tájéket szinte olly pusztának találtuk, csak imitt amott láttunk halász kunyhókat. Saporogi Kozákok az utolsó orosz-török háború óta nem lakják azon szigetet.

Miután a' más két Dunatorkolat Kilia és Sz. György, az esztendőről esztendőre növekedő homoktorlás miatt, nagyobb hajóknak járhatatlanokká lettek, Sulina azon egyetlenegy torkolat, mellyen által 300 tonnás tengeri hajók is járhatnak, és

Galacz- 's Ibrailig felevezhetnek. De mivel 1829-
dik esztendő, vagyis az orosz elfoglalás óta semmi
kiválás 's tisztítás nem történik; 's a' homoktorlás
esztendőnkint növekszik, a' víz' mélysége pedig fogy :
illy körülmények közt ugyanazon sorsra jut Sulina
is, mellyre jutott a' más két torkolat. Már is nagy
veszedelmekkel 's akadályokkal kell a' hajóknak ki-
's bevezésüknél küzködniük. Sokaknak le kell olyan-
kor terheiket rakniok, 's nem lévén semmi szüksé-
ges intézetek, idővesztés és önkény szabta sullyos
költségek származnak ebből. Ez olyan tárgy, melly
a' legkomolyabb figyelmet érdemli, és akármelly te-
kintetben sem lehet hideg vérrel szemlélni, hogy a'
Dunának, e' fontos és fejedelmi folyónak torkolatjai,
illy napról napra romlottabb állapotban hagyatnak.
Legsajnosabban érzi ezt, a' két fejedelemségnek (Mold-
va 's Oláhországnak) a' fekete tenger melléki orosz
kikötőkkel erősen vetélkedő kiviteli kereskedése.

Május 17dikén korán reggel, mint előre megha-
tározott napon, érkezett Odessából gróf Woron-
zoff új-oroszország' főkormányzója „Nagy Péter“
nevű gőzhajón, 's kiszállása után beszélgete a' cs. k.
ausztriai consullal. Ő Exc.ja, a' consul úr iránt azon
nagy szívességgel viseltetett, hogy megengedné Kir-
lasz nevű hajónkat „Nagy Péter“ vontató köteléhez
csatolni; 's így hagyánk-el 10 órakor Sulinát. Ez a'
gőzös egy 100 ló erejű pompás hajó. Ámbár ellenke-
ző széllel és felfelé úszott, 's a' nehéz Kirlaszt maga
után vontatta, mégis egy óra alatt 8 mérföldet ha-
ladt. Naplemente előtt már Tulcsánál valánk, hol a'
consul úr gróf Woronzofftól búcsút-vett, ki útját Is-
mail felé folytatá. 18kán Isakdsán voltunk, meg-
néztük az adrinápolyi békekötés' következtében ha-
sonlólag lerontott ottani vár' omladékit, 's miután a'
consul úr az ajannal beszélgetett, útunkat Galacz
felé folytattuk, hová 19dikén megérkeztünk.

A' Sassanida Dynastiáról.

A' Sassanida ⇒ Sass- ám — Idákról históriai le-

hozást tartván jelenleg, azt az egyet közlöm, hogy ez a' névszó Sassanida, még ekkorig előttünk rejtve és ismeretlen volt; nem is találkozott valaki, ki erről célirányos, és értelmes tudományt terjesztett volna előnkbe. A' német írók is csak sikertelen tapogatóztak e' jeles nevezetről, 's még eddig nem tudták, hogy a' Sassanida névszó rongálva légyen. Nem volt senki, ki eredetileg tudott volna felőle szólni; én is csak akkor akadtam mivoltára 's valódiságára, midőn az Achaemenidák' históriáját olvastam, egy Parisi doctor' munkájában ezen címalatt: „Achaemenidarum Imperium,“ mellyet Vaillant Parisban kiadott 1728dik évben. Eleget törtem az Achaemenida szónéven fejemet, 's észre vevém, hogy annak sem deákban, sem görögben semmi jelentése nincs, de van a' magyarban. Achaemenida magyarban nem más, hanem Sass-em-ön Ida, mert Ach magában Sass-em- vagy ám ön- Ida; Ida pedig nemzetségi nevezet volna, meg vagyon tehát Sassanida rongálva, az időnek rozsdája megvesztegette azt. Ezen szónevek egymással párhuzamosan úgy parallelizálnak, hogy egyik szónak a' másokban, feltalálni egész magyar értelmét. Hogy ezt talpra álítsam, e' következő ok bír arra, mivel mind két szó Sassanida és Achaemenida magyar, a' mi megmutatja, hogy Krisztus előtt 700 évvel a persa dynastia Achaemenida, magyar nevet viselt, és így nem csak ő, hanem királyi pálczája alatt lévő népek is, a' kitett évben magyarul beszéltek, a' Sass- és Ida név kezeskedvén erről. Én legfőbb erősségemet abban állítom, mit Aelianus Lib. 12. Cap. 21. felhozott, „Audio Achaemenidam Persam quoque, a quo nobilis persarum Prosapia descendit Aquillae alumnum fuisse“ ezen szavak feltalálva bizonyítják, hogy Achaemenida nem más, hanem = Sass-em-ám-ön Ida; mert ő volt a' ki a' historicus szerint a' sasstul felneveltetett, és erre az időre esik a' Sassanida nevezet, mellyből csak az tetszik-ki, hogy a' Sassanida — sass-ám-Ida; mert az Achae-

menida volt az első Sassanida, és az egész persa dynastia onnét, Achaemenidátul egész Darius Codomanusig, Sassanidának mondatott. Azért, ha Achaemenida bizonyosan = Sass-em-ön-Ida, úgy hasonlóul lészen Sassanida = sass-ám Ida. — Így mikor tudni akarom, hogy a' Nabuchodonosor szó micso-da idegen szó, azt találom, hogy ez magyar nevezet, és szórúl szóra ennyit teszen, hogy Nap-úgy-Hódön-az úr; ennek az apja Nabalassa, nevet visele, de ez is magyarra fordul ha azt mondom = Nap-ő-bál-az-Úr, azaz nap-bálvány az úr. Hogy egykor magyar néven bálnak hívták az Istent, onnét megtetszik, mert ő tőle neveztetik a' Bál-vány, melly szinte Istent jelent; ezen nevű személyek ha szinte a' Chaldeusok' királyai voltak is, népeik ugyan magyarul, de udvaraik kaldeusul beszéltek; mind a' ketten a' nap és hold istentül neveztettek; mert azon időben, mikor ezen fejedelmek éltek, a' nap és hold istent egész keleten imádták, ők is ezen istenség nevezetét viselték és istennek tarták magokat. Ennek következtetésében mondja a' romai író Ammianus Marcellinus „Ponti reges et Arsacidæ (ország-Ida) solitos se fratres solis et lunæ inscribere, imo syderum participes in epistolis se appellare, quod Arsaces Parthici imperii fundator placida morte defunctus, certatim summatus, et vulgi sententiis concinentibus astris, ritus sui consecratione permixtus fuerit omnium primus.“ Azután hozzá teszi Ammianus: „Unde ad id tempus reges ejusdem gentis prætumidi appellari se patiuntur Solis fratres et Lunæ.“ Coelius pedig ehhez Lib. Vto ezt mondja: „Parthos Persas, neque statuas, neque templa olim erexisse Diis, regem pro numine habuisse. Jovi tamen in montibus hostias immolabant Parthi, Soli, lunæ et telluri quoque rem divinam facientes.“ — Babylonban is Nagy Sándor alatt az egy Serapis (szer-nap-Isten) temploma volt, kiról Plutarchus ezeket írja: „Eodem die Python et Seleucus ad templum Serapis

missi, consulerunt Deum, an deportarent eo Alexandrum. Deus, ne eum moverent loco, respondit, 28 mensis Desyj (ez-ij-, a' mostani november, melynek a' jegye az az Ij) sub vesperam expiravit.“

De, nem csak a' felhozott Achaemenida Sass-ám-ön-Ida, magában minden körülményiben magyar szó, hanem a' tőle leágazott személyek is magyar nevet viseltek; miről itélni lehet, hogy a' hozzájuk tartozó népségek is magyarul beszéltek. De kik ágoztak-le a' Sass-Idáktúl? Ezt kelletik tanulni Herodotustúl, a' ki Lib. VII. in Polymnia ezeket mondja: „Artabazes rex Ponti (úrtag-nap-az) ab Achaemenidis originem duxit; eum enim Darii filium opinamur: Darius fuit Histaspis — (Hős-tag-pais) qui fuit Arsamis (úr-szín-ám is) qui fuit Arrianmis (uri-ám) qui fuit Zeispei (szép-e) qui Cyri (Korcs, a' zsidó originalisban corisch), qui fuit Cambysis (dombéz ez) qui fuit Achaemenidis (sass-em-ön) filius. De ha Darius (daru zsid. dara) sass ám Idátúl leágazott, tehát Hős-Darufia Artabazes (úrtag nap az) is a' Sass-Idáktúl, és ennek minden atyafiai, kik Pontus' királyai voltak, és ezek a' persa királyokkal együtt egész Darius Codomannusig (oda mán — mert oda lett Nagy Sándor által) a' Sass-Ida vérből egyenesen származtak.

De még az Ida familia név is több nevezetekben előfordul a' régi persa királyok neveiben, milyenek: Sassanida = Sass-ám-Ida; Argemida = Úr-Gém-Ida; Amida = Ám-Ida; Achaemenida = Sass-em-ön-Ida; Temenida = Tag-em-ön-Ida; Oxidates = Sass-Ida-tag-ez; Branchida = Bíránk-Ida; Arsacida = Ország-Ida; Tyridates = Tag-Úr-Ida; Mythridates = Nap Ida; Ida hegye Krétában; Druida = Daru Ida, a' régi Gallusoknál.

De ezeknél még többet is mondok, és Ctesiás és Herodotból ki szedem, és idehozom isméretül, azok neveit kik odalaslag az Achaemenidáktúl le ágaz-

tak; ha szinte el vannak is görögösítve, belőlök ki-látszik a' rejtett magyarság, magyar nevezetek, ha szinte a' két görög író egymástól különbözőkép-pen írják is azok' neveit, kik a' magust (a' fő papot a' Persák magosnak hívták; e' nem volt personalis név, hanem titulus, mint most méltóságos, nagy-ságos, ő is magos polczon lévén magosnak mon-datott) megölték, de a' magyar felfedezésben egyet jelentenek, — ide hozom tehát a' két írók nevezeteit, kik nagyon különböznek:

Ctesias szerint:

Herodotus szerint:

Onopha = Őnap fő a'.	Otanes = nap-tag-nemes.
Idernes = Ida-Úr-Nemes	Hydarnes = Hős-Ida-úr-nemes.
Norodobates Úrhod-naptag-ez	Megabyssus = Maga-boszús.
Mardonius = Ár-honi.	Gobria = Jó-bírja.
Barises = Fő-Úr is ez.	Asphatemes = Az fő-tag-imez.
Artaphernes = Úrtag fő úr nemes.	Intaphernes = Im-tag-főúr-nemes
Darius Hystaspis = Daru — Hőstag-pais; e' mindkettőnél egy.	

A' Darutúl származott Artabazes vagy Artabazanes, a' mi magyarban = úrtag-nap-az, — vagy úrtag-nap az a' nemes. (*Vége következik.*)

Gida József.

Asiai régiségek.

Parisból, August. 14dikén. A' bengalai asiai társaság a' parisinak ajándékozta ama budhista val-láskönyvek' tibeti gyűjteményét, melly Kahgur czímet visel. Ez egyetlenegy példány Európában 's áll 100 kötetből, mintegy 3 lábnyi hosszú és egy lábnyi széles hosszúkás folioban. Nyomtatva van barna papiroson, melly fahéj' belső rétegeiből készültnek látszik. Ugyanis a' Butani lama tartja magánál ezen munka' fára metszett stereotyp tábláit, és néha néha nyomtattat néhány példányt a' templomok' szá-mára; ezek közül egyet Hodgson angol helytartó vett-meg Kathmanduban, 's Calcuttába küldött, egy másikat Csoma de Kőrös hozott magával Tibetből. Így a' calcuttai asiai társaság két példánynak jutott

birtokába, 's egyet közülök, az angol társaságokat annyira kitűntető adakozásával, Parisba küldött. Ugyanazon időben vett az itteni asiai társaság tudósítást, hogy számára Ventura generál, a' manikialai híres baktriai emlékoszlopban talált minden régiségeket, elküldend. Úgyszinte itt vagynak most azon baktriai és indoscytha régiségek, mellyeket az isméretes erdélyországi utazó Honigberger Márton hasonló emlékekben talált Afghanistanban, Kabul és Dschellallabad közt. Állanak azok esztergálozott kőszelenczékéből, mellyekben ezüst, 's ezekben ismét arany szelenczék vagynak, drágakövekkel, gyöngyökkel és arany ékességekkel rakottak; ezüst csészékből, mellyekben csontdarabok 's hamu találtattak; és baktriai 's indoscytha királyok' arany, ezüst, és réz pénzeiből, részint görög, részint ismeretlen betűjű felírásokkal. E' gyűjtemény legérdekesebb darabja egy öszvegöngyölgetett 's kívül megaranyozott papyrus, melly, a' mint láthatni, be van írva, de a' mellyet birtokosa még mind eddig nem akart kigöngyölgetni. Mielta ezen kiásatások történtek, Court generál, egy Franczia, Runjet Singh' szolgálatjában, új felfedezéseket tett ezen emlékekben, nevezetesen Manikiala' romjai közt talált egy nagy felírást Pehlewi betűkkel, úgyszinte számos pénzeket, mellyeknek némelly része egész a' romai császárokig lejön. Ezen régiségek már számtalan véleményre szolgáltak okul Indiában és Európában, de mind addig, míg a' felírások el nem olvastatnak, semmi bizonyost felőlük nem állíthatni. Court azt is hirdetteté, hogy ő e' régiségeket a' parisi asiai társaságnak adándja, melly, reményleni lehet, minden azokhoz tartozó tárgyakat meg fog ismertetni.

Rejtett szó.

A' sors' játékinak hív példáját tégye

Öt betűmnek hajdan nevezetes négye.

Bár harminczből hat lett, 's tizenötből három,
Az egésznek azért erszényemet tárom.

Hazuga auditor.

Jegyzet: A' 24dik számbeli 1ső Rejtett szó. Borostyán — 2dik Táró.

M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

26. szám.

Szeptember 26dikán.

A' nemzetiőr 's a' juliusi pokolerőmű.

(Lenz Viktor közlé Parisból f. eszt. Augustus 4dikén.)

Egy szegény Dan' történetét fogom elbeszélni, ki a' nagy gyilkosság' napján, a' boulevard-du-temple golyóbisai közt, elesett. Ez csak egy, ama nagy szomorújáték' jelenetei közül, de bizonyosan legérzékenyíőbb, legmeghatóbb.

Benettet Eduárd egy vala azon szeretetre méltó szegény külföldiek közül, kiknek otthon sem attyok sem annyok, 's néhány esztendő előtt jöve Parisba, szorgalma 's munkája által élelmet szerzendő. Első esztendőt favágással tölté; másodikban annyit takaríta-meg, hogy fát vehetett, mellyet maga fel is vágott; 's harmadikban már ő ada munkát más favágóknak, 's vágott fával jövedelmes kereskedést kezdé űzni. Mindenek dicsérék becsületes magaviseletét, takarékoságát, ügyességét, 's mindenek örömmel mozdíták-elő szerencsáját. A' folyó év negyedik vala, mellyet Benettet illy módon gyarapodó boldogságban tölte. Ezt kettős üneppelel akará élete' legszebb esztendejévé tenni; ugyanis most ölté-fel először a' nemzetiőri formaruhát, 's most jegyze-el magának egy szép dan leányt, kit nőül hozata magának házából. Julius 28dikán jelen akart lenni az új fake-reskedő a' boulevardi vizsgálaton, medvecsákójával és sárga keztyűivel, először látni a' királyt, 's Augustus 3dikán kelle a' lakodalomnak tartatnia. Senki sem vala olly boldog, mint Benettet; mivel két formaruhája a' legszebb flandriai posztóból készült, 's fejér dísznadrágja úgy állt, mintha reája öntötték volna.

Második Fésztendő.

Ő volt a' 8dik ezred' gránátosai közt első, ki a' dob-szóra megjelent. Azonban írt neki kedvese, 's ez ket-tős választ nyert tőle. „Nem fogsz reám ismerni“ így íra a' többek közt, „kedves Luizám; mivel forma-ruhát hordok, és csákót. Már minden készüléket meg-tettem fogadásodra, 's egy igen csinos szállást bérlel-tem-ki. Őszvekelésünk utáni vasárnapon, az az Au-gustus 9dikén, elfogsz velem jönni, díszruhába öltö-zöttel, a' nemzetiőrök' vendégségébe Tivoliba, 's le-vegőhajót 's tűzijátékot látandsz, miket Daniában so-ha sem láttál. Már aláírtam magamat a' vendégségi névkönyvben.“

Boldogtalan ember! nem sejdíté, hogy egy, fák-tól rejtett ház' padlásszobájában egy borzasztó politico-fanaticus szörnyeteg romlást kohol, 's őt is egy go-lyóbis találándja, midőn örömmel telve „vive le roi“t kiáltánd a' nemzetiőrök közepette. A' mint az ezre-dek kiállottak, 's az ő helye a' jardin-turc' szomszéd-ságába Sachi asszony kis játékszínével áltaellenben esett, az előtte álló nemzetiőrnek délutáni vendéglést ígért, ha az véle helyet cserélne, 's néki azáltal al-kalmat szerezne a' királyhoz közel jutni. „Talán ke-zét nyujtándja Ő nekem“ mondá, „mint ezt olly gyak-ran szokta tenni, vagy különös nyájassággal fog en-gem köszönteni.“

Az óra eljött, porfelleg jelentette az udvari csoport' közeledtét, melly előtt Lajos Filep egy büszke pejen léptetett. Zúga a' sokaság, sok száj kiáltoza „éljen“t, imitt amott lovak nyerítének, itt ott nyöge egy szorított asszonyszemély, vagy sikolta egy nyomatott gyermek, 's nyivákola a' szűkölő kutya. Be-nettet' szíve dobogott, teli vak lelkesedéssel, teli hon-és fejedelem-szeretettel. Felhagyná áldozni magát ki-rályáért, a' nélkül hogy tudná miért. — Valóban ez is lón sorsa.

Midőn a' veszélytszóró ablak ropogott, azt gon-dolta a' derék fakereskedő, hogy ágyú dörög a' fá-kon keresztül. „Sire,“ ezt akará kiáltani, „Sire, sau-

vez-vous!“ de szavait csak gondolhatá, mivel őt a' pokolerőmű menykövei hirtelen szélyelzúzták. Húszan rogytak-le halva a' megijedt paripák elébe, más ötvenen sebesülve valának, vagy golyóbisoktól korholva. Benettet Eduard öt szomszédjával együtt vérében fetreng. —

„Le roi,“ ezt nyöge — — „oh, ma Louise!“ 'S a' halállal küszködők a' kertbe 's a' jardin turc' billardszobájába vitettek, hol minden rangkülönbség nélkül, marsal, ministeri előlülő, köznép 's gránátosok, egy ágyra helyeztettek. Tizenhárom közülök halva volt.

Benettet élt még néhány pillantatig; ámbár a' golyóbis fejét fúrta keresztül. Az orvosok 's biztosok egy levéltáskát találtak formaruhájában, mellyben egy levél volt dan nyelven, „Louise“ névvel aláírva. Az adresse megtudatá a' szerencsétlennek házigazdáját, 's parancsolat adaték, hogy elérkezendő mátkájának kémélve 's vigyázattal adassék hírül halála.

Louise most Parisban van 's azt véli, hogy vőlegénye utazik. A' holnapi temetés fogja előtte felfedezni a' borzasztó igazságot, midőn kedvese — sírba tetetik.

Míveltség a' Magyaránál.

Bizonyos ugyan, hogy valamint egyes személy, úgy egy nemzet is, akkor csinosít, akkor szépít maga körül bátran, midőn áldott békepálma lombjai virítnak tiszta egén — nem pedig, midőn dühödő fegyver éle dülja, tiporja polgári létét, földjét, és életét: mindazonáltal, a' Magyar vala az mindenkor, ki minden viharok, minden villongó dühödések közt, fel tudott emelkedni a' századok' setétjén, homályán.

Tekintsük azon időpontot, midőn bús fellegek tornyosultak vérrel váltott Hunniánk felett; vad Tatárok' dühös csordái boríták földünket — ekkor, ah ekkor városok', helységek' lángjai közt csökkent ugyan a' nemzeti erő; — Hazája' feldúlt földjén bújkált, ván-

dorlott ugyan a' Magyar, Hon és lak nélkül lón, — 's lakosok nélkül az ország sok helyen. És vajjon nem éledt-e fel csak hamar a' hamvaiban porló tudományok', mesterségek', kereskedés' lelke a' Magyarban? — Mohács' gyászos téren Fejedelmünk', annyi vitézeink' vérével látszott elfolyni minden, olly annyira, hogy az elestek' utolsó hörgése csak ezt nyögé árva földünknek: Véged, — áh véged, — Magyar! az ősi vad homály! De mit is várhattunk ennél egyebet, látván hogy a' béke — mellynek lehellete szokta leginkább érleltetni a' tudományok 's műveltségek' gyümölcseit, nem lebeg már felettünk? 's nemde a' nemzeti köz ipar, — a' nem csökkenő honszeretet csak hamar kilobbana a' Magyarban? — Versenyt futának ekkori dicsőültjeink a' vérben fulladt szép művészetek' új pályatérén, és ki vívták, hogy a' nemzeti jobblétnek ismét hasadjon hajnala! — Alig menekedének-meg a' gyilkoló vas életül — alig szabadulának-meg a' Hazát özönlő köz veszély árjától — 's im', Herculanium, vagy Pompéj-ként mintegy, ásattattak, újra létesítettek hamvainkból a' közhasznú intézetek, csoportozának a' magos vállalató férfiak, — lábra kelt a' kereskedés, — virágra ért a' tudomány 's a' t.

Ha tehát illy villongások, illy rém robajok sem valának képesek el fojtani a' Magyarban a' műveltségi erőt, — most, most midőn az áldott béke, 's csend olajágát annyi évek óta kivirítva földünkön, felettünk lebegtetni nemzetünk' védangyala; — ki lészen — ki hazájától megtagadná a' jelenleg emelkedő műveltség oltárán a' kíváncsi segéd fillért? Most ismét mondom: midőn annyi művelt magyar hősök köz és fáradhatatlan szorgalmú férfiak, — számos adakozású hálás unokák, már azon fokra emelék a' műveltségi erőt, mellyen soha sem volt. — Ennél fogvást vajmi kíváncsi volna, ha különben is már csinosodott földünkön, számosabb honfiak találtatnának, kik a' közhasznú műveket, u. m. a' hírlapokat,

a' könyvárosok raktáraiban fen álló számos könyveket megszereznék. Adná a' Magyarok' Istene! hogy egy szív 's lélek éltetne mindenkit, jelenkori csinosodás' további segéllésére! — Mit ér ez az élet, ha földi rendeltetésünk, egy ága nélkül, csak éj!!! —

Csernyánszky.

A' Sassanida Dynastiáról.

(Vége.)

Artabazest szülte Darius Histaspisnek a' felesége Amises (a' pénzes, a' gazdag, Gobria=Jóbírjának leánya), de mivel Xerxest, szinte Daru fiát, Atossa=Tagoss a', Cyrus leánya szülte; azért Histaspis Xerxesnek adá az országot successióul, és a' Bontói királyságot Artabazanesnek; a' testvérek ezen az osztályon megegyeztek, azért egymás közt semmi szemre hányás nem lőn, Artabazenes elfoglalta a' Bontói Királyságot, és ettől következnek 7 királyok a' Bontói királyságban

A' Bontói királyok' ivadéki a' természetes successio szerint, kik a' Sass-Idáktúl leágoztak:

Iső Artabazes vagy Artabazanes = úrtag-nap az, vagy úrtag nap az, a' nemes. 2dik névtelen. 3d. Rhodobazes = úrhod-nap a' tag ez. 4dik Mithridates = Nap Ida tag ez. 5dik Ariobarzanes = Uri-nap úr az nemes. 6dik Mithridates. II = nap Ida. 7dik Mithridates III = nap Ida. 8dik Mithridates IV = nap Ida. 9dik Pharnazes = Fő úr nagy ez. 10dik Mithridates V = nap Ida. 11dik Mithridates VI = nap Ida.

Ezen monarchák (ön-urak; a' Görög a' Magyarbúl vette; mert mon=ön, görögül ugyan egy, de ön is egy; archa=urka=uracska) a' Pontusi királyságot több mint 400 évig bírták. Régi időben Pontusi királyoknak mondattak; én bátran azt mondom, hogy e' névszó pontus, vagy görögül *ποντος*, sem görög sem deák jelentéssel nem bír, hanem a' magyar-

ban annyit mond, hogy Bontó = Bontós, vagy Pontus Euxinus = Bontó — ő-szín; legalább felső Ásiában, a' tengerek' színe volt. Némellyek azt mesélték, hogy Pontus nevezetű király adá nékie ezen nevezetet; de már Róma építése előtt Pontusnak mondatott: hol vette tehát e' deák nevezetet Pontus, mikor még az előtt a' világ deákul sem tudott?

Pontus Euxinus tehát magyarul térszi Bontó-Eőszín. Így neveztetett egykor a' fekete tenger az asiai magyar népségektől; mert e' tenger' környékében, több darab országok feküdtek a' tenger' parton, melyek a' tó' mellékét mintegy felbonczolták, bontották több részre; a' bonczolástól neveztetett Bontótengernek, rongálva pedig Pontus Euxinusnak. Sok apró királyok laktak ennek a' partját, kik közt fel volt osztva az egész tenger, és bontva. Lássuk erről Tacitust Libro Annalium II. ki erről a' szónévről bőséges tudósítást ad, vagy értelmet adhat: „Tiberius igitur de Armenia apud Patres disseruit; nec posse motum orientem nisi Germanici sapientia componi: nam suam aetatem vergere, Drusi nondum satis adolevisse. Tunc decreto Patrum permissae Germanico provinciae, quae mari dividuntur.“ Megismeri tehát Tacitus, hogy Pontus a' divisiótól, = bonczolástól neveztetik; mert a' tenger melletti országok bonczolták fel az egész tengert, honnét Bontó az ő gyökeres nevezete. „Majusque imperium quod adiisset, quam his qui sorte, aut missu principis obtinerent; (azokat érti itten, kik sors, vagy királyok által nyerték a' Bontói kis királyságokat). Sed Tiberius demoverat Syria Creticum Silanum per affinitatem connexum Germanico. Interea Germanicus ad componendum Orientis statum missus Orodem Armeniae regem devicit (Orod = urad, a' Partosok' leghíresebb királya volt, Crassus, és Pompejus szörnyen megverte. — Orod az Örmények' királya is volt, Orod Magyarországon csak pusztá neve szerint Praepositura Orodensis, IV. Béla-nak a' titoknoka is Orod-volt; Arad régente Orodnak

is hívatott. Éjszaki Örményország a' Bontóhoz dült, (Pontusnak feküdt) a' honnét Germanicus nem a' középöldi árhoz, hanem egyenesen a' Bont tóhoz küldetett, tudniillik azon provinciákhoz, mellyek a' Bontót részre szegdelték.

De még itten arra is figyelmetessé kívántam tenni a' tudós olvasót, mit Mózsés teremtes könyvének 14. részében az 1ső versben felhozott „Factum est autem illo tempore ut Amraphal (Ám-úr napol) rex Seenáár (szín-ár, e' volt Media Plutarchusnál, Tigris és Euphrates (Jég-víz és Eö-pávát tesz) két szín ár között, két víz-között való ország) et Arioch (urok) Rex Ponti (már akkor is több urak között Pontus felbonczoltatott) et Chodorlamohor (Hod ur lám ő országol) rex Elamitarum (El ám itt) et Thadal (tag-hó-dol) rex gentium inirent bellum contra Bara (úr a') regem Sodomorum (Sóós-tó-ma) — — Scilicet adversus Chodorlamohor, regem Elamitarum, et Thadal regem gentium et Amraphel regem Senáár (e' nem volt az Afrikai Seenáár, melly nevezet csak a' mult században adatott nékie) et Arioch regem Ponti, quatuor reges adversus quinque Gen. 14. v. 9. Mindezek történtek 1912. évben Krisztus előtt; akkor sem a' görög, sem a' deák nyelvnek, sem híre, sem hangja: honnét tehát a' Pontus szó? De arra a' felelet, hogy akkoron Bont tónak nevezék a' fekete tengert, és nem Pontusnak.

Ez a' magyar Bont szó tehát, már a' kitett időben meg volt. A' Pontusnál egykor feküdt egy népesség, mellynek a' neve Byzeres = Víz-eres, a' Bontó víz-eres helyirül reászállott a' magyar tisztességes nevezet. Mindezeket azért hoztam-fel, hogy a' tudós olvasó átlátván a' rongálástól megigazított magyar neveket, észrevehesse, hogy Krisztus előtt egész Ásiában magyarul beszéltek a' népségek, és hogy a' dicső magyar nyelv egész keleten elterült. A' czégér mutatja, mit árulnak a' házban, a' felhozottak mutatják, minő nyelven beszéltek egykor Ásiában.

Gida József,
Örkényi Plébános.

Gazdasági jegyzetek.

A' hernyók' kiirtásáról. Szélcsendben a' fá' töve körül rakassék apró szalma kénytergyával, vagy apró darab kénkövel vegyest, gyújtassék-meg és vetessék, — reá hogy ne lángoljon, hanem csak sűrű füstöt adjon, — lassan lassan egykevéssé megvizezett szalma, — a' füstölés után félórával minden hernyó a' fáról tűzbe hull, és elég.

Hangyákat a' gyümölcsfákraól pusztító szer. Kevertessék két rész kéménykorom harmadrész olajseprővel öszve, kenettessenek-meg azután ezen szerrel a' fák' azon alsó részei köröskörül, a' mellyek közvetlen a' földet érik; a' hangyák többé azon fákra fel nem másznak.

A' méhek körül lévő hangyák ellen. A' kasok' aljzatja kőolajjal mázoltassék-be, a' mit igen könnyű megszerezni, 's ezen tárgyra igen javasoltatik; mivel a' bűdös kő-májnak nincs-meg az óhajtott ereje. K.

K ü l ö n f é l e.

Bostonban van egy éjjeliőr (bakter) ki a' most élők közt legnagyobb orral bír. Ugyanis az 8 hüvely hosszúságú, 's orrallyukaiban 4 lat tobák könnyen bele fér.

Rejtett szó.

Vég tagján a' hat betűmnek a' Magyar délczegen ül;
Ugyanezt ha meg fordítod, végtagomnak áll helyül.
Első betűm z-vel cseréld, táborokat vezető.

Vedd fejemet, 's vég tagomat, kártya közt szemlélhető.
Négy seculum díszeskedik e' néven öt királlyal: —

Kiket, Magyar, egyen kívül dícsér, egy szívvel szájjal:
De ez, — Kunnak ellensége volt; — 's általok lett is vége:
Mond-ki nevét Kun A i d va, — A g i a s i, — 's Mandula.

Ú. J. Kardszagról.

Jegyzet: A' 25dik számbeli Rejtett szó Garas.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

27. szám.

September 30dikán

Kivonatok cs. tanácsos Balbi úr' illy czímű könyvéből, „Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.“

(Folytatása a' Hasznos Mulatságok' 19. 20. és 21. dik számjainak.)

3. Felséges Urunk' technologiai gyűjteménye.

Ma, midőn közönségesen el van ismerve, hogy a' kereskedés, földművelés, és kézműi szorgalom teszük valamelly nemzet' erejét és gazdagságát, minden kormány kissebb nagyobb tűzzel iparkodik azokat oltalmazni 's előmozdítani. Ama felséges fejedelem is, ki csak a' minap szálla-le nagy ösei' sírjába, minden lehető módokkal mozdítá azokat előre, ellent nem állván azon sullyos körülmények, mellyekben gyakran vala hosszas és örök emlékü országlása alatt. Meg vala győződve' vélemény' igazsága felől Felséges Királyunk is, midőn ifjúságában, e' nemzetgazdagodás' három fő ágai' tanulására 's alkalmazhatására fordítá minden óráit, mellyeket néki más nemű foglalatosságai engedtek. Látván ama lelkesedést, melly elfoglalá az egész birodalom' szorgalmi osztályát, a' Koronák' Örököse 1819dik esztendő óta ama felséges gondolatra jött, hogy technologiai gyűjteményt állítson a' birodalom' különféle tartományi' termékeiből és készítményeiből, valamint azon főbb erőművekből, mellyek azok' készítésére vagy szállítására használtatnak. Egy nevezetes technologus, K e e s *) úr' segedelmével, kevés esztendők

*) Kees úr szerzője e' jeles munkának: *Darstellung des Fabriks- und Gewerbswesens im österr. Kaiserstate*, 1819—1823, 's egy másiknak, mellyet 1829 és 1830ban *Második Féléstendő.*

alatt olly technologiai gyűjteményt is alkota, melly a' maga nemében legtökéletesebb 's legjobban elrendelt. A' birodalmi szorgalom' minden készítményei, a' különböző tartományok, a' nevezetesebb gyárok, 's a' tizenhat esztendő óta történt tökéletesítések szerint lévén elrendelve, e' gyűjtemény a' Statusra 's Uralkodójára nézve, a' legnagyobb fontosságú. Igazi mérlege az a' tartományok' lakosai' munkásságának, és gyárok- 's kézművekbéli előmenetelének; 's így, dicső szándékú alkotójának híven adja-elő az iparnak minden tartományabeli haladását; megmutatja Nékie mind azt, mi ennek előmozdítására történt az utóbbi esztendőkből; kijeleli Nékie azon javításokat 's tökéletesítéseket, mellyekre szükségük van némelly szorgalmi ágaknak 's vidékeknek, 's egyszersmind megismerteti Véle azon tájékokat, mellyek leginkább kitűnnek növekedő boldogságuk által. Ezen gyűjtemény, melly tizenhat esztendő óta a' koronaörökösnek kellemes és hasznos mulatságot szerze üres óráiban, legszebb ékességét tette lakhelyének. Azt tesszük még hozzá, hogy az okokkal támogatott laistrom (catalogue raisonné), 's azon csudálatra méltó rend, mellyel a' gyűjtemény el van rakva, azon útasításoknak következménye, mellyeket egyenesen fel-séges alkotója adni méltóztatott. E' pompás gyűjtemény három fő osztályból áll, ú. m. 1. a' durva, vagyis készíttetlen termékekből, 2. kézművekből, 3. mintákból vagy modellekből.

1. A' készíttetlen termékek' gyűjteménye.

Ez magában foglalja mind azon egészen készíttetlen, vagy csak részint kikészített termékeket, mellyeket a' belföldi gyárok és kézműhelyek használnak, következésképen az némelly olyan czikkelyeket is

egy nevezetes statisticus Blumenbach úr társaságában, illy czim alatt bocsátott közre: *Systematische Darstellung der neuesten Fortschritte in den Gewerben und Manufakturen, und des gegenwärtigen Zustandes derselben.*

foglal magában, mellyek úgy hozatnak a' birodalomba, 's elmulthatlanul szükségesek kézműveseinek 's gyárosainak. Czikkelyei öszves száma mintegy 3500-ra megy, 's a' természet' három országa szerint van felosztva. Láthatni ott fákat, lent, kendert, készíttetlen 's a' birodalom' minden tartományiban kikészített állapotjában, ama termékek mellett, mellyek helyettük javaltattak; minden nemű pamutot, gyapjút, 's mindenféle állatszórt, melly a' kézműveknél használtatik, érczeket, földeket, köveket 'stb.

II. A' gyárművek' gyűjteménye.

Ez mind eddig csak a' belföldi szorgalom' készítményeiből áll, de azt halljuk, hogy jövőendőben ki fog terjedni más országok' iparjára is. A' benne foglalt czikkelyek' száma a' folyó 1835dik esztendő' kezdetén csaknem 38,000re ment. Ezek teszik legnevezetesebb alosztályait:

Bőrök, az egészen durva bőrtől kezdve, melly Istriában, 's a' katonai határszéleken használtatik, a' legfinomabb bőrkig; mellyek olly temérdek különféle czikkelyt képeznek.

Fonalak, lenből, kenderből, selyemből, pamutból, és gyapjúból, mind kéz mind erőmű által fonottak. Leginkább említésre méltó azon czérna, melly a' Csehországi csipke számára készül.

Vásznak. Ezek a' monarchia' legfőbb készítményei közé tartoznak; minden fajta vásznat lehet ott látni, melly a' kereskedésben megfordul, azon durva szövettől kezdve, mellyből a' zsákok készülnek, felfelé a' legfinomabb, fejerítetlen, fejerített, festett 's nyomtatott batistig.

Pamut szövetek. Szemlélhetni itt a' birodalom' több tartományiban készült, 's minden kigondolható színű szöveteket, mellyeket azoknak a' mesterség 's divat adhatott; 's a' mustrák' chronologiai rendje mutatja amannak előhaladását szintén úgy, mint emennek menetelét.

Posztók és selyem szövetek. Itt észrevehetőleg láthatni azon haladást, melyet ezeknek készítése tett. A' shawlok 's ezeknek szegélyei, szépségük 's olcsó árruk által tűnnek-ki. A' szőnyegek is különös említést érdemlenek.

Zsinorozások. E' czikkelyeknek több osztálya van, melyek közül legszámosabb a' selyem szalagoké; a' zsinorok és sujtások különös szépségűek.

Papírosok. Ezen számos osztály megmutatja a' birodalom' minden fő papírosgyárai' készítményeit. Szemlélni ott szalma és torf, falékesítő, festett és préselt papírost, és kártyákat.

Üveg művek. Ez egy a' leggazdagabb és legszebb osztályok közül; olyan darabokat állít az elő, melyek az üvegművészet' remekei közé számláltathatnak. Főképen a' csehországi üveggyárok' művei' számos és nevezetes czikkelyeket mutatnak, melyeket különféleségük, 's kivált csinos formájok, 's jó üveganyagjok tűntet-ki; ezek felette kedvező ítéletet adnak a' csaknem tökéletességre jutott csehországi gyárokról. Minden új találmányok megfelelő darabok által vagynak ott előmutatva; 's kivált említenünk kell a' metszett üvegek' gyűjteményét. A' tulajdonkép úgy nevezett üveg edényeken kívül, magában foglalja ezen osztály az üvegfestést is, az optikai üvegeket, az üveggyárok' művészeti készítményeit, üveggyöngyöket, a' mesterséges drágaköveket, üvegmozaikokat, emailjokat, tükröket, 's számos más czikkelyeket.

Érczek. Ez is olyan osztály, melly temérdek kézműveket foglal magában. A' réz, bádóg, sárgaréztáblák és fonalak, vas és aczél művek, csudálatra méltó sok czikkelyt mutatnak, melyek közül többeket kitűntet igen jeles munkájok. Többek természeti nagyságukban állanak ott; többek sokkal kisebb arányban.

Fazekas művek. Itt találhatók mind azon szám-talan edények, melyek ekkor az élet' szükségére

's a' divat' kívánatira készítettek , a' legközönségesebb fazéktól fogva , a' leggazdagabb 's legszebb munkájú porcellánig.

(Vége következik.)

Menyőfogó , vagy villámhárító.

Hogy a' villám valóban nagy electricus szikra , melly electricus vagy más valamelly felhő ellen üriti-ki magát, mellynél az electricitas (villámtűz) ellenkező minéműségű, vagy pedig hogy az valamelly hegy, vagy közelfektű test ellen történik ekép, — arról alig kételkedhetni. A' villám ugyanazon szabályokat követi, mellyeket észreveszünk erőműveink villámos szikráin, 's azok hatásai is egyenlők. Így gyújt például a' villám megéghető testeket, elolvaszt 's oxydál érczeket, szétszakasztja a' tökéletlen vezetőket (Leiter), 's eloltja az organicus testek' életét, elpusztítván azok' érzékenységet. A' villámok' útja az égháborús felhőkből, közönségesen tekervényes; úgy hasonlólag azon nagy szikráké is, mellyek nevezetes hatású conductorokból kilobbannak. A' villámtűz iránti legközönségesebb próbatételek azt tanítják, hogy minden villámos szikra kitörésének majd nagyobb, majd kisebb durranás követője, melly olykor hatalmas bateriák' kiürítésénél felette nevezetes. Ha tehát a' villám valóban iszonyú electricus kiürülés, úgy már természetes, hogy az aránylagos morajtól követtetik, 's ez volna az úgy nevezett menydörgés. Igaz ugyan, hogy azon durranás, mellyet villámos próbatételeknél hallunk, csak egyszerű; azonban maga a' menydörgés is azon hely' közelében, hol a' menyő beüt, olykor csak egyszerűen hallatik. Annak sokszorosítását két oknak lehet tulajdonítani, mellyek' egyike a' viszhang lehet. Tapasztalásból tudjuk, hogy a' menydörgés' hengergése sokkal irtóztatóbb hegytájakban, hol azon lapok' száma több, mellyek a' hangot visszaveretik, mintsem nagy síkságon. Az ágyú durranása is többszörösítetik a' hangnak visszaverődése ál-

tal. A' min a' menydörgés alapul, talán az is lehet, hogy az explosió, melly nekünk mint egyszerű jelen-meg, talán nem is egyszerű, hanem több 's egymástól különböző egyenetlen távozásokban lévő felhőkön 's felhőterületeken keresztül történhet-meg. A' villámokat majd csak egy pillanatban vehetni-észre, az electricus kiürülésnek felettébbi gyorsasága miatt; hallhatni hasonlólag a' durranást is tüstént, ha a' távolság nem nevezetes, azonban messziről nem, a' hang nem bírván azon sebességgel mint a' világ. Ha már az egyes kitorések (explosiók) nem egyenlő hatásúak, úgy az egyes ütések sem azok, 's mellék körülmények külön hangnevekedést is eszközölhetnek. Ismeretes lévén azon sebesség, mellyel a' hang elterjed; az égi háborús felhő' távolságát meglehet itélni valamennyire azon időből, melly a' villámlás és menydörgés közt lefolyik.

Az eddig felhozotton kívül még máskép is iparkodtanak fejtegetni a' menydörgés' okait. Ez néhány physikus' véleménye szerint azáltal történik, hogy a' vízhólyagokból álló háborús fellegek átváltoznak csepegős-folyó vízzé, mellynél fogva természetesen üres tér támad, mellybe hamar bejut a' körülötte levegő. Más vélemény ismét az, hogy azon víz, melly a' felhőben támad, hydrogen- és oxygengasba szedetik széllyel a' kitoró villámos szikra által, 's így tehát durranó levegő jó életbe, melly megtüzesíttetik a' reá következő villám által. Végre azt is felvevék, hogy a' levegőkör' azon regiojiban, hol a' villám támad, mindég nagy mértékben van a' vízyanyag-gas (hydrogenium), vagy inkább a' durranó levegő; de ha már ez valóban így volna, megkellene annak gyúladnia, nem csupán a' villám, hanem minden láng által is; hogy azonban a' kitorés ekép történt volna, alig vették valaha észre, midőn ellenkezőleg külön magosságokban, mint például hegyeken, mellyek' csúcsai a' háborús fellegeken túl érnek, gyakran tűz rakatott már külön időben, 's így tehát az atmosphae-

ra' külön állapotjánál. — Mi eszközli egyébiránt a' felhőkben ezen nagy villámos töltést? minden eddigelé tett fáradozások 's buvárkodások mellett is ismeretlen marada. Volta a' kigőzőlgési processusnak tulajdonítja azt. A' felhő hihetőleg kevéssel a' villám' kitörése előtt nyeri-meg egész töltését. Kérdést sem szenved, hogy az égiháború azon meteorok' számába tartozik, melyekben felkereshetni a' tökéletes alapítást, a' földnek 's atmosphaerának együtt munkálkodásában; minélfogva mind annak teljes megmagyarázása, mi a' felhők' képezésénél hatással bír, a' legnehezebb feladások közé tartozik.

Az electricitás' szabályira támaszkodva, a' természet buvárok olly módokat hoztak javallatba, melyek óvásul 's védelmül szolgáljanak a' villám' ollykori ártalmas hatásai ellen. Mind ezen módok közt legnevezetesebbek az úgy nevezett menykővonók vagy villámhárítók az épületeken. Ezek alatt olly készülteket értenek, melyeknek czélja az: hogy a' megháborított villámos súlyegyen' kiegyeztetése a' föld és atmosphaera közt, eszközöltessék az épület' rongálása nélkül. E' czél elérésére közönségesen érczből dolgozott 's hegyesen végződő rúdakat használnak, melyek elég vastagok 's melyek az épületeken olly alkalmazást nyernek, hogy ezek kintebb emelkednek amazzok' legmagasb pontjainál, 's hasonlólag érczből készült, elég vastag, sehol félbe nem szakasztott tovább vezetés által összeköttetnek a' földdel. Ezekből nem nehéz általlátni, hogy egy czélirányos menykővonó' felállításánál minden attól függ, hogy egyedül az vegye-fel a' villámos kitöréseket, 's hogy azt a' földhöz vezesse a' nélkül, hogy abban az épület csak legkevesebbé is részes legyen a' fennevezett villámos súlyegyen' kiegyeztetésénél.

Szükséges mindezeknél fogva a' menykővonónál tekintetbe venni az explosió' felvételét, annak vezetését, 's az egész készület' eggyészővését a' földdel. E' czél' eléréséül néhányak a' természet vizsgálók kö-

zúl módokat javasoltak, mellyek azonban majd többet, majd kevesebbet eltávoznak egymástól. Nagyobb része ezeknek ércz-felfogókat javasol a' kitörés' felvételéül; de valljon hegyesen, vagy gömbölyűen végződjenek-e ezek, ezen kérdés végett már kemény viták támadtak. Ha a' villámhárítót úgy kell tekintenünk mint megtámadó készüléket, melly csendesen elvezesse a' felhő villámos töltését, úgy már a' hegyesek érdemlik az elsőséget; mivel azonban hitelt érdemel az, hogy a' háborús felleg töltésének nevedése legtöbbször a' kitöréshez kívántató fokig igen sebesen történik, csendes levezetésre nem lehet mindenkor számot tartani. Ha egy eléggé közel lévő villámos test, nagy intenzitású, csupán egy hegy soha nem gátolhatja az explosiót, 's vannak példák menyköütésekről, hogy a' vezetők' hegyei leolvadtak, 's ennél fogva úgy látszik, hogy tompa hegyek a' célznak legjobban megfelelnek. Ha vannak az épületeken eléggé megerősített 's cziráda gyanánt szolgáló tárgyak, például szélzászlók 'sth. ezeket felfogó-rúdak helyett lehet használni. Egyébiránt a' felfogó rúdak 5—6 lábnyira nyúlhatnak ki a' gerinczen, mellyek vasból készültek, 's végeik megaranyoztatnak a' rozsdásodás' gátlásául. Jobb még ennél is, ha hegyeik sárga rézből vagynak, 's ha azok megaranyoztatnak. Im h o f a' felfogó-rúd' főhegyén kívül még néhány oldalhegyet is alkalmaz, nem az okból ugyan, hogy az talán nevelje a' magához szívást, hanem hogy saját állítása szerint, nevelje a' felfogó' kapacitását, elhárítsa az oldalütéseket, 's gátolja a' rúd hegyének leolvadását. Gü t l e lándzsa alkalmat javasol felfogó rúdjaihoz.

(Vége következik.)

Rejtett szó.

Két tag — végbetűjét vesztve,

'S első végsőbe eresztve,

Vígan tölti idejét,

Nem törí buba fejét.

Tövisről Erdélyből.

Jegyzet: A' 26dik számbeli Rejtett szó László.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

28. szám.

October 3dikán.

Kivonatok cs. tanácsos Balbi úr' illy czímű könyvéből, „Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.“

3. Felsőleges Urunk' technologiai gyűjteménye.

(Vége.)

Következő táblát, mellyhez jutni szerencsések valánk, ezen gyűjtemény' statisticája gyanánt lehet tekinteni; mivel az előadja mindegyik főbb alosztályban foglalt czikkelyek' számát, 's pótolékaul szolgál azon rövid említésnek, mellyet tevének fentebb a' nagyobb érdekűekről. Csak ezen táblában foglalt czikkelyek meghaladják a' 30,000 számot.

Statistikai táblája a' főbb osztályokban foglalt czikkelyeknek:

A' kalapok tesznek 80 czikkelyt — bőrök 800 — len- és kender fonalak 375 — pamut czérnák 750 — gyapjú fonalak 348 — fonott és tekert selyem 412 — len- és kender vászon 930 — pamut vászon és szövetség 5,100 — gyapjú posztók és szövetek 770 — selyem szövetség 3,250 — felselyem szövetek és shawlok 1,980 — félig len és félig pamut szövetség 354 — szőnyegek 76 — szövőszéken készített szalag és zsinor (passementerie) 2,613 — kézzel készítették 120 — kötött művek (tricotage) 205 — kötelek 194 — madzagok 's füzelékek 185 — szalma és fahéj fonatok és szövetek 354 — fejér vagy festett papiros 912 — színes, és nyomtatott papiros 1,519 — falékesítő papiros 805 — játékkártyák 105 — fametszetek 36 — kőmetszetek 166 — réz- és aczélmetszetek 125 — nyomtatványok 77 — fa, nád, csont, szaru stb. művek 813 — keztyűs munkák 91 — csizmadia munka 62 — nyereg- és szíjgyár-

Második Félészletendő.

tó művek 35 — viaszos vászon és tafota 104 — mesterséges virágok 127 — tollból készült mű 59 — czúrkorművek 134 — dohány 78 — réz, bádóg és tombak levelekben 146 — réz, bádóg és tombak fonálban 375 — érczre metszetek 340 — érczgombok 750 — öntött bádóg 103 — öntött vas 156 — vas és aczél pléh 95 — reszelők 314 — kések 217 — kaszák stb. 71 — lópatkók és más kovács czikkelyek 78 — más vas művek 1,500 — téglák 66 — közönséges cserepek 101 — közönséges fekete cserép 32 — közönséges faïence (porzelláncserép) 17 — finom faïence 182 — agyag edények 53 — porzellán 207 — közönséges üvegek 321 — festett és aranyozott üvegek 63 — kisebb üveg-fuvati czikkelyek 207 — üveggyöngyök, és mesterséges drága kövek 1,315 — anyagok és darabok mozaikokhoz 326 — anyagok emailhoz 50 — tükrök 22 — festékek 348.

III. *Minták' vagy modellek' gyűjteménye.*

Áll ez több mint 150 tökéletesen dolgozott, 's az eredetiekről a' legnagyobb gonddal készített modellekből, mellyek 7 osztályban vannak, úgymint 1.) erőművek és eszközök az ember' kényelmére (commodité) és bátorságára, 2.) gazdasági műszerek 's erőművek, 3.) bányászati erőművek 's eszközök, 4.) technikai műszerek 's erőművek, 5.) a' polgári 's 6.) vízepítéshez tartozó erőművek 's műszerek, 7.) kocsik 's más szállító eszközök.

4. *Corvinus Mátyás' könyvtára.*

Itt Brassiacus', Pflug', Schier', és Vallaszky' tanúbizonyságaira hivatkozunk, kiknek munkáiból adjuk-elő azt, mi *Corvinus Mátyás'* híres könyvtárát illeti. Ezen nagy lelkű fejedelem, mint a' Medicis-ek 's I. Ferencz franczia király' méltó vetélkedőtársa, nem fordított kevesebbet esztendőnkint 30,000 darab aranyból, könyvtára szaporítására, mellyet Budán Galeotti és Ugoletti Olaszok' felvigyázása alatt alkotott. E' summa, tekintetbe vévén egy

mark ezüstnek 1466tól 1490ig volt közép becsét, mai napon csaknem 165,000 aranyat tenne. Ezeket 11 frankkal számlálva, úgy találjuk, hogy e' nagy fejedelem 1,815,000 frankot, melly iszonyú summa vala akkoron, fordított esztendőnkint új könyvek' szerzésére! Sőt 4,840,000 frankra kellene azt tennünk, ha Schanz' véleményét akarnók követni, ki több magyar írók után, 80,000 darab aranyra teszi a' könyvek' vételére 's lemásoltatására esztendőn által kiadott summát. Bármilly roppantnak lássék is e' summa, hiteles adatokat lehetne előhozni, mellyekkel megmutathatnók annak, ha matematikai pontosságot nem is, legalább hihetőségét. Így p. o. tudjuk, hogy az csaknem egészen kéziratokból állott; hogy az mintegy 55,000 kötetet számlált; hogy azok többnyire mind kitűntek szép betűik, és arannyal 's ezüsttel ékesített kötéseik által, a' mi sokkal drágábbakká tette azokat; hogy Mátyás számos írókat tarta Romában, Florenzában, és Velenczében, kik ott könyvtára' számára lemásolák a' temérdek könyveket, 's hogy ő több útazók' kezeibe sok pénzt adott, kik Konstantinápolyban 's napkelet' más fő városaiban, drágán szerzék-meg számára a' görög, syriai, arab és zsidó kéziratokat; hogy végre, halála után néhány esztendővel, 1498ban, a' Florenczai Medicis herczegek, az utánna uralkodott királyon Ulászlón 1,400 darab aranyat követeltek egy bibliáért, és 500at egy breviariumért, mellyeket ott Mátyás' számára vettek-meg. Mindenik kötet' közép értékét csak 35 darab aranyra téve, a' mi igen mérsékelt ár, ha meggondoljuk a' fent mondottakat, úgy találjuk, hogy az 55,000 kötet 1,925,000 darab arannyal ér-fel, 's e' summát Mátyás' uralkodásának 24 esztendeivel elosztva, 80,204 darab arany közép esztendei költség áll-elő, melly épen annyi, mennyire Schanz teszi az esztendei költséget. Az akkori 1,925,000 darab arany tenne ma 116,462,500 frankot!

Farkas Lajos.

Menykőfogó, vagy villámhárító.*(Vége)*

Azon okoknál fogva, mivel azon tapasztalást tevék, hogy a' villám 30 lábnyi távolságra elugrott, csak hogy a' jó vezetőt elérje, azt veszik-fel általán, hogy a' felfogó-rúdnak, hatása van 30 lábnyira a' kerületben. Ha tehát azon épület, mellyet illy villámhárítóval bátorságosítani akarunk, olly terjedelmű, hogy több mint csupán egy menykővonó szükséges, azon szabályt tartják, hogy egyike a' másiktól 60 lábnál tovább el ne álljon. Egyébiránt száma azon felfogó rúdoknak, az épület' alkata, a' gerinczen kiemelkedő pontok' többsége (például a' kémények' száma) 's azoknak azon tájra nézve lévő helyhezete által határoztatik-meg, honnan a' fellegek érkeznek 'stb. Szükséges általán a' menykővonó' elrendezésénél a' helybeli körülményeket illő tekintetbe venni. A' felfogó-rúdak egy hüvelyknél vastagabbak legyenek, 's így tehát alúl $\frac{5}{4}$ hüvelyknyiek négyszögben.

A' vezetéshez még ennél is kisebb átmérőjű rúdakat használnak, mellyek azonban kevesebbet félczollnál sohase tegyenek. Ezek sehol se mutassanak félbeszakadást, 's tehát ott se, hol a' felfogó-rúddal egyesülnek, se pedig ott, hol összeeresztetnek. Azok rendszerint összesrófoltatnak, 's az okból, hogy az érczes tartósság pontosan megtartassék, vékony ón táblák használtatnak, mellyek az összesrófolandó részek közé fektetnek. Azonban az egyesítés' ezen módja, minden ócsárlástól nem ment, tudván hogy külön ércznemnek' egymáshoz érése galvanicus processust okoz, melly igen előmozdítja a' rozsdát. Jobb volna talán az egyes rúdakat inkább egymásba, mint sem egymáshoz srófolni. Raimarus 's több mások foszlányokat (Streifen) választottak réz- vagy ónból összeeresztve a' tovább-vezetéshez, mellyek a' gerincz' cserepeihez, 's a' kémények' oldalihoz, a' levezetésnél pedig egymás felett fához szegeztenek, mivel a' villám egyedül csak az érczvezetőket követi.

Lampadius érczsőveket javasol ércz-rúdak 's foszlányok helyibe, mellyek belől tisztán simítva, kívül pedig firnissel áthúзва vannak. Imhof már hosszas időtől fogva bizonyos zsinor nemet használ, melly 6, 8 vagy 10 sárgarézt drótból van fonva, 's mellynek általzója 3 vonal. Illy kötél néhányszor a' felfogó-rúd körül tekertetvén, onnan a' fedélre rézsut vitetik, onnan pedig legrövidebb úton a' földre. Az okból, hogy ezen kötelek valamint a' földeltől, úgy a' faltól is mintegy féllábnyira eláljanak, 5 láb távolnyira egymástól vasszegek veretnek-be. Imhof, ezen sárgarézből készült zsinoroknál azon elsőséget találja, hogy azok a' vezetési tehetségre nézve csaknem hasonlítanak a' rézhez, hogy azoknak 400—500 lábat adhatni félbeszakasztás és összeeresztés nélkül, hogy azok, ezen összes drótok felületének summája által nagy lapot adnak, a' rozsdának úgy kitéve nincsenek mint a' vas, nehezen olvadnak, 's hogy azokat messzebb lehet elhelyeztetni az épülettől, mint sem a' réz- 's ön foszlányokat; végre hogy azokat kényelmesen alkalmazhatni hajlósságuk miatt, 's így a' költségre nézve sem állanak hátrább más efféle készülleteknél. Ő egyébiránt az épület' nagyságához képest, 's az okból, hogy azt elegendőleg bátorságosítsa, több vezetőt alkalmaz. — Bár mellyik nemét válasszuk is a' vezetésnek, szükséges, hogy azt a' felfogó-rúdtól kezdve nem csupán lefelé, hanem az egész gerinczen végig vezessük; ezentúl tanácsos marad mindenkor, annak valamint a' tetőtől, úgy a' faltól is elállást adni, 's hogy azt könnyen meggyulladó testeken ne vezessük keresztül; szükséges végre az ablakoktól, ajtóktól 's mindazon érczektől távol helyezni, mellyek a' házba beérnek; azon érczek pedig, mellyek kívül az épületnél vannak, egybekötésben álljanak a' vezetéssel. Olly épületnél, melly nagy terjedelmű 's mellynél, vagy több felfogó-rúd van, — egy vezetés elég lehet, vagy egynél több szükséges; ezeknek azonban összekötésben kell állniok egymással.

Hogy tehát a' föld és atmosphaera közti tökéletes kiegyezést eszközöljük, a' földön vezetésre illő tekintettel kell lenni, 's azt tehát olyan helyre vezetni, hol a' föld jó villámtűz-vezető; legjobb azt bárhol is szabad vízbe útasítani. Ha azonban közel nem volna víz, azt mindaddig kell vezetni föld alatt, míg nedves földterületre érünk, hol azután a' vezető az épülettől kihajlítottatik; ellenben azt cloákákon, ganéj-gödrökön 's árnyékszékeken keresztül vezetni, több tekintetből veszélyes. Egyébiránt meg kell jegyezni azt is, hogy ezen villámvezetők minden önkéntes rongálástól menttek-legyenek; 's mivel a' levezető (Ableiter) vasból van, azon része, melly a' földbe ér, olly érczből készüljön, melly legkevesbbé van kitéve rozsdának. Reimar us szerint, a' villámvezetőnél nincs felfogó-rúdra szükség, ezen készület csupán véd mód lévén, valamint szükségtelennek tartja a' földalatti vezetést is, azt akarván következtetni a' tapasztalásból, hogy a' villám széllyeloszlik a' föld' felületén. — Legyen bár, hogy a' természeti buvárok' javaslatai meg nem egyezők is egymásközt a' villámvezetésre nézve, azok legalább egymással ellenkezésben nem állanak. Ha már ezek közül a' legjobbat választjuk, a' vezetés mind e' mellett is rosszul sühet-el, 's ennél fogva fő szabálynak azt vehetni-fel, hogy sehol se rendeltessék-el menykővonó egyébként, mint olly férfi felügyelése alatt, ki ahhoz megkívántató tudományokkal bír, 's ki minden egyes esetben képes a' helybeli körülményeket illőleg megítélni. Egyébiránt bizton felvehetni a' villám vezetésnél azt, hogy a' villámos kiürülés mindenkor azon úton történik, hol leg csekélyebb ellenállásra talál.

A' híres Franklin volt a' menykővonók' fel-találója. Ő Hamburgban állította néhány villámhárítót az épületekre Reimar us' találmánya szerint, még pedig kedvező sikerrel. Franklin, ki körülményes oktatást írt, a' villámtűzről vagy az electricitásról, tanította egyszermind a' menykővonók' készítését

is. Első ez iránti ideái 1749dikben egyedül csak oda czéloztanak: hogy meghegyesített érczek' felállítása által, melyek az épület' magasb helyére tétettek, kiürítse az áltfutó villámos felhőket, a' nélkül, hogy azok villám szikrához jönnének. Azonban már 1753ban oda nyilatkoztatá magát, hogy ezen hegyeknek kettős haszna van, először: hogy azok a' villámos világszakra' kitöréset elhárítják közelben, 's másodszor: hogy a' felhők által közel vezetett villámot felfogják 's addig vezetik, míg az ércztömeg nem szakad félbe; minél fogvást, ha az ércz által eszközlött vezetés bizonyos távolságnyra a' másik menykővonótól, egészen a' földbe ér, úgy oda kell jutnia a' villámnak is a' nélkül, hogy kártékony lenne az épületre nézve, vagy a' házlakó emberek' életét veszélyeztetné. Megtörtént ugyan már olykor, hogy a' menykő olly épületekbe is becsapott 's lánggal borítá el azokat, melyek menykővonókkal ellátva voltak, 's így a' bennlévő emberek is megsértettek általa; azonban ha a' dolgot szigorúan megvizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a' használt vezetés hibás vala, 's hogy épen abban állt fő oka ezen bal esetnek. A' hajók' bátorságosításául az árboczfára lehet állítani a' felfogó-rúdakat, 's a' villámot a' vezetés által a' folyamvagy tengervizébe útasíthatni. — Tapasztalásból tudjuk azt is, hogy dróton vezetése a' villámnak veszélyes, könnyen megrongáltatván az a' villám által; mire nézve ezen mód nem tanácsos. Efféle vezetés olykor ártalmasabb az épületnek, mint ha menykővonó nem is alkalmaztatott volna.

Novák Dániel.
architektus.

Marhadög ellen.

Az „Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen“ czímű folyóírá's nagy érdemű kiadója, André Emil úr ezen folyóírá'snak 39dik számában, a' hol a' gazdasági községgel Szatmár vármegyében a' marhadög ellen próbált eszközöket (színmézet mint pro-

phylacticum, érvágást pedig, pálinkát és jégvizet mint theurapeuticum) közöltem, engemet egy jegyzésben kért, hogy hazámfiait felszólítsam, ama könnyű, egyszerű, 's igaznak tapasztaltatott eszköz megpróbálására, mellyel a' marhát a' dögtől óvni lehet, 's a' melly abban áll, hogy a' szarvas marhát akkor, mikor a' dög uralkodik, ló-vagy juhólba kellene bezárni; ezt írván: „Möchte der Herr Verfasser veranlassen, dass dieses einfache, nichts kostende Mittel neuerlich angewendet und versucht werde, um dasselbe durch neue Erfahrungen entweder erprobt und bestätigt zu finden, oder sich von seiner Nichthülfe zu überzeugen.“

Rumy Károly.

A n e k d o t a.

Szorgalom, fáradhatatlan ipar, 's a' szülötteföld iránt kimagyarázhatatlan vonzalom ád létet sok, csak imént gondolt — 's a' dologhoz nem értőktől eszközölhetlen — tervnek. E' varázslotta a' tavali rekkenő szárazságban kiapadt Déllő nevű tó medrét, Ketskemét lakosinak jelesen szabályozott, 's majd hűsebb árnyakkal kedveskedő sétatérükké, mellyen egy felemelkedett gyephantozaton az ottan szállásoló katonai muzsikaikar vásár- 's más napokon concerteket ád. Ép' illy alkalommal történt, hogy egy gondos gazda, sejtven a' borongos idő következtét, útnak indítá inasát a' paraplúval, ki Istók pajtása' hovámenetele felől tett marasztaló kérdésére imigyen felele: „nem maradhatok, a' sétatéren hangászat on van az asszonyom esernyőt viszek néki.“

Kőrösy L.

Rejtett szó.

A' mi vagyok, volt nékem is,
Volt néked is, lesz másnak is;
Fordítsd nevem' akár merre,
Találsz bennem asszony nemre.

Tövisről Erdélyből.

Jegyzet: A' 27dik számbeli Rejtett szó Borbély.

M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

29. szám.

October 7dikén.

Az élet' becse.

(Scribe Eugène után francziából.)

József kinyitván a' terem' ajtaját, jelenté, hogy a' postakocsi készen áll. Anyám 's húgom karjaim közé omlának; „még van idő, mondák, mondj-le útadról, maradj velünk.“ — „Anyám, én nemes vagyok, 's húsz esztendő; szükség, hogy hírem nevem legyen az országban! hogy pályát fussak akár a' hadseregnél, akár az udvarnál.“ — „És ha elútazol Bernard, mond-meg, mi lesz énbőlőlem?“ — „Boldog és büszke lesz Anyám, hallván fia' előmenetelét.“ — „'S ha valamelly ütközetben elesel?“ — „Semmit sem tesz; ugyan mi ez az élet? ki gondolkoznék arról? Csak a' dicsőségről gondolkozik az ember, midőn húsz esztendő és nemes ember. 'S majd meglátja Anyám, néhány esztendő múlva, mint ezredes vagy generál térek haza, vagy pedig szép hívatalt nyerédek Versaillesban.“ — „'S hát aztán mi lesz belőle?“ — „Az hogy itt tiszteletben 's becsületben fognak tartani.“ — „'S azután?“ — „Mindenki leveéndi előtttem kalapját.“ — „Hát aztán?“ — „Elveszem unokahúgomat Henriettét, férjhez adom kis húgaimat, 's mindnyájan együtt fogunk élni Anyámmal, csendességben és boldogságban, bretagnei jószágaimon.“ — „És mi akadályoztat-meg; hogy ezt még ma el ne kezdhesd? Atyád nem a' legszebb vagyont hagyá-e reánk a' megyében? Van-e, körül belől tíz mérföldnyire szebb kastély, mint a' Roche-Bernardi? nem tartanak-e tiszteletben jobbagyid? nem köszöntenek-

e, 's nem veszik-e le előtted kalapjaikat, midőn a' faluban járkálsz? Ne hagyj-el bennünket, fiam; maradj barátid- 's hűgaidnál, öreg anyádnál, kit talán visszajövedeledkor életben nem fogsz találni; ne vesztegesd-el hiú dicsőségben, vagy ne rövidítsd gondok 's mindenféle bajok által a' napokat, mellyek olly gyorsan mulnak; fiam, az élet édes, 's a' bretagnei nap olly szép!“ Ezt mondván, a' terem' ablakából kertem' szép fasorait mutatá, a' virágzó vén barackfákat, 's az orgonafákat, mellyeknek illatja balzsamozá a' levegőt, 's lilaszínje gyönyörködteté a' szemeket. Az előszobában valának a' kertész 's egész háznépe, kik szomorúan 's némán ezt látszának mondani: ne menjen-el az úrfi, ne útazzék-el. Hortensia, idősebb húgom, karjai közé szoríta, 's Amália kis húgom, ki a' terem' egy szegletében Lafontaine' egyik darabja' képeit nézegeté, hozzám jöve a' kitért könyvet mutatva: „olvasd, olvasd csak bátyám;“ mondá sírva 's a' két galambról i mese vala az! Hirtelen felugrottam, 's eltaszítám őket mindnyájokat. — „Húsz esztendő vagyok és nemes; nekem dicsőség 's becsület kell hagyjatok menni.“ Kifuték az udvarra. A' postakocsiba akaréék ülni, midőn egy leány álla-meg a' pitvar' hágsóin. Henriette vala az! nem sírt ő, egy szót nem szólt, hanem halványan 's reszketve alig állhata lábain. Fejér kendőjével, mellyet kezében tartá, utolsó istenhöz-zádót intett felém, 's ájulva rogyott-le. Hozzá futottam, felemeltem őt 's karjaim közé szorítottam, örökös szerelmet esküdtem nékie; 's azon pillantatban, mellyben magához tért, anyám' 's húgom' ápolására hagyván őt, a' kocsihoz szaladtam, a' nélkül hogy megálltam, vagy visszatekintettem volna. Ha megpillantottam volna Henriettet, nem jövék vala el. — Néhány percz mulva a' postakocsi az országúton zörge.

Sokáig nem gondolkozáam egyébről mint húgaimról, Henrietteről, anyámról, 's mindazon boldogságról, mellyet elhagytam; de ezen gondolatok azon arányban enyésztek-el, a' mint a' kastély' tornyai tűn-

tek szemeim elől, 's csakhamar egyedül a' nagyra-
vágyás' és dicsőség' álmai foglalták-el lelkemet. Men-
nyi terveket, mennyi kastélyt Spanyolföldön, men-
nyi szép tetteket teremték magamnak postakocsim-
ban! gazdagságot, hívatalt, méltóságot, mindenféle
szerencsét — semmit sem tagadék-meg magamtól; min-
dent megérdemlettem 's meg is adtam magamnak;
végre, lépcsőnként emelkedve felfelé a' szerint a'
mint haladtam útamban, herczeg és pair lettem, tar-
tomány kormányzó 's Franciaország' marsalja, mi-
dőn estve egy vendégfogadóba érkeztem. Csak inasom'
hangja, ki szerényen monsieur le chevalier-
nek szólíta, hozza magamhoz 's mondata vélem le
méltóságimról. Másnap, 's a' következő napokon,
ugyanazon álmodozás, ugyanazon kábultság foga-el,
mivel hosszú volt útam. Sedan' környékére utaztam,
C*** herczeghez, atyám' hajdani barátjához, 's nem-
zetségem' pártfogójához. Ennek kelle engemet magá-
val Parisba vinnie, hová őt a' hónap' végén várták;
néki kelle engem Versaillesban bemutatnia, 's szá-
momra dragonyos kapitányságot szerzenie, húga F***
marquisné, egy szép fiatal dáma' segedelmével. Est-
ve megérkeztem Sedanba, 's késő lévén az idő, nem
mehettem pártfogóm' kastélyába, tisztelettételemet
tehát másnapra hagyva, a' Franciaország' cí-
mere nevű hôtélbe szálltam, melly legszebb fo-
gadó a' városban, 's rendes öszvejöveteli helye min-
den tiszteknek, mivel Sedan megerősített hely, 's
őrsereggel bír; az utczáknak bajnoki tekintete van,
's még a' polgárok' magatartásuk is bajnoki, melly
ezt látszik mondani az idegeneknek: mi a' nagyTurenne'
földjei vagyunk.

Köz vendégasztalnál vacsoráltam, 's kérdeztem
az utat, mellyen holnap C*** herczeg' kastélyába va-
lék menendő, két órányira a' várostól. Mindenki meg-
tudja azt mutatni, mondák; eléggé ismeretes az kör-
nyékünkben. Ebben a' kastélyban halt-meg egy nagy
bajnok, egy híres férfiú, Fabert marsal. — 'S a' be-
szélgetés Faber marsalra került. — Az ifjú katonatisz-

tek közt ez egészen természetes dolog volt; beszéltek ütközeteiről, tetteiről, szerénységéről, melly szerint nem fogadá-el a' nemes levelet, 's a' vitézrendi lánczot, mellyeket néki XIV. Lajos ajánla; de leginkább beszéltek ama megfoghatatlan szerencséről, melly őt közkatonából franczia marsali rangra emelé, őt, szegény legényt 's könyvnyomtató fiát. Ez egyetlenegy példa vala, mellyet akkoron hasonló szerencséről elő lehele hozni, 's ez Fabert' életében is olly rendkívülinek tetszett, hogy a' köznép kész volt azon méltóságra jutásának természetfeletti okokat tulajdonítani. Azt beszélék, hogy ő gyermekkorától fogva bűbajos mesterséggel, boszorkánysággal foglalatostkodott; hogy ő alkura lépett az ördöggel. És fogadósunk, kinek champagni butaságához bretagnei parasztjaink könnyenhivősege is járult, nagy hidegvérűséggel állítá előttünk, hogy C*** herczeg' kastélyában, hol Fabert megholt, láttak egy fekete embert, kit senki sem ismert, bemenni a' szobába 's eltűnni, magával víve a' marsal' lelkét, mellyet ez hajdan megvett, 's az ő tulajdona volt; és hogy még most is Majus hónapban, Fabert' halála évszakán, látnak megjelenni estvéneként egy kis lámpát fekete embertől hordozva. Ez a' beszéd felvidítá asztalunkat, 's egy üveg champagni pezsgőt ivánk Fabert' ördögbarátjáért, kérvén azt, hogy végyen minket is pártfogása alá, 's nyeressen-meg velünk néhány ütközetet, olyant mint vala a' Collioure és La Marfée melletti.

Másnap jókor felkeltem, és C*** herczeg' ropant gothízlésű kastélyába mentem, mellyet, megvallom, félelemmel vegyes kíváncsisággal néztem, eszembe jutván a' tegnapi fogadós' beszéde. Az inas, kitől kérdezősködtem, azt felelé, hogy ő nem tudja meg lehet-e látni urát, 's kivált hogy lehet-e azzal szóllani. Általadám néki névjeletem, 's ő kiment, magamat hagyván egy teremben, melly vadászati tárgyakkal 's nemzetségi képekkel vala ékesítve. Darab ideig várakozám, és senki sem jött. A' dicsőség 's becsület' ama pályája tehát, mondám, mellyről ál-

modoztam, előszobán kezdődik! és mint meglegedetlen esedezőt, békétüretlenség foga-el: már kétszer háromszor végig megszámolálék minden nemzetségi képeket, 's a' menyezet' minden czirádáit, midőn gyöngéd zörgést hallék. Egy rosszúl betett ajtó vala az, mellyet most nyita-ki a' szél. Benéztem, 's egy igen csinos mellékszobát pillanték-meg, mellyet két nagy ablak 's egy üveges ajtó világíta a' pompás kert felől. Néhányat léptem e' szobában, 's elbámultam egy látványon, melly eleinte nem tűnt szemembe. Egy ember feküdt egy kanapén, hátát azon ajtónak fordítva, mellyen bejövék. Felkelt ő, 's engem észre nem véve, hirtelen futott az ablaknak. Könnyek peregtek le orczáin, 's mély kétségbeesés látszott minden vonásain. Darab ideig mozdulatlan álla 's fejét kezeivel elrejtve; majd elkezdte sétálni nagy lépésekkel a' szobában. Akkor közel valék hozzá; ő észrevőn engem 's örvende; én pedig megbánva merészségemet, 's meghökkenve, vissza akartam menni némi mentő szavakat rebegve. „Kicsoda az Úr, 's mit akar?“ mondá ő kemény hangon, 's megfogva karomat. — „Én Roche-Bernardi Bernard vagyok 's Bretagneból jövök...“ — „Tudom, tudom,“ felelé, 's karjaim közé rohant, maga mellé leültetett, hevesen beszélt atyámról 's egész nemzetségemről, mellyet olly jól ismert, hogy nem kételkedtem, hogy ő a' kastély' ura ne légyen. „C*** úrhoz van szerencsém?“ mondám neki. — Ő felállt, 's elragadtatással nézve reám, így szólt: „Az valék, nem vagyok az többé, nem vagyok többé semmi is,“ 's látván bámulásomat, így kiálta: „egy szót se többé, ifjú ember, ne kérdezz engemet.“ — „Uram, ha akaratom ellen tanúja voltam bújának 's fájdalmának, 's ha szívességem és barátságom valamit enyhíthet azon...“ — „Igen, igen, igazsága van; nem azért, mintha Ön változtathatna valamit sorsomon, hanem legalább Ön elfogadja utolsó akaratomat, 's utolsó kíváнатimat...; csak ezen szolgálatot várom Öntől.“ (Vége következik.)

Naumann híres természetbúvár' Pesten létele.

Városunk szerencsés hosszabb idő óta Naumann János Fridrik urat itt látni, ki, mint leghíresebb ornithologus, majd az egész művelt világ előtt ismeretes. Ő Augustus 20kán érkezett ide Pestre, Neubert szászországi gyógyszeráros úrral együtt. Nem sokára megérkezte után a' Pesthez közel fekvő falura Péterire kiment, hogy a' természet', minden szép tudomány' és művészet kedvelőjét 's előmozdítóját Bernáthfalvi Földváry Miklós táblabíró urat, kivel már az előtt régen levelezési barátságban élt, meglátogassa, 's annak szép és számos hazai kitömött madarainak gyűjteményét megszemlélhesse. Örvendetes és igen óhajtott nap volt azon férfiút házánál magyar barátsággal megvendégelni, ki szeretetét régen megnyerte, mind a' természet tárgyában kiadott munkái, mind pedig a' felülmúlhatatlan remek, ön kezével metszett minden németországi madarak' rajzolatit által. Ide érkezésének második napja tudományos vadászatra rendeltetett, és valóban Naumann, Neubert, Petényi, és Friváldsky urak Földváry úr' és többek' társaságában Tápio Györgyére utaztak, délután Tápio Sz. Mártonig jöttek vadászva. Innét ismét vissza Pestre térvén, Naumann úr Neubert úrral és Petényi fáradhatatlan természet búvárunkal a' Bánáton keresztül Belgrádba utaztak. Onnét Naumann úr szerencsésen vissza érkezvén, az óta majd szünet nélkül, Petényi úr' társaságában nemzeti muzeumunk némelly híresebb kitömött madarai lefestésével 's leírásával foglalatoskodik. Csudálni lehet ennek a' maga nemében ritka férfinak a' madarak' lefestésében különös ügyességét és pontosságát, melly szerint a' természetet híven utánozza. Fáradhatatlanul dolgozik ő munkáján, mellynek nagyobb részét már világ eleibe bocsátotta, és a' melly által minden ahoz értő' legnagyobb hálaadását megnyerte, magát pedig halhatatlanná tette.

Némellyek feleslegesnek fogják tartani ezen férfúra különösen való figyelmeztetésemet; de más szempontból vévén-fel a' dolgot, azt igen érdekesnek lá-

tom. Ezen tudós nálunk tett észrevételei siker nélkül nem maradhatnak ; mert 150 's több mértföldnyi útát híjában nem tett, annálfogva lehet reményleni, hogy mások is példáját követendik, és országunk' fővárosát 's annak nevezetesebb tájékit meglátogatni el nem mulasztják. De más haszon, a' melly illy férfiak' látogatásaikból és összejöveteleikből reánk árad az, hogy köztünk a' tudományok, kiváltképen a' természeti tudományok, mellyeket nálunk legelhagyattabbaknak lehet nézni, jobb lábra kapnak ; mert sokan, kik ez előtt olly dolgok iránt, mellyekkel körül vannak véve, és a' mellyeknek tudása legnagyobb hasznukra, elmulasztása kárunkra szolgál (a' természeti tudományokat értem) az által felserkentetve, azokat mívelni és gyakorolni kezdik. — Rövid az élet ! milly sok és töretlen úton kell járnunk, hogy némelly tudományok' ágaiban néműnéműképen sikert láthassunk és célunkat érhessük : mi lehet illy körülállásban kíváncsabb, mint olly férfiakkal való összejövetelünk, kik mindenütt világosságot terjesztenek, mi hasznosabb vizsgálódásaink' folytatására, mint gondolatink' viszonos felcseréltetése. Így tehát a' jelesebb férfiak' összejövetelével nemcsak azoknak személyüket ismerjük-meg, hanem egyszersmind a' tudományokat és azoknak megszerzésére a' rövidebb útát. Milly sokban szűkölködik országunk' literaturai pályája, azt látjuk egy tekintettel, ha Németországnak számos tudós társaságait 's egyesületeit nézzük, mellyek által, hogy a' tudományok közérdeket ne nyerjenek, lehetetlen. De nem csak egyes személyekre háromlik haszon, hanem a' közönségre is az által, hogy mindenféle észrevételekkel, a' mellyek tudós és tapasztalt emberek által tétetnek, a' hiányok lassan lassan kipótoltatnak ; városunk 's országunk is az által híresedik, 's nem maradand örökké „terra incognita“ mellynek eddig, fájdalom ! külföldön tartatott.

Közlő Schnell Károly.

Marhadög ellen.

Rumy doctor és professor úr által előadott 's az

„Oeconomische Neuigkeiten“ című folyóírásból vett orvosiszer, hogy tudniillik a' marha, ló- és juhistállóban tartás által, a' dög ellen megóvatik, több esztendővel ez előtt helyesnek találtatott egy hozzám szomszéd faluban, hol ezen dög keményen dühösködék. — Ugyanis az „Oeconomische Reliquien von F. M. v. Rohr. Breslau. 1769.“ első tizedében, 54dik lapon következő jegyzést olvastam: „1643dik esztendőben Nürnberg' tájékán kegyetlen marhadög dühösködött, 's az ellen egyedüli szer volt az, ha a' szarvasmarhák lóistállókba a' lovakhoz közel állítottak. E' módon a' dögöt már elkapott marhák meggyógyultak, 's azokra, melyek lovak mellett tartattak, a' nyavalya nem ragadt. Ezen észrevételt bizonyíták Daniából, hogy különféle marha nyavalyáknál azon tehenek, melyek lovak mellett állottak, egészségben maradtak, 's a' melyek betegen vitettek lóistállókba, meggyógyultak.“ — Tanácsoltam némelly szomszéd falubéli parasztoknak, hogy ezt próbálnák-meg, azon okból is, hogy ha az valóban semmit nem használna is, a' lovaknak még sem ártana. Ők követték e' tanácsot, 's a' következőzés a' lett, hogy teheneik egészségben maradtak, ellenben szomszédjaiké eldöglöttek. Továbbá ez is mondatik a' felhozott könyvben, 531dik lapon: „Némelly gazdák jónak találták, hogy azon istállókban, melyekben a' szarvasmarhák dögben elhullottak, néhány hetekig juhok tartassanak, minekelőtte azokba ismét egészséges marha hajtathék. Ezek azt állítják, hogy a' juhok' kigőzölgése az istállóban maradt mérges gőzöket elűzi.“

Conrad P. L.

Rejtett szó.

Magyar Hazát fel dúlt török, 's tatár járom

Alatt szinte nyögött hat betűmből három.

Végso kettóm a' tél' érkezését hirdeti,

Visszasan a' szomor szív sóhajt téski-ki.

Egészem kisdéd bár, 's rongyos rajt a' fedés;

De keblében lakoz a' meglegeedés.

Hazuga auditor.

Jegyzet: A' 28dik számbeli Rejtett szó Anya.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

30. szám.

October 10dikén.

Az élet' becse.

(Scribe Eugène után francziából.)

(*Folytatása's vége.*)

Ekkor az ajtóhoz ment, betette azt, 's vissza jóvén leült mellém, ki megindulva 's remegve váram szavait; valami méltóságos 's ünnepies vala azokban. Különösen ábrázatja olly jelentős volt, millyent még nem láttam. Homloka, mellyet figyelmesen néztem, a' balsorstól megjelelve látszott. Arcza sáppadt volt; fekete szemei villámokat lövelltek, és arczvonati, noha a' szenvedésektől elváltozva, néha néha gúnyoló 's pokoli mosolygás által húzódtak össze.

„A' mit most Önnek elbeszélendek — mondá — megfogja elméjét zavarni. Kételkedni fog Ön arról; nem fogja hinni...; én magam gyakran még most is kételkedem felőle...; legalább kételkedni szeretnék; de jelen vagynak a' tanubizonyságok, 's mindenben a' mi bennünket körül vesz, még alkatunkban is, egészen más titkok léteznek, mellyeknek kéntelenek vagyunk hódolni, a' nélkül hogy azokat megfoghatnók.“ Itt megállá egy pillantatig, mintegy gondolatit rendbehozandó, kezét homlokára tette, 's így folytatá: „Én ezen kastélyban születtem. Két bátyám volt, kikre valának szállandók nemzetségünk' jóságai 's méltósági. Én egyebet nem várhattam apáti köntösnél 's kis gallérnál; mindazáltal nagyravágyó 's dicszomjazó képzeletek pezsgettek fejemben 's szívemet keményen dobogtatták. Homályos helyzetemen aggodva 's hírnév' után ásítózva, csupán azon eszközökről álmodoztam, mellyek által ezt szerezhethnék, 's ezen álmodozás érzéketlenné tett engem az élet'

minden gyönyörűségi 's örömi iránt. A' jelen semmi volt nékem; csak a' jövődében éltem, 's ezen jövődő a' legsötétebb ábrázatban tűnt-fel előttem. Majd harmincz esztendő, és még semmi sem valék. Akkoron mindenfelől nevezetes tudósok támadtak a' fővárosban, kiknek híre megyénkig harsogott. Ah! — gyakran mondtam magamban — bár csak legalább a' tudományok' pályáján szerezhethnék hírtnevet magamnak! mégis csak hírnév lenne az is, 's egyedül abban áll a' boldogság. — Búmat közlém egy régi inassal, egy öreg négerrel, a' ki ezen kastélyban lakott már jóval születésem előtt; ő vala bizonyosan legidősebb a' háznál, mivel senki sem emlékezett arra, hogy őt látta volna ide jönni; sőt a' tartománybéli lakosok azt is állíták, hogy ő ismeré Fabert marsalt, 's jelen vala annak halálán...“ Ekkor az én beszélgető társam meghökkenést vón-észre rajtam; félbeszakasztá beszédét, 's kérdé: mi bajom? Semmi sincs, mondtam; de akaratom ellen azon fekete ember jutott eszembe, kiről tegnap estve fogadásunk beszélt.

C*** úr így folytatá: „Egykor, Yago előtt (e' vala neve a' négernek), kétségbe esve szólék homályos helyhezetem, 's életem haszontalansága felől, 's így kiálték-fel: Oda adnék tíz esztendőt életemből, ha első rangú iróink sorába juthatnék! — Tíz esztendőt, monda ő hidegen, ez sok; ezzel drágán van fizetve igen csekély dolog; semmit sem tesz, elfogadom Ön' tíz esztendejét. Általveszem azt; jusson eszébe ígérete, én meg fogom tartani az enyimet. — Nem festem-le bámulásomat, midőn őt így hallám beszélni. Azt hívém, hogy az esztendők gyengítették-meg elméjét; mosolyogva vállat voníték, 's néhány nap mulva elhagyám a' kastélyt, hogy egy útat tegyek Parisba. Ott tudósok' társaságára bukkantam. Ezek' példája bátoríta, 's több munkákat bocsáték közre, mellyek hogyan fogadtattak, arról itt nem fogok szólni... Egész Paris tódult azoknak látására; a' hírlapok harsogtak dicséretimtől; azon új név, mellyet

felvettem, híres lett, és még tegnap ifjú ember, Ön is csudálta volna...“

Itt újra bámulást jelentő motszanásom szakasztá félbe beszédét... „Hát nem C*** herczeghez van szerencsém?“ kiáltám. — „Nem“ felelé hidegen. 'S én magamban így szólék: Egy híres tudós... Marмонт-e ez? vagy d' Alembert? vagy Voltaire?...

Az én ismeretlenem egyet sóhajta, sajnálkozó 's megvető mosolygás voná félre ajkát, 's így folytatá beszédét: „Ama tudományos hírnév, mellyre vágytam, csakhamar elégtelen lón egy olly tüzes léleknek mint az enyim. Nevezetesebb hírre ásítózám, 's így szólék Yagohoz, ki engem Parisha elkísért, 's többé nem hagyott-el: Nincs valódi dicsőség, nincs igazi hírnév, csak az, melly hadi pályán szereztetik. Micsoda egy tudós, egy költő? Semmi. Beszélj előttem nagy hadivezéréről, hős generálról: ímé ez az a sors, mellyre vágyom, 's egy bajnoki hírnévért tizedt oda adnék hátralévő esztendeimből. — Elfogadom azokat, viszonzá Yago, általveszem; enyimek azok; el ne felejtse Ön.“

Beszéde' ezen pontjánál az ismeretlen megállá ismét, 's látván zavarodásomat 's elbámultomat, a' mi minden arczvonatimból kitetszett: „Lám megmondám, ifjú ember — így szólla — hogy Ön nem fog nekem hinni; ez Ön előtt álomnak, chimaerának látszik!... én előttem is... és mégis azon rangok, méltóságok, mellyeket nyertem, nem valának csalódások; ama katonák, kiket tűzbe vezettem, az elfoglalt sánczok, a' meghódított zászlók, ama győzedelmek, mellyektől harsoga Franciaország — mind ez az én munkám vala, ez az egész dicsőség engem illete...“ Míg ő nagy lépésekkel fel 's alá járkált, és tüzesen 's elragadtatva beszélt, a' bámulás minden érzékimet megfagylalá, 's ezt kérdém magamban: Ugyan kicsoda lehet ez előttem?... Coigny-e ez?... vagy Richelieu?... vagy a' Sax marsal?...

Ezen elragadtatásból az én ismeretlenem ismét

csüggedésbe esett, és mellém jővén így szóllott bús tekintettel: „Yago igazat mondott; 's midőn később megcsömörlvén a' katonai dicsőség' hiú füstjétől, arra vágytam, mi ez életben egyedül valódi, midőn éltem' őt hat esztendei helyett, aranyat's gazdagságot kívántam, ezeket is megadá... Igeis, ifjú ember, igenis, látám a' szerencsét minden óhajtasaimat elősegíteni, sőt azokat felül mulni; jószágokat, erdőket, kastélyokat... Még ezen reggel is mind ez hatalmam-ban vala; és ha Ön kételkedik szavaimban, ha kételkedik Yagoról... várjon... várjon csak... most mindjárt itt lesz ő... 's tulajdon szemeivel meg fogja látni Ön, hogy az, mi elméjét 's az enyimet megzavarja, fájdalom, nagyon is igaz.“

Ekkor az ismeretlen közelgete a' kandallóhoz, nézé a' faliórát, ijedt motszanást tőn 's így szólla hozzám lassú hangon: „Ma reggel, virradtakor, olly bágyadtan 's gyengén érzém magamat, hogy alig állhaték-fel. Csengettem szobainasomnak — 's Yago lépett-be hozzám. — Ugyan, mi bajom van nékem? kérdém tőle. — Uram, semmi nem egyéb igen természetes dolognál. Az óra közelget, a' pillantat eljő. — Micsoda pillantat? mondám. — Hát nem találja-ki Ön? Az ég Nagysádnak hatvan esztendőt adott élni. Harmincz esztendő's vala, midőn elkezdtem óhajtasait teljesíteni. — Yago, mondám neki megborzadva, talán csak tréfálsz velem. — Nem Uram, őt esztendő alatt a' dicsőségben élete' huszonöt éveit vesztegeté el. Azokat nekem adá Ön, azok engem illetnek; 's azon napok, mellyektől magát megfosztá, már most az enyimekhez fognak adatni. — Mit! hát ez vala szolgálatod' jutalma? — Mások drágábban fizették azt: tanú reá Fabert, kit szinte én pártfogoltam. — Halgass, halgass-el mondám. Ez lehetetlen, ez nem igaz. — Én nem bánom; de készüljön Ön, mert nincsen több hátra életéből félóránál. — Te játszol velem, te megcsalsz engem. — Épen nem; számítsa-fel maga Ön. Harminczöt esztendő, mellyeket valósággal élt,

és huszonöt, mellyeket elvesztett! Öszvesen, hatvan. Ez Ön' számadása; kinek kinek a' magácé. — Ezzel ki akart menni... 's én érzettem, hogy erőm fogy, hogy az élet eltűnik előlem. — Yago! Yago! kiáltám, adj nekem néhány órát, néhány órát még. — Nem, felelé ő, ez már most annyit tenne, mint azokat a' magaméiból elvenni, 's én jobban ismerem, mint Ön, az élet' becsét. Nincs kincs, mellyel meg lehetne fizetni két órai életet. — Én alig tudtam szólani, szemeim homályosodtak, halál' hidege fagylalta-meg ereimet. — Jól van! mondám neki erőlködve, vedd-vissza azon javakat, mellyekért mindent feláldoztam. Még négy órát, 's én lemondok aranyaimról, gazdagságomról, mellyeket annyira óhajtottam. — Légyen-meg: te jó Uram voltál, 's én is akarok érted valamit tenni; meg-egyezem benne.

„Érzem erőmet újjászületni, 's kiáltám: Négy óra, ez olly csekélység!... Yago! Yago! még más négyet, 's lemondok tudományos hírnevemről, minden munkáimról, mellyek nekem a' világ előtt olly nagy becsületet szereztek. — Négy órát ezért! kiáltá a' néger megvetőleg... Ez sok érte; nem bánom mégis, nem fogom tőled megtagadni az utolsó kegyelmet. — Nem utolsót, viszonzám neki öszvekücsolt kezekkel. Yago! Yago! esedezem néked, add nekem estvélig e' tizenkét órát, ezt az egész napot; és tetteim, győzedelmeim, katonai hírnevem, mind ez légyen kitörülve örökre az emberek' emlékezetéből!... ne maradjon azokból semmi is a' földön!... Ezt a' napot, Yago, ezt az egész napot, 's én nagyon meg leszek elégedve. — Te visszaélsz jóságommal, mondá, 's én balgatag lépést teszek. Mégsem bánom, neked adom egész naplementig. Ezután többet ne kérj tőlem. Ma estve tehát! eljövök éretted. — 'S ő elment, folytatá az ismeretlen kétségbeesett hangon, 's ez a' nap, mellyen most Ön előtt beszélek, utolsó napja életemnek! — Ekkor, az üveges ajtóhoz menvén, melly tárva volt 's a' kertre nyílt, így ki-

álta: Nem fogom látni többé e' szép eget, e' zöld pázsítokat, ezen csergedező vizeket; nem fogom többé szívni a' tavasz' balzsamos levegőjét. Beh balgatag voltam! E' javakkal, mellyeket Isten mindeneknek ad, e' javakkal, mellyek iránt érzéketlen valék, 's mellyeknek csak most érzem édességét, még huszonöt esztendeig élhettem volna! 'S én elvesztegetém napjaimat, feláldozám azokat hiú képzeletért, száraz dicsőségért, melly engem boldoggá nem tett, 's elhunyt elébb magamnál. Nézze...nézze, mondá ama parasztokat mutatva, kik a' kerten keresztül dalolva mentek munkáikra, mit oda nem adnék mostan, ha ezek fáradságában, 's nyomorúságában osztozhatnék!... De nékem nincs többé mit adnom, sem reménylenem itt e' földön, semmi sincs!... még csak a' boldogtalanság sem!“

E' pillantathan egy napsugár, egy Majus hónapi napsugár, lövelle sáppadt 's tébolygó arczvonatira. Mintegy örült ragadá-meg karomat, 's így szólla: „Nézzé, nézzé csak! milly szép ez a' nap! 's mind ezt itt kell hagynom!... Ah! hagyd vegyek legalább még részt abban... hagyd kóistoljam egész valóságában ezt az olly tiszta, olly szép nappalt, mellynek reám nézve nem leend holnapja!“

Ezzel kiugrott és futott a' kertbe; 's egy fasor' tekerületénél eltűnt szemeim elől, mielőtt megtartóztathattam volna. Igazat szólva, nem vala rá erőm, lerogytam a' kanapéra, elámulva, elkábulva azon, mit láttam 's hallottam. Feláltam, lépni kezdtem, hogy ébrenlétemről meggyőződjem, 's lássam, hogy nem álmodom... Ezen pillantathan kinyílt a' mellékszoba' ajtaja 's egy inas jelenté: „Imé itt van uram, C*** herczeg.“ Egy hatvan esztendő, 's tekintetes arcú ember jött felém, 's kezét nyújtva engedelmet kért, hogy olly soká várakoztatott. „Nem valék a' kastélyban,“ mondá; „a' városból jövök, hol orvosi tanácsot kértem, öcsém C*** gróf egészsége iránt.“ — „Talán veszélyben forog élete?“ kérdém. — „Nem fo-

rog, hála Istennek,“ felelé a' herczeg; „hanem ifjú korában nagyravágyó, 's dicsőség szomjazó képzeletek feltekerték elméjét, 's egy igen terhes nyavalya, mellyben nem rég feküdt, 's melly majd sírba vitte, agyában valami tébolyodás formát hagyott, 'melly véle mindég azt hiteti-el, hogy csak egy nap van hátra életéből. Ebben áll az ő örültsége.’

Minden meg vala előttem fejtve.

„Már most,“ folytatá a' herczeg, „térjünk Önre, ifjú ember, 's lássuk, mit tehetünk előmozdítása végett. El fogunk menni folyó hónap végén Versaillesba. Én be fogom Magát mutatni.“ — „Érzem Herczegséged irántam való kegyességét, 's azt jöttem megköszönni.“ — „Mit! Maga lemondott volna az udvarról, 's azon előmenetelről, mellyet ott várhat?“ — „Igenis, Uram.“ — „De, gondolja-meg, hogy az én segedelmemmel, ott Maga gyorsan fog előrehaladni, 's egy kis szorgalommal 's béketűréssel... meglehet mintegy tíz esztendő alatt...“ „Tíz esztendőt elvesztenék!“ kiáltám. — „No 's hát!“ felelé ő bámulva, „drágán van így fizetve a' dicsőség, gazdagság, méltóság?... Csak rajta, ifjú ember, el fogunk menni Versaillesba.“ — „Nem, megengedjen Herczegséged, én visszatérek Bretagneba, 's könyörgök újra Herczegségednek, fogadja-el hálámat 's nemzetségemét.“

— „Ez bolondság!“ kiáltá a' herczeg.

'S én, az imént látott 's hallott dolgok forogván elmémben, ezt mondtam magamban: „Ez okosság!“

Másnap úton valék; 's milly örömmel látám meg viszont Roche-Bernardi kastélyomat, kertem vén előfáit, a' bretagnei szép napot! Ismét feltaláltam jobbágyimat, húgaimat, anyámat, 's a' boldogságot, melly azóta nem hagyott-el engem; mert egy hét mulva nőül vevém Henriettet.

F. L.

Aphorismák.

A' német literatúrában minden esztendőben mintegy tengerdagadás uralkodik. A' tudós, ki

abba tekint, mintegy feneketlen mélységet lát 's alig veheti észre a' legnevezetesebbet. A' legvagyonosabb tudós sem szerezheti-meg csak a' nevezetesebb német munkákat is, mellyek évenként nyomtattnak. A' magyar könyveket, mellyek esztendőnkint nyomtattnak, könnyen megszerezheti minden tudós; ki nem küszködik szegénységgel.

A' nemszeretet (amor sexualis) és az emberiségszeretet között olyan a' különbség, mint az idő és örökkévalóság között.

Az olyan írók, kik a' mindennapi dolgokat cifra 's pompás phrasisekkel adják-elő, mint p. o. Kotzebue legtöbb drámájiban, Clauren minálunk is kedvelt románjaiban, koldúsoknak látszatnak lenni pompaöltözetben.

Hogy legtöbb philosophusok a' régi 's mai időben szűkölködtek 's most is szűkölködnek, az ugyan szomorú, de még is igen természetes tünemény; mert az emberek — többnyire nem philosophusok, 's inkább szeretik, hogy őket valaki elámíttsa, (a' Németek ezt nevezik: einen blauen Dunst vormachen) mintsem hogy nekik az igazságot kimondja. Mundus vult decipi. Az igazságot 's bölcsességet nem akarják venni. Azt vélik, hogy orvosok és ügyvédök nélkül nem élhetnek 's azért azokhoz hálaadók (?), élhetnek pedig bölcselkedők nélkül. Azért állítja a' deák közmondás Dat Galenus opes, fert Justinianus honores, pauper Aristoteles cogitur ire pedes.

Rumy Károly.

Rejtettszó.

Öt betüből állok. Belső hangatlanomat ha
Kettőztetni fogod, 's farkam' lágyítva nem ejted,
Két eleven lényekre találhatsz bennem. Az első
Éjszaka többet jár, mint nappal; veszti az útát,
Eltitkolja nevét, mint más kárára törekvő.
Sok feleségtartó a' más, — 's nemeit szaporító.
Mindenhol hegyesen hegyesen pipázgat egészem.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 29dik számbeli Rejtettszó Kunyhó.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)
1835. 31. szám. October 14dikén.

Kénzó menny.

Szíve' titkos érzetét
Már kiesmerém,
Gyöngyvirággal rejthelyét
Végig ültetém,

'S láttam emlékkönyveket
A' virág' ölen,
Mellyek értem hulltanak,
Holdak' éjjelén.

Mégis nékem hű keze
Átok, 's mindene:
Bízatosan ha bírnom őt
Tilt-el nagy neve!!

Leány hűség.

Mindég csak azt valja Nelli,
Hogy engem szeret,
Mással senkivel sem vált ő,
Csak velem — jegyet.

Emil Eperjesről.

Dr. Francia, Paraguay dictatora.

Velasco spanyol kormányzó Buénos-Ayres' seregein vett győzelem után hivatalából letétetvén, két hadi főből, Yegros Cavallero és Dr. Franciából álló junta választatott a' Paraguayból lett köztársaság' ügyeit kormányozni. Dr. Francia Cordovában, Délamerika Salamancájában, neveltetett; komor és ravasz karakterű ember volt, éltét elvonulva 's tudományokkal foglalatoskodva tölté. Ekkor némi szabad gondolkozást mutatott, az egyetemben tanított köz-

szerű tudományokat, algebra', geometria' és görög nyelv' felszínes ismeretivel igyekezyén öregbíteni. A' tudományok' e' két ágának, mint állíták, nagyon birtokában volt, 's az egyetem' tagjai közül senki sem bizonyíthatá-meg neki az ellenkezőt. Miután tudósi rangokat nyert, visszatért Paraguayba, hol mint ügyész csakhamar számos clienseket szerze magának. Az általa védett ügyek iránt elfogult ábrándosság, ügyész társait felülmuló tudománya 's ravaszsága, azok' gyenge oldalának ügyes kitapogatása, hamar nagy tekintetre emelék őt. Ehez járul a' tisztelet, mellyben rejtélyes tudományokbéli titkos isméretiért tartaték. Betűket sokszorozni 's elosztani, olly nyelven olvasni, mellynek betűi ismeretlenek valának, szegletet mérni, valamelly hegy' magosságát megmondani, Jupiter' satelleseit telescopium által megmutatni, — mindezt a' rejtélyes tudományok közé számíták Paraguay' lakosai. E' fölemelkedést, mellyre hívatási körében jutott Francia, nem sokára elérte a' kormányban is, mellynek tagjává lőn. De itt társainak katonai befolyását igen korán próbálta törvényes tudománya 's növekedő népszerűsége által lerontani. Gáncsolódott, gúnyolódott és parancsolgatott, mígnem pajzánsága türhethetlenné lőn a' junta többi tagjainak; ő azonban nem akará magát az ő tudatlan önhitségöknek többé alávetni. Végre, önmaga is elkedvetlenülve, társainak sürgető megegyezésével beadá lemondását, 's a' várostól hat mértföldnyire birt kis mezei lakjába vonult. Itt fokonyként 's csendességben terjeszté befolyását a' nép közt, szünetlen az alsóbb osztályokkal társolkodva, a' hatalom iránt színlett egykedvűséget vallva akkor, midőn az ügyek rosz kormányzása miatt mindég sopánkodott, 's nagy szorgalommal tanulva a' tudományokat, mellyeknek, jól tudá, hogy tekintete nagy részét köszönheti. Ekkor történetből éppen a' mezőn hozzá igen közel tartózkodám, (így ír e' közlemény szerzője) 's a' mint egy este vadászatról visszatértemben háza előtt mennék-el, a' spa-

nyol gyarmatoknak közös vendégszerető szokása szerint, behítt. Zsúppal fedett alacsony fedelű szalmakunyhóját tornácز keríté körül, melly a' kinnülőnek árnyékot tarta, 's a' falat és ablakokat elfedvén a' napsugárok előtt, nem csak hűssé tette a' nedves lakot, hanem annak belső kis szobáiban kellemes hőmályfényt önte-el. A' ház egy tetőtől allyig tömött levelű fákkal benőtt domb tövében feküdt. A' kapu előtt elterülő pázsit felett néhány pálmafa lengeté pompás lombjait. A' ház egyik oldalán czukornád és pamut-cserje, másikán sűrű narancserdő borítá a' kis völgyet, mellyben volt helyezve szerény és romános lakja annak, ki Paragnay dictatorává akart lenni. A' nap utolsó sugárai visszaverődtek a' békés völgyről 's ragyogó színnel festék a' dombokat 's erdőket, mellyek azt keríték. Éjjelre a' papagájok ide jöttek elülni, 's a' fáczánok este a' köröskörül terjedő bokrokban keresék nyughelyöket. E' csend, a' napfordulati bujate-nyészet közepette, úgy látszék igen összehangzik Dr. Francia magányos és tanulmányos szokásával. De a' belső góg e' békelakban is emészté őt, 's csak a' pillanatot várá, mellyben a' leplet levethesse. Járt kelt a' tornácز alatt, spanyol divat szerint skarlát köpönyegbe burkolva, és egy csón kis tökpalaczkból paraguayi thét szüröcsölve. Testalkatja magos és sovány, arcza sötétbarna 's egész viselete komor vala, noha becsületből egy idegen vendég iránt udvarias komoly tekintetet erőlködék mutatni. Fekete haja, gondosan hátra fésülve merész homloka két oldalán, szinte vállaira hullott-le. Fekete szemeiből átnyilalló 's fürkés pillanatot lövelle, mellyet azonban egyszerü 's természetes módossággal igyekezett enyhíteni. Az ország állapotjáról igen általános szavakkal beszélt; ő, mondá, elvonultan él, 's önmagát házával együtt rendelkezésemre ajánlá, az udvariságnak olly tétova kifejezésivel, mellyek semmire-sem indítanak. Kevésselezután, a' viszátkodás magvait alattomban nagy gondal hintegetve és magát szükségesnek hitelve, ismét a' hata-

lomra jutott. Ez idő tájban Buénos-Ayres követséget küldé Paraguayba, megbízva olly rendelkezvények javallásával, mellyek, a' nélkül hogy az utóbbi tartomány valami függést ismerne-meg, a' politikai és kereskedési barátságos viszonyokat intéznék-el. Az ajánlott szövetséget annyira javaslá a' két tartomány viszonyos helyzete, hogy mindenki hivé tüsténti megkötését a' kölcsönös érdekeken alapult egyezésnek. De egészen másként ütött-ki a' dolog. Francia előlegesen azt határozá, hogy Buénos-Ayressel, vagy más tartománnyal, semmi összeköttetése; csupán Nagybritanniát vevé-ki; 's ezzeli kapcsolatját is csak azon elvekre alapítá, mellyeken Anglia viszonyai Chinával régtől fogva nyugszanak. Kikötőnek kelle t. i. építtetni Nembucciban, Assomptiontól, Paraguay fővárosától, 240 mértföldnyire, hol kereskedő szövetségesei, az Angolok, magokat az ország termékeivel ellátni fognák, a' feltétel alatt, hogy neki viszont fegyvereket és hadszereket szolgáltatassanak. Elhatározá továbbá tisztársait is lerázni nyakáról; mielőtt a' követtségnek felelet adatnék, szükségesnek színlé nagy congressust, a' nép közül választott képviselőkből alkotandót, gyűjteni-össze. E' célból rendeletet bocsátá-ki, de olly módon, hogy a' képviselők összegyűjtésére körülbelől három hónap kívántatott. Ez idő alatt a' hontársai 's Buénos-Ayres közt létező természeti ellenségeskedést kitudakolá, nevelé, a' hadsereg főtisztjeit érdekeibe voná, a' követekkel személyes és belső ismeretséget tőn, 's mihelyt valamellyik a' városba jött, annak hiúságát hízelgéssel fogá körül, és vágyát pártfogás határtalan ígéretivel ingerlé. A' követek már mind Assomptionban valának, mégis Francia napról napra halogatá a' congressus összeülését egész két hónapig, 's olly csalfául, hogy e' haladék éppen nem az ő tettéből látszék származni. E' szerint nem csak alkalmá lőn párthívei számát nevelni, a' részére hajlottakat megerősíteni, és a' kétkedőket elhatározásra bírni; hanem egyszersmind annyi költséget és u-

nalmat okozott a' szegény követeknek, hogy ezek, Francia' sugallatitól unszoltatva, elhatározzák az első összegyűléstől fogva mindazon tárgyakat elintézni, melyek miatt összegyűjtettek. Így kezüket 's lábukat megkötve, mind magokat mind az országot olly ember' kezébe adák, ki a' ráruházott hatalmat nem egyébre használá, mint a' kereskedés elfojtására, a' földmivelés lerontására, az alsó osztályok általános rabszolgaságára, 's lealázására, börtönzésére sőt halálára mindannak, ki tudomány vagy gazdagságnál fogva legkisebb befolyásra számolhatott. Hosszú volna részenként előbeszélni a' szigorú, fukar, de makacs és rendszeres politikát, melyet Dr. Francia kifejtett, hogy befolyását ellenzés nélkül uralkodtathassa. Legelső gondja volt a' puskákat, tűzfegyvereket mind beadatni, 's közvetetlen felügyelése alatt kiigazgattatni. A' Quarteleros nevű testőrök megszorították, és a' kapitányon felül minden tiszti rangok eltöröltettek; a' dictator önmaga lőn az ezred generálja, ezredese, fizető-szállás- és szabó mestere. Egy puska sem adatott a' katonáknak, hanemha az ő keze által; az öltözeteket nem csak ő választotta, hanem maga is próbálta-meg 's osztotta-kí azokat. Mindég egyenes kapcsolatban állott őrezredének legényeivel, enyelgett velök, hízelgett nekik, 's fizeté őket. Egerszersmind feléleszté bennök a' féltékeny vetélkedés szellemét és az ő kedvezése 's kegye megnyerhetésének vágyát. Engedékeny rendszere kiterjedt valamenyi közkatonákra; a' káplártól fogva hadnagyig, minden tiszt iránt rangjához arányzott keményebb 's szigorúbb viseletet mutata; de a' kapitány soha legkisebb kedvezést sem nyert, úgy hogy ez, rangja fensőbbsege mellett is, alávetve volt a' fontosságnak, melyet természetesen kiki összekapcsolt a' közlegényekkel éreztetett, a' tiszttől pedig legalább színlgesen megtagadott dictatori kegygel. Mindazáltal a' közkatonáknak és altiszteknek e' személyes fontosságát súlyarányban tartá a' gond, miként a' dictator leg-

szorosabb engedelmességet kívánt tőlük a kapitány parancsi iránt. Így a kapitány, nem tudva a dictator nézeteit, főparancsnokság birtokában volt, morális hatalom nélkül, míg a katona érzi, hogy kapitányának 's tisztjeinek engedelmeskedni tartozik, e lévén a dictator kegyének egyik feltétele, és míg tudá, hogy ha a kapitány vagy más tiszt kötelességét elmulatná, a dictator helyettök bizonyosan az alsó rangnak közül fogna választani. Egy részről a féltékenységs és félelem, mellyet mindenik fensőbb tiszt a közvetlen utánna következő miatt érzi, valódi felügyelés gyanánt szolgált, 's hiba esetében bizonyos elvádolást szült. Más részről az alattvalókat előléptetés reménye ösztönzé kötelességüket pontosan teljesíteni és fensőbbjeik rossz tettét a kormány fejének bejelenteni.

(Vége következik.)

T é v e d é s.

Fülöp gazda, és komája Pista, felső vidéki lakosok, Pesten megszomjazván, csapszéket keresének, 's egyenesen a távolról megpillantott börze-kávéháznak tartottak. Oda érkezvén következő beszéd támadt köztök:

Fülöp. He, csaplár uram! adjon egy itsze jót.

Kávés. (a' vélt csaplár) Mi nem mérjük itsze számra.

Fülöp. Hozzon hát egy pintet.

Kávés. Pint számra sem.

Fülöp. (Pistához) Ez bizonyosan azt akarja, hogy egy akót igyunk. Mit gondol koma, meg bírjuk-e?

Pista. Meg, Kend rovására.

Fülöp. De Kendére.

Pista. Ahoz én nem értek.

Fülöp. (Kávéhez) Hogy mérik hát?

Kávés. Findzsa számra.

Fülöp. (Meghökkenve) Talán csak nem ment-el az esze csaplár uramnak? hisz' annyitól fogam sem áznék-meg.

Pista. Pedig azok gyűszűnyi findzsák.

Fülöp. No ugyan jól vagyunk, ha gyűszűből kell innunk.

Pista. 'S a' gyűszű árát drágán megadnunk.

Fülöp. (Haragosan) Be rá tud ijeszteni az emberre koma, pedig a' torkom egészen kiaszott, mint a' lopótök, 's a' nyelvem taplónvá száradt.

Pista. (Kávészhoz) Mi az árra egy findzsának?

Kávés. 12 krajczár.

Fülöp. Hallatlan! — hogy lehet tehát csöbre?

Pista. Hozzon kettővel.

Fülöp. Nekem ne hozasson, — én nem iszom.

Pista. Én fizetem meg.

Fülöp. Úgy iszom. Csak hozassa kérem szaporán, nyelvem különben ketté török száradtában.

Kávés. (Eleikbe rakja a' kávé) Tessék.

Fülöp. Ez aligha nem különös jó fajta vörös bor úgy-e? komám, 's ezek a' czúkor-darabkák beléjevalók bors gyanánt.

Pista. Eltalálta.

Fülöp. (Iváshoz készül) Isten tartsa Kendet! (most egyszerre felhajtja a' forró kávé.)

Pista. Viszont kívánom.

Fülöp. (Mérgesen) Tüdőmet, belső részemet egészen megégezte, olly kegyetlen erős.

Külkey Vilmos,

Marhadög elleni óvó eszközök és új orvosságok.

A' most Hazánkban uralkodó marhadög ellen mint óvó eszközt (remedium prophylacticum) a' marháknak lóistállóiban a' lovakkal együtt tartását javasoltam a' minapában. Hogy ezen óvó eszköz valóban használ, Conrad úr (ruszti lakos és gazdaságbeli író) későbbben tulajdon tapasztalásából bizonyította; Sept. 4dikén pedig tisztelendő Móczay József úr, Zsarnóczi plebánus (Bars vármegyében) azt írta hozzám, hogy ő is ez előtt, midőn még Zólyom vármegyében plebánus volt, ezen óvó eszközzel jó sikerrel élt; 's hogy ezt most, midőn a' marhadög Bars vármegyében is, nevezetesen Zsarnócson kiütött, azért nem használhatta, mivel most nincsenek lovai. Siker nélkül élt Móczay úr, midőn a' marhadög két szép tehenét elragadta, a' baromorvosok-

tól és tapasztalt mezei gazdáktól eddig javaslott orvos-ságokkal, sőt a' drága khina extractummal is. Mind a' két tehén megdöglött. Végtére a' megyei seborvos Lavotta úr, kinek állítása szerint a' typhus petechialis és a' marhadög között nagy analogia van, midőn ismét a' t. plebánus úr' két tehene a' betegségtől meglepetett, neki azt javasolta, hogy spiritu salis ammoniaci caustico éljen, 's ezzel a' marhának szenvedő részeit, kiváltképpen pedig a' hátgerinczet (spina dorsi), jól bedörgölje. A' plebánus úr ezt későn estve cselekedte, 's reggel a' két tehén már meggyógyult, és midőn petrezselyem fűvel és korpával kevert meleg italt kapott volna, legelőre ment. A' plebánus úr ezt az orvosságot tüstént javasolta a' zsarnóczi gazdának, és ezek, kik azt jókor (midőn t. i. a' marhadög' első symptomáji vagy ismeretető jelei mutatkoztak), használták, marháikat életben megtartották. Tiszt. plebánus úr kért engem, hogy ezen orvosságot a' magyar közönséggel közöljem, a' mit szívesen is cselekszem.

A' külföldi lapokban most a' marhadög ellen a' szappanvízzel belsőképeni élés javasoltatik. Nem ártana, ezt Magyarországon is megpróbálni.

Rumy Károly.

Rejtett szó.

- 12345678 Könyvem ugyan vagyon, mégsem értek hozzá,
 1234 Fájdalom, és néha tettetés okozza,
 12345 Hírt, és becset szerzek én csak az egésznek,
 12 Ékezd, kincsed vagyok, ha drágának néznek.
 12578 Húzd, Erdélynek ez vidéke,
 23 Ez becsülés' czímere.
 678 Törökfej az, ha nincs éke,
 628 Hosszan, szűrő fegyver e'.
 128 A' hol engem lejtene,
 Ott örömek zengenek.

Ketskémétről H.

Jegyzet: A' 30dik számbeli Rejtett szó Kémény.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

32. szám.

October 17dikén.

Dr. Francia, Paraguay dictatora.

(*Vége.*)

Francia olly szellemet ébreszte sőt izgata-fel őrijeiben, melly szerint azok minden polgároknál feljebb valóknak képzelék magokat. E' megkülönböztetéssel nem csak katonáit jutalmazá a' szigoru fenyítékért, hanem azt is kitapogatni akarta, melly pontig vihetné rémítő, 's a' szabadság' minden szikrájának kioltására célzó rendszerét. Naponként új meg új eszközt keresett, miként Paraguaynak a' politikai isméretekben már is alacsony fokon álló lakosait még elfajultabbakká, szolgálabbakká és tudatlanabbakká tehesse. Ekkor az utczákon senkisésem járhatott a' nélkül, hogy ne boszontatott volna az ott talált katonáktól, kik az embert kalapvételtre kényszeríték, kicsúfolták, orra alá nevettek, 's pénzt követeltek. Még otthon sem lehetének tőlük nyugodtan a' lakosok; felhajhászák őket legrejtekebb helyeikben, 's kevés ember kerülheté-el bűnök ragadványát. Francia megfenyíté néha kicsapongásikat, de nem azért, hogy a' szenvedőknek pártját fogja, hanem inkább hogy időről időre éreztesse velök a' dictatori hatalmat. Ezután a' külső tartományokkal minden közlekedést, kereskedésit szintűgy mint levelezésit, eltiltott; senkisésem mehetett egyik tartományból a' másikba; egy csomó portéka sem vitethetett-ki; rémítő, komor csendesség borult a' tartományra, mintegy elrejtendő az iszonyú jeleketeket, mellyek az emberi nem' figyelmétől sőt ismeretétől is távol történtek. A' folyót nem eleveníté többé hajók' élénk látványa; a' kiviteli termékek

raktárakban rothadtak; a' dohány nem műveltetett, mert el nem adathatott; a' czúrkortermesztő felfüggeszté munkáját; ezer meg ezer ügyes és erős ember szorítatott henyélésre, 's a' szegénység hirtelen elborítá áldozatival az egész tartományt. Huszonegy esztendő folyt-le, mióta Francia minden közlekedéstől elzárta Paraguayt; 's a' lakosok ez idő alatt nem csak felhagytak a' munkával és iparral, melly őket gazdagítá, hanem egészen a' henyesség, bűn és sanyarúság martalékivá lettek, 's materialis és politikai sorsuk iránt mély apathiába estek. Miután a' dictator minden külső avatkozást elhárított, a' belső érzelmek 's vélemények elhallgattatásához fogott. Eleinte haszontalan ürügyek alatt, később minden örv nélkül, szigorú nyomozást rendelt a' legnagyobb befolyásu emberek' magános tettei, szavai, sőt mézetei iránt is. Egyik azért fogatott-el, hogy levelet írt Buénos-Ayresbe, másik azért mivel ugyanonnan levelet kapott. Most a' kormány tagjairól beszélni, máskor a' kereskedés kioltásán panaszkodni, volt vétek. A' vétkesek egymásután elfogattak, 's csakhamar meglövettek. Rokonaik 's barátaik is gyakran követték őket, minthogy szerencsétlen sorsukon siránkoztak. Megbocsáthatlan bűn volt tudakozódni valamelly fogolyról, kit a' dictator egy vártorony fenekén felejtett. Egy Andrez Gomez nevű nagy tehetségű ifju, éppen e' nagy tehetségéért, és mivel tágasabb ismereteket próbált gyűjteni mint hontársai, 's tartomány kívüli személyekkel volt közlekedésben, annya 's testvére karjai közül kiragadtatott, egy vártoronyba vettetett, földhöz lánczoltatott, porkolábján kívül minden élő lény közlekedésétől megfosztatott, míg nem a' kétségbeeséstől leveretve egészen örülté lőn. Annyira üldöze Francia e' tartományban mind azt, ki csak egy kevéssé is kitünő volt, hogy a' jelesebb osztályokban egy háznép sem találkozik, melly egy testvér, atya, férj, mint legszebb dísze elvesztén ne siránkoznék. A' legcsekélyebb kezdeményi vagy vizsgálati szellem is megbocsáthatatlan, 's a' szegény Padre Maiz, ki egy fa-

lusi papságból éggolyóbis készítése miatt száműzeték, jelenleg sötét börtönben ül, mivel azt merte mondani, hogy a' „nép szava,“ olly tartományban mint Paraguay, „ördög szava.“ A' melly rendszert a' testőrség kis ezredében felállított, ugyanaz uralkodék a' kormányi hivatalokban is. Senki segítségével nem élt, csupán csak a' mechanikai foglalatosságokban, melyek a' legutolsó pór-ember által is teljesíthetők. Ő maga magának közjövedelmi, 's hadi ministere, adók igazgatója 'stb. A' legkisebb falunak legkisebb parancsnoka sem fizetheti dobosát a' dictator világos rendelete nélkül. Ez a' tengely, melly körül forog az egész kormányi mív, — a' vonzó erő' közepe, melly felé vonulnak minden dolgok, — a' pont, mellyből folytak minden köz ügyek, nagyok és kicsinyek. Ő azonban mindég keresni látszék segédeket és munkatársakat, 's a' hozzá járatos legkisebb tisztviselő is reménylé, hogy még az ő miniszterévé, vagy titoknokává leend. De, noha így mindég ébren valának a' körülte forgók reményei, mindazáltal visszatartóztatá őket a' félelem, nehogy a' kormányra szólítás helyett börtönbe zárassanak. Egykor kedvenceinek egyike közbejárulni bátorkodott bizonyos emberért, kit Francia fogságra vettetett. „Uram“ mondá neki a' dictator, „Önt barátommá tettem, de nem azért mintha ezt megérdemlette volna, hanem mivel ez hozzám illet. Ön most nekem törvényt szabni 's tetteimet gáncsolni akarja, olly ember mellett szólván, kit, tudja, hogy én kárhoztattam. Ez annyi, mint az ő ügyét védelmezni, 's elveit támogatni: lóduljon hozzá.“ És egy szóra sem hallgatva, börtönbe viteté őt azon ember mellé, kinek a' szánakozó pártját fogta. Egy hadnagy, bízva a' dictatornak iránta mutatott kedvezésében, kapitányának nem engedelmeskedett, azt adván okul, hogy a' dictator őt jobban szereti, mint a' kapitányt. Ezt meghallá a' dictator; a' hadnagnak egy szót sem szólott, hanem a' quarterosokat szemlére (revue) kiparancsolá, 's ekkor a' tisztet kiszólítván a' sorból, mondá: „En Önt úgy

találtam mint koldust, 's tisztté tettem; most azonban rossz tisztnek találom, 's visszaküldöm koldúlni.“ Ezzel őt formaruhájából kivetkeztetvén, koldus ruhába öltözteté. A' dictatornak szokása, mikor kilovagol, két órát mintegy száz lépéssel előre küldeni. A' lakosok már tudják, hogy az örök házuk elibe érven, kapujikat bezárni, vagy egészen kinyitni tartoznak, 's az utóbbi esetben a' ház ura köteles az utcán lenni. Ez, mint állítják, annak meggátolása miatt történik, hogy valaki valamelly félig nyitott kapuból a' dictator élete után ne leskelődhessék; de, úgy látszik, ez is inkább csak egy mód azon számosak közül, mellyeket használ a' dictator annak bizonyításául, hogy ő egyedül független ura Paraguaynak.

(*Courrier du beau monde.*)

A. J.

Egy tudós' bal esetei.

L. tudós professor Párisban, szellemi kalandosaisairól 's gyakori széllengéseiről éppen olly nevezetes volt, mint a' tudományokban tett sok jeles felfedezéseiről. A' sokműi iskolában mathesist tanított. Tanítványai mélyen tisztelték tudományosságát, de különösen becsülték őt szelíd karakteréért és kellemes társalkodásáért. L. úr még 45 éves korában is megtartá minden gyermeki szokásait; azt lehetne mondani, hogy dajkára volt mindég szüksége, ki őt arra tanítsa, mit kellessék tennie. Melly sok szerencsétlenségnek lón vala kitéve, ha az ég egy angyalt nem adott volna mellé, ki anyai gondossággal vigyázott minden lépésére. De egy évi házasság után elveszté nőjét, kitől egyetlen leánya maradt. Emma, így nevezék a' kedves gyermeket, illy korán megfosztva a' gyámoltól, melly az ő első lépteit vezetendő vala, már gyöngé ifjúságában átlátta, hogy figyelmét önmaga iránt kötöztetnie kell, ha kipótolni akarja azt, kit tőle a' halál elragadt. De csakhamar érzé azt is, hogy anyát kipótolni lehetetlen. Mindazáltal, noha egyedül önmagára hagyatva, igyekezett mindég úgy cselekedni, mintha anyja minden tetteit látná, minden szavait hallaná, 's szívében minden gondolatit olvasná. Jól

tudta, hogy attya tudományán kívül semmivel sem gondol, semmire sem ügyel; azért kötelességének tartá, mindég szemesen rávigyázni, gyermeki szeretete mindent meglátatott vele, 's a' derék L. urat leánya gondossága és tanítványinak szeretete sok botlástól megmenté ugyan, de még így is elég nagy bal eseteinek száma. Ha L. úr ki akart menni, elébb vizsgálatra kellett állania Emma elibe, ki őt minden oldalról megszemlélte; mert most kendőt nem kötött nyakára, majd vendéghaját felejtette-el, vagy fonákul tette-fel; sőt egy nap felső kabát nélkül háló köntösben ment az utczára, hol őt az összecsdült utczaik gyermekek, mintegy álorczást, kísérték 's utánna kiabáltak; míg Emma haza nem vezette, 's ámbár nevetését alig fojthatá-el, keményen le nem pirongatta. Ekkor a' városra akart menni ebédre, 's ugyan szép alakot játszott volna a' teremben. E' naptól fogva Emma sohasem bocsátotta-ki attyát, míg arról meg nem győződött, hogy öltözetében semmisem hibázik. Egy délután L. úr egy barátjával sétált a' Seine partján, 's egy kovakőt talált, mellyen nyomos vizsgálat után új tulajdonságot vélt felfedezni; e' pillanatban ütött a' közelebbi toronyóra; L. úr kiveszi óráját, 's azt figyelemmel szemlélvén, a' kovakőt zsebjébe teszi, óráját pedig a' vízbe dobja, 's e' tévedését csak este lefekvéskor vette észre. Máskor ismét, leánya születésnapján, ebédre hívta barátjait, de erről megfeledkezvén, korán reggel falura ment, 's a' vendégek zárva találták házáat. Tanításon a' számokban sok hibát ejtett, 's tanítványai igazították-meg; azért ő korának legnagyobb matematikusa volt.

Végetlen sorát lehetne e' tudós bal eseteinek előszámlálni; de elég legyen csak azon napot említeni, mellyen ő legnagyobb botlását követte-el. Fontanes úr az egyetem igazgatója, palotájába gyűjté az egész akadémiai testet; L. úr mint a' tudományok akademiájának tagja, ki nem maradhatott e' gyűlésből, 's meg is jelent pontosan. Az ünnepélyhez képest gálaköntösbe öltözött, 's a' statuskardot is felkötötte. Mi-

dön Fontanes úr palotájába lépett, észrevevén, hogy kardal csupán csak ő jelent-meg. Természettől félénk és zavarodott lévén, felettébb megijedt e' környületen, melly az egész társaság szemeit ráfüggeszté. Módot keresett, miként a' szerencsétlen fegyvertől megszabadulhatna; végre az ötlött eszébe, hogy azt a' pamlag párnája alá rejtse. Ez el is sült igen jól. Estve Fontanes asszonyosság a' teremben a' pamlagra ült; a' vendégek körülte fogtak helyet; fénylő 's élénk volt a' multság; de L. úr egy szót sem szólott, 's csak a' kard forgott eszében. Tizenkettőfél órakor eloszlott a' társaság; de L. úr még ott maradt. Fontanes úr aludni ment; nője nem merte ezt cselekedni, míg valaki van a' teremben; L. úrnak udvariasan értésére adá, hogy már ideje volna a' többi vendégek példáját követni, de ő nem is felelt. Végre Fontanes asszonyosság elfáradva, 's talán boszankodva is, álomba merült. Most gondolá L. úr, jelen a' kedvező pillanat kardjához juthatni. Lassan 's csendesen a' pamlagpárna alá nyul, kezébe akad a' kardmarkolat, kezdi azt húzni, 's már örvend, hogy bajos ábrándja jól fog kiütni. De, melly szerencsétlenség! az átkozott kard kihúzásakor megrezdül a' pamlag, Fontanes asszonyosság felébred; L. úr megijedve 's szégyenülve, visszahökken, kezében csak a' hüvelyből kirántott mezítelen kard; — Fontanes asszony e' különös alak', 's kivont kard' látására elrémmülten felsikolt; Fontanes úr sietve betoppan; L. úr elfogatik, mint a' ki Fontanes asszonyt meggyilkolni akarta, 's az ijedtében elhalt tudós, a' rászórt átkozódások közt, csak fél óra múlva kapta-vissza eszméletét annyira, hogy magát kinyilatkoztatathatá, mi a' jelenlévőket végetlen nevetésre fakasztá.

J.

Kean', a' híres színjatszó ügyetlensége.

K e a n, a' nagyhírű színjatszó, felette ügyetlen 's unalmas mulattató vala társaságokban, 's általánosan színpadon kívül. Egy reggel, midőn Parisban tartózkodék, bement Talma' öltözőszobájába, hol éppen Jouy, Pigault-Lebrun, Arnault és

Corneille kisasszony, a' híres tragicus költő ivadéka, együtt valának. Talma a Corneille' „Cinna“ című szomorújátékában Augustus' szerepét játszotta, 's másnap művészi útra akart indulni a' tartományokba, 's Kean Londonba szándékozott visszatérni, 's búcsút venni ment Talmához. A' jelenvoltak többnyire beszéltek angolul, úgy hogy Keant semmi nem hozható zavarodásba. „Ön tehát látá játszani Cinnát?“ kérde Talma, nyilván azért, hogy Keannek ítélete' vagy észrevétele' kimondására okot szolgáltatson. „Látám“ vala a' rövid felelet. Erre tüstént kérdező egy a' jelenlévők közül, hogyan tetszenék neki a' játékszín? „Igen jól; csakhogy felette kicsiny.“ — „Felette kicsiny?“ kiáltá Talma, „hiszen az nem igen kicsiny, azonban azt kell hinnem, hogy Önnek inkább tetszik a' kicsiny játékszín“ — „Nem“ viszonzá Kean, „én legörömeztbb játszom nagy játékszínen.“ — „Valóban? 'S miért?“ kérde Talma bámuló hangon. — „Mivel én — mivel én ott örömeztbb játszom,“ volt reá a' bölcs 's kielégítő válasz. — Ezen szavak után hirtelen elfordult tőle Kean, mintha minden további kérdést elakart volna kerülni, futólagos tekintetet vetett a' falon függő képekre (némelly híres színjátszókéira), megszorítá Talma kezét 's jóéjszakát kívánt neki. Rövid halgatás után 's némi megerőltetésével ezt tette még hozzá: „Most Talma úr a' tartományokban akar játszani; én — én azt kívánom, hogy ott Ön sok borostyánt arasson.“ (!) — Ezen izetlenség kívánság után kiment a' szobából. „Ah! que c'est joli!“ kiáltá Pigault-Lebrun kaczagva. „Allons, allons, mon cher“ mondá Talma, „mon petit Kean ne se pique pas de briller dans la société; voyez le sur son theatre.“ (Az én kis Keanem nem sokat gondol azzal fénylik-e ő a' társaságban vagy sem; nézze csak őt Ön az ő játépadján.)

Próbált szer a' kezek' reszketése ellen.

Alolírt ezelőtt mintegy húsz esztendővel, élete ötvenedik esztendejében, e' nyavalyától lepetett-meg,

melly őt, ki sokat ír, akadályoztatá az írásban, és több alkalmatlanságára szolgált. Ő tehát azon óra óta mind a' két karja' fele részét (de a' jobbat mégis gyakrabban mint a' balt) naponként egy párszor, leginkább délután, mintegy 2—3 perczig, kútból merített friss vízzel teli vederbe mártotta, 's azután, hogy az átgőzölést ismét helyrehozza, karjait nyáron a napon, télen pedig a' kályhán megmelegített puha posztó keztyűvel mind addig dörzsölte, meg csak kellemes melegséget nem érze. Ezt ő alig gyakorlá egy hónapig midőn minden reszketés elmúlt. Ezen idő óta, folytatván a' bemártást, vagy hideg vízbe mártott spongyiával mosdást, nem jött az többé vissza, úgy hogy ő még most is hetven esztendőskorában, úgy ír mint egy ifjú ember. Ugyan ezen szer tökéletesen 's örökre elveszi a' fájdalmas lábkra görcsöt is, a' mint ezt alolírt mind tulajdon, mind mások' tapasztalásából tudja. De ha a' reszketegség a' sok pálinka, rum, vagy felette sok bor italtól, vagy pedig testi gyönyörűségtől származik, akkor ezen szer csak keveset használ, még akkor is, ha az ital vagy kicsapongás elhagyatik.

Igen jól cselekszi az ember, ha ezen szer használásánál 's azután is szüntelen, napjában 2—3 itcze hideg forrásvizet iszik, 's minden erős és tüzelő italokat, még a' bort, kávé, és sert is, kerüli, vagy pedig csak igen mértékletesen issza, és tiszta friss, legfeljebb valami kevés czúkkal elegyített vízzel, megelégszik. Petri professor Erfurtban.

Rejtett szó.

Az egésznek neve kilencz betüből áll,

Városnak neve ez, 's folyóvíz' partján áll.

Első három betűm' vonását töröld-el,

Az ércznek egy nemét bennem találd-fel.

Két utánna lévő betűm' ha kimondod,

Szűjgyártó' vagy suszter' kezében találd.

Két első tagomat ha visszafordítod

'S az utolsó betűt belőle kihagyod:

Ősi és hajdani fehérnem viselet,

Debreczen' tájékán mostan is felleled.

Török Sz. Miklósról, Papp Constantin.

Jegyzet: A' 31dik számbeli Rejtett szó Könyvtár.

Mulatságok.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)
 1835. 33. szám. October 21dikén.

Egy harmadiknak néhány szavai a' Duna' rendezéséről.

A' Duna rendezésnek czélja 's így annak végre hajtása is kétféle. Az első, melly reánk nézve legérdekesebbnek tekintethetik, a' lenne, ha ezen munkát által nem csak a' Dunának és az abba ömlő többi nagyobb vagy kisebb folyamoknak tökélyes rendezése eszközölnének, 's ennek következtében az azoknak kiöntéseitől okozott számtalan nagy térű mocsárok kiszáritatnának, 's egészséges termő-földekké változtatnának; hanem a' belső kereskedés folytatására okvetetlenül megkívántató belső vízi közösülésünk kívánatos lábra állítatnék. A' második egyedül csak a' Duna szabad hajókázhatásának lehetőségét, leginkább a' Moldovai szorulatnál kezdve a' fekete tengerig, veszi czélba. Az első kivihető-e vagy sem, megvallom őszintén, hogy annak valódi végrehajtatására nézve magam kevés reménnyel bíztatom. A' mennyire azonban egy nemzetnek elszánt 's egyesült munkálódása a' néha legrettentőbbeknek vélt physikai akadályokat is legyőzni képes, meg lehet, hogy e' részbeni aggodalmam helytelen. Ezen óhajtásom után átfordulok a' Duna' rendezése czéljának második részére t. i. a' fekete tengerig lehető hajókázás reményére, és következményire.

A' Duna szorulatbeli szabad hajókázás akadályainak elhárítására nézve, úgy tartom, annál nagyobb a' lehetőség, mivel ha annak lehetőségéről az azzal mint királyi biztos foglalatoskodó nemes szívű hazánk-

fia Gróf Széchenyi István tökéletes hydroaulikai vizsgálatokon meggyőződését nem alapítná, bizonyosan olly forró és rendíthetetlen állandósággal azon munkálatot nem folytatná. Ugyanazért valamint erre nézve magamat, úgy az egész közönséget is, a' legszerencsésebb fogamat reményével ezennel bíztatom.

Azonban e' jeles munkának már ennyire haladta és a' jövő évig történendő végrehajtásának ígérete után, előttem egy új kérdés támad, t. i. mi leszzen honunkra nézve, a' kinyílt szabad Duna hajókázhatásból származó hasznos következmény? és ime ezen kérdés megint egy más újnak fejtegetésére szolgáltat okot. Gróf Széchenyi a' „Társalkodó“ című folyó lap' útján az olvasó közönséget az iránt világosítja-fel, hogy a' gőzhajókat nem annyira mint kereskedésbeli tárgyakat szállító terhes hajókat, hanem inkább, úgy szólván, csak mint táborszemeket kelletik tekinteni. Táborszemet én azonban sokkal nagyobb hadisereg nélkül magamnak nem képzelhetek; 's így senki balra nem magyarázhatja, ha továbbá azon kérdésre vezéreltetem, hogy hol kell ezen hadisereg' létét keresni? De hagyjunk-fel az allegoriával és vegyük a' kérdést egy kis mélyebb feszegetés alá. A' nem sokára nyolczra emelkedő gőzhajókról, mellyek a' fentebbi szerint leginkább csak kereskedő személyek szállítására használandók, a' kereskedési szállítmányoknak tömegére arányt húzva, legalább is 400 egy év' lefolyta alatt vagy háromszor alá 's felfelé folyvást úszó terhelt hajókat kell képzelnünk. „Terhelt“ mondtam, és itt ismét azon kérdés támad, hogy miből fog állani az a' teher? Figyelmezőleg eddigi kereskedésbeli czikkelyeinkre, tudjuk hogy mostani kereskedésünk egyedül csak nyers természetményeken alapúl. Kereskedésünk ezen nemének tárgyául szolgál leginkább a' gabona, bor, dohány, gyapjú, gubacs, hamu-zsír és némű részben a' szarvas-marha, és sertések, a' mennyire t. i. a' Moldovából és Serviából behajtandó mennyiség levonása után ne talán még va-

lami fölösleg marad. Mindezen tárgyak eddig útjokat részint egyenesen Németországba, részint azon keresztül tovább vevék. Nézzük tehát, hogy ezen felesleges cikkeknek melyike fogja ezentúl, eddigi eladó piacát a' Stambuli vagy azontúlival felcserélni. A' gabona bizonyosan nem; mert Odessa és a' Nilus környéke, földje termékenysége mellett, azt nem csak bőségesben előhozni, de akár Stambulba, akár Olaszország felé olcsóbban elszállítani képes. A' bor Törökország' legnagyobb részű lakosinak tilos portéka; de ha mindjárt minden e' részbeni tilalom megszűnne is — azon esetben ők, éghajlatjuk és földjük kedvezése mellett, e' nemű új szükségüket magoktól kielégíteni annál is inkább képesek lesznek, mivel ezen portékával már most is nyerekedő kereskedést űznek. Dohányunk, hogy Törökországban nem nagy keletre tarthat számot, annál természetesebb, mivel az ottan nem csak nagy mennyiségben, de olly minőségben természetik, hogy annak szívása nálunk is kitűnő luxusnak tartatik. Ha pedig azt ezen új úton tovább Olaszországba kívánnók szállítani, ott is nehezen fog-nánk magunkat kielégítve látni, mert az, az Amerikaival, sem árára, sem minőségére nézve, a' versenyt ki nem állhatja. Gyapjunk, melyből azonban bár egy font se menne ki nyersen országunkból, nehezen fogja ezen irányú úton haszonnal vásárját keresni; mert a' Belgiumi vásár elhullózása bizonyosan az angolországheli árosításnak leszállítását következtetné. Gubacsunkra hogy Törökország nem szorúl, annak jeléül szolgál, hogy már jó régóta bennünket a' bőrkészítés dolgában ottan megelőztek. És így még egyszer legyen azon kérdés ismételve: min fog tehát a' reménylendő Duna' szabad hajókázhatásából származó fekete tengeri vagy azontúli kereskedésünk alapulni? Min? — Azt, mostani körülményinkhez képest, hamarjában megmondani bizony magam sem vagyok képes. Azt az egyet tudom, hogy egyedül némelly kézművek, úgymint: posztó, vászon, kocsik, tükrök

's egyéb üveg és más művek azon árúk, melyekre nézve, az azokban szükölködő török birodalmi lakosokra, mint mindenkor kész vevőkre, számot tarthatnók.

De, épen mindezen szerekben szükölködve azokat magunk is éjszaki szomszédinktúl megvenni kénytelenítetünk; meg nem fontolva, milly véghetetlen károsodásunkra szolgál ez; holott igen könnyen átláthatnók, hogy példának okáért a' kivitt nyers gyapjunkért majd két annyi mennyiségben visszakerülő posztónak beszállítási és vámi kétszeres bére mindenkor csak a' magyar termesztőt nyomja. Ez pedig nem csak a' gyapjúra, hanem minden egyéb nyers termékeinkre is alkalmazható; — és miért? mert általában a' kézművészi szorgalomban, nevezetesen gyárok dolgában, még végtelen hátra vagyunk. Ez pedig annak tulajdonítható, mivel kereskedésbeli elvekrőli nézeteink még igen homályosak. Azt általában még eddig tudni nem látszatunk, hogy valódi külső kereskedést bár melly ország csak akkor űzhet sikerrel, ha már a' honi termesztő- és művszorgalmon és tökéletes közösülhetésbeli előkészületen alapuló belső kereskedelem a' lehetőségig legmagasb polczra emelkedett. Hogy e' részben azonban még nem igen dicsekedhetünk, azt kétségbe tán senkisem fogja hozni; mert gyáraink hiánya eléggé isméretes, valamint az is, hogy kevés számú kézműveseink majd a' legegyszerűbb műveikhez kellő szerekre nézve a' külföldre szorúlnak 'stb.

És mivel mindezeknek illy léte mellett, nem csak a' Duna szorulati szirtek kipuskázásának tökéletes végrehajtása már közeledik, hanem a' gőzhajók számának mind inkább szaporításáról időről időre tudósíttatunk, tehát csakugyan senki idő előttinek már nem tarthatja, ha minden egy kevéssé előre néző hazafiban azon kívánság támad: bár az érintett kereskedői táborsemeknek kereskedői nagy hadi serege, azaz számos kereskedési tárgyaknak bőséges feleslegsege, és e' végre ne csak kézműveseinknek élénk munkássága, de gyárainknak és az azokból kerü-

lő művekkel megrakott hajóknak minél nagyobb száma szemeinket gyönyörködtetné! 'Valamint más országokban, úgy nálunk is a' gyároknek emelkedését, vagy tönkre jutását, egyedül célirányos vagy iránytalan szerkezetüknek kell tulajdonítani.' Légyen azoknak helye nem természet elleni, példának okáért az országnak népetlenebb környékén választva, — ne hibázzék az arra kellő alap- és forgó tőke, valamint a' megkívántató ahhoz tökéletesen értő igazgató, és egyéb munkálkodó: fogadom, hogy honunkban a' felállítandó gyárok, szintúgy, sőt még jutalmasban fognak munkálódni, mint bár hol; mert a' föld termékenysége, a' nyers anyagoknak p. o. gypjúnak, lennek, bőrnek 'stb. honi bősége és könnyű elszaporíthatása, élésünk' olcsóbsága, és adózás aloli mentsége, ha t. i. a' gyár földbirtokos által jószágán állíttatik, de egyébiránt is annak csekélyisége, nem kis tekintetű kedvezményeknek tekintendők. Ha a' honunkban felállott gyárok tönkre jutásának okait szemesebben megvizsgáljuk, bizonyára, hol a' helynek céliránytalan választásában, hol a' szükséges tőkének, hol pedig az azokhoz megkívántató jártas individuumok' hiányában, fogjuk azokat feltalálni; de ezekről egy nem sokára kiadandó különös munkában részletesebben szándékom szólni. — Ha az imént mondottaknak méltánlása után, a' gyárok felállhatása iránti nézetek egy kevésbé jobbra fordulnának, és csakugyan a' reménylett szabad Duna hajókázhatásból származó hasznos következményekben részt venni akarunk: akkor nincs egyéb hátra, mint hogy eddigi előítéletinkről lemondva, mindazok, kiknek személyes érdekükbe vág, és az arra kívántató kedvező körülmények' birtokában vannak, minél előbb gyároknek célirányos helyen 's módon leendő felállítása — és általában a' honi természetői és művészi szorgalomnak mindennemű serkentő buzdítása által, előlegesen a' belső, és az azt nyomban követő külső kereskedést elősegítsék. Csak illy módon vehetünk részt a' kőszirtes

akadályoktól kitisztított Dunai, valamint fekete tengeri és azontúli hajókázhatásban. Bár ezen kereskedésbeli előkészületünk a' munkában lévő Duna elrendezést már jóval előbb megelőzte volna! De mivel ez így nincsen, az e' részben elmulasztottat annál nagyobb buzgósággal kipótolni igyekezzünk. A' Francia ezt mondja; „*mieux tard que jamais*“; de csak hogy igen messzire ne halasszuk azt, mert ezen új vásárunk piaczat más nemzetbeliek előttünk elfoglalandják.

Erdélyi János.

Elmés történet.

Egy szegény deák megakarván még egyszer kedves hazáját látni, arrafelé utazott lapos erszényével, bízván magát az isteni gondviselésre 's a' keresztény lelkű csaplárosokra. Jóllehet már messze haladt, mindazáltal nem érte olly hamar végét útjának, mint pénzének. Jólakva nem lévén, a' lábak is ellent állottak. De ma bizony — gondolá magában — a' közelébbi fogadóban jól kell laknom; mert jó szó és eszem fognak érni valamit a' csapláros előtt. Jól evett ivott 's azután beszélgetni kezdett a' fogadóssal különfélerül; a' többek között azt kérdé: halállal büntettetik-e itt azon ember ki halálra ver egy másikat? és ennek tudakozta hosszát 's végét. — „De a' pofozódást, úgymond, itt talán számba sem veszik?“ „Hogy ne vennék,“ szólla a' fogadós, „de bizony veszik, mert egy pofra két tallér büntetés van téve 's méltán“ — „Méltán biz' a', monda a' deák, legyen ollyan jó hát gazd' uram is! üssön pofon engemet egyszer az ebédért, azután adjon-ki még a' mennyi megmarad a' két tallérból, mert nekem ugyan egy fillérem sincs a' fizetésre, mivel én szegény deák vagyok, 's az atyám látogatására hazámba megyek.“ — „Mit beszélsz? illyen amollyan! monda a' fogadós, 's hát ilyen pénzel akarsz-e engemet kifizetni? vesd-le a' kabátot, vagy most mindjárt lyukba záratlak.“ — Gazd' uram! csendesebben! respectáljon kend egy deákot, hát nem érti a' tréfát?“ — „Ahá

tréfát! de csak fizess-meg, különben majd megmutatom ki vagyok.“ — „Gazd' uram! monda a' deák, lassabban! mert ha mind így, a' tűrés és tartózkodás mindjárt túl lépnek a' határon. Fel ne boszontson engemet, különben majd úgy fog szaladni mint egy nyúl. Ne sokat lármázzon gazd' uram! mert biz' az ebéd árába kerül.“ — „De hallá kend deák uram! szeretném én látni, ki engemet helyemből kimozdít.“ — „Most mindjárt tapasztalni fogja kend, mit ér egy deák, kinek az erszényiben ha áer-is, de fejében agya 's csontjában veleje vagyon.“ — Ezután ugrik egyet a' deák, és el tűne mint a' villám; a' fogadás utánna tüzes nyúl-futtában, és kezde kiáltani: tolvaj! fogjátok-meg. A' paraszt emberek egybe tódulának, a' deák közikbe szalada, és halkán így szólta hozzájuk: „ez a' fogadás fogadott velem a' nála elköltött ebéd ára fejében; ha én őt annyira vehetem, hogy úgy szaladjon mint egy nyúl. Ihol barátim! látjátok magatok, hogy én őt megnyertem 's ő már most csak azért, hogy a' fogadást elvesztette, gázol és tolvajnak kiáltoz, mintha én gonosztévó volnék. Hát ugyan nem vétek-e, ítéljétek-meg, rátok bízom mint okos emberekre, ilyen csúfosan bánni egy szegény legénnyel?“ A' parasztok kinevették a' fogadást; utoljára maga sem tartóztathatá magát a' nevetéstől, ki egyszersmind monda a' deáknak: „az Isten őrizzen tőletek tanult emberektől.“

*H**dy.*

T e n y é s z e t .

(Dr. Graves's Lecture.)

Felette különös, hogy a' növények némelly alkalommal 's némi körülmények közt szerfelett tenyésznek. Így az 1666ban történt londoni nagy tűz után, a' leégett város' egész területét rövid idő alatt a' *Sisymbrium irio* nevű plánta olly bőségben lepél, hogy annyi Europa' többi részében alig találta-tott. Hasonlólag, akárhol szökell-fel valamelly sós forrás a' tenger' szomszédságában, ennek közelében tüstént 's bőven tenyésznek sós növények, haszinte

ott az előtt egy sem termett is. Mikor tavak szárítanak-ki, helyükön új fajta plánták kezdenek tenyészni. Így, midőn a' dan sziget Zeland lecsapoltatott, Vilny ottan Capex cyperoidest látott termeni, noha ez a' faj tulajdonképen nem tenyészik Daniában, hanem Németország' éjszaki részében.

Fekete folyók.

Az Oronoko folyó' vidékének felsőbb részén, Déli Amerikában, az éjszaki szélesség' harmadik 's negyedik vonala közt, a' természet különös látványt mutat az úgy nevezett fekete vizekben (black waters). Atabaco, Temi, Tuamani és Guainia vizei kávészínűek. A' pálmafák' árnyékában színük sötét fekete, de átlátszó edényekben arany sárga színűek lesznek, 's a' déli földgömb' csillagzati azokban különös ragyogással verődnek-vissza. Krokodilok' és halak' hiánya, nagyobb fokú hideg, mosquitók' kevesebb száma, 's egészségesebb levegő által tűnik-ki a' fekete folyók' tájéka. Ezeknek színe hihetőleg a' hydrogenium 's carbonicum kifejléséből ered, a' mi ama sok növények' feloszlásának következése, mellyek ott a' keresztül folyt földet borítják. (*Albion.*)

Aphorisma.

Az egyenes út két pont között mindég leg-rövidebb. Azért az erény mindég egyenes úton jár, ámbár ez az út kezdetén többnyire meredek és tövises. A' szelíd, 's jámbor német költő Gellert szépen 's igazán énekelte az erény' útjáról:

„Der Tugend Pfad ist anfangs steil,
Lässt nichts als Mühe blicken;
Doch weiter fort führt er zum Heil,
Und endlich zum Entzücken.“

Rumy Károly.

Rejtett szó.

Őszi gyümölcs' leve négy. Kettő szúr és lyukakat fúr.

Háromban pénz, könyv, búza, szalonna lehet.

Gazdagok' asztalainn olykor láthatni egészét.

Adhatom a' magvát még ma akárkinek is.

Kőrös János.

Jegyzet: A' 32dik számbeli Rejtett szó Vásárhely.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

34. szám.

October 24dikén.

Magyar Patika, az az: Magyar- és Erdélyországban termő patikai állatok, növények, és ásványok, orvosi hasznaikkal egyetemben. A' falusi külörvosoknak, földesuraknak, és lelkitanítóknak számokra, hogy a' falusi ügyefogyott, beteg adózó népen kevés költséggel, és azoknak bizodalmas kívánságok szerint segithessenek. Szerző Kováts Mihály, Orvos Doctor, a' t. n. magyar kir. Pesti tudomány minden-ség orvos tehetségének, és a' Jénai ásványász társaságnak tagja, t. n. Pest, Pilis és Solt törv. egyes. Mármaros, Zemplén, Borsod, Torna, Szathmár vármegyéknek táblabírája. Pesten, 1835. Találtatik Eggenberger J. könyvtárosnál. Három részben, nyolczadréten.

Elég légyen e' közhasznú és sok esztendei huzamos szorgalommal írt munkának ajánlásául, vagyis inkább csak reá figyelmeztetésül ennyit említenünk: 'hogy érdemekkel tellyes szerzője, 39 esztendő óta Pesti nagy tapasztalású orvos doctor, és csaknem szinteenyi esztendők óta köztiszteletre méltó magyar író!'

Házisító intézet Parisban.

Egy kellemes külsejű ifjú, de ki iránt a' szerencse nem volt olly pazérló mint a' természet, nőül akar venni egy, nem annyira kellemekkel, mik a' házi életben úgyis haszontalan dolgok, mint 100,000 frank menyasszonyi ajándékkal bíró személyt. Ennyi-

Második Félészlendő.

vel már csak lehet egy kis házat tartani, Isten segedelmével az atyai városba vonulni, 's ott mind végig kényelmes életet élni. Ezek itt szentelt kifejezések. Mindjárt előbeszélem, az említett ifjú miként jelent meg azon asszonyságnál, ki Hymen' fáklyájának meggyújtására a' társaság' minden osztályaiban szabadalmat nyert. Miután egy kis kapun csengetett, egy terembe vezettetik, mellynek bútorai: egy pamlag, három zselyeszék kék bársonnyal borítva, musselin kárpitok, egy alabastrom függő-óra, és edények a' kandalló felett; a' terem közepén íróasztal áll, 's rajta tizenegy könyv halomban. Egyiken középnagy betűkkel: üres házasságok, tízen pedig nagy betűkkel: kötött házasságok, van írva. Az ifjú szemei, beléptekor mindjárt a' tíz könyvbe ütköznek, mellyek címjeikkel az ajtó felé fordítvák; nevét már a' kötött házasságok jegyzőkönyvében hiszi, 's szíve szökdel örömeiben. Az igazgatóné, ** asszonyság, mellékszobában, vagy a' konyhában van; de a' zörgésre elősiet, egy szürke harisnyát kötögetve, 's kérdi: „Velem kíván az úr értekezni?“ — „Igenis.“ — „Tehát foglaljon helyet.“ — Az asszony pamlagra ül, tűjét főkötője alá szúrja, 's kész az ifjú kérését kihallgatni, ki előtte egyik zselyeszékbe ült, 's folyvást hallgat. ** asszony tehát ismét megszólal: „Kétség kívül nőt kíván az úr?“ — „Igenis,“ felel az ifjú, 's e' kérdés által neki bátorítatva, merészen előadja kívánságát, de szemét el nem fordítja a' tíz könyvről. Beszédét végezvén, elégült arczal felkiált az asszony: „Valóban, uram, szerencsecsillaga éppen jókor vezeti Önt ide. Tudok nőt számára. Éppen kéznél van egy 26 éves leány, kinek sem atya, sem anyja, 's 100,000 frank készpénzel bír, csak hogy (mosólyga az igazgatóné) talán a' kifogást tehetné Ön, hogy igen szép a' menyasszony, mert a' kérdésben forgó leány testalkatja tökéletes; egyébiránt Ön maga hozhat róla ítéletet, mert történetből éppen itt van most, 's nem kell Önnek ismét ide fáradnia.“ ** asszony néhány

percnyi bocsánatot kérven, eltávozik. Az ifjú magára hagyatva, egészen elmerült szerencséje örömében; áldja a' szerencsés gondolatot, mely őt e' házba vezeté, hol mindjárt szerencse fogadándja-el. Nem sokára egy imádott nőt és 100,000 frankot, — de nem! 100,000 frankot és egy imádott nőt, fog szívéhez szoríthatni. Ez öröm és szerelem mámorából felserkenti egy úr megérkezte, ki szemüveggel, hálóruhában és zöld papucsokban, az író asztal elibe áll komoly tekintettel, az üres házasságok könyvét felnyitja, az ifjút tetőtől talpig megszemléli, 's néhány sort ír. „Mi az Ön neve, ha szabad kérdenem?“ — „** Eduard.“ — „Kora?“ — „22 esztendő.“ — „Állapotja?“ — „Poeta.“ — „Vagyona?“ — „Semmi.“ — A' tudakozó úr minden kérdés és felelet közt néhány sort ír. Miután tollát letevé, szemüvegét is leveszi, 's azt se lyem kendőjével megtörülve szól az ifjúhoz: „Uram, intézetünk költségei 's az igazgatás határozatai csekély fizetést kívánnak előre, melynek semmi köze azon előlegesen adott pénzekkel, melyeket csődülőink felvenni szoktak; Ön leányt kap 100,000 frankkal, a' tartozás pedig 10 frankot teszen.“ Gondolhatni, hogy a' tíz könyv megpillantása, a' visszaemlékezés ** asszony mézes szavaira, nem engedék Eduard urat tétozáni. Kihúz kétszáz soust, talán utolsó vagyonát, míg nemzetsége, a' hónap végén, szűk jövedelmének tizenketted részét megküldi; azt az úr kezébe adja, ki szemüvegét ismét orrára teszi, köszön és eltűnik. Eduard úr egyedül marad, 's érzi hogy szíve már nem szökdel úgy örömében, mint az imént. A' 10 frank feláldozása, 's ezáltal megürült erszénye, elfojtják mámorát, a' nélkül hogy elkedvetlenültét kimagyarázhatná; sőt már egy kissé nyugtalankodik is. De nem sokáig hagyatik merengő gondolkodásában; ** asszony ismét előtöppen, derülten mint a' remény. „Uram, tetszik-e engem követni,“ szól a' Hymen isten papnéja olly fontos és komoly arczal, [mint Sybilla, midőn jóslatot akar mondani,

„de,“ folytatá tovább, „a’ legszigorúbb hallgatást ajánlom Önnek.“ Eduard egészen ** asszonyra bízta magát, követi őt egy sötét sikátoron keresztül, hol csupán lépteik kopogása szolgált neki vezérül, ’s e’ keskeny szorosságot, mint valódi költész, Creta labirintusához hasonlítja, a’ különbséggel, hogy őt nem a’ minotaurus várja. Végre megáll az asszonyi vezető, vállon kapja az ifjút, ’s egy igen alacsony ülésen helyet fogat vele. „Várákazzék Ön itt,“ mondja félassu hangon. Eduard urat alkalmasint egy kis félelem környékezte. Egy óranegyed múlva, megnyílik egy ajtó, ’s a’ belőle kicsillogó gyenge fénynél a’ szoba hátuljában karatlan széken ülve találja magát Eduard. Egy félig világított szoba tűnik szemébe, Gondolatjában csak a’ nő forog, melyet keres, ’s egy titkos szózat sugalja szívének, hogy az előtte áll. Mert e’ szoba hátsó részében egy szép növésű ifjú leány fejrbe — de még sem, — feketébe öltözve, mert hiszen árva, ’s szívével, kezével és vagyonával szabadon rendelkezhetik, — fel ’s alá megyen előtte (mindössze nyolczszor.) E’ tünnemény után bezáródik a’ fényt sugárzó ajtó, ’s Eduard alig eszmélhetett arra, meddig volt egyedül, ’s miként jött ki a’ szobából. Még egészen magához sem jött (annyira elkábítá fejét az ifjú leány megjelenése), midőn újra az első szobában a’ tíz könyv előtt találta magát, hova visszavezettetett. Most már szerencsés, látta azt, kit a’ sors neki szánt, — élete társnáját, — gyermekei anyját. Még csak a’ van hátra, hogy a’ 100,000 frankot meglássa. De olly alakkal, millyet a’ fekete ruhában látott, nincs mit félni. „No uram, meg van-e elégedve?“ kérdezi ** asszony. — „Megvárászolva, elbájolva vagyok asszonyom.“ — „Most tehát a’ második próbálathoz fogunk, Úram, mert Önnek ugyan tetszik a’ leány, de előbb látnunk kell, ha Ön is tetszik-e a’ leánynak.“ Eduard úr keveset fél a’ második próbálattól; szép fíjú, tudja; hanem ha ezt várja vala, ide jöttte előtt csizmáját kifényesíttette, feke-

te frakját, melly testéhez jobban áll, mint hó felső kabátja, felöltötte, megborotválkozott, és hajfűrtjeit egy kissé felsütögette volna. De mivel az előkészületeket elmulasztotta, most már csak úgy segít magán, a' mint lehet; csizmája fejét, hátul lábikráján, a' nadrághoz törli, felső kabátját meghúzogatja, nyakkendőjét felrángatja, haját kezével felbodorozza, 's megyen ** asszony után, mint valódi hódító, ki győzedelméről bizonyos. Eduard úr az elhatározó átvilágoló ajtónál csak hatszori fel 's alá menetelben egyezett-meg; többet nem engede férfiúi méltósága, E' felett indulatinak zajgása is elvevé erejét a' menetelre, mert a' szoba hátulján egy fekete tömeget látott, — 's az az ő nője, — megismerte azt! Midőn ismét a' hivatali terembe vezettetett, 's harmadszor is magára hagyatott, a' pamlagra dül, 's várja ítéletét; de legkevesbé sem nyugtalankodva. Szíve még is megdöbben a' szemüveges úr beléptére, ki előbbeni komolyságával 's nyugalomságával az íróasztalhoz áll, jegyzékét nagy gondal az üres házasságok könyvébe teszi, 's szárazon ez ünnepélyes szavakat mondja: „Mi, uram, vigasztalhatlanok vagyunk, de hasztalan, Ön nem tetszett a' kisasszonynak, — máskor majd szerencsésebb leend.“ Az ifjú pedig megszegyenülve 's zavarodva esküvést teszen, hogy ott többé sohasem fog megjelenni.

Magyar szónyomozás.

Jobbágy vagy jobágy. A' „jobbágy vagy jobbágy“ szó, a' magyar jogtudományban, rendszerint származtatik vagy a' „jobb adj“ (potius da seu praesta t. i. operas), vagy „jobb az ágy“ (melior est lectus t. i. quam castra, — mivel hajdan Magyarországon azok, kik háborúba menni nem akartak 's inkább otthon az ágyban heverték, örökös parasztszámmá lettek) szóktól. De mind ezen etymologia erőltetett és önkényes. Fogarasi D. János úr, diák magyar műszókönyvében a' magyarhoni törvény- és országtudományból (Pesten 1833.) IXdik lapon ezen

zsidó igétől עֶבֶר a b a d, servivit, és részesülőjétől עֶבֶר obéd (cum Tzere, non cum Saegol, et absque Mappik, mint F. úr írta), serviens,*) származtatja, az עֶבֶר obéd-ot önként 's hibáson jobbed olvasván.

Én a' magyar jobágy szót inkább per metathesisin származtatom e' zsidó szótól עֶבֶר jogeb agricola, colonus (proprie: sector sive fossor terrae, a rad. inusitata עֶבֶר jagab, eiusdem significat. cum עֶבֶר gub, arab. gjuba et gjajaba, secare, findere: verba enim secandi et findendi in linguis orientalibus ad arationem referuntur — honnan עֶבֶר jagab, ager, qui arando et fodiendo proscinditur). Illyen metathesisek: (más rendel rakások, Versetzungen) a' magyar nyelvben nem ritkák.

Rumy Károly.

Rémítő éjjeli látogatás.

(Recollections of the eighteenth Century.)

Azon az éjszakán, mellyről beszélek, Beaufremont-asszonyosság először lassú zörgést halla kandallójában, 's csakhamar aztán egy rakás kormot, fecskéfészket, és vakolatot láta lehullani; 's utánnok benn terme egy tetőtől talpig fegyverben öltözött ember. Minthogy az égő hasábfákat, a' tüzes parazsakkal

*) עֶבֶר, A b a d jelenti I. általjában, mint az arabs íge a b a d a: deprimere, subigere. Innen: 1. subegit terram, coluit agrum, mint az arabs a b a d a. 2. subegit hominem (arab. in Conjug. II. in servitutem redegit); intransitive: premendo subactus est, servus fuit, servivit, laboravit. 3. cultum praestitit religiosum (a serviendo). 4. fecit, operatus est (ut syr. et chald. a b a d). II. fastidivit, dedignatus est (ut arab. a b e d a); in Hiphil: ad fastidium provocavit, fastidio fuit. particip. עֶבֶר obéd (cum Tzere et absque Mappik, serviens, colens, substant. עֶבֶר ebed (cum duplici Saegol) servus, sive emtus sive bello captus, mancipium (rabszolga.) R-y.

együtt begördíté a' szobába, először is a' tűzfogó vasat vette kezébe, 's szép renddel berakta azokat a' kandallóba; félre taszított néhány égő szenet, a' nélkül hogy azt a' kockázaton tapodta volna-el, 's akkor a' marquisné felé fordulva mondá: „Asszonyom, szabad kérdenem, kivel van szerencsém szollani?“ — „Uram, én Beaufremontné vagyok; de minthogy Ön előttem egészen ismeretlen, azonban rablónak nem látszik, 's a' legjobban vigyázott, hogy bútoraimban kárt ne tegyen, nem találhatom-ki, miért jó Ön illy móddal szobámba éjféلكor.“ — „Asszonyom, nem vala szándékom hálóteremébe jönni. Lesz-e olyan jó, hogy engem a' ház' kapujáig elkísérjen?“ viszonzá, öve mellől egy pisztolyt húzva-ki, 's kezébe egy égő gyertyát véve. „Igen, de Uram“ — „Méltóztassék Asszonyságod sietni,“ folytatá ő, pisztolyát töltve, „együtt fogunk lemenni, 's tessék parancsolni a' kapusnak, hogy a' kaput nyissa-ki.“ — „Lassabban beszéljen az úr, lassabban, különben Beaufremont marquis meg fogja hallani beszédét“ felelé a' marquisné, reszketve félelmében. — „Öltse-fel köpönyegét, Asszonyságod, 's ne maradjon tovább hálóköntösében, iszonyú hideg van!“ Egy szóval, minden úgy lön, a' mint ő parancsolá, 's e' történet Beaufremont asszonyt úgy megrémíté, hogy kéntelen vala le ülni a' kapus' szobájában, mihelyt e' rettentő ember elment. Ekkor kopogást halla a' marquisné a' szoba' ablakán, melly az utczára nézett: „Kapus!“ mondá ugyanazon hang, „én Cartouche vagyok; — hallja kend? — ezen éjjel egy vagy két mérföldet mászkáltam a' házak' fedelein, mivel kémek kergettek. Ne gondolja kend, hogy ez valami szerelmes kaland, vagy hogy én Beaufremont asszony' szeretője vagyok; különben velem lesz kendnek dolga. Egyébiránt hallani fognak felőlem postán holnapután.“ Beaufremont asszonyság felment a' grádicsokon, 's felkölté férjét; ki azt állítá, hogy az csak szívszorulás volt, 's nője rosszul álmodott; de két vagy három nap mulva a' marquisné egy men-

tő és köszönő levelet kapott, nagy tisztelettel 's csinos szavakkal írottat, mellybe vala zárva Beaufremont asszony' részére egy szabad meneti íromány azon meghatalmazással, hogy ő nemzetségéből akárkinek hasonlót adhasson. A' levélhez vala csatolva egy kis skatulya, mellyben egy szép be nem foglalt gyémánt volt, melly 6000 frankra becsültetett. Ezt a' pénzt Beaufremont marquis a' betegek' számára tette-le a' Hôtel-Dieuben, a' pénztárnok' kezei közé.

K ü l ö n f é l e .

Egy társaságban arról volt szó, hogy a' megfagyott embereket leginkább életre lehet hozni azáltal, ha azok hóval befedtetnek. „Az télen csak megeshetik“ közbe szóla egy jelen volt úr, „de hát nyáron mivel fedetnek-be?“

„Különös meggyógyulása egy ferde nyaknak. A' minap Londonban illy cím alatt: „Random Shots from a rifleman, by Captain Kincaid etc. megjelent mulattató könyvben ez találtatik: „1812diki Aprilisben tisztjeink közül egy, jobb fülén meglövetett egy puskagolyó bissal, melly nyaka' hátulsó részén ismét kiment; a' tisztt kinos szenvedés után meggyógyult, de feje ferdén maradt, 's úgy kelle ezt hordania, hogy jobb vállát nézné. A' waterlooi ütközetnél 1815ben, miután három esztendeig hordta ferdén nyakát, bal fülénél érte egy golyó biss, mintegy fél hüvelyknyire jött-ki első nyaksebétől, 's — nyakát helyre igazítá.“ Ez a' tisztt, kinek ferde nyaka illy csudálatosan gyógyúlt-meg, Worsley hadnagy, egy gazdag nemesember Nottinghamshiréből, ki most is életben van.

Rejtett szó.

Négy betűmmel, a' melly Heves' sík pusztája,
Zárt is nyithat Magyar Hazánk' némelly tájja;
Visszáson, divatos szó, és zálogváltás,
'S többnyire szűli a' szerelem, barátság.

Bernát Gazsi.

Jegyzet: A' 33dik számbeli Rejtett szó Mustár. }

Mulatságok.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*);
1835. 35. szám. October 28dikán.

Az ember' kiformáltatása esmérő erejére nézve, vagyis: A' közhasznú Metaphysika, írta Fejér György. Eggenberger József Pesti könyvtáros költséggel. Budán, a' magyar kir. universit. betűivel. 1835. (X. 334. lap, nagy nyolczadréten.)

Olly tiszteletben van az igazi tudós Szerző' neve a' Haza előtt, hogy annak látása illy tárgyú munka előtt mindenkit örömmel lep-meg. E' nagy fontosságú tárgy, melly nemzeti literaturánk' parrag mezején miveletlen hevert, épen illy kezeket kívánt! Elég legyen felhozni az előbeszéd' e' felséges szavait: „Az igazságot nyiltt szemmel nyomozni, és bátran védeni; a' hamist czáfolni; a' kétest eligazítani; a' bizonyost kitűntetni; közérthetőleg szólani; nemzeti literaturánk' egy hijányát pótolni: ez volt czélom.“

Klopstock ódája.

Ezen lapoknak 2d. félesztendei 8d. számában Dr. Rummy úr Klopstock ódáját Gellérthez, deák fordítás-sal együtt, olly felszólítással adá elő, hogy bárcsak valaki azt magyarra is fordítaná. Imé itt egy próba:

Érzékenyülj dal! 's folyj szeliden, miként

Rózsákra pergő reggeli tiszta gyöngy,

Mert ime jön Gellert barátom;

Síma borítalan arcza mára.

Olvasson a' legszebb anya' drága szép

Leánya Téged: kellemi nőjjenek,

'S bárhol találjon alva, bátran

Nyomja az arczatodra csókját,

Hív nőm is egykor majd ha enyelg velem,

Ölemben édes tréfa-beszédidet

Édesden emlegesse, és rá

Mint anya, kis Czilimet tanítsa.

Melly bájjal a' jó szívet előadád,
 Színpadra még nem tudta varázslani
 Úgy senki. Egykoron, midőn a'
 Két nemes érzetű, ritka lelkű
 Leányka, — kikkell nem vetekedhetik
 A' pusztá szépség — kerti virágin űlt:
 Könnyem tanútlan áradott volt
 Búba 's örömbbe merült szememből.
 Vidám komolyság lenge soká körül,
 Erény! kiálték, mennyire szép vagy! a'
 Hozzád emelkedett halandó
 Lelke mily isteni kéz' remekje.

S. D—ből.

Az angol alsóház.

Az angol parliament' termeinek nincsen olly játékszínleges tekintete, mint azon teremeknek, melyek Franciaországban, mint valamelly politikai játékszínnek, a' képviselői kormány' tanácskozásai végett épültek. Lépünk-be az alsóházba. Nincs itt nézőhelye a' dámáknak, nincs erkely a' pairek 's a' diplomatiai kar' számára. Csak az újságíróknak van egy keskeny karzat hagyva, 's egy más tágos állnyiltan a' közönségnek. Egyébiránt nem látszik legkisebb fényűzés; semmi márvány, képszobor, vagy aranyozat. Igazi kamarának lehet ezt nevezni, hosszabb mint széles roppant kamarának, melly ékesítvény nélküli 's egészen kopasz. Álljunk olly helyhezetben, hogy szemeink a' nyilvános szónokszekből nézzenek a' teremre. Velünk átaellenben egy felemeltebb hely, 's felette a' királyi czímer. Ott ül egy zöld bőrrel borított karszéken a' szólló (speaker) vagyis előlülő, fekete köntösben, szürke keztyűkkel, 's egy iszonyú parókával, mellynek szárnyai egész övéig lelógganak. Lábai áll egy kis íróasztal, melly mellett a' ház' első írnoke ül, széles képét, melly patkóformájú kis parókája alól változatlanul mosolyog-ki, két karjára támasztva. Azon padok, mellyeken a' képviselők ülnek, jobb és bal kéz felől, az előlülőnek szemközt négyszegben helyezvék. Csak az előlülőnek van széke, a' követeknek nincsen; lehet ülniek vagy állaniok,

a' hol akarnak, 's a' kalapot fejökben tartaniok. Ki ki azon helyről tartja beszédét, hol ül; de kalapját le kell vennie, mihelyt szólni kezd. Úgy tekintethetik, mintha a' szónok nem a' gyülekezethez, hanem az előlülőhöz beszélne, azértis felé fordul 's mindenkor ezt mondja: „Sir“ (Uram) nem pedig ezt: „Gentlemen“ (Uraim). Három órakor lép-be az előlülő a' terembe; előtte megy a' fő ajtónálló, pálcáját vállán tartva; 's utánna a' ház' törvényszéki tisztje. Mihelyt az előlülő karszékét elfoglalta, megszámlálja a' jelenlévő követeket, 's ha negyvenen vannak, az ülés megnyittatik. Akkor a' káplán mondja az imádságot, mellyet a' követek állva, levett kalappal hallgatnak. Rendesen az első órákban nem fontos tárgyak vétetnek-elő; csupán helybéli vagy privát érdekű billek felett tanácskoznak. Estvéli 8 és 9 óra közt kezdenek megtelni a' padok; éjjél előtt ritkán vannak jelen nagy számmal a' követek; a' legfontosabb kérdések, mellyek felett elhatározó szavazatra kerül a' sor, rendesen éjjéltől reggeli 2 óráig vétetnek vitatás alá. Már ez szokása az Angoloknak, hogy ők kevésé bíznak az elmék futékonyságához, 's veszedelmesnek tartják fontos munkához fogni, ha elébb jó ebéd meg nem töltötte a' gyomrot; nékiek a' bor 's grog mellett elég idejüknek kelle lenni, hogy véleményeiket 's beszédeiket megfontolják 's kikészítsék. Lord Brougham, a' maga virágjában, mikor még „Brougham úr“ vala neve, soha sem [ment elébb az alsóházba, míg 2 vagy 3 palaczk portoi bort be nem öntött. Az üléseknek ezen késő éjjelig tartása okozza, hogy az alsóház szombatn nem ülhet-össze; mivel úgy a' törvényhozó test megszenteltelenítené a' vasárnap' egy részét, 's nem jól jönne-ki, ha a' parliament maga hágná-által azon törvényt, melly a' vasárnap' egész 24 órái alatt tiltja a' dolgozást. Az alsóházban összeesen 658 követ van; 471 Anglia', 29 Wales', 53 Skóczia' és 105 Irland' részéről. Fontos tárgyak' vitatásakor csak igen kevés tag nincsen jelen. Bár milly

nagy is gyakran a' felek közt valamelly tárgy iránti ellenkezés, sohasem lehet látni, hogy azok vitatásaikban a' becsület' 's illendőség' szabálytól eltérnének. Némi nemzetijog forma van szokásban az alsóháznál. Az oppositio sohasem használja valamellyik minister' távollétét arra, hogy tisztitársaihoz olly kérdéseket intézzon, mellyek nem az ő hivatalk' körébe tartoznak. Szintén így egy minister sem hoz-be valamelly billt véletlenül; e' tekintetben az udvariság mind a' két félnél egyenlő. A' kihívásokra vagy felszólításokra renddel történnek a' válaszok; kitűzetik a' nap 's az óra is; és ha valaki azt nyilatkoztatja, hogy ő a' kitűzött órában meg nem jelenhet, az indítvány, tetszése szerint, siettetik vagy elhalasztatik. Ha valamelly fontos tárgy feletti szavazat van napi renden, mellynél a' többség' ingadozását előre látni lehet: akkor senki sem hagyná-el helyét, bár milly érdekes foglalatossága akadályoztatná is jelenlétét, ha csak az ellenfél közt nem talált valakit, ki hasonlókép távol kívánna lenni. Illy esetben megegyeznek, hogy egyik sem fog szavazni, 's ezen viszonyos kötelezés szentnek tartatik. — Az előlülőben egyesül egész ereje az alsóháznak, mellynek ő meghatalmazottja; ő a' házon mind belől mind kívül független hatalommal bír. Őt nagy úrrá teszi hivatalka; hivatalki palotája van, 's királyi udvarlatokat tart, mellyeknél csak udvari öltözetben szabad megjelenni. Különös dolog! Ama követek, kik alsóházukban csizmában, sarkantyúval, kezükben lovagkorbácsot tartva 's feltett kalappal jelenhetnek-meg, bezárva találják magok előtt előlülőjök' ajtaját, ha nem keztyűsön 's díszruhákban mennek oda! Milly különbség van ezen feszes udvarlatok, 's a' francia követkamara' előlülőjének tánczmulatsági közt, hová egyszerű frakban mennek, 's kinek számmal jegyzett hívogatólevelkéi közül az első 459 a' nemzet' képviselői számára van metszve, 's a' 460dik Orleans herczeg', mint első pair', számára, 's úgy megy tovább a' sor.

Indiai, goth 's franczia építészet.

A' hajdani indiai architektura' maradványival, mellyeket részint a' régiek' róluk tett ítéletéből, részint pedig a' még fenálló romokból ismerünk, 's a' leghajdanibb korban felkészült egyiptusi műalkotványokkal az közös, hogy azok vagy általán kőszirtkebe vannak dolgozva, vagy pedig nagy kőfaragványokból állanak, mi által azok a' kősziklát utánozni látszanak. A' régiségre nézve, ezek versenytársai az egyiptusi műalkotványoknak; a' mi azonban a' szépséget 's csinos alkatot illeti, arra nézve sokkal túlhaladják azokat. — Gunnis' temploma Elephanta szigeten a' bombai tengeröbölben, 130 láb hosszú 's 110 széles. A' magas helyzetű kőszirtbe 3 főbejárás vezet, 's a' belső 14½ láb magas; 4 sor oszlop díszesíti azokat, mellyek 15 lábra állanak-el egymástól. Az oszlopok 6 láb magosak, az oszlopfejezet, melly váncos alkatú, 30 hüvelyk magas, átmérője pedig 38 hüvelyk; egy 5 lábnyi magas köbtest hordozza azokat. Az oszlopszár hullámdad 's vékonyítva van; annak basisa, vagy a' sippárkány 3 félgyámból áll; az oszlopszáron 's a' fejezeten síma mélyezetű foszlányokat láthatni. Bár milly hibás legyen is ezen oszlop a' görög mérték szerint, az még is kellemesen mutatkozik a' szemnek; a' nagy szorgalommal bevégzett munka csudálkozásra méltó, az oldalfali festéseknél megjelenő alakok meghaladják az egyiptusi iskola' merevségét 's természetlenségét, 's minden elrendezés miveltség' bélyegét viseli, melly néhány fokkal feljebb áll az Egyiptusiakénál. Az ambolai templom Salset szigeten, melly 88 lábnyi négyszöget képez, annak plafondja 20 oszloptól hordatik, mellyek 14 láb magosak; ez úgy annyira hasonlít az elephantaihoz, hogy azt akép tekinthetni, mint ugyan azon iskolából származottat. A' főbejárás egy fához hasonlít, mellynek csúcsa többször gyökerezik, 's mellynek közepéből mindig új fa csirázik-ki. A' canarai barlangok, Tanahhoz közel, épen ezen elrendezést mutatják, azon

egy különbséggel, hogy az oszlopok' rosz alkata az ambolai templomnál még több hajdanságra mutat. A' coromandel tengerpartnál lévő hajdani indiai pagodnál, az ív, vagy boltozat, csaknem egészen hegyes, millyenek az új goth stylt bélyegzik. Ezek, 's több más maradványok a' hajdani indiai építészetből, elegendők bebizonyítására a' tulajdon építési stylnek, melly egészen idegen attól, melly ezen országban most divatos, 's melly egész új oskolát képez, és talán nem maradt befolyás nélkül a' későbbi arabiai építési stylre.

Az építőmesterség' azon neme, mellyet goth nevezet alatt ismerünk, származására nézve a' germaniai népeknek köszöni létét. A' byzanti építési styl goth herczegek által használtatott Olasz- és Spanyolországban, melly utóbb arra nyújtott okot, hogy minden illy nemű műalkotványok goth nevezetet nyertek. — Tudva van, hogy a' Gothok' uralkodása tovább nem, mint csupán félszázadig tartott, — melly időközben nem fejlődhetek-e valamelly tulajdonos építési styl; már pedig azt sem vehetni-fel, hogy a' Gothok, egy szüntelen háboruszkodó nomad-nép, architektusokat hozott volna magával. Europa akkor időben közönséges zavarban 's lázadásban lévén, a' népek csendes, megerősített lakhelyeket kerestek magoknak, 's ez okból a' művészetek is ott találák menedékhelyüket. Görög művészek vándorlottak oda napkeletről 's ott telepedtenek-le. Ekép történt Olaszországban, hasonlókép Galliában. Ennélfogva a' Gothok' architektúráját byzantinak 's gothnak nevezhetni, mivel az épen akkorban kezde ébredezni, midőn a' Gothok már lábra kaptak Olasz- 's Spanyolországban, melly neme az építésnek egy időben Görögországban (Byzantban), Olaszországban 's nyugoti Európában is gyakoroltatott. Innen aztán, az egész europai szárazföldön szétoszlott, Britanniába eláradt, 's Moskváig kiterjedett. Korlátlan uralkodott ezen styl egész félszázadig, 's ebben készíttette-fel mindenki építvényeit.

Nagy Károly Olaszországban ismérte-meg azt, 's annakutánna épületeit általán byzanti stylben rendelteté-el; a' szász császárok hasonlókép készítették-fel építvényeiket. Más egyéb módját az építésnek ennél nem ismertek. A' görög nemes architektura teljes fedelékenységbe jutott. — A' 12dik századdal lépett végre életbe az új goth architektura. Miként 's honnan eredt légyen az, eddiglen titok 's az is maradand, nem jutván reánk semmi írásban foglalt közlemény azon mesterekről, kik azon műalkotványokat felkészíték, még csak nevük sem. Ezen építés-nemnek nem lévén semmi közössége a' régi göröggel, 's inkább közelg-vén az a' byzantihoz, azt ez okból új gothnak neve-zék. Ezen styl' fő megkülönböztető criteriuma a' bolt-hajlás, a' Görögök nem ismervén boltozatokat. Az új goth építés-nem, a' régi goth architekturatól nem csupán a' bolthajlások' hegyes formája, hanem ezen-túl, még pedig különösen, tudományos elrendezés ál-tal különbözteti-meg magát, melly feltűnőleg előlép minden műszüleményekben. Ezen pontban a' Görö-gök hátra maradtak a' goth architektusoktól, 's azo-kat alig haladják-felül az újabbkori építőművészek a' legmélyebb mathematikai calculus használása mellett is. De hát kinek: a' Németeknek, vagy a' Norman-noknak, vagy talán a' Szászoknak tulajdoníthatni-e ezen építés-nem' feltalálását? A' Gothoknak a' 6dik századból nincs legalább benne részük, miután ez csak a' 12dik században jó-elő, 's ennélfogva igazságtalan volna azt gothnak nevezni; 's ha már ez valóban a' Gothoktól venné is származását, szigorúan tekintve, német vagy germaniai eredetű lehet. Álljon bár mikép is a' dolog, a' Németeket illeti azon elsőség, hogy nevet adtak az építő művészet azon nemének, melly egész tökélyében gyakoroltatott a' német földön. Mind ezeknél fogva, azt mind addig hajdani német archi-tekturnak nevezendjük, míg teljesen megleszünk győzöttetve arról, hogy más idegen nemzetek is va-lódi részt vettének annak származására 's kiművelé-sére nézve.

Már 1ső Ferencz alatt Fontainebleau' alapításánál lón uralkodóvá Francziaországban az újabb vagy modern olasz építési styl, 's nem sokára, miután Serlio és Vignola megjelentek Galliában, jelesül pedig Giacondo és Duquesnoy, kik Bernini' tanítványai voltak, onnan a' goth iskola végkép elűzetett. Így épültek-fel 4dik Henrik 's 13dik Lajos uralkodása alatt a' hôtel Dieu, a' Notre Dame híd, 's a' tanácsház. 14dik Lajos alatt érte-el ezen styl legfelsőbb kimívelését a' jelesb architektoniai emlékek' felkészítése által Francziaországban, millyenek: a' Louvre, 's az invalidusok' egyháza. Egy orvos, Charles Perrault, építette-fel a' Louvre' homlokzatát, melly az újabb architektura leghelyesb műszüleményeinek egyike. A' versaillesi palota, az observatorium, a' hôtel des Invalides, mellyek Perrault' műalkotásai, — helyes emlékek, 's mellyek a' 17dik században készültek-fel, mikor t. i. Francziaországban a' művészetek legnagyobb virágzatban voltak. Ugyan ezen időben állott lábra Perrault által Parishban az architekturai akademia. Általán a' franczia építőművészet hû maradt a' karakterre nézve azon módhoz, mellyet felvett vala Bernini' tanítványi alatt, 's nem tartá-fel magát olly szabadon, mint Angliában, az ékesítvényi halmozástól, 's bizonyos effectus utáni fáradságos ipartól. Ez lón feltűnő karaktere annak, mi náluk galant 's díszes. Újabb korban nem készült-fel Francziaországban semmi ollyas valami, mit méltán nagynak nevezhetnők, a' Garonne folyóvízen ált épített pompás hídon kívül Bordeauxban, a' merényletes feszkörű Neuilly és Mantesi hídayon, 's a' St. Genevieve kuppolán kívül Parishban, hová még 14dik Lajos tére 's a' vendome piacz tartoznak, hasonlólág Parishban. *Novák Dániel.*

Rejtett szó.

Egészem' rendesen sok ember kedveli,
Sok éjjel is bennem mulatságát leli;
Már pedig sok ember általam tönkre jött,
Noha első bármam mondja a' jövendőt.

Faigel Ferencz.

Jegyzet: A 34dik számbeli Rejtett szó Kőcs, pusztá Hevesben.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

36. szám.

October 31dikén.

Leány hűség.

Mindég csak azt valja Nelli,

Hogy engem szeret,

Mással senkivel sem vált ő,

Csak velem — jegyet.

Valja ám! de hű szerelme

Mond ha illy panaszt,

Rózsa fodrának kelyhére

'S jégre írjuk azt.

Úgy is lett; a' rózsa hervadt,

'S jég elenyészett;

Nem találok többé kedvem'

Nellim elveszett.

Ne mondjatok esküt szűzek

Hát, a' férjfinek!

Titeket híven szerető

Tüzes kebelnek;

Mert rózsára, 's jégfedélre

Irt szerelmetek

Elenyészik. Vagy? más' karján

Nyugszik kebletek!!

Emil.

A' Tzengarik (czigányok) eredete.

(G. L. Domeny de Rienzi után a' Revue Universelleből. *)

A' philologusoknak, föld- és történet-íróknak

*) A' tudós Rienzi ezen értekezése, hosszas nyomozásai' 's útazásai' szüleménye, közöltetett más neve alatt, 's nem csak megrongálva, de hibás leírásból eredt nyomtatási hibákkal a' „Társalkodó“ 64dik és 66dik számjaiban.

Borsodi.

kevés anthropologiai 's ethnographiai kérdés adott több foglalatosságot, mint ez, melyet itt felhozunk: ez ugyanis egyike a' legkülönösebb és ritkább kérdéseknek. Egy ember-faj, melly a' legrendkívülibb társasági tüneteményeket mutatja, közel négy század óta létez Európában, mégis ekkorig majdnem ismeretlen maradt. Intézkvényein, szokásain, nyelvén 's vallási fogalmain, az idő, éghajlat, politika, példa, semmit-sem változtathattak. Eredeti karakterét, úgy, mint ez, idegen földön csak az izraelita nép, de ez sem olly nagy tisztaságban, tartotta-meg.

1. A' Tzengarik nevei különböző tartományokban, hol azok megtelepedtek.

Az arabok és maurok H a r a m i n a k (tolvajok) nevezték a' Tzengarikat; a' magyarok C z i g á n y o k - n a k és F a r a o h n é p é n e k (az utóbbi név leginkább Erdélyben maradt rajtok.) Az angoloknál G y p s i e s a' nevők, egyiptien szóból elrontva; a' skotoknál, C a i r d; a' spanyoloknál, G i t a n o s; a' portugáloknál, C i g a n o s; a' hollandiaknál, H e i d e n e n (bálványozók); az oroszoknál, T z e n g a n i; az olaszoknál, Z i n g a r i; a' svédeknél, S p a k a r i n g; a' dánoknál 's norvégiaknál, T á t a r s; az oláhoknál, b e s s a r a b o k n á l, m o l d v á k n á l, s z e r b e k n é l és tótoknál, C i g a n i; a' németeknél, Z i g e u n e r; Franciaországban eleinte E g y p t i e n s, később B o h e m i e n s nevet kaptak, mert a' legelsők Csehországból költöztek oda. A' középkori történet-írók, A z i n g h a n s; a' mostani görögök, A t i n g h a n s névvel jelelik őket; Adzerbaidzsanban, H i n d u - k a r a s i (fekete hinduk) név adatik nekik; Persiában, L u r i (e' szó talán L o h a r i t ó l j ó, melly a' hindustani nyelvben aranyművest jelent, 's a' városokban lakó Tzengarik egy része e' mesterséget űzi); Bukharában és Turkistanban, T z i a g h i, melly a' Bukharában és független Tatárországban divatozó dzsagatai nyelv szava, 's úgy látszik gyöke a' T s i n g e n i szónak, mellyel a' törökök e' kóbor fajt nevezik;

mert a' török önmagát is Dzsagataiból származtatja. Végre Európában ismertem e' népnek három raberét, vagy főnökét, kik azt állíták, hogy önmagok adták magoknak a' Rumna-Chal nevet. E' két szó a' mahrat nyelvhez tartozik, 's jelent: síkságon bolyongó embereket. Ezen értekezés tárgyául csak a' Tzen-gar nevet tűzöm-ki, melyet az ő eredeti nevőknek tekintek, 's ezt anya-honjokban még ma is megtartják.

2. A' Tzengarik eredete.

Hasse a' Bosphorus Cimmerius melléki Sindiben vélte feltalálni a' Tzengarik eredetét; Marius Niger Zeugitanából (Tunis keleti részéből) költözteté-ki őket; Herbelot azt gondolta, hogy Zanguebarból jöttek; Eccard Tserkesseket (circassokat), Wagenseil német zsidókat csinált belőlük; Aeneas Sylvius a' Kaukaszus hegybe tevé bölcsőjüket; Grisellini Aethiópiába és Aegyptusba; mások Colchosba, Sesostris által alapított aegyptusi gyarmatba; mások végre, jelesen Pallas, a' Herodotus által ismert Dunamelléki Syginnek, vagy orosz Ukrania Zigeunei közt keresik őket. E' számos állítások czáfolgatását mellőzve, mi csak három író-t ismerünk, kik a' kérdést valódi néző pontjából fogták-fel. A' két első Grellmann és Richardson, kiknek véleményét a' tudósok nagy része elfogadta. A' harmadik Dubois. Grellmann és Richardson Indiát gondolták a' Tzengarik bölcsőjének; de kiköltözésük helyét a' Sind (Indus) folyó torkolatjához, előttük ismeretlen tartományokba, tevék. Dubois a' mahissuri Kuraverek közé tette azt, 's ő, úgy véljük, közelebb jár az igazsághoz, mint az előbbie. Mi igyekezzünk megmutatni, hogy a' Mahrattok tartományából vették származásukat, legelőször onnan vándorlottak-ki, 's ott most is feltalálhatnák egyesülve törzsökökben. Helytelen állítás az, hogy a' Tzengarik önmagukat Sin teknek neveznék, melly a' Sind (Indus) folyó nevére emlékeztet, — valamint az is, hogy e' folyam deltájában Tsingan nevű nép létezne, 's az Indus torkolatja melletti lakosoknál diva-

tozó tatta nyelv ugyanaz volna, mellyen az europai Tzengarik beszélnek.

A' Hinduk, legrégibb idők óta, z at-okra, néposztályokra valának különözve, mint az aethiopok, aegyptusiak és zsidók. A' Vedák (Hinduk szent könyvei) mondják, hogy Brahmâ, a' világ teremtetője (kit nem kell összezavarni Brahmával, az egyetlen örök lénnel, ki az elsőnek lételt adott) négy osztályra különzé első teremtményeit. Fejéből lettek a' Brahmânok (braminok); vállaiból a' Ksatriák; hasából a' Veissiahk; lábaiból a' Szudrák. A' Brahmânok a' legfőbb helyek betöltésére, úgymint fejedelmek tanácsnokivá 's ministerivé, rendeltettek; némelleyek királyokká lettek, mások papságra adták magukat. A' Ksatriák rendeltetése lón a' hadi mesteriség; a' Veissiahkra bízott a' földmivelés, kereskedezés, ipar igazgatása és barmok tenyésztése; a' Szudrák egyszerű munkások, cselédek, 's néha rabszolgák valának. E' négy fő törzsök közül mindenik több száz al-törzsökre osztatott a' hely fekvése szerint; mert a' melly törzsök Hindustan egyik vidékén letelepült, az másutt seholsem tanyázott. Legszámosabb köztük a' Szudrák törzsöke. Ez befoglalja a' Pariák altörzsökét, melly mindenik közt legnagyobb, számtalan sarjadékokra oszlik, 's a' Hindu fajnak, vagy a' Brahmâ imádóinak kilencz tized részét teszi.

A' Tzengarik eredeti törzsöke, egyik al-osztálya a' Pariák különféle törzsökeinek. A' Pariák (e' név jó a' sanskrit pariaia szótól, melly a' szabályok meg nem tartását jelenti) eredete igen régi; ezen altörzsök származott azon vétkes személyek egyesültéből, kik a' vallás és törvények megszegése miatt a' többi nemzetségekből kiűzettek, 's temérdek néposztályokat foglal magába, mellyekhez számítandók: a' Valluvrek; Sakilik (sarufoltozók); Mutsierek (timárok); Kalla-bantruk (tolvajok); Kuraverek (sóárusok); Ottrek (nomádok), kik dolgozni járnak, 's India különböző részeiben kúta-

kat és csatornákat ásna; Dombaruk (koldusok, alakosak), és végre a' Tzengarik, ős törzsöki a' francia Bohemiens- vagy Egyptiens-eknek és az olasz Zingari-eknek, melly elnevezés még az eredeti névhez közelít. A' Tzengarik törzsöke, kik Concan tengerpártjain Vangari-nak, Malabar partjain pedig Szukatir-nak is neveztetnek, vándor nép. Gyakran volt alkalmam egész csapatokkal találkozni Visapur régi pompás városa mellett, 's Mahissurban (Mysoréban) Bangalor vidékén. A' Tzengarik közönségesen sötétbarna színűek, miért a' persák helyesen nevezik őket fekete Hinduknak. Vallásuk, intézvényeik, szokásaik és nyelvök, a' többi hindu népekéitől különböznek. A' Mahrattoktól Szudas (gazemberek) melléknevet kaptak; mert háboru alatt zsákmányolnak, a' táborokba eleséget hordanak, 's mint kémek és tánczosok (kantsini) özönnel tódulnak azokba. Béke idején durva vásznakot készítenek, rizs, vaj, só, italok, mákony (opium), szagos dohány, 's több e' félékkel kereskedést űznek; árúikat, házaló szatocsokként, ökröken hurczolják egyik helyről másikra. Nő-személyeik szépek; jó növésűek, mint nagy része a' hindu nőnemnek, de legundorítóbb bujaságra hajlandók. A' kis leányokat gyakran ellopják, 's ezeket aztán a' benszülötteknek vagy európaiaknak eladják. Végre azzal is vádoltatnak, hogy a' Raksasá-eknek (rosz lelkeknek) embereket áldoznak 's emberhúst esznek. A' Tzengarik csaknem mindenütt a' tözsérséget űzik; a' nőszemélyek pénzért szerencsét mondogatnak, mi közben szokásuk dobon zörögni, hogy a' jó 's rossz lelkeket segítségül hívják, majd sybillai arczal 's ritka hajlékonysággal több furcsa szavakat ejtenek-ki, és miután az ég állását 's a' tanácskérő személy tenyérvonalait megvizsgálták, komolyan jövendőlik a' jót vagy rosszat, melly neki szánva van a' végzettől. A' képszurkálatot (tatouage) is igen gyakorolják a' hindu asszonyoknál, kiknek karjaira csillogokat, virágokat és állatokat rajzolnak, ezek szé-

leit túvel körül szurkálják és a' szúratokat növény nedvel bedörzsölik, mellyek ez által letörölhetlenekké lesznek. Egyébiránt a' Tzengarik készek, az alkalomhoz képest, mindenféle kézmívet űzni. Egymás közt egyesülve családokban (e' szó éppen ide illik) élnek; nem ritkaság az apát leányával, testvért testvérral, rokont rokonnal, baromi vérfertőztetésben látni. Gyanakodók, hazugok, játékosok, részegesek, félénkek és egészen tudatlanok; a' vallást megvetik, 's a' rosz lelkek és balsors félelménél egyéb hitök nincs. Eredetöket a' mahratt nép országában, különösen pedig Mahrat tartományban kell keresni, melly e' népnek bölcsője, 's fekszik nyugoti Gates hegyeiben, mit ritka földképen találhatni-fel. A' Mahrattok sanskrit neve: Maha-Rashtra (nagy vitézek). A' Mahrattok hindu faj, 's származnak a' Szudra néposztályból, melly magába foglalja a' Pariák nemzetségét; háromfelé, u. m: földművelő, juhász és tehenész felekezetre ágaznak-el; igen derék lovagok, de nagy rablók, tudatlanok, a' köz ügyek 's jóvedelmek gondját a' brahminokra hagyják. E' három felekezetből kiűzött néposztály nélküli emberek képzék a' mahratt Pariák számos törzsökét, és ebből a' legrégibb időkben sarjazott a' Tzengarik vagy Vangarik kóbor törzsöke, kik a' mahratt hadaknak eleseg-szolgálatóji valának. A' Tzengarik tehát, mint láttuk, mellék-népet tesznek; noha mahratt eredetűek, mindazáltal függetlenek a' Brahma vallásától és Mânu törvényeitől, ki a' temérdek hindu népséget politikai 's vallási társaságba egyesítette.

(Folytatása 's vége következik.)

S u b r o s a.

Ez annyit tesz, mint titokban mondani valamit. A' Hasznos Mulatságok' idei második félesztendei 17-dik számjában Vanderelst úr a' „Revue Universelle“ egyik tudós dolgozótársa, a' Belgák' Hermion bálványa' zászlójától, mellyre egy rózsa volt lefest-

ve, származtatja e' szóllásmódot. Mások a' Csáktornyai palotának, mellyben özszevgyültek a' pártosok, bolthajtásán ma is meglévő rózsától származtatják. E' nem helyes; mert Bátori István 1603d. és így sokkal előbb költ testamentomában Nyáry Pálnénak meghagyja, hogy a' Varanai, Bátori és Ecsedi egyházaknak, papoknak, mestereknek és ispotályoknak tett hagyományait megadja, és sub rosa conscientiae egyébre ne költse. Én tehát inkább Adelungal tartok, ki azt mondja: hogy a' régi klastromokból, hol az ebédlő's más szálák menyezeten gipsből rózsá volt csinálva, vette eredetét, — annyival inkább, hogy Vignola architektúrájából tudom, hogy a' gothus épületekben a' bolthajtás majd mindég rózsára ment özsze a' menyezet kellő közepén.

A' Németeknél's Belgáknál is meg van ez a' szóllásmód, de nálunk így teszik ki: „négy fal közt mondom;“ vagy pedig: „még a' falak se tudják.“

A' rózsáról több példabeszédek voltak. A' Görögöknél és Rómaiaknál: *Ne quaere praeteritam semel rosam. Ne keresd az elnyilt rózsát.* Ezt követvén Horatius: *Mitte sectari rosa quo locorum Sera moretur* — Illyen ez is: *rosam cum anemone confers*, midőn valaki a' sokkal csekélyebbet a' nagyon jóval hasonlítja özsze p. o. a' rossz poéta Wielandot, Góthét, Schillert emlegeti. *Rosas mihi locutus es*, azaz kedves dolgokat beszéltél. *Quid quid calcaverit hic, rosa fiat*, Persiusnál.

Igy a' Francziáknál is: *il n' est point de roses sans épines*, nincsen rózsá tövis nélkül; *decouvrir le pot aux roses*, kitalálni a' szerelem' titkát; *c' est la plus belle rose de son chapeau*, ez ékesíti vagy előmozdítja őtet, 's több illyenek.

Könnyen megállhat tehát az 'Adelung' vélekedése, hogy a' szerzetesek gyűléseiben, mikor titkot akartak parancsolni, a' bolthajtáson felettek lévő ro-

zsára figyelmeztették társaikat. Ezt ugyan világiak is kitalálhatták; de még is inkább illik amazokhoz, kik az akkori barbarus időkben a' tudományoknak 's mesterségeknek fentartói voltak. N. G.

Szőlőt télen eltartani.

Némellyek a' szőlőt száraz korpa közé szokták rakni, 's ez nem is árt mindaddig, míg a' szőlősze-
mek épek; de ha azok elkezdenek rothadni, a' korpa is pezsgésbe jó, 's vége az egész tömegnek. Sokkal jobb azokat száraz fűrészpor, vagy még jobb száraz hamu vagy homok közé tenni. Hogy a' szőlősze-
mek egész elevenségüket 's friseségüket visszanyerjék, minekelőtte velük valakit kínálnánk, miután kiszedettek a' fűrészpor, vagy hamu közül, 4—5 perczig langyas vízbe tétessenek, 's akkor hűvös helyen száríttassanak-meg.

A n e k d o t á k.

„Ez a' mi tornyunkbeli új harang nekem nem tetszik“ mondá egy dáma öreg inasához „hangja felette kemény, 's nem mormol eléggé. Mit ítélsz kendő felőle János?“ — „Hm“ felelé ez, „ez a' harang még fiatal; ha olly idős lesz, mint a' Tens asszony, majd mormol akkor eléggé!“

Egy felette vastag úri ember a' közellévő P. város felé sétált késő estve, 's kérdé egy előtalált paraszttól: „Bemehet-e a' kapun?“ — „Hogy ne mehetne be az úr, hiszen nagy szénás szekerek is járnak rajta keresztül!“

Rejtett szó.

1 2	Műves' szükséges eszköze.
3 4 1 2	Az esztendő egyik része.
6 1 2	Legyen mindenkitől távul.
2 1 6	Ez csak holta után pirúl.
2 5 3 4	Ez diszesít legjobban.
6 5 3 4	Nincsen ez a' józanban.
6 5 2	Ki mit akar, ezt teszi,
1 2 3 4 5 6	Hőségben ezt keresi.

Beöthy Ferencz Jász-Apáti fi.

Jegyzet: A' 35dik számbeli Rejtett szó Kártya.

Mulatságok.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

37. szám.

November 4dikén.

B u z d í t á s.

„Trombitaszó harsog, csatatérre vitézi Magyarnek!“

Egykoron így szóllott Hunyadi hőseinek.

Szálltanak a' hősök, mint sasfiak, égve tüzessen,

A' harczok' mezején védni az ősi Hazát.

Büszke Magyaroka kövesd elődöd' példavonását,

Hogyha kívánja Király' 's drága Hazádnak ügye.

Kardot emelj, mejjed' pánczélozd hősi erővel,

'S törj oda, hol kopják' harcza tüzelni szokott.

Kecskemétről H.

A' Tzengarik (czigányok) eredete.

(G. L. Domeny de Rienzi után a' *Revue Universelle*ből.)

(*Folytatása 's vége.*)

Meghatározni azon időszakot, mellyben a' Tzengarik legelőször kezdtek honjokból kiköltözni, igen fontos kérdés. Mi azt hisszük, hogy ezen elszéledés a' híres Timurnak (Tamerlannak) e' szép tartományokba rohanása, 's talán Delhinek bevétele után történt. E' város 1399ki Jan. 8dikán hódolt-meg, 's ugyanazon hó 17dikén felpredáltatott. Timur 1398ban ütött Indiára, 's 1399. Majusában tért-vissza Samarkandba, roppant birodalmának fővárosába. A' nevezetes Serif-Eddin állítása szerint, Timur százezer persa és hindu fogoly felkonczolásával mocskolta-be hódítását. A' Mongolok előnyomulván, olly rémülésbe hozták egész Indiát, hogy igen sok családok odahagynak e' szerencsétlen országot. A' három első törzsbéli Hinduk, kik szerfelett ragaszkodnak honjokhoz,

mit vallásuk is kötelességökké teszen, hihetőleg nem követték e' példát; de mi a' Szudrákat és Pariákat illeti, könnyen gondolhatni, hogy ők semmi helyhez nem valának kötve; ezek annyira kóborlók, hogy én-magam láték közülök Abyssiniában, Arabiában, Tzuakemben, a' persa öböl mellett, Pinangban, Szingaporban, Malacában, Manillában, Celebes szigeteiken, Anyerben, sőt Chinában is. Nem természetesen azt hinni, hogy a' Tzengarik, — kik, mint látuk, hadi élethez szoktak, 's a' Hinduktól kizáratva lévén, azon vallást veszik-be legalább színből, melly nekik valami hasznót ígér, — a' mongol hadaknak kémeik és eleség-hajhászok gyanánt szolgáltak, 's közülök egy rész követte Timurt hosszú útjában Kandarharon, Persián és Bukharán keresztül? Bekalandozván a' Caspium és Kaukaszus vidékeit, 's mindezekben az elszakadozott családoknak nyomát hagyván magok után, némellyek Oroszországban, mások Kis-Ásiában állapodtak-meg; egy másik csapat Kandarhából Seguistan, Mekran, Kirman, Fars, Khusistan, Irak-Arabi, Al-dzsezirah felé vette útját; egy harmadik pedig Syriát, Palestinát, köves Arabiát keresztül futván, a' suezi szoroson Aegyptusba, innen Mauritaniába ment. — Nem hihető-e, hogy e' bárdolatlan utazók, a' fekete tenger mellékiról 's Kis-Ásiából szálltak-át Európába a' Törökök eszközlésével, kiknek a' görög birodalom ellen folytatott háborújokban hasonlóan kémeik 's eleség-hajhászaik valának? Nem hihető-e, hogy az Európába jött első Tzengarik európai Törökországban telepedtek-le, mint Aventinus mondja, 's innen széledtek-el Oláh- és Moldvaországokba? Magyarországon csakugyan legelőször 1417ben látták őket; 1417. végén megjelentek Cseh- és Német-országokban; Schweizban, Stumpf és Gruler szerint, 1418ban találtattak; Olaszországban 1422ben. Francziaországba szakadásuk idejét Pasquier úr egészen 1417re viszi-fel, 's azt mondja, hogy a' Tzengarik, Szaraczénok által üldözött alsó-aegyptusi ke-

resztyéneknek adták-ki magokat, de Csehországból jöttek. Franciaországból, Cordova szerint, Spanyolországba és Portugálba mentek, később pedig, VIII. Henrik uralkodása alatt, Angliába. Csapatjaik rendszeren két-három száz férfi- és nő-személyből állottak. — Mi nem gondoljuk, noha Grellmann azt véli, hogy a' Tzengarikat Aegyptusból szállították volna át a' Törökök Európába, és ámbár nehéz megfejtetni, miért adatott nekik több tartományokban az Egyptiens (aegyptusiak) név, mindazáltal bizonyos, hogy sem nem aegyptusi eredetűek, sem nem Aegyptusból jöttek Európába, mint ezt Krantz és Münster megmutatták. Aegyptusi keresztyéneknek, 's Szaraczenok által üldözött zarándokoknak hihetőleg azért akarák magukat tartatni, hogy az európai tartományokban menedék-levelet 's mívök gyakorlására engedelmet nyerhessenek.

3. Azon tartományok, hol a' Tzengarik letelepedtek Európában, Asiában, Afrikában.

A' Tzengarik Europa minden országaiban, 's Asia nagy részében megtelepedtek. Afrikának csak Aegyptus, Nubia, Abyssinia, Szudan és Barbaria tartományiban találtnak. Amerikában 's Oceaniában sohasem jelentek-meg. Európában Spanyolország, Skócia, Irland, Török-Magyar- és kivált Erdélyországek, Moldva, Oláh- 's Tótországok, Kurland, Lithvania és a' Kaukaszus vidékei azon tartományok, hol legnagyobb számmal léteznek. Még Angliában is elég számosan vannak, de egyesülve csak félreeső helyeken laknak, 's a' városokba két-három személynél több sohasem megyen együtt. Németországban, Svécziában, Daniában, Syajczban és Német-Alföldön igen megritkultak; Olaszországban is sokkal kevesebben találtnak, mint ez előtt. Franciaországban mindég gyéren valának, 's most csak Lorraine, Alsace és a' pyrénéi megyék falujiban 's erdejiben láthatni néhányat. Spanyolország, mint Manillában don Ma-

ciano de Ricafort főkapitánytól, a' Filep szigetek kormányzójától hallám, mintegy 50 ezer Gitanost vagy Tzengart számlál. Egyik raberük (főnök), kit Granadában láttam, mondá, hogy ők ott 50—60 ezeren laknak, 's többnyire Jaen, Granada és Cordova tartományokban. Pontos tudósítások szerint Magyarországon 54 ezerre megyen számuk. Erdély azon tartomány, hol legtöbbben találtnak; mert 1 mil. 720 ezernyi népességre 104 ezer Tzengar esik. Nem nagyítás a' tzengar népességet Európában közel 1 millióra, Afrikában 400 ezerre, Indiában 1 mil. 500 ezerre, Asia többi részeiben pedig körülbelől 2 millióra számítani; mert asiai Oroszországon, Chinán, Siamon, Annamon, és Japánon kívül mindenütt megvannak telepedve; láthatni őket még a' független tatárországi Trukmenekkel, kaukazusi Lesguikkal és persa Ilihanokkal is összevegyülve. Számításom szerint tehát a' Tzengarik egész népességét e' három részében az ó világnak 5 millióra tehetem. — Milly szomorító észrevételek tárgyára akadunk, midőn az emberiségnek illy nagy részét a' nemzetek köz jogából kizárva, midőn ennyi embert minden tulajdon nélkül, melly őket a' földhöz kötné, szerteszét bolyongva, városoktól távol mezőkön tanyázva, lopásból csalásból élni, 's az útálat és üldözés ellenére mindenütt elszéledve látunk! Az europai Tzengarik ellenségei a' földmivelésnek 's minden valódi iparnak, házaló szatócsok, üstfoltozók, árubelepők, jóslók, 's e' felett általjában tunyák; és ha közlelről vizsgáljuk őket, lehetetlen sokáig kételkednünk a' hindustani Tzengarikhoz hasonlításukról, kiket csak az imént rajzolánk-le. E' két nép eredeti rokonsága még inkább megvalósul nyelvöknek összehasonlításából; mire nézve itt felhozunk néhány europai tzengar szavakat, összehasonlítva a' hindustani tzengar, sanskrit és hindu nyelvek szavaival:

Magyar	Europai tzengar.	Hindustani tzengar.	Sanskrit.	Hindu.
Isten	Deva	ugyanaz	ugyanaz	ugyanaz
Tartomány	Bilad	u.	u.	u.
Atya	Dada	u.	u.	u.
Anyá	Matra	u.	u.	Dai
Ágyú	Anyi	u.	u.	Ag
Puska	Banduk	u.	Szanduk	
Ház	Ker	Kur	Gor	Gur
Kunyhó	Kar-zar	Madzsarah	Kar-zar	Kara
Nem	Ma	u.	u.	Mat
Igen	Avi	u.	u.	Aiva
Hold	Kam	u.	Tsandra	Tsand
Vén	Puru	u.	Purâna	u.
Szép	Gaura	u.	u.	Goro
Fekete	Kalà	u.	u.	
Útazó	Pardesi	u.	u.	u.
Sziget	Di	u.	Dip	u.
Eledel	Diakno	Diakné	Sigal	Ddzsakal
Enni	Kadtan	Kaditan	u.	K'hana
Kenyér	Ruti	u.	u.	u.
Ökör	Nargo	u.	u.	Gai
Kecske	Sargur	u.	u.	u.
Inni	Panam	u.	u.	Pi
Bor	Mul	u.	u.	Mad
Énekelni	Gunam	Ganam	u.	Gana

Borsodi.

Hidk József császár útazása Olaszországban.

Olaszországi első útazásakor 1769ben József császár' nagy elméjét különösen egy gondolat foglalá-el: a' közelgető pápaválasztás. Általában méltó vala a' tárgy a' római császár' elmélkedésére; de az akkori időkben annál fontosabb volt, mivel olly férfit kellett keresni, kinek bölcsessége 's apostoli erényei a' bourbon udvarokat a' szent székkal megengeszteljék,

a fentartsák az egyetértést a' keresztény világban. Judenburgban Stájerországban, hol egy nap maradt a' császár, egy katonai-gazdasági tárgy előadása közepette az őrnagy' beszédét e' különös kérdéssel szakasztá félbe: „Ismeri Ön Ganganelli kardinált?“ Nem-mel lett feleletére indulattal válaszolá: „Azt mondom az Úrnak, hogy Ganganelli olly férfiú, kit minden ausztriai őrnagynak ismernie kellene.“ — Tudva lévő dolog, hogy a' császár Rómába érkezése után tüstént bement a' conclavéba, öccsétől a' toscanai nagyherczeg Leopoldtól kísértetve, 's kérdé tréfából, 'szabad-e a' kardot oldalán hagynia'; mire Albani kardinál így felelt: „az Egyház' védőjének 's oltalmazójának igenis jussa van ahoz.“ De talán kevésbé ismeretes a' következő történet. Mind a' két fejedelem kérte továbbá, hogy őket Ganganelli kardinálhoz vezessék, 's őt József a' szobába léptekor e' szavakkal szóllítámeg: „Szentséges Atya! a' római császár 's a' toscanai nagyherczeg jönnek áldását kérni.“ Ganganelli, ámbár meglepetve, nyájas mosolygással így felelt: „Két voks kevés arra, hogy pápát válasszon; de arra, hogy egy öreg embert kicsúfoljon, kettő is sok. Mindazáltal hívatalom 's korom just adnak nekem arra, hogy két ifjú, nagy reménységű fejedelmet megáldjak, kiknek tetteire vagynak szegezve a' világ' szemei.“ Ekkor nagy méltósággal 's hathatós hangon mondá: „Megáldom tehát Felségteket a' mindenható Szent Háromság', Atya' Fiú és Szent Lélek Isten' nevében. Légyen egész életük azon népek' boldogságára szentelve, mellyeket a' Gondviselés reájok bízott; hajtsák végre Felségtek nagy rendeltetésüket olly méltóképen, hogy a' végső órában mosolyogva váljanak-meg innen, míg milliók fájdalomtól elfogódva siratándják elhunytokat.“ — Érzékenyülten ragadá-meg a' két fejedelem a' kezét, melly őket megáldá, szívesen szoríták-meg azt, 's némán hagyák-el a' szobát. De reménységeik 's óhajtaik nem csalatkoztak-meg, mert kevés idő múlva a' katholika egyház

Ganganelli kárdinált XIVdik Kelemen' neve' alatt tisztelé, 's a' kegyes főpap' áldása is bétellyesedett.

Tréfalírek és paródiák.

Két uracs, az egyik budai, a' másik pesti, összehatalálkozván a' hídon 's enyelegve folytatván útjokat, kérdi a' budai uracs a' pestit: mi jó hírek szárnynak a' gazdag Pesten? Halgassa csak Barátom, mondá a' pesti, sok és szép újsággal szolgállok, 's hogy rendben hozhassam-fel azokat, a' legérdekessebbel kezdem előadásomat:

1.) Hallám egy budai tudós' szájából, hogy Halley' üstökösét October 12dikétől kezdve szabad szemmel lehet látni November' egész 16dikáig, midőn az aztán tőlünk 's a' naptól ismét távozni kezd, hosszas útját folytatandó. Szemfájos lévén, elővettem estve mintegy 10 órakor pápaszememet 's messzelátómat, és keresni kezdtem azt a' nagy medve' másodnagyságú egyik csillagától a' polár-csillag felé irányozva, 's könnyebb feltalálásául, segédül vevém ezen súlyos dolognál Jupiter planétát is. Feltaláltam végre szerencsésen a' régen várt üstököst, 's ennek magját tömöttnek találtam, farkát pedig, melly egy csukához hasonlít, homályba borítva; no már, nem dicséri-e Barátom derék pápaszememet és messzelátómat, pedig mind e' két darabot csak egy pesti zsidótól vásároltam.

2.) Hiteles kútfőből tudom, hogy a' Buda's Pest közti híd jövő évben felkészülend, még pedig gondolja-meg Barátom, miből — vashól. Milly felséges gondolat ez! Már régenten javaslottam volna én ezt hazámfiainak, tudván, milly tartós a' vas, 's hogy a' honban nagy mennyiségben nyerünk vasat, rezet 'stb. Ha az fenálland, mindketten bámulni fogjuk majd, mikép illannak-el a' vastag jéggöröngyök alattunk, 's mint czikáznak majd a' jég torladékok körülöttünk. Nem bámulják-e majd a' külföldiek is ezen nagyszerű vállalatunkat, mit gondol Barátom?

3.) Egy tisztes körben azt hallám beszélni, hogy a' budai várhegyet leássák, 's így az egészt lentebb süllyeszti, mivel a' szegény Pestieknek igen terhes a' színházba menetel, egészségük vezélyesztetik, sokan már hektikát is kaptak, mások pedig hypochondriába estek. Ez már nem de nem felséges gondolat? Örömemben nem tudtam mit tegyek ennek hallására, magam is lealáznám magamat annyira, néhány taligával onnan földet elhordani, 's vele a' Duna partjait erősíteni. Hogy érzi magát Collega uram?

4.) Rendkívüli örömet szerzett nekem annak halála, hogy mostani hírlapjainkon 's folyóiratinkon kívül, még egy új, nem tudom micsoda cím alatt, jelenend-meg, melly aztán valami különössel mulattat bennünket. Közelget tehát már óriási léptekkel azon boldog idő, mellyben hazánkfiak jobban pártolják íróinkat, 's több kelete lesz elmeműveinknek; melly érzelmet kétségkívül folyóiratinknak köszönhetjük. Igyekeznünk kell tehát az olvasó közönség' számát nevelni, 's kicsinyt nagyot azok' olvasására buzdítani, szorítani. Ezen alapszik mint látom, hazánk' boldogsága, ezen a' nép' csinosbulása 'stb. *(Folyt. következik.)*

A n e k d o t a.

„Szégyenlheti magát az úrfi“ mondá a' lovagmester tanítványához, „hogya a' lóról megint földre esett.“ — „Hát hová essem“ felelé ez, „hiszen csak nem akadhatok-fent a' levegőben.“ —y.

Rejtett szó.

Engem jól teli tölt hassal egész nap is

A' köznép' kezein forgani láthatol;

Felfüggesztve üressen

Szemlélhetsz fogason, vagy pedig a' suton.

Hernád, Bódva, Sajó, a' Tisza és Duna

'S minden kút' különös locska beszéde az

Első tagja nevemnek;

A' másért sok arany pénzt rak-el a' Spanyol.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 36dik számbeli Rejtett szó Arnyék.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

38. szám.

November 7dikén.

Az Isten magyar nevezetéről.

Cornides megmutatta, hogy a' Magyarok' vallása hasonló volt a' Persákéhoz; sem egyházaik, sem képeik nem lévén, a' tüzet imádták Isten gyanánt 's lovat áldoztak neki. (a) Szent László első dekretuma 22dik részéből kitetszik, hogy a' vizeknél és fáknál is áldoztak. Legközelebb azt olvasám Ágoston Antalnál: „Hebraeis etiam, qui sunt omnium sapientum sapientissimi, Esth ignem significat, et unum est e primoribus Dei nominibus, unde Graecorum ἑστία et Romanorum Vesta manavit. (b)

Hogy Vesta neve ἀπὸ τῆς ἑστίας, a' hestia görög szótól vette eredetét Cicero mondja (c); hogy pedig

a) Cornides de religione veterum Hungarorum. Viennae 1791. 8vo.

b) Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis, antiquitatum Romanarum hispanarumque in numis veterum dialogi XI. latine redditi ab Andrea Schotto S. J. Antverpiae 1653. fol. pag. 196. — Az eredeti munka spanyolúl illy czím alatt: Dialogos de medallas inscripciones y otras antiguedades, etc. en Tarracona Mey 1587. 4to figg. Brunet szerint igen ritka 's 210 frankon ment-el. — Számos és tudós kézíratait ezen Érseknek Tarragonában bárcsak megkímélte volna a' mostani Vandalismus!

c) De Natura Deorum libro 2. cap. 27: „Vestae nomen a graecis est; ea est enim quae ab illis ἑστία dicitur; vis autem ejus ad aras et focos pertinet; itaque

a' Vesta neve alatt a' Rómaiak is gyakran a' tüzet értették, Ovidius ezen verseiből:

Nec tu aliud Vestam quam vivam intellige flamam; (d)
 hogy ő is Ciceróval egy értelemben volt, ismét ezen verseiből:

Causaque par Graji nominis esse potest,
 tudjuk. Minthogy pedig a' Görögök és Rómaiak Isteneik neveit nagyobb részt napkeletről vették; úgy a' görög Hestia és deák Vesta is az Augustinus megjegyzése szerint is ezen zsidó szókból eredett: *שש* esch vagy tűz, és *יהוה* vagy Jah Isten, úgy hogy annyit tenne mint tűz-isten. Vossius is azon értelemben van, hogy a' Vesta neve a' görög Hestiából eredt. (e)

Hestia a' Görögben tette első jelentéssel ezt focus; másod jelentéssel pedig: ara, domus, familia, sedes. Innen Hestia des, vestalis szűzek; Hestiam Euripidesnél Iphigeniájában vendégeskedést; Hestiamon Polluxnál házigazdát; Hestiarchos ugyan ő nála házörző Jupitert; Hestiatorion Plutarchusnál ebédlő-szobát 'stb. jelent. Mindezek megegyeznek a' tűztől 's konyhától vett eredetekkel, valamint nálunk is megvan: *házas tüzes ember*.

Justinus (f) azt adja a' Scythák szájába, hogy a' tűz nemzette a' világot és mindennel bírt; és így nállok a' tűz principium demiourgicum volt, valamint a' Persáknál, kik körül eleink laktak. Herodotus (g) írja a' Scythákról, hogy az Istenek közt legjobban tisztelik Vestat; *Ἱστίην μὲν μάλιστα*, hol az Isten

in ea dea, quae est rerum custos intimarum, omnis et precatio et sacrificatio extrema est.

d) Fastorum libro 6. versu 291. 300.

e) Vossius de Theol. Gentili in Operum Tomo VI. pag. 723.

f) Justinii Hist. lib. I. cap. 1.

g) Herodoti Melpomene cap. 59.

nevet láthatjuk; valamint azt is, hogy faragott képeket, oltárokat és egyházakat nem szoktak tartani, hanem egyedül Mársnak. Nevezetes ott az is, hogy leírja azt is, miként vetik a' feláldozandó marha nyakába a' kötelet, és miként fojtják-meg; mi a' gulyásoknál az alföldön most is szokásban van. Sőt leírja a' gulyásos-hús főzése módját is, hogy t. i. kevés fájok lévén, megnyúzván a' marhát, 's húsát csontjaitól elválasztván, serpenyőkbe teszik, 's alól csontokból tüzet rakván megfőzik, 's maga minden marhahús ekként magát legjobban megfőzi. Most is ez a' gulyásos-hús főzésének a' legjobb módja, hogy maga levében főjjon, nem úgy mint a' Gallasfleisch. Hol látunk más nemzetekről és most is fen lévő szokásaikról egy közel 2,300 esztendősi historikust így beszélni, még a' gulyáshúsról is? A' Francziákról és Németekről beszélnek Caesar, Vellejus Paterculus és Tacitus; de ez mind újabb. Herodotus a' Dunán kívül még a' Tiszát és Marost is említi, 's nem híjában neveztetett historikusok attyanak.

Igen jól jegyzi-meg ezen szavaira Herodotusnak, midőn Jupitert a' Scytháktól παπαῖος-nak neveztetni mondja, Eustathius (h), hogy a' gyermekek az atyát απ, πα, παπα, παπας névvel nevezték, melyet Henricus Stephanus is (i) feljegyzett. — Gyenge csecsemők, hazánk reményi! lám már Herodotus apa és pápa dadogásokat tudta!

A' tűz, vagy Isten, vagy Vesta melly nagy tiszteletben tartatott mind Rómában, úgy hogy a' neki nem áldozott αεγῖος-nak, istentelennek neveztetett, mind Indiában, hol Apollonius Tyaneus a' Hyphasim vizénél, melly a' Nagy Sándor hódolatásának határa volt, a' napnak szentelt oltárokra talált, (k) mind Peruban 's más nemzeteknél: hosz-

h) Eustathius ad Iliadem pag. 1118 ed. Rom.

i) Henr. Steph. in apparatu ad Dial. Atticam. pag. 223.

k) Philostratus in vita Apoll. l. II. c. 10. 11. 13. 15r.

szason előadni nem czélom; csak azt akartam mutatni, hogy az Isten nevezet a' Scytháknál megvolt, hogy Zsidóból veszi eredetét, 's innen származott a' görög Hestia, és római Vesta.

Nagy Gábor.

Tréfahírek és paródiák.

(Folytatása.)

5.) Gőzhajók járván a' Dunán fel 's alá, azok nekem olykor már sok mulatságot 's édes órákat szereztek, 's mondhatom, hogy azokon különösen jól töltöttem időmet. De most már, hallja csak úri Barátom, nem csupán gőzhajók lesznek a' Honban, de léghajók is, az az aeronauták leszünk szárnyak nélkül, oly hajókat készítvén, 's könnyű levegővel töltvén-meg, mellyekkel hegyeken, tengereken szállunk keresztül mindenfelé. Várjon csak Barátom, mi csoda tréfát űzők én majd, ha felszállok a' levegőbe: almákat, diókat, még gombóczokat is hányok feléje, vas golyóbisokat azonban nem, mert azokkal megsérthetném valamikép Barátomat; „adieu, servo, Collega Uram“ fogok felé kiáltozni, 's egy szebb légtartományba sietni; nota bene, csak addig, míg orromon, számon nem kezd vér bugyogni, de már ekkor ismét lentebb sietek, nehogy talán magam vérébe fulladjak-meg.

6.) Hallottam, hogy a' csillagász tornyot a' Sz. Gellért hegyéről leveszik 's a' Rákosra kiviszik, a' durva hegyet pedig lehordják, mivel az már néhány házat beütött mámorjában, 's rossz gőzével a' környező tiszta levegőt is megtölti. Szegény jó Ráczvárosiak és Tabániak! örüljetez ezen híren, bátorságosabban alhattok ezután, 's télen által nem lesztek kénytelenek annyi veszéllyel a' meredek hegyet mászni, 's hamuval behinteni az utczákat, hogy nyakatokat ki ne törjétek. De a' mi több, ha a' torony a' Rákoson álland, mi Pestiek, kik igen kíváncsiak vagyunk tudni azt is, mi fölöttünk történik, 's kik mindent

látni 's tanulni akarunk, — majd derék astronomusokká válunk nem sokára, 's mi számítjuk-ki aztán előre a' nap- 's hold fogyatkozásokat, a' csillagok' járatát, az üstökösök' megérkeztét 'stb.

7.) Nem ellenkezik Barátom, ha azt mondom, 's meggyőződésemnél fogva azt állítom, hogy minden szépség, tudósság, büszkeség' lakhelye Pest, melly egy nagy világot képez kicsinyben. Szép öltözetű leánykákat 's asszonyokat egyedül csak itt találhat, 's ha kételkedik, menjen csak a' német színházba 's a' bálókba; tudós férfiakat kétségkívül csupán itt, nézze csak komor ábrázatukat, mint pedrik-fel az utcán borzas bajusszukat; büszkéket, sehol mint itt, de ezekről halgatok, — magában értetik. Mit lát ellenben Collega uram a' csendes Budán: egyszerű nyájas hölgyeket, baráti életet, foglalatosságikban fáradókat, szóval halálcsendet. Milly kontraszt ez Pesthez képest, hol örökös vásárt képzel az ember magának, tarkaságot, melly kecsgetteti a' szemet.

8.) Azt olvastam minap a' külföldi hírlapokban, hogy hozzá kezdtek már bajorországi kir. fő építőtanácsnok Pechman báró javalattervének valósításához, melly szerint a' Duna Maine folyammal egy csatorna által fog összekapcsoltatni, melly 592,543 láb vagy 98,757 öl 's 1 láb (24 geog. mérföld., 's 2757°—1¹) hosszú lesz, 's melly Kelheimnél ömlik a' Dunába, Bambergnél pedig a' Mainebe. Neumarkt körül, a' nevezett csatorna 82,072 láb hosszásáig vízirányos helyzetű marad, onnan pedig annak esése a' Dunáig 272,7, 's a' Maine folyamig 430,5 lesz. Azon a' részen, hol a' hegypatakok 's folyók' vizei a' Mainebe ömlenek, a' zsilipek' száma 70re van határozva, a' mellyen pedig a' víz a' Dunába siet, csak 25re. — Eddig mind igaz, 's ha Barátom kételkedik, vegye a' mappát 's a' terveket kezéhez, 's számítsa-ki maga. — De ez mind semmi; az a' hír szárnyal most a' magyar fővárosban, hogy a' vaskapunál a' víz alatt fekvő kőszirtek mintegy 600 öl hosszáságra jövő

tavasszal a' levegőbe hányatnak vagy kipuskáztatnak, 's ezen vízmeteorkövekkel fogják aztán kikövezni Kecskemétet, Szegedet, Zombort, Debreczent 'stb, úgy hasonlólág azt is súgta valaki fülembe, hogy a' Pest és Szeged közti mintegy 24 német mérföld hosszú csatorna, 2 év múlva tökéletesen elkészülend, 's hogy azon aztán terméseinket hajókban ingyen Pestig szállíthatjuk. Nem felséges két vállalat-e ez már, mellyel Pechman csatornája aligha mérköznék, habár az 24 millió forintba fog is kerülni a' helybeli költség-kiszámítás szerint.

9.) Ha nem csalatkozom, most harmadik esztendeje egy valaki egyik hazai hírlapban azt mondá, hogy a' Dunának magától már a' természettől kijelelt medre a' budai vár és a' Krisztina külváros közti úgy nevezett generálrét volna, 's hogy ott lehetne feltalálni Atilla' elásott kincseit is, melly summa pénznel a' szárazon még, fellehetne építeni a' hídát, 's aztán oda vezérelvén a' Duna vizét, mostani ágyát pedig víz-építvények' beállítása által beiszapolván, a' két testvér várost egygyé olvasztani. — Lássa Barátom, milly dicső gondolat ez, 's mégis más tudósnak egész addig illyes valami nem jutott eszébe; mondhatom, hogy ezen úr' ideájával sok tudós meg fog egyezni, a' mint hogy egy közülök azt nyilatkoztatá a' napokban, hogy ezen szép vállalat' szerencsés kivitele után jó volna ott, hol most a' Duna' vize foly, a' budai és pesti nagy közönség' ssámára egy, szép növetű, lombos fákkal beültetett parkot rendelni-el, mellyben a' két városbeliek egymással enyelghetnek, 's jobban megismérkedhetnek.

10.) Szerelmi dolgaimról eddig nem is jutott idő valamit felhoznom, pedig tudom, hogy úri Barátom illyesekről szívesen hall valamit, mivel maga sem el-lensége a' szépnemnek. Mondhatom Collega uram, hogy a' szép hölgyek általán nem hideg idulatúak hozzám, mivel igazán megtanúltam a' nagy világ' szabályait külföldi utazásimban. Legelső gondom

tehát, ha néppel telt utczába, a' színterembe, bál és concertbe megyek, hogy lorgnettemet, melly ékes zsinorkán nyakamon csügg, előveszem, 's azzal a' szép hölgyeket kiszemlélem, kik mivel jobbadán ismernek engemet, már csak galasterieből is, azonnal viszonozzák kis csintalanságimat. Körülöttük való hősi forgásim, akaratosság, leereszkedés, 's olykor ha szükséges, nemes büszkeség által is, olly igen nagyon megkedveltetem magamat, hogy engem mindenhol örömmel látnak 's én lettem most beszédük' köz tárgyává. Nem de Barátom ez valami ám, mellyre egy falusi férfi számot soha nem tarthat. — Ha engem a' dámák nem láttak egy ideig, például elúztamtól visszajöveletemig, a' meglátáskor örömszóra fakadva: „Je vous souhaite le bon jour Monsieur, comment vous portez-vous?“ Kiált felém egyik, 's „bien venu mon ami“ a' másik, 's így a' többi is különféle complimentekkel halmoz, 's kínoz.

11.) Szép művek' kiállítását fog Barátom télközben látni, a' nagy 's gazdag Pesten, hasonlót ahoz, mit talán tavál Majlandban 's nyáron Bécsben látott 's vizsgálhatott, hol majd helyes arczkép-táj-állat- 's virág-festvények, remek képfaragványok, hasonlók Canova, és Thorwaldsen-éhez, architekturai nagy tá-lálmányok, rézmetszvények, manufacturai festések 'stb. ékesítendik a' teremeket, valamint külön osztályban lesznek polytechnicai productumok, jelesül technologiai tárgyak. Nem valóban szép 's dicséretes-e ilyenekkel már is fellépni, midőn még Hazánkban képző művészeti akademia 's polytechnicai intézet nincs alapítva? Mikor mutathatnak illyes valamit a' Budaiak; hozzánk hasonló lángelméket, kik minden előkészület nélkül is felmernek lépni a' nagy világ előtt; ezen határvonalat pedig egyedül csak egy Du-na folyam teszi.

12.) Ha éles szemekkel megtekinti Barátom könyvtárainkat Pesten, mellyek minden élő nyelv' elmeszüleményeivel telvék, alig ha fog többé kételkedni,

hogy a' világ' tudósai falaink közé zárják, 's hogy nem lehet már semmiben szükségünk a' külföldre. Ha fontolóra veszi azt is, hogy eztán csak egy ajkúak leszünk, 's milly könnyű leend óriás előmenetelt tennünk, nem terhelvén utódjainkat azon idegen nyelvek' tanulásával, mellyek a' drága, kipótolhatatlan időt elnyelik, 's legkevesb hasznót sem szerezhhetnek. Nézzen-meg csak bennünket Barátom egy századnegyed után, 's nem fog reánk ismerni.

(Folytatása következik.)

A' foghagyma' különös tulajdonsága.

Az „Allgemeiner Anzeiger“ című folyóírás egy kevésé ismeretes szokásra figyelmezteti olvasóit, melly a' természet' 's természeti tudomány' kedvelők, mint fűvészek, ásványászok 'stb. előtt, kik magos hegyeket fáradság nélkül kívánnak megmászni, nem leend kedvetlen értesítés. Ugyanis, ha a' Spanyol a' pyrenaeusokra, vagy más magos hegyekre akar mászni, foghagymával erősen megdörzsölt pirított fejér kenyeret reggeliz. A' ki ezt nem cselekszi, annak minden 20—30 lépésre elfáradva kell magát kipihennie. Bár kellemetlennek tetszik is némellyeknek illy reggeli; de bizonyos hogy az a' hegyre mászást igen könnyíti. A' foghagyma ételt tehát, mint szert az elfáradás ellen, ajánlja az érintett folyólap, 's ezt teszi utánna: „Talán Abraham' maradéki, egyiptomi sullyos robotlásaiknál, az említett tulajdonságáért ették olly erősen a' foghagymát mint erősítő szert: valjon nem lehetne-e tehát azt, mint közönséges erősítőszert, ajánlani?“

Rejtett szó.

Vég hármamat rajtad, 's templomban használad;
Elől állatok közt, és kocsin találod.

Az egéssznek színe, 's bora olly kellemes,
Hogy Bihart már érte szeretni érdemes.

Bernát Gáspár

Jegyzet: A' 37dik számbeli Rejtett szó Butykos.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

39. szám.

November 11dikén.

F e l e l e t

A' Hasznos Mulatságok' 33. számában egy érdemes Hazánkfiának a' Duna rendezéséről írt szavaira.

Hazánknek polgári borostyános hőse új koszorút fűz fejére, midőn Hercules' munkájának egyikét magára vállalván-fel, az ezerekkel megvívó, 's a' kereskedést végromlással fenyegető büszke szirtjeit az Islasi Dunának az örvénynek mélységébe alázza-le.

Egy érdemes Hazánkfia azon kérdést terjesztelő „mi lészen honunkra nézve a' kinyílt szabad Duna hajókázhatásából származó hasznos következmény?” „kesergi a' gyárok szűkét Hazánkban, minthogy a' pusztai természet' áldásinak ezen úton árpiaclát nem találja.

A' termékek' kivitelére valamivel kedvezőbb következtetést mutatott mind eddig a' tapasztalás.

Ugyanis még mindég minden esztendőben szállítanak a' Száván, Kulpán Károlyvárig (Carlstadt) felfelé, onnan pedig Fiuméig szárazon, mind dohányt, mind gabonát; a' dohány Somogyból Fiuméig, Triestig mindég tengelyen vitetik. Ha a' Virginiai dohány, vagy az orosz gabona, mind árára mind jóságára nézve kapósabb lenne a' miénknél, 's elég mennyiségben szállíthatott volna oda, úgy ezen idegen termék e'béli kereskedésünknek már régen nyakát szegte volna.

De nekem egy különösebb tapasztalásom is van. Engem 1819ben egy hazánkfia, akkorban angol hajós kapitány, Spitzer úr, segédjének hívott-meg a'

világ körüli kereskedése tárgyában. Képzeltetni, melly igen kaptam illy alkalmon, melly Nemzetemnek a' külföldi kereskedés titkait fedezhette volna fel. Martius elején 1820ban kellett volna szélnek eresztetni vitorlánkat, de őt, örökös fájdalomomra, már Febr. 12dikén Bécsben meglepte a' halál. Ezen hazánkfia 20,000 mázsa magyar dohány vételére tett volt készületet, 's azt részint Marseillebe, részint Amerikába szándékozott kivinni.

A' kereskedés' felélesztésének több rugóit adom elő azon munkámban, mellyet a' felállítandó nemzeti-magyar-Hitel-Bank, 's kereskedés tervéről már majd majd befejeztem, 's honnét most ezen kivonást közlöm.

De még ez történnék is, hasznos kereskedést üzhethetnénk kézművekkel, haszinte szomszédinktól vennők is azokat, vagy haszinte kebelében az országnak második kézből szereznők. Imé Vesselényi Farkas báró 1832ben visszatérván Amerikai útazásából, mutatott nékem Párisban egy nadrágot, mellyet ő, ha nem hibázom, Philadelphiában 60 vagy 80 frankon vett. Azt Párisban meglehetett venni 16 frankon, itt pedig 24 fton. Az olyan kalap ott 26 frankon kél, mellyet itt megvehetünk 12 fton 'stb.

Beszéltem egy Portugalliai consullal is, ki Rio Janieroban több évekig tartózkodván, nékem azt állította, hogy egy bizonyos mértéknyi liszt, mellynek nevét írásom között most nem találhatom, de a' melly mérték nálunk $26\frac{1}{2}$ fontot teszen, ottan nyolcz pengő forintnyi pénzen kél. Elkelnek jó áron az erős borok is, mire kivált a' másolás lenne igen alkalmas.

Már most hát azon kérdés keletkezik, mellyik lenne már egyenesebb, vagy is inkább olcsóbb út ezen termékek' kivitelére?

Sokak előtt úgy látszik, mintha a' Száva, 's Kulpa hajózás, melly előttünk mindenben ismeretes, legolcsóbb, 's leghamarább útja lenne a' kereskedésnek, minthogy Károlyvárnál a' legszebb út kezdődik.

De épen ellenkezőkép áll a' dolog. Száván, Kulpán sokszor a' szárazság, sokszor az áradás miatt nem haladhatni elő. Károlyvárott sokszor annyi portéka gyűl össze, hogy a' tengelyen odább vinni téli időre kerül, hol az eső a' portékában sokszor nagy károkat okoz. A' Szegedi első jóságú dohány Fiuméig érteben sokszor annyira elsilányodik, hogy nem ér fel Szegeden a' harmadik jóságúval. Ha minden kedvez, Bánátból 4—5 hónapig juthatni ide egy hajóterherrel, másképp ez 8—9 hónapba kerül, 's mennyi pénzbe? Egy értelmes, nagy tapasztalású, fáradhatatlan hazánkfia, Deyák József úr, Delazia, és Brigante kereskedő háznak 1792ben vitt számadásiból kimutatja azt, hogy azon két folyón felfelé a' Bánátból szállított búza mérőjének fuvara Fiuméig 1 for. 30 kr.ba került, a' Dunán pedig, 's a' tengeren oda szállítva csak 30 kr.ba, a' szállítás pedig két hónap alatt megtörtént. Milly különbség hát az árban, milly különbség az időben kiváltképpen, midőn a' kereskedésnek fő rugója a' nyereség, 's a' pénznek hamar forgása? A' Duna-tengeren esztendő által négyszer is fordíthat pénzen, midőn azon folyókon csupán egyszer.

De lefelé a' tengeren sem olly igen szomorú a' kilátás a' kereskedésre nézve. A' Duna-tengeri kereskedésnek jég-törője Vallishofen 1782ki Julius 11kén Bécsből kiindulván magyar borokat is vitt magával 's már Aug. 7kén Sunniához, Aug. 18kán Cherzon szigetébe érvén, azt el is adta jó nyereséggel, 1784ben pedig Tauferer bárónak egyik hajója szerencsésen jutván-el Scio szigetébe a' búzája jó áron kelt. A' Török a' bort is megitta eddig is, ha ürmösnek neveztük azt, most pedig már nékie meg is van engedve a' bor ivás. Az orosz birodalomban pedig a' magyar bor mindég kapós. Pedig a' fekete tengerből az Oginszky csatornára jutván, Oroszország kebelébe, az azovi tengeren Taganrogba, innét a' Volga, 's Don vizeken egész Siberiáig juthatni-el. Az 1784d. Januarius 24diki egyezés szerint pedig a' corsárok

ellen a' Fényes Porta magára vállalta a' kezességet. Egyébiránt ezen útját kereskedésünknek maga a' természet tűzte-ki előnkbe, annál nagyobb szerencsénkre, hogy itt a' kereskedésben legveszedelmesebb vételkedő társaink, mint az Angolok, Francziák, Hollandiak, 's Amerikaiak, részint a' messzeség, részint a' Dardanellák miatt nem annyira félelmesek. Ezeknek az Unkiar Iskelessi frigykötés nem kevés aggodalmot szült kereskedésükre nézve. Mi pedig ezen már túl esünk Dunánknak torkolatjával.

Megbecsülhetetlen tehát tisztelt Hazánkfiának, Széchenyi Grófnak iparkodása, midőn nekünk a' kereskedés útját annyifelé megnyitni törekszik; de tán nem veéndi vosz néven tőlem, ha én, mint igen szenvedélyes gépelyész (mechanicus) az ő Herculesi munkáján Hercules gondolatjával kívánnék könnyíteni.

Ime amaz, Augias' istállójára egy folyót árasztott: valjon nem lenne-e lehetséges ezen szirteket a' Duna' erejével lecsépeletetni?

Én a' harczot így rendelném: három hajót állítanék vasmacskára, széltebe egymás mellé a' vízmentének eresztve, egymástól mintegy három ölnyi távolságra. A' két hajó közepére egy malom vízi kerekét úgy állítanám, hogy azt a' víz ereje forgathassa; de annak tengelye, vagy bálványfája átnyúlnék a' másik szélső hajóra is, hol a' két hajó között egy tilónak, vagy kölyűnek (Stampfe) aczélos vasrudait annak kinyúló könyöki, vagy fogai által emelgetné. Ezek úgy lennének alkalmazva, hogy épen a' kősziklára zuhanjanak. Azért azon könyököknek alább, 's feljebb ereszthetőknek kell lenniük. Így ezen rúdak bizonyosan öszvetördelnék ezen kőszalakat igen kevés költséggel. Sőt le is seprené a' víz a' töredék darabokat, ha a' zúzást a' szikla hátulján kezdenők. Szó nélkül is érthetni, hogy egy sornak levertével feljebb kellene a' horgony kötelén tekertetni a' hajókat. Talán a' puskaporral való felvetéseknél is jobban használható volna az én bűvár készüлетem, mel-

lyel a' víz alatt egész nap is kézzel lábbal dolgozhatni, a' mint azt Bécsben még 1820ban sikeresen mutattam-meg.

Azonban ezen szirtek között is igen sok hajó úszott már által szerencsésen, 's úszik mai napig is. Sőt én talán el is tudnék távoztatni minden veszedelmet ezen kőszirtek között. Onnan ered t. i. leginkább a' veszedelem, hogy a' víz' sebessége a' kormány mozgatására nem enged elég időt. Én tehát horgonyra venném a' hajót, 's kötelen ereszteném olly halkal, mint azt a' hely változási megkívánnák. Szó nélkül is érthetni, hogy feljebb húzhatni a' hajót, ha ne talán sziklát érne; úgy azt is, hogy az első horgony kötelének végét érvén, más horgonyt kellene kivetni a' hajóból, 's felszedvén az elsőt, vele a' hajó után ereszkedni. Igaz ugyan, hogy azon félórányi veszedelmes út egy napi vesződségbe is bele kerülne illy formán; de inkább vesszen-el ezen egy nap, mint hajó, 's minden.

Ezt tehát addig is, míg azon helyen szükséges a' különös gondoskodás, meg pendíteni akartam. Örvendek pedig azon, hogy a' Gondviselés olly férfinak szívében gyújtotta-meg a' hazaszeretetet, kinek nemes lelke, szerencsés helyzetében, önnön érdemének érzésével jutalom gyanánt megelégszik.

F—f. Farkas Ferencz,
hites jog-véd.

Tréfahírek és paródiák.

(Folytatása.)

13.) Mennyit nyert már is a' földmivelés általunk, alig képzelheti Barátom; azonban tekintsen csak e' tárgyban sajtóink alól kiszabadult gazdasági könyveinkre, hiszem, hogy nem fog többé kételkedni őszinte állítasomon. Hányféle nemű gabonaszemet láthat most már mosolygó földeinken Collega uram, a' külön tájékhoz alkalmazva, sokféle mesterséges takarmányt a' virányos réteken, cséplő műveket, 's több efféjét. A' homoksivatagok fákkal beültetve, 's

nem kéntelen most már a' szegény útzó poresóban ballagni mint eddig. Az útnak zsinormértékül szolgáltak a' Pestről mindenfelé vezető, mesterségesen készült, csinos országos útjaink, melyek által, mint közönségesen tudva van, előmozdítatik a' kereskedelem, 's kényelmessé lesz a' közösülés. Pest tehát, mint középponti hely, egyszersmind a' szív, honnan aztán a' vér az erekbe megyen által az egész testet tápláló.

14) Sokat hallottam már a' telegraphról tisztes körökben szólni, 's felette kíváncsi voltam látni annak elrendezését. Teljes bizodalommal felmáshztam tehát a' Sz. Gellért hegyre, 's kérdezém az igazgató csillagász urat, hol volna telegraphja 's ismertetneme engem annak szerkezetével 's céljával; azonban legnagyobb bámulásomra senki sem akarván tudni róla semmit, felhágtam nagy bajjal a' János-hegyre, 's mit láttam ott, — a' szép regényes tájekon, 's az egykori Sz. János kápolna' romjain kívül, mit Corvinus Mátyás emeltetett, — semmit. Ez már fájdalmas dolog reám nézve, gondolám magamban, 's mély gondba merülve, ismét lefelé ballagtam. De most már Collega uram a' dolog' sarkalatára jöttem, 's egy kegyes pesti tudós azzal kedveskedett nekem felvilágosításul, hogy a' telegraphi középpont a' pesti tanácsház-torony lesz, honnan mind azon legközelebb fekvésű helységek, melyek velünk szót váltandnak, a' budai oldalról Sz. Endre és Tétény, a' pesti oldalról pedig Soroksár, Keresztúr, Csömör, Dunakesz lesznek, melyek aztán minden nevezetes várossal az alföldön összeköttetésben állandnak. Nem de, Barátom, minden mi nevezetes, ide igyekszik hozzánk a' Muzsák' tanyájára; ej mi derék lesz, ha falusi szomszédinkat Strauss és Lanner reuniójiba 's pompás báljaiba csalogathatjuk Pestre a' díszes redout-terembe, vagy ha megizenhetjük nekik egy két percz alatt, hogy ekkor vagy akkor pompás katona-temetést, szép illuminatiót, vagy nagy manoeuvert láthatnak Pesten a'

Rákoson. O! vonzó Pest, nincs párod széles világon; én tehát csak falaid közt akarok vígan élni 's meghalni is; minélfogva nem tartóztathatom magamat, hogy fenn hanggal ne kiáltsam: Extra Pestinum non est vita; si est vita, non est ita.

15.) Nem rég Ó-Budán lévén, megtekintettem a' hajók 's hajómalmok' számára elkészült téli kvártélyt, mellyről olly sokat hallottam már szóllani, 's mi olly felette ingerelte kíváncsiságomat. Mondhatom, hogy ezen, az egyik keskeny dunaágot elzáró műalkotvány, hol a' végső karók a' legmagasb vízdagályig kinyúlnak mint valamelly óriás, 's rézsút fektetve lévén a' gerendák, 9 lábnyira egymástól, erős gátot képeznek a' tolongó jég tömegek ellen, — pontig kielégíték kíváncsiságomat. Ez mind szép; de nem rég azt hallám beszélni okos emberektől, hogy szabályozni szándékozván a' Dunát, a' Margit sziget melletti Dunaágot, 's a' Soroksári Dunát is eliszapoltatni javaslák, mi által, fájdalom, a' projectált Pest és Szeged közti csatorna, melly torkolatját Harasztinál valahol nyerné, egészen tönkre jutna. Mindezen nagy szerencsétlenség mellett is, hidje-meg Collega uram, felette kíváncsi volnék látni azon készülleteket, mellyek által illy nagy folyamágakat eltemethetni; 's mégis azt állítják némelleyek, hogy az egy esztendő lefolyása alatt véghez menend. De mivel már előbb is mondtam, hogy mi Pestiek előtt semmi sem lehetetlen, ergo sit. Ez meglévén majd egy derék hídát építünk aztán a' nádor kert alatt, 's így már Csépel szigete egygyé kapcsolatván a' pesti telkekkel, kényünk szerint Pestről Budára 's viszont, ballaghatunk, mi reám nézve különösen kellemes lesz.

16.) Útaztakor bizonyosan megtekinté Barátom a' majlandi rendes négyszögben készült szép kórházat; Angliában a' plymouthi derék ispotályt, melly Rovehard architektus műtervei után épült-fel 1756ban; a' Paris falain kívül lévőt, melly de la Roquette, et St. Anne nevet visel, mellynek építője Poyet architektus volt, 's hol 1788ban tevék-le a' talpkövet; a'

bécsit, melyet II. József építtetett 1784ben, 's melly téres épületben az udvarok' száma 7, a' beteg teremké pedig 111, 's hol, mint tudom, mintegy 17,000 betegszemély ápoltatik. — De tisztelt Barátom, szemünk is felnyitak már, 's egy közönséges betegházat, hol szülők, dajkák, 's az örültek' helyheztesére is elegendő tér van, választottunk magunknak: találja-ki tehát most már, mellyik lehet az? — Az úgy nevezett új épület (Neugebäude), mellyet dicsó emlékeztű József császár építtetett 1787ben Leopold külső városban 4 carrében közel a' Dunához, minden más épülettől elszigetelve, mellynél a' 3 quarrée mindenike 60 szobát 's 15 konyhát zár-be, a' 4dik pedig, 's a' 4 hosszú tractus 50 jobbadán 18 öl hosszú teremmel 's 21 kisszobával 's 17 konyhával bír. Nem de Barátom fellengő gondolat ez tőlünk Pestiektől, 's ezt mi egy év alatt képesek vagyunk minden szükségessel ellátni, a' szép tágas udvarokat pedig mosolygó kertecskékké változtatjuk-által. Illy nagy épületben mindent feltalálhat majd Barátom, mit kívánhat, az igazgató, gyógyászok, sebészek, assistensek, gyám-atyák 'stb. lakjait, a' kanczelláriát, fürdő-házakat, mindenféle betegeket, viselőseket, gyermek 's szoptató-dajkákat, örülteket; de egy bizonyos osztályban, tisztelettel legyen mondva, hypochondristákat is, kik itt jobbulást, vigasztalást várhatnak, tréfahírészeket 'stb. No már, nem nevezhet-e bennünket méltán az egész világ derék felvilágosodott Pestieknek, nagy vállalatokra született férfiaknak, nagy emberbarátoknak?

(Folytatása következik.)

Novák Dániel,

Rejtett szó.

Van két tagja, mellynek fele

Állatoknak eledele;

Másikából egy betűt tégy

Hozzá, szárnyas állat 's nem légy.

Vég három betűje nagy kincs,

Boldogtalan a' kinek nincs.

Ifj. Szana Pál, Poóról.

Jegyzet: A 38dik számbeli Rejtett szó Bakar.

M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

40. szám.

November 14dikén.

Abdel-Kader.

Abdel-Kader Ben Sidi Mahdi-el-Dinn (melly ennyit tesz: a' Mindenható' szolgája 's az úr' fia, ki a' vallást élteti), ki Algier' jelen történetében olly híressé tette magát, 's ki ellen megy hihetőleg a' mostanában elindult franczia hadsereg, a' Moniteur Algérien szerint, a' folyó század elsőbb esztendeiben született azon zayuatnál (ősök' sírjánál), mely Si Mustafa el Mokhetar nevet visel. Minthogy az Arabok ritkán tudják, hány esztendősek, ha csak születésük ideje valami nevezetes történettel együvé nem esik, mely emlékeztető pont gyanánt szolgál nékiek, — Abdel-Kader' születése idejét sem lehet pontosabban meghatározni. Külseje, a' mint mondják, elég kellemes; közép termetű, fejr képű, szelid arczvonatú, 's öltözetében igen egyszerű. Attya Sidi Mahdi-el-Dinn, kegyessége 's tudománya miatt nagy tiszteletben tartott marabut (szent) volt. Mint derwisch alamizsnából élt, 's azon fontos jussal bírt, mellynél fogva megmentheté a' nála menedéket kereső gyilkosokat 's adósokat; 's ezeknek tellyes bátorságosításukra nem kelte egyébb, mint tőle a' deyhez vagy az orani beyhez írt levelet mutatniok-elő. Sőt annyira ment a' nép' babonája, hogy többek közt azt hitték, hogy a' ki néki egy darab aranyat visz, hazamentekor húsz darabot talál házána. Bár illy érdemeket szerzett is a' nép kedve megnyerésére, 's bár ősei hatalmas és nagytekintetű emberek voltak is, Sidi Mahdi-el-Dinnt mindazáltal csak Muley Aly', a' marokkoi császár unokaöccse', kéntelen lelépésekor — kit a' franczia diplomatia kényszerített az orani beylik' elhagyására — kezdték az Arabok úgy

nézni, mint olly férjfiút, ki képes lenne a' köz kedvet megnyerni. Mascaraí beyé neveztetett tehát, melly méltóságot ő, mint mondják, csak hosszas vonagatódzás után válalt-fel. Csakhamar ezután méreggel megéteté őt Ben Nuna, egy maurus pártvezér, kit ő leakart tenni. Két fiat hagyott maga után, kik közül az idősebb tulságos elméjű vala, ki földi dolgokkal nem foglalatoskodék; az ifjabbik, Abdel-Kader, vette tehát által az apai örökséget. Ő akkor mintegy 25—26 esztendő s lehetett, 's szinteannyi ügyességet mutatott mint nagyravágyást. Mindenek felett azon törte fejét, hogy ama jóslatot bétellyesíttse, mellyet néki mekkai szent emberek jövendöltek, midőn Mahomet' sírját meglátogató, 's mellynek tartalma ez vala: „te egykor uralkodni fogsz.“ Valóban atya helyett Orani beyé is választatott. Meg kell jegyezni, hogy az ő hatalma a' török beyikétől abban különbözött, hogy az csak köz megegyezésen alapult, hogy néki kevesebb hatalom vala keze közt a' nép elnyomására, 's hogy ő minden nagy szertartás nélkül letétethetett. Uralkodásra jutásakor Tlemsen, a' beylik' egyik nevezetesebb városa, két pártra vala szakadva, a' hadarokéra, 's a' kuluglikéra. A' hadaroknak, melly név a' városban lakó maurusokra ragadt, fejük vala Ben Nuna, ki Abdel-Kader' atyát megétette; a' kuluglikat, vagyis a' Törökök' fiait, Ben Auda Burhli vezérelte. Ezen utolsók, mintegy 2000-en, elfoglalva tartották és még most is tartják Mechuart, a' tlemseni kősziklán épült várat. Abdel-Kader egész uralkodásra jutásáig, szintúgy mint az atya, alamizsnából élt, 's élete kegyeskedésben tölt, a' mi néki thaleb (tudós) és marabut (szent) nevet szerzett. Illy életmódja épen nem látszék kifejteni azon tulajdonságokat, mellyekre szüksége vala az új beynek Oran zűrzavaros állapotjában. Féltetni lehete tehát az ő képzelt tapasztalatlanságát, midőn ő ünnepélyes bemenetelét Mascarába, egy igen rossz lovon 's fél czipóban tartá. E' mellett mindazáltal, hogy t. i. csak az egyik lábán vala czipó, jót nem állhatunk, ámbár

azt előttünk olyan ember állítá, ki Abdel-Kadert személyesen ismeri; de annyi bizonyos, hogy pénze nem volt. Azonban Sidi Mahdi-el-Dinn' sia nem csak a' jövődő étellel vala foglalatoss. Midőn Mekkába utazott, hogy el hadzsi (zarándok) melléknevet nyerjen, 's midőn Egyiptomot, mint koldús járta-öszve 'a' basa' nagy terveit figyelemmel vizsgálgatá, 's tanulgatá ama katonai 's kormányi intézeteket, mellyeket ez országába be akart vinni. Akkor támadt benne, mint mondják, a' gondolat, hogy ugyanazon rendszert állítsa-fel országában, vagy legalább kieszközölje, hogy azt a' tunisi bey vagy a' marokkoi császár elfogadja. Némellyek vigyázatlansága, kiknek ő szándékát kelletlenül korább kinyilatkoztatá, majd veszedelembe ejté őt Tunisban. Öszveesküdtnek tarták őt, és csak futás által mentheté-meg magát a' gyanú következésitől. A' politikai tapasztalás mellett a' testgyakorló foglalatosságokat sem mellőzé-el Abdel-Kader elvönultságában, 's kivált azt, melly az Araboknál legnagyobb tekintetben van. Ő igen jó lovas, 's a' fegyvert szinte olly ügyesen mint ékesen forgatja; szóval, egy azon kegyes lovagok közül, kikkel a' középkor ismertete-meg bennünket. Első lépése vala erőszakkal bényomulni Tlemsenbe, 's a' két párt közt békességet szerezni. E' közbejárói munkáját keleti módon hajtá végre, azaz Ben Nunát méreggel megétette, mint ez megétette volt az ő attyát Sidi Mahdi-el-Dinnt, a' lakosokkal egyetértőleg letette hivatalából Ben Auda Burhslit, 's utóbb kivitte attya' szándékát, melly szerint ott két török, 's két hadar főemberből álló kormányt alkota. Midőn látta, hogy Mascarában 's Tlemsenben elismértetett uralkodása, még tovább igyekezett azt kiterjesztetni, 's Mostagenem városát ostrom alá fogta, mellyet mindazáltal, a' mostani oráni bey Kaid Ibrahim és törökjei vitéz oltalmazása miatt, bé nem vehetett. Azonban ezen szándéka nem sikerültét kipótolá az, hogy Arzewet elfoglalta, mellyet mindazáltal a' Francziák nem soká hagytak nála. Abban az időben, midőn ő

ezen várost ostrom alá fogta, 400 igen vitéz Kabail laká azt, kikkel az őrseregbéli Törökök egyet értettek. Mindazáltal a' nagyobb erőnek ellent nem állhatván, kénytelenek valának vezérüket Kaid Sidi-Ahmetet kiadni, kinek szemeit kiszúratá Abdel-Kader, tagjait öszvezúzatá, 's akkor fejét elűtteté. A' Kabailok a' városból kiűzettek. E' szerencsés viselt dolga által, uralkodása az egész oráni beylikben elismertetett, 's ő szándékozott azt Algier szomszédságáig kiterjeszteni, használván a' medei hadaroknak 's a' szomszéd néptörzsököknek a' constantinei beytől féltelmét. — Egy másik franczia hírlap következőt közöl pótolékúl: „Abdel-Kader 1807ben Mascarában születvén, most tölté-be huszonnyolczadik esztendejét. Egyébiránt ő egyszerű életmódú, rendkívül munkás 's nagy ravasz. Termete nem épen magos, de jó növésű; magatartása nem erőltetett 's tellyes méltósággal. Szemei feketék és élesek, sasorra felett; veres, tömött szakál fedi orcája' alsó részét. Miután a' franczia hadsereg Orant elfoglalta, Abdel-Kader ezen város' vidékein táborozék, 's a' szomszéd helyekkel lévő közösülését nyughatatlanítá. A' helyett, hogy őt fegyverrel meghódítsák, tanácsosabbnak tarták, alkudozásokhoz folyamodni. Egy, a' tartományban ismeretes zsidó adá ezt a' gondolatot a' franczia generáloknak, 's ő is vállalá magára az első eziránti nyilatkoztatásokat. Az alkudozó felek tehát, mint előleges feltételek, következő cikkelyek felett egyeztek meg: 1.) hogy Abdel-Kader a' Francziák 's az ezekkel szövetséges nemzetségek iránti minden ellenségeskedést megszüntessen, 's ezenkívül a' zenebonás törzsököt is megfenyítse; 2.) hogy a' gyarmat főkormányzója Abdel-Kadernek (de csak az említett czélra) fegyvereket 's lövészeket adjon; 3.) hogy a' zsidó alkudozó az Abdel-Kader' uralkodása alatti minden törzsököknél kizáró gyapjú-kereskedést űzhessen. Mintegy illy feltételek alatt megkötöttett véle későbbben az egyezés. Abdel-Kadertől a' Francziák sem meghódolást, sem esztendei adót nem kívántak; sőt inkább

teljes egyenlőségi lábon tartatott véle az alkudozás, még consul forma ügyviselő is küldetett hozzá. Darab idő múlva, azon szín alatt, mintha egy másik törzsök' fejével viszálkodása volna, Abdel-Kader az egyesség' feltétele betöltését kívánta, azaz fegyverekért sürgette a' Francziákat. Ekkor 600 puska küldetett neki, valamint puskapor és golyóbis. Még az előtt való napon is, midőn a' francia sereggel újra öszvekapott, az algieri harminczadnál 40,000 darab kovával és több mázsa puskaporral rakott és számára vitt ládákat tartóztattak-le. Így tehát meg lehet fogni, mikép gyűjtetett Abdel-Kader néhány hónap alatt számos gyalogságot (12—14,000 embert) és 4—5000 lovast, holott azelőtt alig tudott öszveszedni 4000 résztint gyalog, résztint lovas banditát. Illy készület után, Trezel generalt lesbe tudá csalni, hol nagyobb számú serege a' helytől is segítetvén, megverte a' maroknyi vitéz francia sereget, melly vakmerőleg szoros utakra nyomult, 's olly ellenség ellen, mellynek számát sem tudta."

Tréfahírek és paródiák.

(Folytatása.)

17.) Tanulván 's gyakorolván Barátom a' chemiát, tudni fogja, hogy a' szénanyag legritkábban, de mégis egészen tisztán jó-elő a' gyémántban; leggyakrabban pedig, de tisztán sohasem, a' szén' minden nemeiben. Éppen most olvasám külföldi hírlapokban, hogy Thilorier úrnak Parisban szolgált a' szerencse, a' szénsavany-gast csepegős folyóssággá, 's még a' mi több, kemény testté is átváltoztatni; melly nevezetes találmány által nagy lépés van téve a' gyémánt' készítésére, melly, mint tudjuk, nem egyéb, mint szénsavany-gas merevült állapotban. — Nem be, derék valami ez, miről alig álmodozott volna valaki; valamint arról sem, mielőtt hebizonyult, hogy a' levegő két részből, azaz: 0,79 azot- 's 0,21 oxygen-gasból áll, 's 0,1 rész szénsavany-gasból, 's mellynek sulyrészeit Gay-Lussac még 3637 bécsi öl magasságban is, légballonjával tévén ezen útat, egészen vál-

tozatlannak találta. Newton' véleményét is, ki a' víz' sugártörés-ható erejéből azt gyanította, hogy a' vízben égő testnek kell lenni, chimaerának tekinték, míg Lavoisier Parisban bebizonyította 1781ben, hogy a' víz nem elementum, hanem oxygen- és hydrogen-gasból áll. — Az eddig elég ismeretes 's híresb gyémántok nem de ezek Barátom: a' portugalli Brasiliából 1680 karat nehéz, 's melly 1568 millió tallér-ra van becsülve; az orosz koronáé, melly 779 karat, 's egy másik 195 karat; a' maltani Rajahé Borneo szigetén, melly 367 karat; a' nagy Mogulé, melly 279 karat; az austriai, melly 130 karat; a' regens vagy Pitt, melly 136 karat, 's melly előbb a' Bourbonoké volt, aztán Napoleoné, 's végre a' Belle-alliancei ütközet után a' Poroszok' kezébe esett, hol most is megvan, 'stb. — Most azonban, mivel már kitanultuk Thilorier úr' arcanumát, hogy kell t. i. gyémántot készíteni; valamint ezt napokban értettem, nálunk is egy olly műhelyt akarnak felállítani, 's kőszénbányákat, mellyekben nincs fogyatkozásunk, 's mellyeket úgy is csak hanyatlani hagyunk, — e' cél-ra kibérteni. Milly derék lesz, eztán a' cseh kristályok helyett, mellyeket diszes redout-báljainkban drága köveknek valánk kénytelenek tartani a' szemsértő gyertyavilágnál, valóságos gyémánt kövekkel fejtől talpig felpiperézhetni magunkat. Így hiszem, az előbb felhordott híres gyémántok' rémítő nagy ára is azonnal sokkal lentebb fog szállani.

18.) Halloitam már sokat beszélni Gibraltar' híres ostromlásáról, melly kősziklavárat Elliot angol generalhadnagy védette az egyesült spanyol és francia sereg, 's hadi hajók ellen, valamint azt is, hogy herczeg Crillon spanyol fővezér' megérkezte után a' sz. rochi erősségekben 's tábornál, hol látványból két francia királyi vérből való herczeg is megjelent, Julius 27dikén 1782ben, épen mikor a' Spanyolok Sz. Jakab' napját ünneplék összes batteriájuk' játéka által, a' várnak irányozva, Elliot general is, ezen ország patronusa' ünnepének neveléseül, örömlövöldözésekkel

akarván viszonzni, az nap néhány száz Spanyolt más világra küldött. Arxon mechanikus 10 úszó batteriája is, melyeket ő gyújthatlanoknak tartott, azon tüzes golyók által, melyek a' fába szorultak, felgyújtván, minden ipar mellett is, egymásután ágyúkkal 's emberekkel együtt a' levegőbe szállottak. Újabb időben, nem de mázsa nehéz bombákkal kezdenek váratat lövöldözni, névszerint Antwerpet; 's gondolhatom, nem kis zavart okoztak azok az ostromlott katonaság között. — De mi is tudunk ám itt Collega uram háborút viselni a' billárdon; mi a' golyókat úgy ugratjuk a' lyukakba, mintha kint sem lettek volna soha, 's úgy hadarázunk a' dákóval, mintha a' kardot is épen olly jól tudnók forgatni, 's egy vetett almát annak hegyével felfogni. Gondolja-meg azonban Barátom ezen hallatlan esetet. Épen e' napokban a' színházi kávéházban lévén, egyvalaki olly keméuy lökést tón a' billárdon, hogy a' golyó annak szélén megütődván, egyenesen felugrott, 's a' boltozatot beütvén, a' redoute-terembe felszökött, legnagyobb bámulásinkra, épen úgy mint a' ménykő tenni szokott, a' felszaggatott malterrel szemünket behintve; de fájdalom! egy szegény firkálónak kávépoharát is eldöntvén, ezen váratlan eset által minden notatuma, tiszta nankin nadrágjával együtt bemocskoltatott.

19.) Gyakran emlékezem azon két rajzra, melyeket látott vala Barátom Triesten átútaztakor, 's bárha nem volt is originálom, mégis kezdém már azokat rajzolgatni képzeletem szerint. Ha a' közlöttből nem felejtettem semmit, úgy azon két kép' elsején egy pár vitéz volt festve, kik közel az erdőnél egy töltés' háta megett elrejtezve, reszkető kézzel tölték puskáikat, egy francia lovas chasseur káplárra leskelődvén, ki épen arra vette irányát. Elsütvén az egyik puskáját, jaj! elhibázta a' francia lovast, ki már effélékhez szokván, nyugottan körül tekinget; most már a' második rajzon láthatni bosszúsan oda nyargalni a' francziát, 's leszálva lováról, botozni káplár pálczájával, a' töltött puskával utolért vitézt, hogy

olly rosszúl lőtt, 's ki most már térdre esve siránkozik öszvetett kezekkel kiáltva: „Uram, kedves káplár uram, ne botozzon engem olly irgalmatlanúl, én esküszöm hogy nem lőttem, hanem pajtásom lőtt, ki ott, lássa, nyakra főre fut, 's mindjárt az erdőbe ér, fogja-el őt.“ — Nem de Barátom, gyáva két vitéznek kellett azoknak lenni, 's valjon mit tennők mi ketten, lélekfutva nem illanánk-e tovább, ha minket is hasonló veszély fenyegetne; de engedelmet Barátom, csak magamról lett volna illő illyes valamit gondolni, olly férfinak, ki maga is kardot viselt oldalán, ez nem lehet kevesb mint megbántás. Hidj-e! Collega uram, én csak ott szeretek felfegyverkezten megjelenni, hol üres lövések történnek, 's hol nem kell tartani attól, hogy valami goromba kozák kancsujával megkeni hátamat, vagy egy virgoncz huszár megcsiklándoztatja hátbordámat éles görbe kardjával, vagy végre egy széleseb ulánus átkozott dzsidájával kiemel a' nyeregből. Ha azonban amazokra van bízva a' vár' oltalmazása, legyen hogy azt vízzel megtölt árkok fogják is körül, nem irtózom lajtorjám a' vár' falainak neki támasztani, 's kivont karddal a' várba lerontani 's elfoglalni. Nem de elég bátorság ez egy olly férfira nézve, ki egész éltében puskaport sem szagolt; alig hibázom, ha azt állítani merem, hogy illy háborúban még a' veteránusokon is túl teszek, csak champagner palaczk 's jó egészség ne hibázzék, mert máskép bizonyos a' retirade.

(Folytatása következik.)

Rejtett szó.

8	betű.	Mezón eleget szemlélek.
4	3 2 1	Ezzel szép és rút lehetsz;
4	5 6 7 8 3	Test nélkül való szent lélek.
1	2 3 4 5	Végét vond ezzel ehetsz.
8	7 6	Húzd-meg a' fáradságod'
		Rá fekve ketté vágod.

Száki Imre.

Jegyzet: A 39dik számbeli Rejtett szó Fűrés.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

41. szám.

November 18dikán.

*Monographia Fisci Regii. Emer. Antonius Svai-
ger, I. Com. Veróczensis Tab. Jud. Assessor. Jur.
Caus. Fori utriusque Advocatus etc. Wessprimii,
Typis Aloysii Számmar 1835. (Nyolczadréten 103
lap.)*

Milly hasznos és szükséges volna a' hazai tör-
vénytudomány' fontosabb cikkelyeit bőven és kime-
rítőleg külön kidolgozni 's közrebocsátani, minden
jogtudós érzi. Méltán ajánltathatik tehát a' tudós szer-
ző' jelen munkája is, ki már ez előtt három eszten-
dővel a' honi törvény' szinte nevezetes cikkelyét „de
Testamentis“ hasonló szorgalommal 's ügyességgel e-
lő-adá. Ára e' jelen könyvecskének 30 kr. p. pénz-
ben, 's megszerezhető Pesten Eggenberger és Hecken-
ast; Posenban Schweiger; Sopronban Wiegand;
Fejérvárott Ráder könyvtáros uraknál.

A' Demsusi pogány templomról.

Ezen, valamint az Ócsai templom' leírásáért, kő-
remetszetéséért, a' Müncheni tudósokkal közléséért,
és a' magyar nyelvemelő társaság második évköny-
vében kiadásáért, nagy köszönettel tartozunk tudós
hazánkfia Tessedik Ferencz úrnak. Szabad legyen mind-
azáltal itt az ellen, hogy az gothus, és mint Wiebe-
king úr mondja, nyolczadik századbeli eredetű vol-
na, némelly észrevételeket tenni.

Kérdés az, miként küldettek Gärtner, Klentze
és Wiebeking uraknak Münchenbe által a' rajzolatok?
Erre, úgy gondolhatjuk, feleletet ad az évkönyvben
találtató kőmetszés.

Ezt én hijánosnak tartom. Sokkal bővebb leírása 's rajzolati találatnak a' Demsusi Hunyad vármegyében lévő pogány templomnak báró Hohenhausen munkájában (a) ki azt Márs' templomának tartja.

A' 83. és 85dik lapon előad rajzolatban a' Demsusi templom udvarában találató két Hermát, (b) mellyek egyikén I. M. P. betűk olvastatnak, melly ezt teszi: Jovi Maximo Posuit.

A' 86on egy fejer kő sír- emléket, illy bevéssett betűkkel, mellyek közül a' nagy betűk a' sír- emléken találatókat, a' kis betűk pedig amazok pótlását jelentik:

Diis Bonis Manibus

Aulae CANDIDAE

VIX. ANNis XXVI.

SEVerus CHARISi

US CONJUGI.

benE MERENTI

Posuit.

A' 92en egy négyszeg kövekből épült útmutatót, mellyen az arany 's ezüst bányák, 's municipiumokba vivő utak voltak felmetszve, de már olvasni nem lehet.

A' 107en a' templom' déli része színekkel; kövei a' templomnak nagyobb részt, kivált a' szegleteken, négyszegűek (quadrat); a' téglák olly finom porból mint a' hamúliszt, úgy öszveillő erősek mint a' vas, és czinóber színűek.

108on ugyanazon oldal a' külső fal nélkül, hogy a' templom belsője láttassék.

a) Die Alterthümer Daciens in dem heutigen Sie' enbürgen', aus den Zeiten als dieses schöne Land die Römer regierten. Wien 1775. 4to — Találatik a' nemzeti Muzeum, 's G. Teleky Sámuel könyvtáraiban, és nálam is.

b) Hermáknak "Equai nevezettek ember fővel ékeskedő, de egyéb tagok nélkül lévő márvány négyszegű kövek, Mercuriusnak szentelve, a' házkapui előtt. Corn. Nepos Alcib. cap. 3. Vossius de Orig. Idol. lib. II. cap. 32.

A' 111en annak keleti oldala, hol három orosz-lán kifaragva, de harag nélkül vídám tekintettel; mellyek nagylelkűséget 's erőt mutatnak, mellyek a' hadistene tulajdoni. (c)

112en annak nyugoti oldala két dóriai rendű oszlopokkal mint támaszokkal.

114en annak északi oldalát adja-elő, 's a' 115n alaprajzát (Grundriß); a' 118n az égő-oltárt, kéményt és négy oszlopokat.

A' 120on az első, 121en második, 121en harmadik, 125en negyedik oszlopot, mind négy oldalával. Az elsőnek első és harmadik oldalán kevély állásban felemelt első lábbal 's három lábain álló ló láttatik, melly a' had ábrázolója; (d) második oldala üres; a' negyediken ezek olvastatnak:

D. M.

MTVRRP. . . .

HONRIS

. . . ANN. M.

TERTIA

. . . .

. . . .

. . . .

Ezek nem olvashatók. — A' második oszlop első és harmadik oldalán hasonlóul ló; a' negyedik üres; a' másodikon pedig ezek olvastatnak felyül, a' nagy betűk a' bevésést, a' kicsinyek pedig pótolékot jelentvén:

VALERIAE CARAE

VIXit ANnis XXIX

Titus FLAVIUS APER

SCRIBA COLoniae

SARMiz CONIVGI

KARISSIMAE Posuit.

c) Joannis Pierii Valeriani Hieroglyphica. Basil. 1575 fol. pag. 1. 2.

d) Pierii Hierogl pag. 38. et 34. Innen a' régi pénzeken is a' ló vagy hadat, vagy utazást jelentett.

alatta pedig ezek:

Diis Manibus.

Cajo OCTAVIO NEPOTI
VIXit ANnis LXX. IVLIA
VALENTiNA HERES CON
IVGI PIENTISSIMO
FACIENDVm PROCVRAVIT

Hic Situs Est.

A' harmadik oszlop' első és harmadik oldalán hasonlólóló; a' második és negyedik üres. — A' negyedik oszlop négy alsóbb oldali üresek; hanem a' másodikon feljebb ezek vannak:

Deo Iovi Maximo

Caio LONGINO

MAXIMO

VIXit ANnis LVII.

IVLIA AphRO

DESIA CONIugi

Bene Merenti Posuit.

A' Demsusi templomon kívül a' 101ik lapon még egy négyszeg kövekből épült Római kápolna is adatik elő, melly Hunyad vármegyében Székfalván a' most is látszó Trajanus útján taláztatik.

Ha ezek e' szerint közöltettek volna a' Müncheneri tudósokkal, talán a' templom' Római eredete a' Gothusokra nem ruháztatott volna. Cellariusnak pedig, Laziusnak és Katancsicsnak egyedül az inscriptiókra volt gondja; Zamosi István (e) pedig mind a' Hátszegi, mind a' Gradistiai templomokról emlékezik, azoknak ideje meghatározásába be nem bocsátkozván.

Ide nem tartozik ugyan, de a' versek szépségéért a' tudós olvasók' figyelmére méltóztatom báró Hohen-

e) *Analecta Lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia Antiquitatum*, authore Stephano Zamosio Francof. 1598 fol. pag. 24.

hausen' említett munkájából, azon, Mehádiában találtatott, most pedig Karánsebesben lévő, fejér márvány sírkövet, mellyben Római nagy betűkkel kimetszett felírással ezek olvastatnak:

PVBLIus AELIus VLpius

VETERANUS ex decVRIONIBVS.

Hanc sedem longo placuit sacrare labori,

Hanc requiem fessos tandem qua conderet artus

Ulpius emeritis longaevi muneris annis,

Ipse suo curam titulo dedit, ipse sepulchro,

Arbiter hospitium membris fatoque paravit.

N. G.*)

Kutya megveszése elleni gyógyszer Erdélyben.

A' természetvizsgálók és orvosok gyülekezetében B o n n b a n közöltetett a' gróf Teleki Ferencz által ajánltatott kutyaveszés elleni gyógyszer, mellyel erdélyi paraszt K o v á c s B e n j a m i n Kendőn (nem Rendőn, mint a' berlini újságlapok 's ezekután más német újságok az ausztriai birodalomban is hibásan írták), a' marosi Székely széken, jó kimenetellel élt, 's a' mellyet háznépe eleitől kapott. Ezen gyógyszer a' következő:

Kell venni 6 köntinget (Quentchen) kigyós farkas-almából (Asclepias vincetoxicum, Schlangenwurz), 2 köntinget barkócza galagonya' bogyójából (Crataegus torminalis *, Sorbus torminalis Linn. Pyrus torminalis Wilden. Elsebeerbaum, Elsebirne, Atlasbeerbaum; Alisier torminal) és foghagyma 9 ha-

*) Hazánk első rendű tudósa', 's oklevelei és kézirati gyűjtője' becses nevének ezen első betűire, mellyek alatt több derék értekezést valánk szerencsések közleni, e-zennel figyelmezteti a' tisztelt olvasó közönséget

a' szerk.

*) A' pozsonyi, Aehrenleseben, 82dik sz. hibáson: Crataegus terminalis; szinte úgy a' pesti „Spiegel“ben 84. sz. 672d. lapon,

sábjának belső részeit, ezeket betenni új, nem más fazékba, mellybe egy kanta befér. Ezen fazék tiszta vízzel megtöltetik és a' nevezett szerekkel 12 óráig csendesén áll. Azután a' fazéknak fedele bémázoltatik, a' fazék a' tűzhöz állítatik, és a' keverék egy óráig főzetik, de úgy, hogy befedessék. Végre a' keverék megszüretik és a' betegnek lágyemelegen beadatik. Egy férjfi kap 5, egy asszony 4, egy gyermek kora szerint 3, vagy csak $\frac{1}{2}$ kanálnyiit éhgyomorra, midőn a' kutymegeveszés symptomái (jelei) mutatkoznak.

Ezen gyógyszer Erdélyben mindég jó foganattal használtatott.

Rumy Károly.

Tréfa hírek és paródiák.

(Folytatása.)

20.) Megtekinté Barátom a' gyalog katonaság' számára készülendő kaszárnya' terveit, mellyet nemes Pest város szándékozik építtetni az üllői út mellett, 's melly épületnek homlokzata elől $90^{\circ}-1'-0''$ hosszában, a' hátulrész $82^{\circ}-3'-6''$, oldalhossza pedig valamint az egyenes, úgy a' rézsút szögletű oldalnál $38^{\circ}-0'-0''$, 's melly építvény' teljes felkészítése 379970 for. 's 14 kr. pengőbe kerülend a' költség felvetés után. Az első projectum szerint, az épületnek csupán egy nagy udvara volna, a' második szerint pedig közepett egy 50 öl hosszú udvar, 's még ezen túl más 4 téres udvar, 's így tehát összesen öt. Ezen utóbbinál, 3 emelet magas lesz a' középrész a' földszinti emeleten kívül, minden más helyen pedig 2 emeletű. Ezen épületben, lesz a' számos tiszti lakáson, 's más egyéb hajlékokon kívül különféle szükségre, még mintegy 13 száz közlegény számára ágy. A' második javallatterv, az 5 udvarral, bár milly tekintetből is, elsőséget érdemel. Mivel tehát Collega Uram, ha jól emlékezem, maga is katona volt, 's több effélét látott már a' honon kívül, nem de maga is helybenhagyja ezen helyes 's atyaias gondolatot 's czélt, melly

kétség kívül mind a' két felekezet' köz helybenhagyását 's megelégedését nyerendi-meg? — Vitéz tetteimről még nem is meséltem valamit Barátomnak. Egykor szokatlan zajos csatában részt vévén, 's tilos lévén távozni helyemről, ha bár az óngolyók úgy sűvöltöztek is körülöttem, mint fülemülék a' kertben, mit tegyek tehát már, gondolám magamban: kivont karddal hadaráztam egész nap, 's így kipariroztam azon vad golyókat, mellyek velem szembe szállani akartak, 's megmentém drága életemet. Máskor ismét egy lovassági megtámadásnál, bízván fakó paripámban, több bajnok társimmal a' bajonetos vitézek' sorába rohantam, 's nem akarván szenvedni kényes lovam az orra alá szurkálást 's csiklándozást, magos ugrást tőn, 's ez alkalommal 6 gyalog legényt bajonetostól a' földre sújtva, éles kardommal körülettem mindent lekaszáltam, míg végre lovam lövést kapván, vele együtt a' földön hevertem. Mi tevő legyen most már, gondolkozáim, — lovam mellé szépen lefeküdtem, mint-ha halva volnék, 's ezen helyzetben vártam-be nyűgottan a' csata' kimenetelét. No már nem dicsér-e engem Barátom?

21.) Örömmel legeltettem szemeimet Budán létemkor az úgy nevezett generál-réten, melly körüli munkát a' tisztes katonai kar hosszas idei fáradozása után szerencsésen bevégzte; megtekintettem a' derék töltést, melly a' réten keresztül vezet 's a' kocsik számára készült; a' szépen felhordott 's kikavicsozott útczát a' házak irányában a' hegy' lábánál a' város-majorja felé vezetőt; ezentúl a' szabályozott csatornát, melly a' nevezett majoron keresztül folyván, a' generálrét és Krisztina külváros között folytatja útját, 's mellyen egy szélesb 's egy keskenyebb híd terméskövekből szerkesztve, állítja helyre a' közösülést; végre a' promenádot a' várban, hol nyáron ált, kétszer hetenként zeng a' török muzsika, 's egybegyűlnek a' két testvérváros díszes öltözetű deli alakjai, 's ezzel együtt a' vár körösleg készített sétaútat vizsgálám-meg, a'

faültetvényekkel szegettet, mellyek mindenütt jól tenyésznek. Mindezt pedig, nemes Buda városa fenséges Ferdinánd főherczegnek, mint egykori Magyarországi generál parancsnoknak köszönheti egyedül. — Azon jó hírrel kedveskedett nekem kevéssel ezelőtt valaki, hogy szemügyre vévén 's megvizsgálván a' nádorkert' hosszában 1832ben elkészített 312 öl hosszúságú parterósítést, melly a' föld horizonnal 45 foknyi szögletet képez, 's melly nagy vörösszínű kövekből igen jól sikerült; hasonló kő-revétement-al akarják most már ellátni az egész budai dunapartot, a' nádorkerttől kezdve a' vámházig, 's miután ez már létesítve lesz, a' hídtól kezdve Landstrasse, Neustift 's Ó Budán végig, mindenütt elég tágas utat hagyva a' vontató lovak' számára. Ezt én, tisztos Collega Uram annál inkább hasznosnak, sőt szükségesnek is találom, mivel a' budai homor partok, a' sebes folyamvíz szünetleni megtámadásának 's pusztításának kitéve lévén, évről évre jobban kimosatnak, még pedig úgy annyira, hogy már sok helyen járó út sincsen az igás lovak' számára; 's ez alkalommal azt is reményelem, hogy a' vízszín-mérés szerint megítélve a' tájékat, a' mélyebb fektű partok is felemelteknek, 's a' folyam hirtelen kiöntésinek annyira többé kitéve nem lesznek. Azon Pantheonban, mellyet felépíttetni szándékunk, azok' neve is fog tehát csillogni, kik ezen nagyszerű vállalatnál főleg kitüntetéek magokat 's legtöbb áldozatot hoztanak. Nem de Barátom ezen, fontos vállalatra pénzadakozással járulni nemesebb tett lesz, mint sok más hasztalan dologra.

(Folytatása következik.)

Rejtett szó.

Négye vizekbe lakik, Bodrogba, Tiszába, Dunába,

Országunk' egy kis részibe is, de kevés.

Ötje mezőváros, nagyrészt tót, Abaújban.

A' két lábaitban meg van egésze belől.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A 40dik számbeli Rejtett szó Kalangya.

Mulatságok.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

42. szám.

November 21dikén.

D í j.

Érdemdíjt ott várj, hol az ember, csont, hamu, por lesz;
Itt nem, hol hatalom, kény, kincs, fény, küzdve tipornak.

S z e r e l e m.

A' szerelem szomorú, fonnyasztó, vad, szeles, átkos,
Ostoba, féltékeny, nyugtalan, álnok, irigy!

Csernyánszky.

Tréfaúrék és paródiák.

(Folytatása.)

22.) A' ki sokat beszél, szokás mondani, vagy sokat tud, vagy sokat hazudik. Okosan fillenteni, talán bizonyos esetekben szükséges is lehet 's valakinek ebben szerzett ügyességét, előbb bámulni lehet mint megvetni; ellenben ki azt esztelenül gyakorolja, 's így meztelen oldalát mindenhol felfedi, gyáva hazug, 's megvetést, büntetést érdemel. Személyes jelenlétemben egykor azt figyeltetvé valaki, egy tisztes társaságban, hogy ő olaszul 's francziául jól beszél, 's hogy már órákat is adott; kevesen értvén a' jelenlévők közül ezen idegen nyelveket, felszóllítátek egy úr a' körből, ki keveset látszott hallgatni annak beszédére, szólna egy keveset ezen uracsal, mivel kíváncsiak volnának hallani, mint hangzanak ezen idegen ajkú szavak; 's íme ott állott a' hazug hasonló egy fejer márvány oszlophoz. Máskor ismét egy fiatal uracs felette sokat beszélvén tett útazásiról, miután egy bizonyos városról, mellyről ő talán legtöbbet hallott szólni, egy úr, ki ott huzamos ideig tartózkodott, felvilágosítást kívánt, a' szemtelen ha-

zug azonnal kimutatta foga' fehérét tudatlansága által. Egy más, elhitetni akarta, hogy ő a' művészetekben igen jártas, 's ennél fogva képes bár milly felmutató kép' érdemét méltányolni, 's mi több, a' vonásokból magát a' mestert is megnevezni. Bezzeg két festvény állíttatván szeme elibe, mellyek' egyike híres mester' dolgozata volt, a' másik pedig egy gyenge kezdőé, mivel az utóbbi elevenebb színt mutatott, minden contour hibák mellett is, ezt tartá a' jobbiknak 's mesterműnek nevezte. Az architekturai műalkotványokról, 's a' már több ízben ejtett fonák ítéletekről nem szóllok, mivel azt Barátom talán sokkal jobban érti nállamnál. Még egyet: egykor íróasztalomnál ültem, háttal fordulva az ajtónak, előttem pedig egy tűkör függött, miáltal láthattam mind azt, mi hátam megett történik. Egy bizonyos úr belépván szobámba, az alatt még a' húgomhoz szólló levelet írtam, hátam megé állva, 's szünetlen pennámra tekintve, olvasta mit írtam. Keveset használván minden nyugtalanságom ezen szemtelenségért, így végeztem leveletemet: „Többet nem írhatok kedves húgom, mivel egy inpertinens uracs, ki hátam megett áll, olvassa mind azt, mit írok.“ Erre előáll ő 's felszóllal: „Hazudik az Úr, nem igaz hogy levelébe nézek.“ Nem de gyáva egy hazug volt ez? — Ez elég, legyen most már szabad szóllanom egy nagy emlékről, mellynek felkészítése most általán foglalatoskodtatja elméinket. Az 1834diki másod félévben megjelent 's 22dik szám alatti Hasznos Mulatságokban, több tért jelelt-ki Barátom Pesten, hol lehetne t. i. egy állandó, a' nemzet' dicsőségére szolgáló színházat felépíteni, mellyek között, ha jól emlékezem, különösen felötlött ezen 3 tér: a' börse előtt lévő, a' Leopold tér, 's az új nagy piacz. Tudva lesz Barátomnak, hogy azon obeliskus, mellyet Fontana architektus Sept. 10dikén 1586ban állított-fel Romában a' Pétertéren, a' tíz palma magas kereszttel 170 $\frac{1}{4}$ palma, vagy 117 párisi láb magos. Mi is Pestiek tehát, érezvén illy emlék'

hiányát gazdag városunkban, 's nem akarván az új nagy tér' közepére építeni magyar nemzeti játékszününket, egy a' romai obeliskushoz hasonlót, simított granitból szándékozunk felállíttatni, mellynek mind négy oldaláról fog kiugrándozni a' víz, 's egy körüljáró szép bassinba ömledezni, a' honnan aztán kénye szerint meríthet mindenki vizet. Nem de felséges gondolat ez?

23.) Nagy örömmel olvastam a' hírlapokban, hogy XVII. Gergely pápa Ó Szentsége személyesen megjelent Tivolinál October 10kén az Anio folyóvíz lebocsátása alkalmakor, melly műalkotvány azon derék architektusoknak, kik ezen nagy vállalathoz a' terveket készíték 's magát a' munkát igazgaták, nagy becsületükre válik. A' Sz. Atya az amphitheátronon foglalt helyet, 's egy adott jelre, a' fúrott lyukak' bejáratinál a' lefolyó víznek visszatartása végett alkalmazott zsilipek megnyittatván, villámsebességgel nyomult az Anio a' nyitott árkon, eddigi rémítő vízdagályának pompásságát kifejtőztette, mintegy a' fenséges fejedelem' jelenlétét tiszteelve, 's egy iszonyú mélységbe dült-le, melly az új zuhatag előtt nyílik. Felséges és leírhatatlan látvány volt ez, 's a' nézők' minde-nike bámulta a' művészet' nagy győzedelmét, a' felséges, elmés 's azonnal végrehajtott gondolatot, hol bizton mondhatni, hogy egy egész város van megmentve, egy hely varázslag átváltoztatva, 's a' természet ember által legyőzve. — Ez alkalommal eszembe jut, hogy IV. Eugen pápa Medicis Cosmustól a' 15. században egy ügyes architektust kívánt, ki is Brunelleschi jeles építő művészt küldé hozzá egy ajánlólevéllel, mellyben ezt mondá: „Ime itt küldök Szent-ségedhez egy olly ügyességű férfiút, ki képes a' földgömböt megfordítani.“ Ezen művész' külsején mind azt fellehete találni, mi ezen nagyított magasztalást még inkább megczáfolni látszatott. A' pápa megilletődve azon kontraszton, mellyet a' művész' physikai gyengesége magasztalt ügyességéhez képest mutatott, ezt

mondá neki: „Az úr tehát azon férfiú, ki képes sarkaiból kiemelni a' földet.“ — „Méltóztassék Szentséged nekem egy gyámpontot adni, viszonzá Brunelleschi, 's meglátandja, ha nem teljesítendem-e.“ — Ez nem de derék, Barátom, most már reánk is kerül a' sor. Tudva lesz Barátomnak, hogy télen által, míg a' nagy jéggöröngyök Dunánkon tanyáznak, 's nincs kedvük lenyugodni, olykor sok bajjal juthatni Pestre 's viszont; az sem ismeretlen Collega Uram előtt, hogy magyar játékszínt szándékoznak a' börse körül építtetni. Hogy tehát a' Pestiek Budára 's ezek viszont Pestre juthassanak télközben, elhatároztuk mi Pestiek, egy biztos áltmenetel' felállítását, — de hogy? Két kátránózott erős kötelet erősítünk-meg Budán a' fegyvertár előtt, Pesten pedig a' börse mellett, 's ezen két kötelen járatunk majd egy jó szerkezetű díszes kocsit 4 csigán, hol 12 személy foglalhat helyet, 's tetszés szerint lassabban vagy serényebben ballaghatni-által, Pestről pedig ezen kocsit egy izmos gépely által, mellynek helyheztetése a' budai várban lesz, vontattatjuk-fel vendégeivel együtt. Barátom, én leszek az első, ki ezen légkocsiban teendi az utazást; 's nem de kellemes multság lesz ez? Hiszem, hogy még akkor is, ha már egy állandó híd díszesítendi a' két testvér várost, ezen kevesbé rázó, 's nem költséges légkocsit használják. Ez nehezen lesz kedves látvány a' vámszedőknek, de mit sem törődünk mi velük, csak kötelünket le ne vágják, mert akkor — jaj nekünk!

24.) Hidje-el Barátom, valahányszor Budára menni kénytelen vagyok, előre már hideg kezdi áltjárni testemet, az okból, hogy ismét hegyes kövecsekkel rakott utczákon kell járnom. Europa több városiban megfordulván, illy megrázó, lábrontó 's tyúkszemek számát nevelő fő utcákra nem találtam. Vegyük például Bécset, milly kellemes ott a' bel- 's mindenik külvárosban járni, hol még sárról sem mondhatni valamit. Nézzük-meg gazdag Pest városunkat, mint

készülnek minden nevezetesebb utczában a' trottoirok, melyek akármely városban is a' földszességek' egyikét teszik. Csatornákat Budán most kezdenek itt ott nyitni, melyek az esővizet 's a' házakból kifolyó tisztátalanságot felveszik 's lentebb szállítják, midőn alig még egy két évvel ez előtt záporosó alkalmával, a' városkapukon úgy dült-ki a' víz, mint valamely feldagadt folyam árvizei. A' külvárosokban csaknem a' sárban vesz-el a' szegény gyalogjáró, legalább sohol sem kerülheti-ki a' sarat, 's bele kell toppania. — Utazásim közben N. K. városába is vetett a' sors, hol, mondhatom, még 1828ban annyi sárral volt borítva az országút, hogy ökrökkel kelle a' városba vontatni a' kocsikat, 's szerencsésnek mondhatta magát az ember, ha egész equipagejával bele nem vezett. Azt állíták ott létemkor, ha igaz az elbeszélés, hogy az utolsó török háborúkor egy patantyús csapat utazván ezen mezővároson keresztül, a' feneketlen sárba süllyedvén álgyuikkal 's lovaikkal együtt, az artilleristákat csak úgy találhaták-fel később ágyúikon ülve, hogy tarka bokrétájok a' süvegeken kiállottanak egy kevésé a' sárból, miután őket mindenestől kiásták. Nem de fatalis casus lehet ilyes országútakon járni?

25.) A' bécsi egyetemen folytatván tanulásomat, a' polgári törvénykönyvből főkép gyökeret vert főmben ezen szép érdekes pont: a' polgári szabadság abban áll, mindent tenni, mi a' törvények által tiltva nincsen. Egykor még a' nagy zajhoz szokva lévén, Bécsben kolostori életet véltem, mihez azonban csakhamar hozzászoktam, általlátván jó 's nemes czélzatát. Ott az utczákon 's traiteurokban nem szabad lármát tenni, czivakodni, verekedni 's másokra botránkozást szerezni; ott csak a' csendes 's rendkedvelő ember becsültetvén, a' czivakodó, 's rossz nyelvű férfi azonnal fülön csipegetik. Legyen bár kinek is segedelemre szüksége akárhol, bizton számot tarthat arra. A' jámbor becsüle-

tes embert akárhol is becsülik, a' ravaszt 's roszt erkölcsű férfit mindenütt megvetik, kerülnek. — Egykor utazván reggeli 8 órákor egy helységbe érkezünk, 's meglátogattuk útítársam' barátját, kit szobájában fel-'s alá sétálva találtunk. Szétszórva lévén minden a' szobákban, mondá a' ház' ura, már miért nem látogattuk megjőtetegnap, részt vehettünk volna egy kis mulatságban, melyet adott vala a' szomszéd tájéki ifjúságnak; hogy tehát legalább képzeletünk legyen illyes valamiről, követnénk őt. Először is az üres kamarákat, színeket tekintők meg, aztán a' ló-'s marha istállóba vezetett bennünket, 's végre felhágunk a' szalma és széna padlásra, 's gondolja, mit láttunk: egész öltözetben heverőket, mély álomba merülve. Boldog Isten! mondánk, ha most véletlen tűz támadna a' házban, ezen mintegy 40 személyből álló ifjúságból mi lenne?

(Folytatása következik.)

Rendelések a' honi nyelv' terjesztésére.

Nem utolsó eszköz a' haza' boldogítására a' honi nyelv' terjesztése; mert annak arany láncza forrasztja együvé a' szíveket, e' teszi valódi rokonokká a' haza polgárait. Mit tett eddigelé a' lelkes hazafiak' tüze, mennyire bővült, mennyire csinosult szép nyelvünk, nem lehet érzékeny öröm nélkül tapasztalni, mit nem tesz, ha minden honfi, minden társaság a' kezdett iparral törekszik azt emelni, 's terjesztetni?

Illy érzésre lobbant szívem azon hasznos rendelkezések hallására, mellyeket Szent Ferencz szerzete' Üdvözítőnk meggyéjének előljárói a' honi nyelvnek közötők 's általok történendő terjesztésére hoztak. Tudni illik, hogy a' felső azaztót rész által béveendő ifjak a' novitiatusra és a' bölcselkedésre rendelt két évet a' magyar rész' monostoraiban, hol egyedül honi nyelv divatoz, neveltessenek, több kiszabott órákban kinevezett tanítók által oktassanak, magyarul tanulják a' hazai, 's egyetemi történeteket, egyházi, más gyakorlási beszédeket ezen nyelven tartsanak, ezen értekezzenek társaikkal, 's másokkal, kétszer

évenként tanítóik, 's elöljáróik által szigorún megvizsgáltassanak, előmenetelükről a' főbb elöljárók' evenkénti gyűlése tudósítassék. — Illy célirányos három évi tanítás, gyakorlás után remélhetni, hogy tót ajkú, de már megmagyarított fiai a' rendnek visszaadtván monostoraiknak, először társaik közt, továbbá tanításuk, iparuk által azon helyeken, hol léteznek, közdivatúvá teszik kedvelt nyelvünket, tiszta magyar ejtésűkké lesznek általok a' gyengédek tanulni kezdő tót kisedek, nem kénytelenítetnek a' szülők gyermekeiket azon években, melyekben még annyira szükségük van annyokra, magoktól számüzni, 's nagy költséggel messze vidékre küldözni.

Jász-Berényben. F. F.

A n e k d o t á k.

X. úrnak szokása vala minden estvét Y. asszonyságnál tölteni. Meg halván nője, az egész város azt hitte, hogy el fogja venni a' szép özvegyasszonyt, 's baráti nógatták erre. „Mentsen Isten tőle“ felelé nékiek, „hiszen akkor nem tudnám az estvéket hol tölteni.“

Egy társaságban bámulták X. szép ruháját, kiről tudva volt, hogy sok adósságot csinál. Egy hozzá hasonló ismerőse kérdé tőle: mi neve a' szabónak, ki ruháját készíté, mivel ő is véle akar dolgoztatni. — „Ne tegye azt Ön“ viszonzá a' kérdeztetett, „magam is tönkre tudom én ama szegényt embert tenni.“

M u l a t t a t ó.

X. helységben lakodalmi alkalommal egy módosb paraszt-gazda' nevendék leánykája megilletődve, 's majd szinte arcza pirúlva, így szóllíta-meg egy nyári divat szerint öltözködött piperkőcznét: „Megódzódott talán Kegyed' ruhája, kész vagyok megigazítására.“ „Nem hugocskám,“ vala a' felelet „köszönöm készségedet.“ — „No, bizonynyal tehát a' szabó hibázta-el szabását; csudálom; mert az enyimet jó, nyakig felszabta“ nyugtatá-meg magát, a' cseperedett szánakozó leányka.

Monorrúl.

Vakmerőség 's igazmondás.

Midón Nagy Sándor egy elfogott tengeri tolvajtól tudakozná, ki volna, és hogy merne tolvajkodni? ezt a' feleletet kapta: „Én minthogy egy hajócskával prédálok, tolvaj vagyok; Te, minthogy háromszáz hajóval cselekeszed ugyan azt, Hős vagy?!“ Sándor olly nagy lelkű és egyenes volt, hogy ennek a' tolvajnak ezen vakmerő de igaz szavaiért megkegyelmezett.

XIIIdik Károly Svéczia királya sétálván egykor Lipsia körül, eleibe megy egy szegény ember, 's panaszkodik, hogy az ő házánál tanyázó katona elvette tőle ebédre valóját. Hivatja a' katonát a' király, 's kérdi: ha igazé, hogy ő megkárosította azt a' szegény embert? „Király! — ezt feleli a' katona — nem tettem én ennek több kárt, mint te tettél az ő királyának; mert én ettől a' semmire kellőtől, csak egy puskát vettem-el, te pedig az ő királyát egész országától megfosztottad.“ — Károly ezen szóra tiz aranyat adott a' parasztnak, katonájának pedig bátor beszédéért megengedvén, ezt mondá: „Barátom! ha én Augustusnak elvettem az országát, nem magamnak vettem el.“ Ugy is volt, mert Lengyelországot Stanislausnak adta.

T. M.

Gondolatok.

Sorsunkal úgy vagyunk mint hajózó a' széles tengerrel. Az sokszor csekély habduzzadásokat kikerül, 's hajója vagy órvény' martalékja leendő, vagy ismeretlen szirt rombolandja-szét azt.

Hideg bölcselkedő nem különböz a' kábától, ki virító kertbe hívatván, hogy ott gyönyörködtesse szemeit, hunyt szemmel sétálja azt által.

Szivos Mihály.

Rejtettyszó.

Négy első betűm vég kettőmel meg egyez,
Mert velők mind Magyar, mind Német pórt nevez.
Egészem közbecsű öltözettel ruház,
'S még rongyaiból is felelem, 's lealáz.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A 41dik számbeli Rejtettyszó Jászol.

H a s z n o s

Mulatságok.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

43. szám.

November 25dikén.

Sz. Bernard hegye.

(Dumas Sándor után.)

Chamounyba kirándulásom négy nap tartott, ötödiken, esti tíz órakor, ismét Martignyban voltam. Régi barátom, a' vendégfogadás, furcsabús képpel fogadott. E' szegény embernek annyi vendége vala, hogy nem tudá, hová szállítson engem; maga is átengedte ágyát az útasoknak, 's a' csűrben szándékozott hálni. Félénk hangon próbálá előttem megmutatni, hogy a' széna' szaga igen egészséges, és hogy nála jobb dolgom leendő a' szalmán, mint másrálágyban. De csak most gyalogoltam-le tíz mérföldet, 's e' körülmény igen kevésé tette fogékonnyá elmémet az illy fajta okoskodásra, bármilly logicainak látszék is az nékie: következőleg mondám kalaúzómnak, hogy engem a' „torony“ vendégfogadóba vezessen.

Fogadásom utolsó erőlködést próbált visszataróztatásomra. Volt még egy nagy szobája, hová öt személyből álló társaságot dugott; ha egyel többen lesznek, gondolá, már e' mindegy, — kérdé tehát tőlem, ha meglegszem-e, mint azok és vélek együtt, egy földre terített derékallyal, 's igenlő feleletemre elindult, én utánna, ama szoba felé, mellyből rettenő zaj halatszott. Utazóink vánkossal verték egymást, hogy egyik a' másiktól három lábnyi széles 's hat lábnyi hosszú nyughelyet csikarjon-ki, mivel első tekintettel nem látszott a' szoba ötször ennyi tért magában foglalni. Mi nem jól választánk az időt kérélmünkre, gondolám magamban; 's az én fogadásom

is, hihetőleg ezen törte fejét, mivel olly zavarodással fordult felém, hogy elhatározám, magam hajtani végre kérelmemet. Lassan benyitám az ajtót, 's láttam, hogy a' harc most éppen sötétben foly, mint-hogy a' hajigált párnák a' gyertyát eloltották; e' pillanatban tervem kész vala. Elfűttam a' fogadós' gyertyáját, 's ekkor a' folyosó szinte olly sötét lett mint a' szoba; kértem őt, hogy az ajtó másik kulcsát semmi szín alatt se adja-elő, 's hagyja az egész dolgot magamra, a' mit ő örömmel is ígért.

A' csata egyre tartott, 's a' viaskodók' kaczajja olly lármát tett, hogy besuhanhattam a' szobába, bezárhattam az ajtót kettőt fordítván a' kulcsal, 's ezt zsebembe dughattam a' nélkül hogy egy is közülök észrevette volna, hogy a' várórzó sereg megszapordott. Alig léptem kettőt, midőn olly párnacsapást kaptam fejemre, melly nyakkendőmíg süllyeszté kalapomat. Gondolhatni, hogy nem azért jöttem oda, hogy adós maradjak a' szoba vendéginek; csak le kellett hajolnom fegyverért, 's elkezdtem verekedni olly tűzzel, mellyből eléggé láthatta volna az ellenség, hogy friss segítő sereg érkezett. Csakhamar észrevevém, hogy egy szeglethez támaszkodhatom, melly helyhez, mint mindenki tudja, igen kedvező egyes személy védelmére. Az én jó álláspontom, a' mint látszék, olly csuda dolgokat is tett, hogy a' kapott ütlegek' gyengeségéről észrevevém, hogy az ellenség minden reményét elveszté helyem' elfoglalhatása felől, 's a' harc más pontra húzódott. E' szempillantást használtam, leterítém a' földre derékallyamat, egy gazdátlan köponyeg, mellybe lábam bonyolódott, úgy látszott, pompásan szolgálánd paplan helyett, mellyet a' szobaleány még nem hozabe, 's mellyet, hála előrelátásomnak, melly szerint a' záron kettőt fordíték, 's a' kulcsot zsebembe dugám, úgy gondolám, alig ha is fog hozzánk behozhatni; ezzel betakarám magam' a' mint csak tudtam. Leheveredtem tábori ágyamra, 's orrommal a' falnak fordulva vártam a'

szélvészt, mellynek rám kelle viharozni, mihelyt egy a' viaskodók közül észreveendi, hogy egy derékally hiányzik.

Valóban, lassan lassan csendesség lett. A' hangok lármátlanabbak kezdtek lenni; kiki arról gondolkodott, hogy a' csatamezőn üsse-fel őrtanyáját; érzém, hogy egy derékally lábaimhoz támasztatott, egy másik jobb kezemhez. Kiki beegyengeté a' maga derékallyát, a' mint tudta, társáéba, 's reá heveredett; csak egy keresgélt még egy darab ideig a' szegletekben 's zugokban; 's ekkor nem tűrhethén, hogy semmit nem talál, egy helyes gondolat ötlék eszébe, 's hirtelen kiáltá: „Urak, egy közülök két derékallyon fekszik!“ Ezen vádat mindnyájan boszongkodó zajjal fogadták, a' miben mindazáltal én nem akartam részt venni. A' mi emberünk ismét hozzá fogott a' kereséshez, félig nevetve, félig szitkozódva; majd, semmit sem találván, azon végezte, mellyen kezdenie kellett volna: gyertyáért csengetett. Hallánk a' közelgető szobalány' lépteit, látám a' gyertyavilágot a' kulcslyukon által, 's nem akarva zsebembe dugám kezemet, hogy meggyőződjem, ott-e még a' szerencsés kulcs. Emberünk az ajtóhoz ment; 's az zárva volt. „Nyissa-ki,“ mondá, „'s adjon-be gyertyát.“ — „Urak, a' kulcs belől van.“ — „Ah!“ — A' kereső keze egy pillantatig elfogá előlem a' gyertyavilágot, melly a' földön tapogatott 's a' kandallón. „Ki az ördög zárta-be az ajtót belőlről, Urak?“ Senki sem. A' szobalány csak várakozott. — „Eh! hiszen csak van másik kulcsa minden szobának a' vendégfogadóban.“ — „Igenis, Uram.“ — „No hát, hozzon más kulcsot.“ A' leány ment; e' vala az én kísértő szempillantatom. Ha a' vendégfogadás nem követé útasításomat, el valólk veszne; a' legmélyebb csend uralkodék 's nem háborítá azt egyéb, mint szerencsétlen társunk' béketűrhetlen lábai kopogása, ki fogai közt mormogá: „Már nem jó vissza az a' durczás leány. — Ugyan mit csinálhat olly sokáig? — Meglássák, most meg majd

a' kulcsot nem fogja találni. — No, mégis szerencsére.“ Ezen utolsó felkiáltást, mint kiki gondolhatja, a' szobaleány' visszatérte csikará-ki belőle, ki újra megállta ajtónk előtt.

„Tehát csak rajta!“ — „Uram, ezen ajtó meg van babonázva, nem nyithatjuk-ki.“ — „Ah, az ördögnek kell hát a' dologba avatkoznia! Igen, igen. Ne vessenek az Urak. Mondhatom, igen nevetséges a' dolog, kivált reám nézve. De előre megmondom, derékallyamnak kell lenni akár szép szerivel, akár erőszakkal.“ Egyező hurrát kiáltának a' matráczbirtokosok e' fenyegetésre, és mindegyik bele csimpajkódzott ágyába.

„Hány matráczt hozott-be?“ kérdé ismét a' szobalányt. — „Ötöt.“ — „Látják az Urak, egy közülök kettőn fekszik.“ Még keményebb's hathatóssabb tagadással feleltek neki, mint elsőben. „Jól van, de hisz' mindjárt megtudom. Hozzon csak egy csomó kénygyertyát.“ E' parancsolatjában olly szándék rejtezett, mellynek végrehajtását nem egészen foghatám-meg, de lehetőségétől rettegettem. A' leány visszajött a' kénygyertyákkal. „Jól van, dugjon-be egy kénköves fácskát a' kulcslyukon által.“ A' leány szót fogadott. „Most gyújtsa-meg azt a' végét, melly Maga felől van. Jól van, helyesen.“ Milly figyelemmel vigyáztam e' munkára, képzelhetni; látám a' kulcslyukon kívül a' kékes kis lángot, melly egy pillanatig eltűnt az ajtó' belsejében, 's ragyogva tűnt-fel mintegy csillag a' szobában. Valóban balgatag egy tálmány a' kénygyertya! Nem tudtam elgondolni, hogyan fogok kibúni a' dologból, és hogyan veéndik a' tréfát új hálótársaim; mindenre elszánva magam' a' falnak fordultam, hogy időm legyen egy kis be-köszöntő beszédre készülni. Ez alatt a' kénköves fácska' lángja meggyújtá a' gyertyát, 's a' szoba világos lett. Hallám mint ült-fel mindegyik derékallyán, résztveendő a' köz vizsgálatban. Azon pillanatban bámulás hangján kiálta-fel minden száj, 's egy dörgő szózat, mint az utolsó ítéleté, e' rettentő ígékert har-

sogtatá: „Mi hatan vagyunk!“ Egy másik szó váltá-fel az elsőt: „Urak, nevenkénti felszóllítás!“ — „Igenis, nevenként szóllítassék-fel mindenikünk.“ Az, kit ágy nem léte miatt leginkább érdekle a' dolog, tüstént elkezdé a' felszóllítást. „Először is, én La-marque Julius, jelen. — Lecaron úr, orvos, jelen. — Soissons Károly úr, birtokos, jelen. — Reimonenq Auguszt úr, creol, jelen. — De Sussy úr...“ Hirtelen hátrafordultam. „Hogy el ne felejtsem, kedves de Sussy,“ mondám neki, kezemet nyújtva, „hírt mondhatok Önnek húga, d' O.... herczegné felől. Láttam őt ezelőtt egy héttel az Aixi fürdőben; ő ott mindent megbájola szépségével.“ Képzeltetni, mi követke-zése lett szavaimnak; minden szemek rám szegültek. „Istenem van, ez Dumas“ kiáltá de Sussy. — „Tes-tetűl lelkestűl én vagyok, kedves Barátom, lesz olyan jó, hogy engem ezen uraknak bemutat? nagy örömet okozna nekem a' vélek teendő ismeretség.“ — „Minden bizonnyal.“ De Sussy megfogá karomat; „Urak, van szerencsém“ Mindnyájan felállottak ágyaikon 's köszöntöttek. „Már most, Urak,“ mon-dám a' felé fordulva, kinek derékallyát bitorlottam, „engedjék-meg, hogy ágyokat vissza adjam, mind-azáltal ezen feltétel alatt, ha meghatalmaznak, hogy másikat hozathatok ide szomszédságukba.“ A' felelet igenlő vala, és egyező. Kinyitám az ajtót; 's tíz percz mulva volt egy derékallyom, mellynek törvényes bér-lője valék.

Ezen urak, szinteúgy mint én, a' nagy Sz. Ber-nard hegyre szándékoztak. Ők két kocsit foglaltak-le, 's ajánlák, vegyek egy helyet vélek együtt; én elfo-gadám az ajánlást. A' szobalány parancsolatot ka-pott, hogy bennünket reggeli hat órakor felköltson. A' napiút hosszú vala; Martignytól a' klastrom tíz mérföldre van és csak az első hét mérföldön lehet kocsival járni. Mindegyikünk átlátta milly szüksé-günk van jó álomra; 's aludtunk is egy huzomban egész a' kitűzött óráig.

(Folytatása következik.)

Nevezetes hollandi emlékpénz.

Igen nevezetes azon hollandi emlékpénz, melyen a' rosszhírű tengeri rabló Stortebecker és a' híres francia admirál Bart János együtt előállítva látszanak. A' tengeri rabló Stortebeckernek praedicatuma: „pirata famosus,” a' francia admirálé pedig, kit a' Hollandusok nagyon útáltak: „pirata Gallorum maximus.” Az emlékpénznek szélén olvastatik: „conveniunt factis paribus par nobile fratrum.” Ezen emlékpénz lerajzoltatott ezen numismaticus könyvben: Gerard van Loon histoire metallique des XVII. Provinces des Pays-Bas. *Rumy.*

*Tréfahírek és paródiák.**(Folytatása.)*

26.) Nem régiben olvasám azon tudósítást Irlandból, hogy Ballymenahoz közel, az úgynevezett Sluggani hanság, egyike a' legnagyobbaknak Antrim grófságban, vándor botjához nyulván, úszni kezdett. Ezen phaenomenon szemtanúja egy házat látott, melly mintegy 8 rőfnyire állott-el az úttól, 's melly már egész a' csúcsig ingoványos földel (Moor) borítva volt, 's házbirtokosa kéntelen volt elhagyni lakját, mihelyt a' zsombék vagy sárrét úszni kezdett, ki is azt állítá, hogy annak mélysége 20 láb. Ezen sárrét a' Maine folyamba ömlik, 's maga magának nyitott egy, 12 láb széles csatornát. Nagy fenyő- 's mindenféle más fákat ragadott-el magával; azon moraj, mellyet útnak indulásakor okozott, olly nevezetes volt, hogy a' vidéki lakosok azt vélték, hogy az ég dörgött, 's miután az már folyásnak indult, úgy annyira megijedtenek a' lakosok, hogy házaikból kifutottak 's mindent a' sorsra bíztak, csupán a' legmerészebbek mentének-meg néhány bútort, mit a' földiken itt ott heverve látott. Ezen ingoványos föld' első mozdulatánál minden vadak, nyulak, tyúkok 'stb. futamlásnak eredtek. Ismeretes lesz Barátom előtt, hogy a' honban is az úszó pázsit vagy gyep, tulajdonkép csak folytatása a' Fertő-tónak, 's hanság nevezet alatt ismeretes, melly mintegy 7 négyszeg mérföldet

foglalván-el, azon nem tenyészik egyéb mint káka, nád és szittyó. Nagy része ezen úszó gyepnek rét-föld ugyan, 's ha az esztendő száraz, azt mint kaszálót használhatni; azonban az itt tenyésző széna savanyú, 's a' lovak nem örömet eszik. Ezen úszó földnek területén, melly minden lépés alatt ingadoz, kútkatú sok nyílás van, 's ezen földterület alig 3 lábnyi vastag, alatta pedig tiszta víz foly, melly színre 's vízre nézve hasonló a' tenger vizéhez. — Tudva lesz Barátom előtt, hogy a' közvélemény szerint, nagy rettegesbe hozatván a' halak 's rákok s' gőzhajók' zajgása által, futamlásnak eredtek; 's így a' fekete tengerig jutván, ott kerestek menedék helyet, melly által azok' ára felette felszált. Ennek kipótlásául tehát, mint hallám, leakarják eresztetni a' Fertő-tavat 's a' Balatont, 's ez utóbbit a' Sio folyón a' Dunába bocsátják, melly által kényszerítetnek a' Balaton-tó' lakosai is a' Dunába átköltözni, keveset, vagy semmit sem használván a' víz alatti harangszó is visszacsalásukra a' tengerből. Hogy pedig ezek is olly félénk vitézekké ne váljanak, mint egykori szomszéd-bajtársaik, a' sárvíz-csatorna szolgálend ideigleni menedék helyül a' gőzhajók' fel 's lejárásakor, míg lassanként hozzászokva, illy moraj csendes, 's nyugott halgatói maradnak. Nem de, jól kigondolt terv ez?

27.) Előbb élni, aztán meghalni; előbb halni, aztán beszélni; előbb látni, aztán utánozni; előbb tökéletesen elkészülni, aztán utazni; előbb tanulni, aztán bírálni: — erre tanít a' józan okosság bennünket, ha saját kárunkkal tapasztalást szerezní, 's hibát hibákra halmozni nem akarunk. Ámbár ezt minden tiszta gondolkozású ember 's érett elméjű férfiú könnyen átlátja is, vannak mind e' mellett hidje-el Barátom, többek, kik éppen az ellenkezőt teszik, 's az okból csupán, hogy valamit érteni látszassanak, 's a' már virágzásnak indult rózsát, első csirájában letépik, meg nem gondolván azt, hogy ön magokat is annak minden kecsétől 's kedves illatjától megfosztják. Minden nemzetnek voltak 's vannak

különös szokásai, sajátosságai, mellyeket ha egyszerre gyökerestől kiirtani akarnók, csak nagy zűrzavarra 's elégedetlenségre nyújtanánk alkalmat, 's a' helyett hogy őket boldogabbakká tennők, csak az örvény mélységébe vezetnénk. — Most már egy más érdekes dologról. Látván ez napokban az ideigleni magyar színház műterveit, mellyek szerint egy, a' hatvani útczán épülend-fel, 's értvén azt is a' folyóiratokból, hogy egy második felállításán is már buzgón dolgoznak; mondhatom, nagy örömemre szolgált. Vannak ugyan 's talán sokan is, kik azt kiáltják: mi célra két magyar játékszín Pesten? én részemről azt gondolom, hogy jobb kettő, mint egy, vagy egysem! Mivel tehát minden, mihez valaki kezd, tartós, soha nem lankandó erőt 's buzgalmat kíván; egy kevés szünet, 's minden a' mint volt visszatúl: ennél fogvást a' már elkezdettel felhagyni szégyen 's kár lett volna; álhatatosság szükséges, 's hol ez van, erő is van. — Miután majd a' Dunaparton leendő színház' tervei készülni fognak, a' főhomlokzatnál rendeltessék-el az Odeum' számára egy nagy terem az első emeletben, mellyben concertek adattatnak, 's melly egyszersmind conservatoriumúl is szolgál, 's mellyhez a' többi szobák csatoltatni fognak. A' nagyobbik színházban, mint értettem, szomorú játékok, operák 's balletek adatnak, a' kisebbikben pedig vagy az ideigleniben, comikus darabok.

(Folytatása következik.)

Rejtett szó.

Nincs testem, de azért látod egészemet

Honnodtól lefelé, — messzire terjedez

Első hárma betűnnek.

Négymről nevezet sok buta népeket.

Bennem fegyvered is tartja tulajdonát,

Gúnárod fia is, csak rövidítsd meg a'

Végso hangosomat. Kis

Lyánkáknak gyönyörök vég tagaimba van.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 42dik számbeli *Rejtett szó* Kender.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

44. szám.

November 28dikán.

Sz. Bernard hegye.

(D u m a s S á n d o r u t á n.)

(*Folytatása.*)

Hét órakor felraktak bennünket, négyünket egy olyan keskeny szekérbe, melyre két deszka tétetik 's ez okból pados-szekér nevet visel, 's kettőnket egy olyan kis schweiczi kocsiba, melly oldalvást szokott menni mint a' tengeri rák. Én, szerencsétlenségemre, a' pados-szekérre ültem. Nem tettünk tíz lépést, midőn kocsisunknak, látván, hogyan hajtja lovát, e' megjegyzést tevém: „Barátom, én kendet részegnek nézem.“ — „Az igaz, de nem kell félni, Uram.“

Jól van, most legalább tudtuk mihez tartani magunkat. Nem is volt legkisebb bajunk is míg a' síkon mentünk, csak nevettük a' görbe vonalt, melyet lovunk 's kocsink leírt; de a' mint elhagytuk Martigny-le-Bourgot és St. Branchiert, midőn beljebb haladtunk Entremont völgyébe 's megláttuk a' meredek utat a' hegy' oldalán, azon alpesi keskeny utat, mellynek egyik oldala borzasztó függő kőszirt, másik szédítő mélység, kaczajunk lassúbb lett, ámbár kocsink szinte olly kacskaringósan haladt; 's újra, de most már keményebb hangon, így szólítánk-meg a' kocsist: „Lánczos hordtát! kocsis, kend bennünket fel fog borítani.“ Ő megcsapkodta lovát, úgy hogy szegény párának majd lefoszlott a' bőre, 's nekünk ezen kedvelt mondókájával felelt: „Nem kell félni, Uram.“ Csakhogy most ezt tette hozzá, kétség kívül bátorítás végett: „Napoleon is járt itt.“ — „Ez olly történeti igazság, melyet nem akarok kendtől tagadni;

de, Napoleon öszvéren ment, 's kocsisa nem volt részeg.“ — „Öszvéren! No, ugyan tudja az Úr! Kancza öszvéren ment 's ...“ Kocsink iszonyút döcczent, 's a' kocsis csak beszélt felénk hátra fordulva, a' nélkül, hogy méltóztatott volna az útra pillantani. — „Igen, Napoleon kancza öszvéren ment, 's ezt megtudom bizonyítani onnan is, hogy Groseiller Marczy volt a' kocsisa St. Pierreből 's ez akkor tette szerencsését.“ — „Kocsis! vigyázzon kend!“ — „Nem kell félni Uram. — Úgy ám, az első consul Parisból egy házat küldött neki 's négy zsákos földet. — Haoh! Haoh!“

Azonban kocsink' kereke olly közel járt a' mélységhez, hogy Lamarque és de Sussy, kik azon a' felén ültek a' deszkának, mellynek vége túl ért a' szekér' oldalán, a' szó egész értelmében függöttek, az ezerötszáz lábnyi mélységű örvény felett. Ez igen kellemetlenné tette a' tréfát. Leugrák a' szekérről, noha félhettem, hogy lábamat a' kerék öszvezúzza, 's megállítam a' lovat kantárszárnál fogva. Pajtásink, kik utánnunk a' másik kocsin jöttek, 's kik semmit sem tudtak azon tréfából, mellyen elindulásunk óta kacagtunk, nagyot kiáltottak, mit mi hallottunk; azt gondoltak, el vagyunk veszve. — „Nem kell félni, Napoleon is járt itt. — Nem kell félni.“ — 'S ezen örökké ismételt mondókájának minden szavát egy rakás ütleget követé az ostorral, mellynek egy része a' lovat érte, a' másik engem; a' neki vadult ló hátrafelé ágaskodék 's a' szekér ismét a' borzasztó mélység felett függ. Ez veszedelmes pillantat vala, 's ezt pajtásim jobban is átlátták mint akárki más; a' honnan egy gyors és hathatós eszközhöz nyúltak: a' kocsist derekánál megragadva ülőhelyéről felemelték 's az útra vetették, hová ő darab faként lezuhant, 's mint Hippolythus bébonyolódott a' kantárba, mellyet nem bocsáta-ki kezéből. A' ló, melly igen csendes természetű volt, egyszerre megszeliődött, 's pajtásim használták ezen csendes pillantatot, leugráltak a' földre, 's mindnyájan, átkozott kocsisunkat kivéve, é-

pen egészségben, 's talpon valánk az út' közepette. A' mi emberünk nagy üggyel bajjal felállá, hajtá lovát a' mint tudta, 's magunk gyalogolánk, a' mi fárasztóbb, de bátorságosabb vala. Két órakor Liddesben ebédelénk, hol lovakat váltánk, 's más kocsiszt fogadánk; melly utolsó nagyon érdekünkben állott 's mindent elkövettünk végrehajtására. E' megtörténvén, folytatánk útunkat, egészen megnyugtatóván bennünket új lovunk' becsületes járása, 's gazdája' szelid tekintete, a' ki, köztünk legyen mondva, a' helység' jegyzője vala. Valóban, minden baj nélkül St. Pierrebe értünk, hol végződik a' kocsiival járható út. E' helység körül üté-fel utolsó tanyáját a' francia hadsereg, midőn keresztül hágá a' nagy Sz. Bernárd hegyét, mellyen túl Marengo' síkjai vártak reá. A' lakosok mutogatták nekünk a' különféle helyeket, mellyeken tanyázott a' gyalogság, lovasság és pattantyús sereg; beszéltek, hogyan tétettek fűzfa törzsekbe a' talpzataikról levétetett ágyúk, 's hogyan vitettek kéznél fogva emberek által, kik száz száz lépésnyire változtaták-fel egymást. Némellyek ezen parasztok közül látták végrehajtani ezen óriás munkát, 's kérkedve dicsekedtek, hogy abban részt vettek; emlékeztek az első consul' formájára, ruhája' színére, még némelly kevés érdekű szavakra is, mellyeket előttük mondani talált. Így leltem-fel a' külföldön, élénken 's egész erejében ama férjfiu' emlékezetét, ki mostani fiatalságunk előtt, melly őt nem látta, homerusi képzelettől nemzett mesés hősnek látszik.

A' vidék' ezen nézegetése egész esti hét óráig tartóztata bennünket. Midőn St. Pierrebe visszatértünk, az idő borult volt, 's éjszakára esőt ígért. Felhagytunk tehát szándékunkkal, melly szerint a' klastromba akartunk menni hálásra, 's mondánk fogadónknak: adna vacsorát, 's készítne számunkra szobákat. — Ez nem könnyű dolog vala; több utazó társaság érkezett, 's maradt itt, mint mi, a' borongós

idő 's a' közelgető éj miatt; ezek elfoglalták a' szobákat, 's letartóztatták számukra az ételeket, úgy hogy nekünk hatunknak nem maradt egyéb egy padlás-szobánál 's rántottánál. A' rántottát felfaltuk, 's akkor hálószobánk megnézésére mentünk.

Valóban csak egy schweiczi vendégfogadósnak juthat eszébe, hogy keresztényeket hasonló lyukba fektessen; az eső, melly elkezdett hullani, általszivárga a' deszkafedelen, a' szél süvölte a' rosszúl záródó táblák' hasadékein, mellyek egyedül fedék az ablakokat; végre a' patkányok, mellyeket jelenlétünk elkergetett, nyikogásaikkal bizonyíták jussoka! azon helyhez, mellyet tőlük elakaránk venni, 's szándékjokat, visszafoglalni azt, letelepedésünk ellenére is, mihelyt elfuvandjuk a' gyertyákat. Ezen gyalázatos kamara láttára, egy közölünk azt az indítványt tette, hogy bátran induljunk útnak még ezen estve a' klastrom felé. Három órai fáradság és eső vala ez, az igaz; de az út végén milly kinézés!... Pompás vacsora, meleg 's kényelmes szoba, és jó ágy.

Az indítványt nagy lelkesüléssel fogadtuk, lejöttünk 's elküldöttünk kalaúzáért. Tíz percz mulva érkezett az; mondánk neki, hogy vegye maga mellé két pajtását, 's hozzon hat öszvért, mivel még ezen estve a' nagy Sz. Bernard hegyére akarunk menni hálásra. — „A' nagy Sz. Bernard hegyére! az ördögöt!“ mondá ő, 's ezzel az ablakhoz ment, megnézte az időt, 's látta, hogy az egész éjszakán által esős maradand, kitette kezét a' szélre, hogy megtudhassa melly irányban fú, 's visszajött felénk fejcsóválva.

„Tehát azt mondják az Urak, hogy három emberre, 's hat öszvérré van szükségük?“ — „Igen.“ — „Hogy még az éjszaka Sz. Bernard hegyére menjenek?“ — „Igen.“ — „Jól van, meglesz kívánságuk.“ Ezzel hátat fordított 's elindult. Mindazáltal olyat vetünk észre ezen beszédéből, melly bennünk némi nyughatatlanságot okozott; tehát visszahívtuk őt. — „Talán, valami veszedelemtől lehet félnünk?“ kér-

dénk. — „No hiszen, az idő nem szép; de mint-hogy az Urak a' Sz. Bernardra akarnak menni, hát csak megpróbáljuk az Urakat oda vezetni.“ — „Jótáll-nak kendtek róla?“ — „Az ember nem ígérhet töb-bet, csak a' mennyit egy ember tehet: megpróbál-juk; mindazáltal, ha adhatok tanácsot, az Urak' en-gedelmével, vegyenek inkább hat kalaúzt mint hár-mat.“ — „Jól van, legyen hat kalaúz; de térjünk-vissza a' veszedelemre, mi lehetne az? Én úgy gon-dolom, hogy még nem mentünk olly messze az év-szakban, hogy hózuhatagoktól félhetnénk.“ — „Nem, ha nem tévedünk-el az útról.“ — „Hiszen csak akkor tévedni-el az útról, ha az hóval van borítva, 's ezt Augusztus 26dikán elvihetné a' manó.“ — „Oh, a' mi a' havat illeti, azon ne búsuljanak az Urak, lesz havunk, még pedig csizmaszáron felül.... Látják ezt a' kis esőt ni, melly itten olly csinos esőcske? St. Pierretől egy mérföldre, minthogy egész a' klastro-mig mindég felfelé megyünk, hó lesz ebből.“ Ezzel visszament az ablakhoz. „És sűrűn fog ugyancsak szál-longani,“ mondá visszajöttében. — „Bah, Bah! nem tesz semmit, fel a' Sz. Bernardra!“ — „De mégis, Urak,“ mondám.... „Fel a' Sz. Bernárdra! azok, kik a' Sz. Bernardon akarnak hálni, tartsák-fel ke-züket.“ — Négy kéz emeltetett-fel hat közül; 's az el-indulás meghatározottatott. — „Lássák az Urak“ folyta-tá kalaúzunk, „ha az Urak hegyi lakosok volnának, ezt mondanám: jól van, induljunk; de az Urak Pa-risiak, a' mint látom, engedelmmükkel, 's a' parisi ember kényes és fél a' hidegtől; mihelyt lába benne a' hóba, vaczog az álla.“ — „No, hát nem fogunk leszállani az öszvérről.“ — „Azt csak tetszik monda-ni, de kéntelenek lesznek ám vele.“ — „Semmit sem tesz, adjon kend hírt pajtásinak 's hozzák-el az ösz-véreket.“ — „Engedelmmükkel, Uraim, tudják az U-rak, hogy az éjjeli útért kétszeresen kell fizetni.“ — „Igen jól van. Mennyi idő kell kendteknek?“ — „Egy óranegyed.“ — „No csak menjen kend.“

Mihelyt magunk maradtunk, mindjárt a' legkényelmesebb készületeket tettük az útra: mindenikünk felölté arra, mi most rajta volt, kaputját vagy köpönyegét; megtölté kulacsát igen jó rhummal, melyet Soisson osztott-ki; a' cigarrók igen testvéri módon elosztattak, 's egy gyújtó eszköz, veres tokjával együtt, köz megegyezéssel, a' kandalló' párkányáról de Sussy' zsebébe csúszott. Azután, mindenikünk körül állván a' tüzet, ráhánytunk erre minden fát, a' mit csak kaphattunk, 's meleget készíténk az útra. — Kalaúzunk visszajött. „Jól van, csak melegedjenek az Urak, ez nem árthat semmit.“ — „Készen vannak kendtek?“ — „Igenis, Uram.“ — „No hát, induljunk!“ *(Folytatása következik.)*

Tréfahírek és paródiák.

(Folytatása.)

28.) Gallia' fővárosában múltatomkor, megtekintém a' Louvre' peristyljét, melyet Perrault Claude épített XIVdik Lajos alatt, 's melly minden halmozott díszesítvények mellett is, nem a' legjobb benyomást tett reám. Megvizsgálám a' Sorbonne nevű egyházat 's collegiumot, mellynek architektusa Le-Mercier volt, 's mellyhez Richelieu kardinál 1629ben téteté a' talpkövet; őszintén mondhatom, hogy kuppolája tiszteletes helyet foglal a' másod rendűek között, belseje olly helyes architektoniai stylt árul-el, hogy bárhol is nehéz annak mássát találni. Szemügyre vettem a' St. Denis diadalkaput, melly csupán egy ívhelyzetből (arkade) áll, 's melly építvény 72'—9" magas, a' fenemelet (attika) nélkül, 's 73'—9" széles, maga a' nyílás pedig 24'—2' széles, 's 46'—2" magas; ezen nevezetes architekturai művet Blondel végezte-be 1674ben, a' képfaragást pedig ezen emléken Girardon kezdte 's Michel-Anguier végezte. Nem mulasztám-el megtekinteni az invalidusok' főtemplomát, Jules Hardouin-Mansart' remekjét, mellynek általános terve négyszöget képez. Tekintetbe véve ezen basilika' nagyságát, szerkezményét 's gazdagságát, azt az első rendű emlékek' so-

rába kell állítani, melly egyház azonban az architektusok' nagyobb számának ítélete szerint csak harmadik helyet foglal-el. Ezen jeles építőművésznek köszöni létét a' Nagy Lajos tér' szerkezete is, hol egykor a' Vendome-hôtel állott, melly aztán is megtartá nevét, 's mellynek megtekintésénél bizton mondhatja minden műértő: hogy Franciaországban ennél nevezetesebb nem létesült. Szembetűnt a' Saint-Sulpice nevű egyház, Servandoni' remekje, mellynél, hozzá véve a' két díszes tornyot, egymás felett 4 oszlop rend van alkalmazva. Különösen meglepett Jacques-Ange-Gabriel architektus' alkotványa, vagy a' XVdik Lajos-téren felkészült kettős colonnade, mellynek hossza 270 lábat teszen. Lehetetlen szépnek nem tartani a' Monnoies hôtelt, vagy a' pénz verési épületet, mellynek építője Jacques Denis-Antoine volt, 's mellynek attikáját 6 álló szobor díszesíti: a' törvény, okosság, erő, kereskedés, bőség, és békesség. Látam végzetül Gondouin híres architektus seborvosi iskoláját, mellynek 1769ben tették-le talpkövé, és Soufflot derék építőművésznek St. Geneviève nevű egyházát, vagy a' párisi Pantheont, mellyet XVdik Lajos építtetett. Merem állítani, hogy ezen műalkotvány maga nemében, legnagyobb emléke a' 18dik századnak, hol is mind azon nagy férfiak' neveit láthatni aranybetűkkel a' falra felvéve, kik a' haza' ügyében fáradoztanak. — Ez, nem de mind szép, Collega Uram; ezen férfiak méltán megérdemlik tehát, hogy a' művészi világban soha el ne enyésszen nevük. Vanak ellenben, hidje-el Barátom, olyanok is, kik mind a' mellett, hogy a' művészetekhez vagy éppen semmit, vagy csak igen keveset értenek, mégis fenhagon beszélni 's ítéletet ejteni mernek, mintha ők egész életüket nem mással, mint csupán a' művészetek' gyakorlásával töltötték volna. Szívesen vésném ezt sokaknak homlokára, hogy tükörből olvashatnák: 'ne siess ítéleteddel, mi előtt jól hallod 's érted a' dolgot, 's várd-ki, míg mások kibeszélik magokat.' — Egykor felszólítottam, hogy egy 's ugyanazon épít-

vény' számára kétféle kéz által készített műterveket tekinteném-meg, 's aztán technikai és aesthetikai tekintetből adnám róluk ítéletemet. Megjelenésemtkor néhány derék urat találtam együtt mulatozva egymással, 's egymás uracsot is, ki a' plánumok mutatásánál 's vizsgálásánál mint szószolló 's fejtegető lépettfel, talán mutatni akarván, hogy ő az illyes dolgokat ex asse érti. Végre kérdezém őt, (kire meredt szemekkel tekintettem eddig, sajnálkozva erőlködésén) melyikét tartaná a' kétféle terv között jobbiknak: 's íme már maga a' választás világosan mutatá, kivel van dolgom. Türelmesen halgatám még egy ideig ízetlen 's alaptalan demonstratiójit, míg ismét megszólamlék: jelelné-ki a' magasztalt műtértyben azt, mit művészi tekintetben jónak nevezhetni, szemmel tartván, ha valósítható-e azon javallatterv, 's nem érdemel-e talán a' másik elsőséget? Tétovázó feleletei, állításai, bebizonyított járatlansága 's végre csaknem sértegetései, melyeket ő argumentum helyett használni akart (a' honnan már nem volt nehéz következtetni azt is, hogy minden szó csak annyi, mint falra hányt borsó) arra bírtak végre, hogy kalapomhoz 's pálczámhoz nyúlva búcsút vegyek ezen szavakkal: eldöntő ítéletet adván már ezen úr, foglalatosságim pedig haza szóllítván, adieu, 's eltávozám, gondolván magamban, ezen helyen olly kevés szükség lehet reám, mint egy derék practikus doctorra, hol elrakván annak ordinált medikamentumit, vén asszonyok hordanak gyógyszereket a' házba, a' felláballó beteg' számára. Merem-e kérdezni, hogy érzene magát! Barátom illy helyheztetésben?

(Folytatása következik.)

Rejtett szó.

8 betű.	Ember' fagyos eledele.
3 2 1	Könyvet 's kést tartnak benne.
4 3 2 1	Húzd-meg, szeretetnek jele.
1 2 4	Nélkülem juh nem lenne.
3 4 5 6 8 1	Vond, vízen mégy rajta át:
6 7 8 1	Tartja ember fő tagját.

Száki Imre.

Jegyzet: A' 43dik számbeli Rejtett szó Delibáb.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A Hazai's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

45. szám.

December 2dikán.

Sz. Bernard hegye.

(Dumas Sándor után.)

(Folytatása.)

Lejöttünk, 's öszvéreinket a' kapunál találtuk; kiki vígan ült-fel paripájára, 's a' nagyravagyás érzelmétől hevülve próbált azzal a' sereg elébe nyomulni. Minden tudja, ha valaha életében ült öszvéren, hogy a' világon egy a' legnehezebb dolgok közül, valamelly öszvért társa elébe hajtani. Ezen küszködés majd egy óranegyedig múlattata bennünket, annyira érzénk, hogy szükségünk van előre orvosolni a' jövőendő fáradságot; végre Lamarque lett a' seregvezér 's eleresztvén öszvére' kantárját, azt bokái 's vesszeje segítségével nagy nehezen ügetésre indítá, kiáltván: „Nem kell félni, Napoleon is járt itt!”

Mikor egy öszvér üget, az egész karaván üget, 's a' kalaúzoknak, kik gyalog vannak, nyargalniok kell. Ez bennük általánosan olly gyűlölséget gerjeszt az ügetés iránt, hogy abban már öszvéreik is osztoznak; a' honnan a' seregvezető, bármilly tüzesnek lássék is, nem késik egyszerre megállani, 's mozdulatlanságát mindennel közleni, akár emberrel, akár állattal, a' mi csak utánna megy. Azután az egész sor ismét nagy méltósággal léptetni kezd, a' szerint haladván, a' mint a' mozgás történik fejétől farkáig.

„Engedelmmükkel Uraim,” mondá Lamarque' kalaúza, ki utólérte öszvérét, 's ki új nyargalástól félve, kantárszáron fogta azt, azon örv alatt, hogy az út rossz, — „Napoleon nem itt járt, ez az út, melyen most megyünk, még akkor nem vala járható;

a' hegy' tulsó[oldalán ment] ő keresztül, 's ha nappal volna, meglátnák az Urak, hogy hamis legények voltak azok, kik ott lovakkal 's ágyúkkal jártak.“ — Mindnyájan egy értelemben valánk vele, tehát senki sem szólla ellene.

„Urak, itt a' hó; kalaúzunk jó jövendő,“ mondá egy közülünk. Valóban, a' mint felfelé mentünk mintegy fél óra óta, a' hideg keményebb keményebb lett, 's a' mi a' síkon eső volt, itt hóvá vált. — „Istenem van, hó esik Augusztus 26kán; ezt ugyan szép lesz elbeszélni a' Parisiaknak; Urak, én azt gondolnám, száljunk-le, 's hajigáljuk egymást hógolyókkal, Napoleon' emlékezetére, ki itt járt.“

Mindenikünk kaczagott, a' mint ezen ismeretes mondókát hallá, 's a' veszedelmet, mellyre ez egyszerűs mind emlékeztetett, egészen el is felejté. — „Engedelmükkel, Uraim, már mondtam, hogy Napoleon a' másik úton járt; a' mi pedig azt illeti, hogy egymást hógolyókkal hajgálják, azt nem tanácslom. Az, elvesztegettetné az Urakkal az időt, pedig nem olyan nagyon sok idejük van; gondolják-meg, hogy egy óranegyed múlva nem fognak látni, még csak annyit sem, hogy öszvéreiket vezessék.“ — „Semmit sem teendő, jó ember, akkor hát öszvéreink fognak bennünket vezetni.“ — „Nem is tehetnek helyesebben az Urak, mint ha azokkal nem ellenkeznek; az Isten minden dolgot, egyiket a' másikért teremtette; lássák Uraim, a' Parisi embert Parisért, 's az öszvért a' hegyekért. Ez az, mit én mindig mondok útasaimnak: hagyják az Urak menni az öszvért, csak hagyják menni. — Itt, midőn még a' Proui síkon vagyunk, nem nagy baj van; de majd ha egyszer a' Hudri hídját elhagyjuk, egy kötélen tánczolónak való keskeny úton leszünk, 's mivel majd azt a' hó miatt hihetőleg nem látandják, hagyják magokat öszvéreikre, 's legyenek nyugodtan.“ — „Bravo! a' kalaúz helyesen beszél, igyunk rá egyet.“ — „Álljunk-meg.“ — Kiki szájához vivé kulacsát, 's aztán kalaúzának nyújtá.

Itt a' hegyeken, egy palaczkból 's egy kulacsból iszik az ember kalaúzával; nem irtózik attól, ki hat lépéssel távolabb életét tarthatja-meg.

A' rhum' melege mindnyájunkat ismét felvidíta, 's bár az éj 's a' hó sűrűbb sűrűbb lett, a' karaván kaczagva 's dalolva indult-el. Különös benyomást tón reám e' kietlen tartomány', metsző hóvihar', 's komor éjszaka' közepette, e' kis lovag-, kalaúz-, 's öszvércsoport, melly vígan nyomult a' mord, néma 's borzasztó hegyekbe, mellyeknek még csak egy visszhangja sem vala, a' dalt 's zajt vissza küldeni. Úgy látszék, hogy e' benyomás nem csak magamat hatott-meg, mert lassankint a' dal csendesebb lőn, a' kac zaj ritkább; ezeket néha néha kitörő káromlás váltá-fel; végre egy „lánczoshordtát! pajtasok, tudjátok-e hogy nincs meleg?“ nagy tűzzel harsogtatva, annyira a' köz véleményt látszott kijelenteni, hogy egy szó sem kelt-ki megczáfolása végett.

„Igyunk egyet, 's gyűjtsuk-meg a' cigarrokat.“ — „Bravo! kinek jutott eszébe?“ — „Nekem, Larmarque Juliusnak.“ — „Ha a' klastromba érünk, nékie köszönetet fogunk szavazni. — Nosza, de Sussy, ide a' gyújtó eszközt.“ — „Ah, Urak, ki kell vennem kezeimet zsebemből, 's azok olly jó melegben vagynak, hogy ott szeretnének maradni. Jójjenek, vegyék-ki a' tűzszerszámot zsebemből.“

Egy kalaúz vitte véghez e' szolgálatot; társai meggyújták pipáikat a' tűz-eszközzel, 's mi cigarróinkat pipáiknál, és elindultunk ismét, nem látván egyikünk a' másikból egyebet, olly sötét vala az éj, ama fényes pontnál, mellyet kiki szájában vitt, 's melly mindegyik szippantásnál ragyogóbb lett. Ekkor nem vala többé sem dal, sem lárma, a' rhum elveszté hatását; a' legmélyebb csend uralkodék az egész seregen, mellyet csak a' kalaúzok zajja szakasztá félbe, kik hol szóval, hol kézzel bátoríták paripáinkat. Valóban semmi sem indíta vígságra, a' mi csak körül vett bennünket: a' hideg keményebb keményebb lett,

's a' hó szüntelen növekedő pazarlással hulla; az éjszakát csak bágyadt 's fehéres fény világítá; az út keskenyebb keskenyebb lőn, 's helyel helyel szikladarabok úgy elboríták azt, hogy öszvéreink kéntelenek voltak róla eltérni 's szűk ösvényen menni, néha a' meredek' szélén, mellynek mélységét csak az alattunk hempelygő folyó' zúgásából mérheténk; 's e' moraj, melly minden lépésnél lassúdott, bizonyította, hogy a' mélység mindég nagyobb 's feneketlenebb lett. A' hóról, mellyet az előttünk menő' kalapján 's ruháján halmozva látánk, gondolhatánk, hogy nekünk is mindnyájunknak szinteannyit kell hordanunk. Egyébiránt ruháinkon nem hatott úgy által mint az eső, csakhogy hidegebb volt; végre seregvezetőnk megállott.

„Istenem van, Urak,“ mondá, „én megvagyok fagyva, 's gyalogolni fogok.“ — „Lám, megmondtam, hogy kéntelenek lesznek az Urak leszállani,“ viszonzá kalaúzunk. Valóban mindnyájan érzénk, hogy szükségünk van magunkat mozgás által felmelegíteni. Leugráltunk, 's mivel alig láttunk menni, kalaúzaink tanácsolák, hogy öszvéreink' farkába kapaszkodjunk, a' miből kettős hasznunk leendő, t. i. fele fáradságtól megmentetünk, 's az utat nem kell nyomoznunk. E' tanácsot pontosan követénk, mert láttuk, milly szükség, magunkat öszvéreink' természetű ösztönére, 's hajtóik' szemességére hagynunk. Ekkor ismerém-meg, hogy igazat beszéltek több utazók; én is főfájást éreztem, szédülő kábulást, 's olly ellene állhatatlan álmvágyot, mellynek engedtem volna öszvérem hátán, 's mellyet egyedül a' győzött-meg, hogy lépni kéntelen valék. Úgy látszik, ezt orvosunk is tapasztalá, mivel ő tanácsolta, hogy megálljunk. — „Rajta! rajta! Uraim“ mondá tüzesen kalaúzunk, „mert előre mondom, hogy közülünk az, ki megáll, soha többé el nem indul.“ Hangjában, mellyel e' szavakat mondá, olly mély meggyőződés vala, hogy legkissebb ellenmondás nélkül ismét út-

nak eredtünk. Egy közülünk, nem tudom kicsoda, még elebbeni vígságunkat is próbálá felgerjeszteni, e' lelkesítő szavakkal, mellyek még eddig soha sem voltak foganatlanok: „Nem kell félni, Urak, Napoleon is járt itt.“ De ez úttal a' tréfának sem vala foganatja, egy kaczaj sem felelt rá, 's azon szokatlan hallgatás, mellyel fogadtatott, szomorúbbnak látszék, mint a' panasz.

Illy módon öszvéreinktől vontatva mintegy fél óráig mentünk, a' hóban térdig gázolva, míg homlokunkról fagyos veríték folyt-le. „Egy ház!“ mondá egyszerre de Sussy. „Ah!“ — 's mindegyikünk elereszté öszvére' farkát, csudálkozván, hogy kalaúzink e' tanya felől semmit sem szólltak. — „Engedel-mükkel Uraim“ mondá első kalaúzunk, „hát nem tudják-e, micsoda ház ez?“ — „Ha mindjárt az ördög' háza volna is, csakhogy ott ezen átkozott havat lerázhatnánk, 's lábunkat szárazra tehetnénk; menjünk-be.“

E' nem volt nehéz dolog; a' házon sem ajtó, sem tábla nem vala. Kiáltánk, senki sem felelt. — „Igen, igen, csak kiáltozzanak az Urak,“ mondá kalaúzunk, „'s ha felköltik azokat, kik ott alusznak, szerencsések leélnének.“ — Valóban, senki sem felelt, 's a' viskó pusztának látszott; mindazáltal, bár milly nyiltan állt is az az ég' minden szeleinek, a' hó ellen menedékhelyül ajánlkozék; elhatározáink tehát, hogy ott egy pillantatig megálljunk. — „Ha kandalló volna, tüzet raknánk“ mondá egy szózat. — „Hát a' fa hol van?“ — „Csak keressük a' kandallót.“ — De Sussy kiterjeszté karjait. — „Urak, egy asztal“ mondá. — E' szavakat félig irtózó, félig csudálkozó kiáltás követé. — „Mi baj van?“ — „Egy ember fekszik ezen az asztalon. Kezemben a' lába.“ — „Egy ember!“ — „Hát rázza-meg, majd felébred.“ — „He, barátom, he!“ ... — „Uraim,“ mondá egy kalaúz, pajtásitól, kik kint maradtak, különválva, 's fejét az ablakon bedugva, „hagyjanak békét az Urak hasonló tréfá-

nak, 's hasonló helyen. Ez mindnyájunknak veszedelmes volna, az Uraknak szinte úgy, mint nekünk.“ — „Hát, hol vagyunk?“ — „A' Sz. Bernard hegyének egy czinteremében....“ Ezzel elvoná fejét az ablakból, 's ismét társaihoz ment, a' nélkül hogy egy szót is többé szólt volna; de kevés szónokok dicsekedhetnek, hogy illy nagy hatása lett volna illy kevés szavaiknak. Mindnyájan leszegezve maradtunk a' helyen, mellyen állánk. — „Isten bizony, Urak, ezt meg kell látnunk; ez egy az út' nevezetességi közül,“ mondá de Sussy, 's egy gyújtó fácskát dugá a' phosphoros üvegbe. A' fácska sustorékolt, 's aztáu egy pillantatig gyenge fényt terjesztett, mellynek világánál három holttestet pillantánk-meg; egy valósággal az asztalon feküdt, a' másik kettő két zugban guggolt; azután elaludt a' gyújtófácska, 's minden visszatűnt a' setétségbe. Újra kezdtük a' munkát; csak hogy ez úttal mindnyájan egy kis papiros tekercset gyújtánk-meg, 's elkezdeünk vizsgálni a' termet, bal kezünkben más tekercseket tartván készen. — Azon helyhezetben kellene lenni az embernek, mellyben magunk valánk, hogy képzelete légyen azon benyomásról, mellyet bennünk e' szerencsétlenek látása okozott; kellett volna látni ama fekete 's vicsorgó arczokat hevenyében készített gyertyáink' rezgő 's homályos világánál, hogy azokat úgy emlékezetben tartsa, mint a' mienkben megmaradándnak. Félni kellene magának az embernek, 's hasonló pillantatban, azoknak borzasztó sorsától, kik szemeink előtt valának; 's megfoghatná, hogy hajszálaink felállottak, hogy veríték folyt homlokunkon, és hogy, bármilly szükségünk vala is nyugalomra 's melegre, csak egy óhajtásunk maradt, t. i. mentül hamarább elhagyni ezen halottas vendégfogadót.

Ismét útnak indultunk tehát, még némábbak 's komorabbak, mint megállásunk előtt, de egyszersmind tellyesek erővel, mellyet a' rémítő látvány önte belénk; egy óra folytáig nem váltánk szót, még

csak kalaúzaink sem. A' hó, az út, sőt azt hiszem, a' hideg is eltűnt, annyira csak egy gondolat foglalá-el elménket, annyira csak egy félelem szorongatá szívünket és sietteté lépésinket. — Végre fő kalaúzunk olly kiáltást tőn, millyent szoktak tenni a' hegyilakosok, mellynek süvöltő hangja rendkívüli távolságra hallik, 's melly kijelenti azt is, valjon a' kiáltó segedelmet kér-e, vagy csak érkezését adja hírül. A' kiáltó szó eltávozott, mintha semmi sem tartóztathatta volna meg a' roppant hősivatagon, 's minthogy semmi visszhang nem küldé azt felénk vissza, a' hegy ismét elnémult.

Mintegy kétszáz lépést tettünk még, 's akkor egy kutya ugatását hallánk. — „Ide, drapó, ide“ kiáltá kalaúzunk. Abban a' pillanatban egy iszonyú nagy kutya, azon egyetlenegy fajtól, melly Sz. Bernardi faj név alatt ismeretes, futa hozzánk, 's megismervén kalaúzunkat, felágaskodott reá lábát mellére támasztva. „Jól van, drapó, jól van, szegény pára; — engedelmmükkel Uraim, ez egy régi ismerősöm, melly örül viszontlátásomon. Úgy-e drapó, he? Jó kutya a' drapó, jó. Igen, mindjárt menjünk, — elég már, induljunk.“

Szerencsére az út nem vala már hosszú, tíz percz mulva egyszerre csak a' klastrom előtt termettünk, mellyet ezen oldalról csak akkor venni észre, nappal is, midőn az ember majd oda ér; egy gesztenyefa vár kapuja előtt, melly kapu éjjel nappal nyitva áll ingyen minden előtt, ki szállást kérni jó, melly e' kietlen helyen gyakran étellel ér-fel.

(Vége következik.)

A n e k d o t a.

Egy bizonyos ifjú, oskola szünet alkalmával haza rándúl, 's csak nem régiben a' hadi életből szabadult hajdújokkal elindúl; több szóváltások közt, mint a' föld leírasi tudományban jártas tanuló, Olaszországról, és annak nagyobb városairól kezd beszélni; Jancsi

huszár, mint több országokban megfordult hadi ember, magát alábbvalónak a' tanulónál tartani épen nem akará, 's nagy teketóriával előszámlálja, hogy ő, és ezredje azon országnak minden nagyobb városaiban feküdt, — Trevisóban, Altiniában feküdt, — Veronában, Nicolaoban feküdt, — Padovában Leonardo kaszárnyában feküdt, — sőt a' mi több, még Bécsben, és Saltzburgban is feküdt. Megunván az ifjú ezen temérdek fekvést hallgatni, imígy szóllal-meg: „hej János! bizony csak rossz katonáknak kellett kendteknek lenniük, ha mindég feküdtek; — bárcsak már egyszer hallottam volna kendtől, hogy valahol állottak.“

Radimeczky Monorról.

Gondolatok.

Beh nagy hatású a' jövő élet' reménye! A' nélkül, teli erszény 's rossz lelki isméret talán boldogíthatnának.

Az élet óczeán, elv az irány-tő, — ki e' nélkül indult amarra, bizonyosnak tarthatja, hogy, legalább akarataival, óhajtott nyugalmas révpártot nem érend.

Sok ember bírja az okosságot, de nem használja azt, vagy ha használja is, de céliránytalanul, mint ki a' néző-csót kezibe veszi ugyan, de nem azért hogy üstököst kémleljen, hanem, hogy alattomban szerette lánykája szemibe kacsintson.

A' szerelem egy ország. 'S aligha van ország, mellyben inkább óhajtná valakia' despotismust, mint ebben a' szép-nem.

Szivos Mihály.

Rejtett szó.

Öt betűből áll az egész;
 Ő még meg sem született,
 Midőn attya már általa
 Szerte szélyel töretett.
 Elsejét fordítsd, gyilkos tett;
 Másodika voltam is,
 'S még leszek is; és te szintén
 Voltál is, és leszel is.

Radimeczky Monorról.

Jegyzet: A' 44dik számbeli Rejtett szó Kotsonya.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A Hazai's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

46. szám.

December 5dikén.

A Benei pusztán 1834. találtatott csontvázról.

Tudós hazánkfia és a' régiségek' nagy esmerője t. Vadassi Jankovich Miklós úr nagyon megmutatta azt, hogy eleink mesterségeket is hoztak magokkal Ásiából, a' Jászságnak Pest vármegye' közepén fekvő részében (a), a' Benei pusztán, elesett's Ásiai szokás-ként lovastól együtt eltemettetett vitéznek 1834ben megtaláltatott csontvázáról nagy tudománnyal írt értekezésében. Ez ugyan már a' Magyar Nyelvemvelő Társaságnak második Évkönyvében (b) rajzolatokkal együtt kinyomtatott; mindazáltal, minthogy a' könyv nem mindenek keziben forog; minthogy továbbá minden igaz hazafit érdekel annak tudása, hogy eleink Scythiából kijöttökkel nem voltak olly bárdolatlanok's a' mesterségek és kereskedés útálói, mint némelyek írják: azon tudós értekezést rövid kivonatban közlöm.

a) Közönségesen úgy tartják, hogy a' Jászság csak Jászberény körül fekszik, és ebben sok földabroszok is hibáznak. De nem úgy van a' dolog. Pest vármegye' déli részeiben is némelly puszták nem a' Kis-Kúnsághoz, hanem a' Jászsághoz tartoznak, p. o. Kara és Kocsér közel a' Tiszához Várkony szomszédságában, Lajos és Mizse a' Kecskemétről Örkénybe vivő úton, onnan nyugotra Bene, és onnan nyugotra Kerekegyházának fele, a' másik fele a' Kis-Kúnsághoz tartozván.

b) A' Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. II. kötet. Budán, 1835. 4rét. 281 lap.

Második Füzestendő.

Megmutatta a' most is látható sebhelyekből azt, hogy azon vitéz nem vas vagy réz sisakot, hanem a' napkeleti népeknél divatban volt csalmát vagy kucsmát viselt, mint az Augsburgi toronyban azon időbeli és most is meglévő kőfaragás, a' Szent Udalrich püspök emlék-keresztjei, és a' XIVdik századi Bécsi képes krónika Eleinket mutatják. — Hogy a' találtatott két kengyelvas formája épen az, a' mi a' mostaninak. — Hogy a' találtatott nyilhegyek sem nem Római és nyugoti, sem nem Görög módra készültek. — Hogy kardja nem görbe, mit most hibásan nevezünk magyar-kardnak, mert ezt a' Törököktől vettük; hanem egyenes volt, mint széles pallosaik, hosszú 's háromszegű hegyestőreik, valamint Szent Istvánnak és II. Andrásnak a' Német Rend kincs- és levéltárában megtartatott, úgy Bethlen Ferencz, Barcsai Akos és Dúló Gábor XVIIIdik századi kardjaik is mind egyenesek. — Hogy az ezüsből készített 's azután meg-aranyozott és ugyan ott talált ékességek szokását Ásiából hozták-ki a' Magyarok. — Hogy a' 30 darabnál több ezüst boglárók, mellyek ló-ékességül szolgáltak, hasonlóúl Ásiai eredetet jelentenek, az arannyal 's ezüsttel ékesítettetett viselet nem lévén Europa nyugoti nemzeteinél a' Xdik században, mikor vitézünk elesett, szokásban. — Hogy azon ezüst boglároknak formája is különbözvén a' nyugotitól, scytha vagy régi magyar eredetű. — Hogy a' természeti faleveleket képező ezüst ékességek is csupán a' Magyarok kedvelt szokási. — Hogy a' vastagon megaranyozott finom ezüst darabra, melly vagy nyakbavetőnek, vagy kardkötőnek véglapját ékesíté, tétetett rajzolat és a' szárnyas 's négylábú griffmadár, sem Egyiptusi, sem Görög, sem Etrusk, sem Római, sem más nyugoti formákkal nem egyeztethető; hanem valósággal Ásiai, még pedig Éjszaki Ásiai. — Végre, hogy azon aranyozott ezüstön lévő fekete vonásoknak, fekete arannyal vagy platinával kellett készülniök; mert az ólom vagy czink annyi idő óta oxidáltattak volna.

Idejét ezen vitéznék 's életét 915—922 tájjára teszi, nagyon helyesen; mert akkor a' Magyarok Berengárius császár segedelmére mentek Olaszországba, 's a' csontváz mellett Berengárius több ritka pénzei találtattak. Megérdemlené ezen nem csak Magyarországot, hanem az egész Europai históriát érdeklő munka németre fordítását, Rummy Károly hazánkfia által.

Hogy tehát Eleink mesterségeket hoztak-be, az elébiek bizonyítják; de hogy a' vásárookra is volt gondjok, mutatja az, hogy Tas vezérünk állította-fel a' legelső vásárt Tason Zabolcs vármegyében, ugyan az, a' ki Tas' Pest vármegyei helységnek is alapítója volt, mint Nevetlen Íródeákunk mondja.

Hogy nemzetünknek aranyja, ezüstje 's drágakövei 's bőrei bőven voltak, és az Ural hegyei mostanában felfedezett kincsei Nevetlenünknel esmeretesek valának, az is kétségen kívül való.

Örvendjete hát Béla nevetlen íródeákja' hamvai! midőn Schlötzer 's követői ellen, a' föld gyomra is felnyílt oltalmatokra, 's Scythia gazdagságáról, a' mesterségek 's vásárok létiről, a' Nevetlen hitelességét az úgy szólván félig feltámadt hős és egy nagy Tudósunk pennája védelmezik; sőt Berengárius császárnak eddig esmeretlen történeteit és a' numismatikát is felvilágosítván, azt is megmutatják, hogy az Amerika 's több világrésze előtt sok ideig esmeretlen platina (c) 915—922. tájban megvolt a' Magyar-nál. — A' kik pedig a' Scythák 's Magyarok kereskedését 's mesterségbeli tudatlanságát gúnyolják, igazítatnak Herodotusra 's Heerenre.

Nagy Gábor.

c) A' platina fejeér színű 's az aranynál nehezebb ércz. Találtatik Peruban, Új-Granadában, Szent Domingóban, 's Brasiliában. Először 1739ben lett esmeretessé, 's 1749ben küldött Wood platinát Jamaicából Angliába. A' porcellán és fegyver fabrikákban nagyon használta-

Tréfahírek és paródiák.

29.) Tudva lesz Barátom előtt, hogy csaknem minden mivelt országban, a' törvény halálos büntetést mond a' párviadalra; azonban nálunk Europaiaknál eléggé bizonyítja a' tapasztalás, hogy a' halál-fenyegetés koránsem elijesztő olly férfiakra nézve, kik azért küzdenek egymással, mivel attól nem rettegnek. A' virginiai törvény Amerikában, valamint a' párviaskodókat, úgy a' tanúkat is örülteknek nyilatkoztatja, 's ez által elvesztik azon hívatalt, mellyet viseltenek, 's alkalmatlanokká hirdettetnek többé annak viselésére; két gyám-atyá neveztetik-ki, ezek aztán illy férfiak' birtokit igazgatják, 's ők határozzák-meg, mit lehet azokra bízni, 's helybenhagyásuk nélkül bár mi kötött szerződésnek vagy kötelezésnek nincs törvényes ereje. — Egykor egy gyógyászt hitt-ki egy szeles uracs párviadalra, mit az szóval el is fogadott. A' kijelelt helyre 's órára megérkezvén az orvos, ellenpártját már fegyverkezetten találta ott, ő pedig minden fegyver nélkül jelent-meg. Felszólíttatván, hol hagyta fegyverét, 's megkínáltatván eggyel, azonnal kivett egy tekercs receptet, 's azon itallal, mellyet egy erősen bezárt palaczkban hozott vala magával, megkínálta az ellenfélt. Receptjeire mutatván, ezek mondá az én fegyvereim, 's ha az Úr most is még beteg, azonnal írok egyet. Az uracs nem mervén a' palaczkból inni, nevetés lőn vége a' dolognak, 's a' helyről vérontás nélkül eltávoztak. — Két angol stutzer, bizonyos traiteurben, hová ők magukkal két szép fiatal dámát vezettek, derekasan felhordattak. Bekövetkezvén a' fizetés ideje, szóvitába

tik zománczozásra (email), legszebb 's legtartósabb fekete színt ád. — Már most az Ural hegyein is, hol volt régi Nagy Magyarország, bőven találtatik, néha 10—20 fontnyi nagyságú darab is, és pénz verettetik belőle. Sobolevszki előadása szerint 20 esztendő alatt közel 239 mázsát adtak a' bányák.

elegyedtek azon, valljon ki legyen köztük azon szerencsés, ki ezen kis adósságot megfizetheti. Végre ezen igen különös udvariságnak csak hamar sértegetés lőn következése, 's egyik uracs párviadalra hívja a' másikat, mi okból becses vendégeiktől kevés perczre elbúcsúznak a' fenforgó per' eldöntésére. Három egész óráig várakozván hasztalanul a' szép hölgyek, végre kénytelen volt egyike arany nyaklánczát zálogul hagyni a' vendéglőnél, nem lévén nála pénz. Egykor engem is kihitt egy, ezen mesterségben jártas, szeles 's gondatlan férfiú párviadalra, bizonyos megezáfolások miatt egy asztalnál, hol több becses vendég volt, kardja által akarván azt bebizonyítani, hogy igaza van, ha nem volt is. Hideg vérrel tekinték most szemei közé, 's mosolygottam, mit ő gúnynak tartván, azon még annál inkább felhevült, habozván mérgében. Miután láttam, hogy a' dolog nem tréfa, 's mindig komolyabb kezd lenni, felszólaltam őszinteségemmel. „Uraságod' tanult mestersége a' kardot forgatni, 's czielba lőni, de enyim nem; a' háznál felnevelt állatok' lekonczolásánál nincs szükségem kardra; a' vadászatnál szoktam ugyan nyúlakat, rókákat, 's a' tavakban ludakat, kácsákat, szárcsákat 'stb. lőni, embereket azonban soha, 's mivel az Úr engemet kihívni méltóztatott, jogom van azon eszközt is választani, melly nekem tetszik, 's melly kezembe legjobban illik; ennél fogvást elfogadom ugyan, bár akaratlan is, a' párviadalt, de csak két bunkósbottal, 's ügyességünk a' viadal' ezen különös nemében ítélje-el, ki a' vitéz, 's kié az igazság.“ Gondolhatja Barátom, hogy látván az ellenfél erős karjaimat, 's az ütközet' szerencsés kimeneteléről nem lehetvén biztosítva, eszéhez jött, 's ismét barátságosan üritettük a' poharakat. — Egykor bizonyos helyen tarokjátászsra kényszerítettvén, mivel általán minden játék ellensége vagyok, tehát csak félig álmosan segítém társamat, 's így szüntelen vesztettünk. Ezen kevés figyelmem a' játékra, vizsálkodásra 's végre sértő szóváltásra nyúj-

tott alkalmat, mellyen megbosszonkodván, elvetve a' kártyát, távozni akartam. De bezzeg, játékos barátim egyike olly szavakkal illetett, mellyek türelemmet kimerítvén, vele csak nem hajba kaptam. Lár-mánkra a' mellékszobában mulató urak hozzánk tódultanak, melly okozá, hogy pisztolra hitt-ki felhevült barátom. Mit tegyek tehát, szégyen nevében, 3 lépésnyi távolságra elfogadám kihívását. Sajnálkozván ifjúságán, 's tartván a' dolog rossz kimenetelétől, kérem őt négyszem közt, venné vissza szavát, de nem; meg kelle tehát jelenni a' kijelelt helyen 's órában. Most megparancsolám szolgáltnak, hogy a' magával hozott szép piros almák közül az egyiket felvesse, mellyet a' levegőben közepett átlóttem; ezután a' másodikát, a' harmadikát, 's végre egy diót, melly darabokra törve hullott-le. Ez megtörténvén szemébe tekinték mosolyogva, mondván: ha talán még is volna kedve magára lövetni, az az meghalni, tegyen előbb végrendelmenyt a' tanúk előtt, 's aztán álljon előmbe, 's maga jelelje-ki azon helyet, hol az óngolyóbis testébe szálljon. Az én lelkes bajtársam' homlokát most már véres veríték fedte, 's 3 lépésre vévén állást tőlem, testében szorult lelke más világon andalgott már képzeletben, 's midőn én neki készülve 's reá czélozva fenhangon kiáltám: „először, — másodszor,“ — mély sóhajtás, — harmadszor elájulva összerogyott, én pedig levegőbe sütvé pisztolomat, hozzá siettem, felemelém a' tanúk előtt, — élsz még Barátom, mondám, 's élni fogsz soká szerencsésen; kocsira ültünk, 's nagy sebességgel haza siettünk barátság' poharát ürítendő.

30.) O tempora, o mores! kiáltanak-fel a' tisztas aggostyánok, ha bennünket kicsapongni látnak; o tempora, — o tempora! egyedül azon szerencsétlenek, kiknek a' Fortuna istenasszony örökre hátat fordított; tempora — tempora! drága lefolyt idők, sóhajtják az agglegények, hová lettetek, milly hamar elmúltatok, elenyéztetek sebesen szárnyalva örökké valóság' e-

mésztő gyomrába. Azon férfiak, kik egykor barátim valának, most kedves nőjük karjaik közt élik boldog napjaikat, mint jól ápolt gyümölcsfa virányos 's mosolygó kert' közepette, 's nyájas deli alakzatú magzatok környezik őket. Azon kedves hölgyek, kik közt egykor, mint gólya a' kertben, kevélyen forgolódtam, kiket csak ritkán méltaték barátságomra, most szánakozva pillantanak reám, mint egy a' csatából falábakkal visszatért invalidusra. De elég hidje-el nekem Barátom, hogy a' szerelem, mivel már ilyes valamiről szóllottunk, sok balgatagságot vitet velünk véghez, de olykor gyönyörűséget is szerez. A' legrongyosabb viskóban is olly boldog lehet a' szegény ember annak birtokában, mint a' dús nemes díszes várkastélyjában; a' szerelem bennünket, mint tapasztalám már, nem ritkán bátortalanná, ügyetlenné, zavartá tesz, 's ezen állapotban alig lehet ügyetlenebbet képzelni egy szerelmesnél; lelki tehetségei megtompulnak, ő már nem az, ki előbb volt, alig lehet reá ismerni, 's mivel olykor maga sem tudja mit mivel, úgy látszik, hogy csak teste van e' földön, esze lelke pedig más régióban kalandoz. A' szerelem végre képes a' lelket egész a' felhőkig emelni, de egyszersmind a' porba is tiporni. Hidje-el Barátom, hogy a' jó feleség olly édes gyümölcs, mellyet senki sem szakíthat-le a' nélkül, hogy valamelly, talán csak néhány lépésekkel később ment fáradt vándornak enyhészerét el ne ragadná; — epedve veti-le ez magát a' fa alá, 's irigyli állapotját a' szerencsésnek, kit a' történet előbb vetett oda. — Tudva lesz Collega Uramnál, hogy Angliában még most is található házassági elválásokat, eladás színe alatt. Nem régiben egy tisztán öltözött férfiú egy faluból érkezett Londonba nője' eladása végett. Negyven font sterlingre tartá előbb, dicsérte szép tulajdonságait, bájait 'stb. 's kinyilatkoztatá, hogy ezen nőszemély egészen alkalmas egy férfit boldoggá 's elégedetté tenni, 's elválásának oka egyedül az, mivel ő többre becsüli a' palaczkot, hogy sem nője' társaságát. A' vevő 10 schillinget ígért,

melly kevés ígéreten a' férj eleintén csudálkozott, de később, nyelni akarván valamit, tizenkét schillingért neki áltengedte. Valljon micsoda behatást, tenne ez szép hölgyeinkre, ha hasonlót mívelni akarnók? Kétségkívül hadat üzennének, 's alig, ha nem vesztenénk-e! a' csatát, 's aztán megfordítva, bennünket hajtának vásárra, olcsó áron eladandókat.

31.) Azt olvastam a' hírlapokban, hogy Brodiban van egy paraszt, ki hizlalásra nem alkalmas disznait kocsivonásra tanította, 's hogy most már a' mezei munkákat, t. i. a' szántást, boronálást, 's több effélé, sertéseivel végzi. Hasonlót olvastam egy más földművelőről, ki kocsiba fogott disznókkal egyik városába Angliának tartotta pompás bemenetelet, mellynek látására az egész lakosság kitódult. — Láttam ugyan magam is már kocsizni ebekkel, és szarvasokkal, láttam derekasan megtanított madarakat, jelesül canárikat, mellyek különféle manoeuvert vittenekevéghez, úgy hogy végre szemem, szám elállott azok' látásánál; mondhatom azonban, hogy ez még is reám nézve valami különös látvány volna. — De Barátom, ez még nem olly rendkívüli valami ahhoz képest, mit majd látni fog nálunk: kis kölkökből nevelt 's jól dressirozott 4 fiatal farkast, 's 2 giraffet kocsiba fogva, 's kényesen fel 's alá ballagva Pest' legnépesebb utczáin. Nem de nem, Collega uram, ez csudálatra méltó látvány lesz, mellyért tudom sok szomszéd jó majd hozzánk bámulásra 's mivel mi ketten a' legnagyobb veszéllyel is szembe szoktunk szállani, minden aggodás nélkül, majd pompásan hagyjuk magunkat czipeltetni általuk, kényelmesen 's büszkén szírpangatva tajtékfehér pipáinkból. (*Vége máskor*)

Rejtett szó.

A' daru pelyhénél könnyebben hordja-el a' szél,
Fuss el előle azért, mert könnyeidet kifacsarja,
El veszi életed' is, — mihelyest olly helyre szoríthat,
Honnan menni tovább lehetetlen lessz. Feje nélkül
Részeit a' nagy tűz zúzhatja-el. Ollyan edény, melly
Tartást érdemel a' házad' bizonyos zugolyában.

B. Olasziból. K. J.

Jegyzet: A' 45dik számbeli Rejtett szó Lőpor.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k .

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

47. szám.

December 9dikén.

Sz. Bernard hegye.

(D u m a s S á n d o r u t á n.)

(*Vége.*)

Azon barát fogada bennünket, ki ekkor őrt állott, 's egy szobába vezet, hol derék tűz várt reánk. Míg melegedtünk, szobák készítették számunkra; a' fáradság elűzé éhünket, inkább tehát aludni vágyánk mint vacsorálni. Egy findzsa meleg téjjel kínáltak bennünket az ágyban; a' barát ki hozzám hozott-be egy findzsával, azt monda, hogy azon szobában vagyok, mellyben Napoleon ebédelt vala; a' mi engem illet, én azt hiszem, hogy azon szobában válek, mellyben legjobb ízűen aludtam. Másnap reggel tíz órakor mindnyájan talpon valánk, 's vizsgálgatánk a' consuli szobát, melly nekem jutott vala; semmi sem különbözteté azt meg a' többi szobáktól, semmi felírás sem emlékeztete a' mai Nagy Károly' útjára.

Az ablakhoz mentünk; az ég kék vala, a' nap ragyogó, 's a' föld egy látnyi hóval borítva. Nehéz képzelni azon tájék' kietlenbús képét, melly a' klastrom' ablakaiból látszik. A' klastrom hétezer kétszáz látnyi magosságra van a' tenger színe felett, 's közepette azon háromszegletnek, mellyet a' Dronaz', Velan' 's a' nagy Sz. Bernard hegye' ormai képeznek. A' klastromtól néhány lépésre fekvő tó, mellyet a' felolvadozó jegek nevelnek, a' helyett hogy vidítná a' nézőt, azt még komorabbá teszi; vize, melly hójramája közt fektének látszik, hidegebb mintsem akármelly

fajta halakat táplálhatna, 's magasabban van helyezve, mintsem akármi nemű madarat magához csalna. Képe ez kicsinyben a' holt tengernek, melly a' leron-tott Jerusaleml' lábainál peshed. Minden, a' miben csak állati vagy növényi élet látszik, lépcsőnkint hág-fel az úton, a' szerint a' mint életereje megengedé a' felmászást; csak az ember 's a' kutya érték-fel a' hegy' csúcsára.

Szemközt e' kietlen tájékkal, csak itt, hol most valánk, lehet képzelni ezen emberek' önfeláldozását, kik elhagyák Aosta 's Tarentum bájoló völgyeit, az atyai házat, talán a' kis Orta tó' kék habjaiban tükrözöt, melly tó ragyog, forró, nedves és mély, — szeretett háznépüket, — hogy kezükbe egy pálczát, társúl egy kutyát véve, e' hólepte úton telepedjenek-le, mint az önfeláldozás' eleven képszoibrai. Itt tanuljuk lenézni a' városi ember' büszke adakozását, ki azt gondolja mindent tett felebarátiért, midőn újai közül fitogtatva bocsát egy szép kéregetőné' erszényébe egy darab aranyat, mellyet néki megfizet egy csinos meghajlás és mosolygás. Oh ha megtörténhetne parisi telünk' egy kéjteli éjszakájának közepette, — midőn a' báli táncz repíti a' hölgyeket mint valamelly gyémántokat 's virágokat kavará for-gószél, — midőn Victornak az adakozásról írt szép versei a' gyönyörűségtől ragyogó szemből könnyet facsarnak-ki, — ha megtörténhetne, hogy a' gyertyák elaludnának, hogy egy oldalfal leomlana, hogy a' szemek általhatnának a' messze téren, 's láthatnánk egyszerre, az éjszaka' közepette, egy keskeny úton, egy feneketlen mélység' szélén, a' hózuhatagtól fenyegetve, hóvihartól csapkodva, egyet amaz ősz hajfűrtű öregek közül, kik a' hóban gázolva kiáltozzák: „Erre, barátim, erre!“ — óh! valóban, valóban az, ki köztünk alamizsnájával leginkább kérkedett, megtör-lené szégyentől izzadt homlokát, 's térdre esnék, így kiáltvai: „Oh nagy Isten!“....

Bejöttek hozzánk jelenteni, hogy várakoznak reánk a' refectoriumban. Elfogódott szívvel mentünk-le. A' barát előttünk ment, hogy az utat mutassa; a' kápolna mellett léptünk-el 's hallottuk a' szerzetesek' éneklését. Folytatánk útunkat, 's a' szerint a' mint távozott az ének' hangja, kacaj hallatszott felénk a' folyosó' végéről; kacaj! ez előttünk különösnek tetszett illy helyen. Végre benyitánk az ajtót, 's ifjak és szép asszonyok közt termettünk, kik thét ittak, és Taglioni kisasszonyról beszélgettek. Egy pillantatig bámulva néztünk egymásra, azután kacagni kezdtünk, szinteúgy mint ők. — E' dámák ismeretesek valának előttünk parisi körünkből. Feléjük lépénk szinteazon mozdulatokkal, mint egy parisi teremben; a' legdivatszerintibb társaság' nyelvén köszönténk egymást; elfoglalánk az asztalnál számunkra meghagyott helyeket; a' beszélgetés közönséges lett, 's vígság pótolá ki azt, mi a' feszültségből hiányzott. Tíz percz mulva tökéletesen elfelejténk, hol valánk. De nem is emlékeztethete bennünket erre semmi is. A' terem, melly refectorium nevet viselt, épen nem felelt-meg azon sanyarú képzeletnek, mellyre e' név emlékeztet. Egy csinos ebédlőszoba vala az, több pazarlással mint ízléssel ékesített; egy fortepiano díszesíté egy szegletét; falain több képek függének; díszedények, 's egy fali óra tűntek szembe; 's némi kis fényűzési eszközök, mellyeket csak asszonyi öltözőszobákban találhatni, boríták a' kandallót; egy szóval, bizonyos világi szín ömle-el minden bútoron, a' mit egy szó eléggé felvilágíta előttünk: mind ezen bútorokat egy háládatos társaság ajándékozá a' szerzeteseknek, melly megakará vala bizonyítani e' jó embereknek, hogy Parisba visszatértek nem felejté-el a' barátságos fogadtatást.

A' reggelizés alatt, azon barát, ki annál gazda képét viselé, némelly történeti felvilágosítást adott nekünk a' Sz. Bernard hegye felől, mellyet itt olvas-

ni nem lesz talán kedvetlen dolog. — A' klastrom alapítása előtt a' nagy Sz. Bernard hegye Mont-Joux nevet viselt, ezen elrontott két deák szótól: mons Jovis, Jupiter' hegye; melly nevét nékie ezen isten tiszteletére emelt templom adá, hol ő Jupiter Poeninus név alatt imádtatott. E' templom' építése idejét, mellynek omladéki most is láthatók, pontosan meghatározni nem lehet. Első tekintetre, a' poeninus szó, mellyet Livius nem helyesen penninusnak ír, azt hitetné-el, hogy az, Hannibal' általmenetelekor jött létre, ki szerencsésen felhágván az Alpesek' csúcsára, itt tette volna le első talpkövét egy, a' Cart-hagoi Jupiternek szentelt templomnak. Mindazáltal a' fogadásból Jupiternek szentelt tárgyak, mellyek ezen omladékok' ásásakor találtattak, azt mutatják, hogy az ide, fogadásaik teljesítésére jött zarándokok romaiak voltak. Már hogy a' Romaiak ellenségeik' istene képszozához jöttek volna imádkozni, ez lehetetlen. Valjon nem inkább magok a' Romaiak emelték-e ezen templomot akkor, midőn a' Sardiniában megvert Asdrubal' szerencsétlensége kénszeríté bányát, a' Capuai gyönyörűségeken elpuhultat, 's a' Marcellustól megvertet, elhagyni a' három negyedrészig meghódított Italiát 's Antiochusnál vonulni-meg? Az első esetben, építése felmenne Roma alapítása' 535dik, a' másodikban 555dik esztendejéig. A' mi azon időszakot illeti, mellyben ezen Jupiter imá-dása 's temploma elhagyatott, ez hihetőleg Nagy Theodosius uralkodása alatt történt, mivel ezen császár' fiainak uralkodásánál utóbbi emlékpénz e' templom' romjai közt nem találtatott. A' mi pedig a' klastrom alapítását illeti, ezt bizonyosan a' IXdik század' kezdetére kell tenni, mivel a' Mont-Joux-i klastrom említetik azon birtok általengedésnél, mellyet tett Lod-Her Lotharingia' királya, öccsének Lajosnak részére 859ben; fennállta tehát e' klastrom már akkor midőn az Aostai archidiaconus abban Sz. Ágoston szerzeteseit telepíté-meg 970ben és Mont-Joux pogány ne-

vét Sz. Bernard keresztény névre változtatá. Ezen időszak óta korunkig negyvenhárom prépost váltá-fel egymást. Kilencz század folyt-le, és sem idő, sem emberek nem változtattak semmit is, sem a' monostor' szabályain, sem a' szerzetesek' vendégfogadási kötelességein.

Az alpesi hegylánczot, mellyen Sz. Bernard klostora helyezve van, négy hadvezér hágá-által: Annibal, Nagy Károly, Iső Ferencz francia király és Napoleon. Annibal és Nagy Károly a' Cenis hegynél hágták-meg azt, Iső Ferencz és Napoleon azon a' helyen, hol a' klastrom fekszik. Nagy Károly és Napoleon átkeltek rajta hogy győzzenek, Annibal és Iső Ferencz, hogy megverettessenek.

Ama dámákon kívül, kiket említék, reggeliztek még velünk, egy angol kisasszony és anyja. Ezek három esztendő óta vándorolják Olaszországot 's az Alpesekeket gyalog, holmijüket egy bútorban hordva, 's napjában nyolcz—tíz lieut lábolva. Kiváncsiak valánk tudni e' rettenthetetlen útasónék' neveit, 's kerestük azokat a' vendégek' névjegyzékén; az ifjabbik így írta-fel nevét: Luiza vagy a' hegyek' leánya. E' névjegyzék keresése végett bementünk a' refectoriumba nyíló mellékterembe; ezt is, mint amazt, ezer apró bútor ékesíti, mellyek e' jó szerzeteseknek ajándékul küldettek. Ezenkívül két szekrény van benne, mellyekben Jupiter temploma ázásakor talált különféle régiségek láthatók; legnagyobb épségben megmaradt két kis képszobor, az egyik Jupiteré, másik Herculesé; egy beteg kéz, Aesculapius' kigyójától körültekergetve, 's újjai felett, a' betegség' jeléül, egy békát 's egy varangyokat hordva; végre több bronz tábla, mellyeken azoknak nevei szemlélhetők, kik segedelmért ezen istenséghez folyamodtak.

A' mint ezen ex-voto felírások közül többeket naplókönyvembe feljegyzettem, félbeszakasztá e' foglalatosságomat vendégeink' lármája. A' barát, ki a'

reggelinél, a' nélkül hogy maga legkevesebbet is ett volna, gazda képét viselé, az egyházba ment. Orvosunk a' refectorium' ajtajához állítatott strázsául, de Sussy a' fortepianohoz ült, 's dámáink, ide értve a' hegyek' leányát is, az asztal körül járták a' galoppot.

A' mint a' nyargalósdí legtüzeesebben folyt, az orvos benyitá az ajtót, 's bedugva fejét, „Asszonyaim“ mondá a' tánczolóknak, „egy frater itt kint azt kér-di, akarják-e Asszonyságtok látni a' nagy czimtermet.“ E' kérdés egyszerre megszünteté a' galoppot. A' dámák egy pillantatig tanácskozáának egymás közt. Az irtózás küzdött az újságvágygal. Győzött az — újságvágy; elindultunk. A' külső ajtóhoz érvén, nem akartak szépeink tovább menni: másfél lábnyi vala a' hó, 's a' czimterem mintegy negyven lépésnyire van a' klastrom' küszöbétől. Két karszéket helyezénk kézihintókra, 's ajánlánk a' kíváncsi szépeknek, hogy őket magunk általhordjuk; ők elfogadák ajánlásunkat. Az átvitel nagy sikoltozás és kacaj közt történt, melyet a' karszékek' ingadozása 's a' vivők lábai tántorgása okozott; 's így értek-el dámáink az örökké nyitva álló ablakhoz, mellyen által elmerül a' szem a' Sz. Bernardi czimterem roppant üregébe. Lehetetlen különösebb 's egyszersmind borzasztóbb látványt képzelni, mint vala az, melly ekkor szemeink előtt termett. Képzeljünk egy nagy, de alacsony termet, mellybe egyetlenegy ablaka némi világosságot bocsát, 's mellynek alja másfél lábnyi magosságú porral van fedve. — Emberporral! — Ez a' por, melly a' holt tenger' sűrű hullámiként, a' legsúlyosabb tárgyakat felületére kivetni látszik, nagy sokságú csontokkal van borítva. — Embercsontokkal! — 'S ezen csontokon felül, állva, a' falhoz támasztva, a' vak történet' játszi kedve szerint elrakva, száz ötven, fagytól megfeketült, kívájt szemű, feje fogú holttest, mellyek közül mindegyik megtartá azon testállást, mellyben meglepé a' halál; némelylek tér-

delve, mások kiterjesztett karokkal; ezek beszorított marokkal és lesütött fővel, amazoknak ég felé emelve homlokuk 's karjaik; középen egy asszony, egy szegény asszony, ki azt gondolá, hogy megmenti csecsemőjét, ha annak mellét nyújtandja, 's a' ki ezen borzasztó társaság' közepette az anyai szeretet' képszobrának látszik.

Mind ezek: por, csontok 's holttestek, e' terembe halmozva, megtaláltatásuk' kora szerint; 's ezen terem' ablakában, fiatal és szép asszonyfők, vidám napsugároktól világítva, — az alig húsz év óta lelkesített élet, szemlélve a' századok óta kialudt életet. — Ah! ez nagyon különös látvány vala! Én ugyan látni fogom ezt egész életemben; egész életemben látni fogom ama szerencsétlen anyát, ki csecsemőjét szoptatja.

Mit mondhatni ezek után Sz. Bernard hegyéről? Van még egy egyház, mellyben Desaix' sírja, egy Sz. Faustinának szentelt kápolna, egy fekete márvány tábla, mellyre egy felírás metszve Napoleon' tiszteletére ... van még ezer más tárgy. De, hidjék-el nekem, mutattassák-meg magoknak e' tárgyakat, minekelőtte látnák ama szerencsétlen anyát, ki csecsemőjét szoptatja. F. L.

Marhadög ellen házi orvosság.

A' marháknak lóistállóknban a' lovakkal együtt tartását próbáltam, öt ló mellett három tehenet tartattam, 's ezek közül két tehén eldöglött; azon szereket is hasztalanul próbáltam, mellyek közölve voltak. Üresen maradt egy jászol istálómiban; de a' melly marhának a' midőn kezdett gubazkodni, egy fontnyi rozs lisztből való savanyú kovászt darabonkint szájába betétem, a' mind jobban lett, és másoké is, a' kik azt próbálták. Azon esetre, ha szája fáj a' marhának, főzd-meg fedő alatt, borban, fagyalfa (Ligustrum vulgare) héját, levelét, forgácsát, zsályát, tégy hoz-

zá timsót, avval mosogasd a' száját négyszer napjában.
Tahy Gáspár.

Az új bornak ó ízt adni.

Meg kell tölteni a' palaczkokat annyira, hogy csak egy pohár híjjok legyen, be kell dugni 's így két óráig 60 Reaum. foknyi, de nem melegebb forró vízbe állítani; két óra mulva vétessenek-ki a' palaczkok 's töltsenek tele. Azt mondják, hogy e' szerint a' bor íze 10—12 esztendővel idősebbnek fog tetszeni, 's hogy ez a' bánásmód csálhatatlan.

A' vizahólyag' legjobb felolvasztása módja.

Leuchs' polytechnikai hírlapja szerint, a' vizahólyag következőkép leghelyesebben olvasztatik-fel: Egy font vizahólyagot kell venni, 's minekutánna ez kalapáccsal jól megveretett 's apróra vagdaltatott, két pint bor vagy eczet töltetik reá, 's ez háromszor 24 óráig a' pinczében hagyatik. Ekkor egy tiszta seprővel mind addig kavartatik, míg az egész jól fel nem olvad; azután egy vászon zsacsón által nyomatik, 's ha talán még kis darabok volnának benne, ezeket még fél napig egy kevés vízben kell hagyni, még egyszer megkavarni 's zsacsón keresztül nyomni; — ekkor kész a' kocsonya, 's bor, pálinka, ser, és eczet tisztításra használható.

Rejtettyszó.

Az egész gyászos emlékü

A' hajdani századból.

Ebből a' három főbetű

Nő-ki a' koros fából.

És a' három végseje

Hajlékinknak művese.

Beöthy Ferencz Jász-Apdtífi.

Jegyzet: A' 46dik számbeli Rejtettyszó Füst.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

48. szám.

December 12dikén.

*Monro' Jerusalemi útazása 1834ben. *)*

Ramlahtól nyolcz órányira pillantottuk meg, egy hegyszorulaton lefelé hágva, legelőször Jerusalemet, melly félórányi távolságra feküdt előttünk. Felesleg volna leírni azon feszültséget, mellyet érzeni kell mindennek, ki a' csálhatatlan igazság' örök emlékeinek hiszen, midőn lábai e' nevezetes város felé közelednek. Mindazáltal régóta előrekészített indulatokkal lépünk-be Jerusalembé, mivel pusztasága előttünk olly sokféleképen 's eleven színekkel rajzoltatott, hogy a' valóság nem hágja-által azon vonalt, mellyet régen elért vala már képzelőtehetségünk. Pusztaságának ama festőleges leírása, mellyet itt a' valóság után rajzolva találunk, bizonyítja — ha ugyan a' szent iratoknak volna még több bizonyosságra szükségük — a' hajdani szépsége felőli híreket. Első felkiáltás, mellyre szánk nyílik, ez, mellyről a' próféta azt mondja, hogy az mindeneknek szájában fog forgani 'kik ez úton vándorolnak': „Ez-e ama város, mellyet az emberek a' szépség' teljességének, a' világ' örömének neveznek?“ Lehetetlen azt hathatósabb igazsággal rajzolni, mint e' szavakkal: „Milly pusztán fekszik e' város!“ A' szem, szürke, pusztá 's kopasz kősziklákról, egy mezítelen, holt kőfalra pillant, melly

*) Monro angol pap 1834ben Aleppoból Konstantinápolyba utazván, keresztül ment Syrián, 's ezen útját leírá Londonban nem rég megjelent illy című könyvében: „A summer ramble in Syria, with a Tartar trip from Aleppo to Stamboul.“

felett csak néhány török moschék' csúcsai látszanak. Egy élő leny nem mozga a' város körül midőn felé közeledtünk, 's néhány görbe olajfák' komor zöldjén kívül alig lehetne látni nyomát a' tenyészetnek. Sír-csend terüle-el a' kietlen kőszirten, 's a' város, egy halmon nyugodva, mintha látványúl helyzetetett volna oda, a' legsötétebb 's szomorúbb képet mutatá, mellyet a' képzelet csak teremthetett. — A' Jaffai út egy darab földnyire a' kőfalak alatt megy, jobbra Hinnom völgye, 's a' Bethlehemi kapura vezet. Az első, a' mi ott szembe tűnik, az Egyiptomi katonák' őrje, kik a' város' urai, „bosszúállók a' kevély Juda' bűneiért.“ Ha ezeket látja 's hallja az ember, mint szedik a' vámot a' bemenőktől, egyszerre temérdek bibliai hely jut eszébe, megjövendölő a' szenvedéseket, mellyeket várhata Sion e' néptől, egytől számos meghódítói közül. „Kezét az Egyiptomiaknak nyújtá, 's azok, kikkel vétkezett, körülte csoportoznak, 's karjaikkal általverdesik.“ Ha e' város megszűnt volna lenni, mint Tyrus és Caesarea, úgy az ellene szóló jövendölések kevesebbé teljesedtek volna bé, mivel akkor megszűnt volna gyászolni. De így fenmarad, mint emlék, a' föld' minden nemzetei tanúságára. — Salamon' templomáról nagyon kétségesnek látszik, ha valjon tudatik-e csak helye is. Azon szent írási hely, melly az első templomnak Salamon által lett felszenteltetéséről ír, így szól: „Ekkor összevgyűjté Salamon király a' legvénebbeket Izraelben, a' nemzetségek minden főbjeit Izrael' gyermekei közt, hogy felvigyék Jerusalemt felé az Úr' ládáját Dávid' városából azaz Sionból.“ De Oni' moschéja, mellyről közönségesen azt tartják, hogy a' templom' helyén áll, szemhetűnőleg lentebb fekszik, mint „Sion, a' Dávid' városa,“ úgy hogy az első templom' helyét másutt kell keresni. Hogy Zerubbabel a' második templomot az első' helyére építtete volna, nem látszik bizonyosnak, mivel több ízben állítatik, hogy egészen új talpkövek tétettek.

A' királyok' sírhalmai több mint egy angol mérföldnyi távolságra vagynak a' mai város' kőfalaitól, de hihetőleg hajdan valamelyik kapu mellett feküdtek. Egyébiránt lehetetlen látható tárgyak által megmutatni, hogy a' városnak sokkal nagyobb kiterjedése lett volna mint van ma, valamint a' kételkedőknek is szinteolly lehetetlen az ellenkezőt megmutatniok; azonban a' még fent lévő romok p. o. a' víz vezető, Salamon tavai, 's a' város víztartói, nehezebb helyzetű 's nagyszerűbb munkájú emlékek, mint akár-melly illy neműek, melyeket Roma mutathat. — A' mint a' Bethlehemi kapun bementem, láték balra, egy kis búzaföldön, egy 20 lábnyi mélységű hosszú-kás tavat, melly apró kövekkel durva munkával van kirakva. Néhány nap mulva azt állítá kalaúszom, hogy ez azon hely, hol Bathseba fürdött. „'S hol va-la Dávid?“ kérdém. „Ecco la finestra (ímé az ablak)“ felelt az én Ciceroném a' legnagyobb komoly-sággal, 's egy kis vas rostélyra mutatott, egyik négy-szegű tornyon a' kapu mellett. — Minthogy leveleket hoztam Romából, először is a' Franciscanusok' klas-tromát kérdeztem. Az oda vezető boltozatos úton, valami kő diván formán, csoport bethlehemiták és más arab keresztények heverték nyújtózva, kik a' kedvetlen idő elől rejteztek ide, 's itt várták min-dennapi kenyerüket. Siettem-fel a' lépcsőkön a' klas-tromba, 's fent egy kis fürge spanyol baráttal talál-koztam, ki iszonyú rossz angolsággal ezt mondá: „Dere be sum you fellows here.“ *) Mivel anya-nyelvemet régen nem hallottam, 's nem gondoltam azt itt hallhatni, egy kevésé elbámultam; nem ért-hetvén mit akar mondani, 's meglévén győződve, hogy nem arab nyelven beszél, azt felelém, hogy törökül nem tudok. Erre ő ugyanazon szavakat is-mételé, állítván, hogy angolul beszél. „Ah, most

*) Ezt akará a' jó ember mondani: „néhány földije van itt az Őrnak.“

értem — lei parla come un libro stampato (Ön úgy beszél mint egy nyomtatót könyv).“ — A' folyosón tovább haladva, ott találám Gregg és Fergusson urakat, kikkel Cairobán tett ismeretséget hogy itt megújíthatom, azon szívből örvendtem. Ők egy csoport barát közt álltak, 's nézték az esőt, mint szoktak tenni minden országbéli emberek, ha eső esik. Egy nagyon szűk térű kis szobában általadám leveleimet a' Superiorinak, 's liqueurrel és kávéval vendégeltettem-meg. A' Superior romai vala, sokkal ifjabb társainál, halvány, szelid, felette beszédes 's kellemes magaviseletű. — A' város 's a' klastrom olly tömve valának zárandokokkal, hogy kétségesnek látszott, ha kaphatok-e szállást; utoljára mégis egy, tíz lábnyi hosszú 's hat láb széles korcsmaszobába vezettettem a' casa nuovában, hol a' föld' minden nyelve' hangjai zúgtak füleimbe. A' karzat' általellenben lévő végén vala egy nagy szoba, mellybe valaha a' Walesi herczegné szálla kísérlőivel. Ő kir. fenségét itt, a' mennyire én észrevehettem, nagyon szenvedhették, mivel feleletül minden: azt mondják-ra, a' jancsár szüntelen ezt felelé, hogy 'az una, signora compita, tökéletes asszony-ság vala.' Kisérlői közt volt egy szobaleány (a' jancsár cameriera szóval nevezé), kit a' Törökök nagyon bámultak, 's kinek egészségiért a' kávé- és scherbetházakban még most is isznak.

(Folytatása következik.)

A' Salzburgi. *)

A' svábföld' északi faluiban 's erdőségein 28 évek óta gyakran megfordúl egy öreg rendű ember, ki az által, hogy civilisált státusban úgy él, mint valami vad, vagy természet-embere, nagy mértékben felgerjeszté maga iránt a' közfigyelmet. Saját nyilatkozata után „salzburginak“ hiszik, noha igen szép

*) 1803beli tudósítások nyomán. Ma már hihetőleg nem él az itt leírt.

's tiszta német beszéde ezt kétségessé teheti; innen van közönséges neve is, mellyel említeni szokták: „a' Salzburgi.“

Külseje sokat jelentő. Mintegy 60 évűnek látszik. Járásában illedelem 's méltóság mutatkoznak. Ábrázatvonásain erő. Tekintete lélek-teljes, azon sérelem ellerére is, melly őt egyik szemétől megfosztá. Felső ruha, lábbeli 'stb. rajta soha nem láthatók. Ellenben csepű 's apró rongyokba burkolja lábait, mellyeket gyakor ízben cserélget azokkal, mellyek nyakáról 's teste más részeiről csüngenek. Néha fején egy méh-kosarat hordoz, néha egy darab követ; megesik nem ritkán az is, hogy tollakkal cifrázza fel fejét. Kezében egy rongyal megtekert pálczát visel; néha mellén egy zsinorról ammonszarv *) csüng alá, mellyet saját rendczimének nevezdegél. A' legkülönösben él. Honja sehol. Fedél neki a' kék égboltozat. Ágya a' zöld virány. Téli időkb. ben major-házak sütő-kemenczéi előtt hál. Divat 's szokásokkal nem sokat aggódik. Élelme, mit a' jó természet önkényesen nyújt. Egész birtoka azon néhány darab rongy, mellyeket gyakorta cserélget, — 's azon petrefactumok, miket tudományos ismerettel gyűjtöget, hogy viszont el szórhasson. A' pálinkát szerfelett issza. A' pordohányt kedves csemegekint eszi. Adjon neki valaki pénzt, azt szájában rejteti. Hihetően vélik sokan szép olvasónéink közül, hogy e' Salzburgi valamelly közönséges örült, 's ő valósággal annak is tetszik, mihelyt valaki élet módjáról kezd beszélgetni vele. Ekkor ugyanis tőle nem hallhatni egyebet némi egybe nem függő zavaros beszédnél, mellyből valami szerencsétlen szerelem, szökés 's bezáratáson kívül más valamit ki nem vehetni, — 's nem lehet elhatározni, ha valljon ő ezen annyira csudálatos ideákat szántszándékosan hordja-

*) Kos szarv módjára tekeredett kagyló-nem.

e öszve, hogy így a' nyomozót zavarba ejtse, vagy pedig önkényesen jőnek neki azok.

Beszéljen pedig valaki vele más tárgyról: tapasztalni fogja elmésségét, nyomos ítéleteit, ideái' helyes öszve függését, pallérozott nyelvét, ügyesen felhozott latin és franczia mondatait, valamint hang- 's kéz- hordozási jártosságát. Egész valóján egy felsőbb műveltség jelei vonulnak-el.

Egy pár szót szép elméjéről: Egykor bizonyos társaságba lépe, hol újságot kért. Barátságosan fogadtatott. Midőn pedig az ott jelen voltakkal ismerkedni kívánva, egy kormány-tanácsost önismertetése ügyében felszóllítja, ez tréfáson így felelt neki. „Én egy újonan sült tanácsos vagyok.“ Mire a' salzburgi hirtelen 's éles elmésséggel válaszola: „Csak hogy kisült volna!“

Tudakolák vallásos elveit: ő a' legügyesebben fordítá másfelé a' beszédet. Végre ugyan csak mondta: „Én a' természet' vallását követem, melly nekem azt mondja: „Szeresd felebarátidat, mint ten magadat, — szeresd az egy igaz Istent mindenek felett!“

Ekkor viszont az iránt kérdetvén, mit tartana a' lélek' halhatatlanságáról? felele: „erről gondoskodik a' jó Isten!“ Volt ezen társaságban egy ifjú pap is. Kérdék, hogy mit gondolna, e' mi rendű ember volna? felele: „Ennek theologiát kell tanulni, olly nyájas tekintete van!“ Viszont kérdék: 'minő kapcsolatban lenne a' theologia és nyájas tekintet? Leírhatlan megindulással sóhajta legott: „ah, ő vígasztaló leendő!“

Rákpataky.

A p h o r i s m á k.

A' bölcselkedő feljebb grádicson áll mint kortársai, azért ezektől elismertetik 's jó czélja roszra magyaráztatik. Csak a' késő kor, melly magát a' műveltség fensőbb grádicsára emelte, mihez ő együtt munkálkodott, tesz neki igazságot.

Nem kell búsulni, midőn testünk vénül 's az ifjúságnak kellemes szépsége enyészik (halljátok szépeink!), mert a' szív szüntelen ifjú marad, az erény örökké kellemes.

Midőn a' külső világ hozzánk ellenséges 's életünkben ítéltlen hangot ad, akkor a' belső világnak kell élnünk 's vigyáznunk, hogy ebben mindég öszhangzás uralkodjék.

A' költemények' fordításai soha sem érnek-fel az eredeti munkákkal. A' fordítások csak a' tudományokra nézve elegendők, mert a' fordító munkálódik legközelebb az ész által. A' valódi képzeti (das Ideale) és a' költeményes, többnyire kicsúszik penájából. Csak kisebb költői munkák p. o. ódák, énekek, balládák, szonettek, tökéletesen és méltán fordíthatók. Homernak Iliását az eredeti görög nyelvben kell olvasni, nem Stollberg' vagy Voss' német, vagy pedig Vályi Nagy magyar fordításában, de Anakreon, Bürger, Gleim, Schiller, Göthe' énekei 's ódái derék magyar költők, p. o. Kazinczy vagy Szemere' fordításaiban szinte olly olvashatók, és kellemeteseek, mint az eredeti görög és német nyelvben.

A' szeretet' neve más európai nyelvekben, p. o. görögül *ἔρως* (eros) *φιλία* (philia), latinul amor, francziául amour, olaszul amore, spanyolul és portugálul el amor, németül Liebe, tótul és csehül ljubost, ráczul vagy szerbül ljub, dalmatúl ljubav 'stb. szebben 's kellemetesebben hangzik, mint e' magyar szó szeretet v. szerelem,*) de maga a' magyar nemszeretet, barátszeretet, emberszeretet (philanthropia) éppen olly kellemetes mint akármely más nemzeti szeretet.

A' bölcsességnak és igazságnak semmi magszeme, mely elhintetik, nem vész-el egészen; ámbár

*) Sőt a' török muhabbed szebben hangzik, mint szeretet és szerelem; mert a' sibilans sz durva mássa'hangzó, és a' három elegiacus magánhangzó e nem kellemetes.

néha csak századok után kel-ki, virágzik, és gyümölcsözik.

A' takarékoság középút a' pazarlás és fös-vénység között, de többnyire az a' vége, hogy a' takarékos fös-vénység felé hajlik.

Rumy Karoly.

A' foghagyma gyógyszer a' tyúkszemek ellen.

A' foghagymáról, melly minap a' 38dik számú Hasznos Mulatságokban, mint erősítő szer, különösen hegyre mászás előtt, ajánltatott, — ezt írja egy érdemes Úr Kis-Honth vármegyéből: „Sohol nem olvasám, de tapasztalásomból tudom, hogy a' foghagyma szélyelzúzza, 's néhány napig rajta hagyatván, meggyógyítja többnyire gyökeresen a' tyúkszemet, és megmenti az embert e' kintől, mellyet senki keservesebben nem érzett, mint én, ki e' szert javaslom.“

A' vizet ihatóvá tenni.

A' mély kútak' vize gyakran csak azért nem iható, hanem ízetlen, mivel abban nincsen megkívántató mennyiségben atmosphaerai levegő feloszolva. Illy esetben csak azt kell tenni, hogy egy edényben, — melly egészen véle meg nem töltetik, bedugatik 's felfordítatik, — rázattassék-fel; vagy ha a' víz nagyobb mennyiségű volna, bizonyos magosságról öntessék szitán keresztül egy alája helyezett edénybe. Az esővízzel és meszes vízzel, mellyet főzés által kell megtisztítani a' szénsavanyas mésztől, szinte úgy bánjunk a' főzés és lecsepegtetés után, hogy így a' szükséges mennyiségű levegőt ismét beszívja. — Ezt ugyan sokan tudják, de sokan is nem tudják: a' figyelmzettetés tehát nem fog ártani.

Rejtett szó.

Négy első betűmet a' sors osztogatja,
Mellynek ez a' legfőbb, 's kedvesebb szózatja.
Két végőm, felibök hogyha vonást tűznek,
Szelid, és kártékony játéka a' tűznek.
Gyöngé. 's jó lovasnak szükséges az egész
'S ha Füreden készült, igen becsessé lesz.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 47dik számbeli Rejtett szó Mohács.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

49. szám.

December 16dikán.

Egy vándor, 's a' Beregszászi templom.

Régi időknek hajdani fénnye ,

Omladozik már szikla falad !

Hát az enyészet zsarnoki kényne

Illy sebesen pusztítva halad ?

„Ah a' mindent földre rontó

Durva kornak ércz keze

Vert-le engem , a' vérontó

Hogy e' tájra érkeze.

'S mit az idő megkéméle ,

Földre dönté fegyver éle ,

Már ma a' viszontagság

Rajtam sebet sebre vág.“

Czéled a' vallás, minden előtt szent

Szép műved , ezt bámúlja az ész ,

Ős korod , — és mégsem lehetél ment

Szívtelen ezt ki lerontani kész !

Gyászpanaszod mért sérti korunkat ?

Romjaidon tisztelve mulat

Bús szeme , tudván hogy nagy Urunka

Sok' szive zengé boltod alatt.

„Nézd setétes romjaím mint

Nyúlnak csonkán felfelé ,

Bár a' hó , 's eső naponként

Pusztulást teremt elé.

Minden becses tulajdonom

Mellett is szét kell porlanom ,

'S nincs ki védő fedelet

Vonna romjaim felett.“

Hát a' reméay szép csillaga eltűnt
 Hogy felemelvén barna romod'
 Egykori fényben állj, noha megszűnt
 Akkori gyűlöletes viszonyod?

„Bíztat, és csal század óta
 Engem a' hiú remény;
 De bizalmam szélvész toltá
 Hab, 's csak éji csalfa fény.“

Nem! nem lehet felségesebb, mint egy remek művet romjaiban csudálni, a' nagyot, a' szépet rongált állapotban szemlélni, a' századok viharjait tisztes homlokán olvasni! Ha ez teljes fényében állana előttem, szemeim megnyugodnának öszvehangzó részei vizsgálásán, 's képzelődésem a' valósághoz bilincseltetve, nem bájолhatná olly kecses képekben vissza a' hajdant. De most! — egyenetlen magosságú csonka falai felett, a' mohosult századok lelkei gyászba borultan látszanak keseregni, barna színe, nyulánk ablakai, kígyótekervényes repedései, leomlani készülő czirádái, mellyek közt a' madarak fészkelnek, az idők mostohaságának legélénkebb vázlatja. Illyen gondolatok környékezek lelkemet, midőn egy, félig borult estvén Bereghszázba, ezen kisdéd, de barátságos magyar városba érkezvén, a' hajdani fényét romjaiban kesergő templomon akadtak-meg szemeim. Ennek magos falai, 's a' körül fekvő alacsony házak, ennek sötét színe, 's a' későbbi fehér torony, ennek ó ízlésű czirádái, 's az új torony egyszerűsége legkülönösebb ellentétet szűlnék. Úgy látszik mintha szégyelné eme vaskos ifjú testvérét elfogadni, mert egy felől 1—4 lábnyi hézag lett három tized lefolyta alatt köztök, más felől alig kapcsolja két kő öszve eme különböző kor szüleményeit. A' képekben igen gyönyörködő őskor, mint csaknem minden templomait, ezt is keletnek építette, hogy az emberi nemnek Üdvözítők által történt felvilágosítására szüntelen emlékeztesse a' keresztényt. Négy ajtaji közül, mellyek közül kettő délnek, egy éjszakknak, és egy nyugot-

nak nyílik, mint nagyságra, mint ékességre nézve első helyet érdemel a' déli kapu, goth izlésű, rop-pant faragott kövekből készült párkányos ajtófelek-kel. A' felette díszlő szegletes gyermeki czirádák rán-czos homlokkal 's fenyegetve látszanak inteni a' vándornak: „Ki ne gunyolj, a' ti ízlésteknek is ez lesz későbbi sorsa.“ Ezzel átellenben van az éjszaki kapu kisebb de csínosabb, komoly izlésű felülírása, melly-nek az idő viszontagsági által megrongált goth voná-sából inkább tapogatni és találgatni mint olvasni le-het, hogy az vallásos ömlengés, a' históriának egy szikrányi világot sem nyújt. A' hátralévő két ajtó legkissebb, legegyszerűbb, egyenlő párkányzata kő-ajtófelekkel. Belső és külső alakja e' templomnak még ma is hirdeti, hogy a' ráfordított költségnek temér-deknek kelle lennie, belseje halmozva van faragott kő cifraságokkal, külseje díszes faragott négyszegű kövekkel és párkányzatokkal. Falai vastagsága az épület nagyságával semmi arányban nincsen, de vé-konyságának a' belőle kinyúló 4 's több lábnyi hosz-zú támaszok, mellyek csaknem minden 4 lépésnyire gyámolítják a' falakat, elegendő erősséget kölcsönöz-nek, az egésznek pedig díszekre vannak. Ezek felett vonultak-el tehát pusztító dühösséggel négy század viszályai, 's már hozzávetőleg két század óta felfedett fővel túri a' változékony idő viharjait, de mindezek emésztő dühe sem volt képes, minden ékességétől megfosztva porba tiporni. Ma is áll, és hajdani fényé-nek számos tanúi nem tudatják ugyan, de gyanítat-ják egykori szépségét. Erős testalkatának kétségtelen tanúi az itt ott elvált szikla darabok, mellyek több tized óta fenyegetik leomlással a' mellettek ballagó gyáva halandót, de a' mellyeket sem az esső nedve, sem a' több ízbeli erőszakos földrengés nem vala ké-pes lemosni, vagy lerázni szeretett ósannyának mellé-ről. Egy idejű kisded testvére ennek a' 15 lépésnyire délnek fekvő Sz. Mihály kápolnája, mellynek igen szűk falai közt még több mint egy század óta a' köz

ájtatosság véghez, melly is, hogy a' buzgolkodó híveknek legalább nagyobb részét védje az idő zivatari ellen, egy nyomorult de tágas deszkapitvarral bővített. De most is a' hívek egy része minden lehető szorulás után is, kéntelen a' szabad ég alatt végzeni ájtatosságát. Ezt a' kápolnát 's a' templomot egy kőkerítés övedzette, melly még egy század előtt türhető állapotban volt, de már ma csak keletről és északról rongált maradványai.

Ezen épület történeti viszályaira helybéli lelkitanítók szorgalmatos jegyzései is csak halavány sugárokat vetnek, mivel ezek csak 1815ben hívtak vissza százados számkivetésükből, a' korábbi e' tárgyat érdeklő iratok pedig, a' Tatárok és Kuruczok eme vérengző piaczn vagy elenyésztek, vagy biztosabb, de ismértlen helyekre vitettek. Mit az itt 's ott elszort töredék jegyzékekből ki lehet tapogatni, ide íti-ki:

Épülése kora eme még mais minden vándor figyelmét magára vonó templomnak Zsigmond király országlása alá 1418dik esztendő tájra esik, mint ezt a' jegyzőkönyv 21dik lapján és a' templomon olvashatni. A' különösségeken olly kíváncsin kapkodó népmonda ennek építését egy pásztornak tulajdonítja, ki e' helyen vezérbikája áskálásai után temérdek elrejtett pénzre akadván, hálajelül ugyanott szentegyházat építete. Ezen rege erősítésére a' templom falán kimetszett szarvra hivatkoznak, melly az említett történet emléke lenne. De ez alaptalan vélemény, mellyel a' környülmények ellenkeznek, ugyanis már IV. Béla idejében nevezetes templomnak kellett Beregszásban, akkori nevezete szerint Lámpertházán, lenni, minthogy azt az említett király 1247. esztendőben kiadott oklevele erejénél fogvást az esztergomi érseki szék alá rendelte, 's a' városiak által választandó lelkipásztornak királyi tizedet engedett, minden természetből. Hogy 1519ben a' város és templom virágban volt, bizonyítja Xdik Leo Pápa Ő Szentsége levele, mely-

ben Zalaházi Tamás helybeli papot archi-presbyterré nevezte-ki, hol mint a' templomról, mint az oltárokról, 's azok szolgairól, mint pedig ezek jövedelmeiről nyilvános említés van De elérkeztek az idők, melyekben minden szent, minden igaz érzetét elfojtotta az ellenségeskedés lelke; ezen zavarban Beregszáz is számtalan kezek közt forogván, végre a' templom a' Romai közönséges hitű lelki-atyát illető tizeddel együtt Helvecziai vallástételt követők tulajdona lett, és ezek kezei közt maradt körülbelől egy századig. Az alatt történt, hogy a' Lengyelek valanü táborozásból Sobieszky vezérleése alatt, honjokba Beregszáz felé vonulván, akár bosszúvágyból, akár katonai kicsapongásból, akár tulságos vallási buzgóságból, a' templomot lángba borították, 's az annyi költségben és munkában telt régiségnek e' tájékon egyedüli remek művét egy hamuval hintett kőhalommá változtatták. Később a' Szepesi kamara lett birtokosa egész Munkácsi uradalomnak, ennek buzgósága helyhezteté törvényes birtokukba vissza a' Romai közönséges hitűeket; de a' hajdan fényes templom helyett, csak kormos romokat vettek 1715ben által, 's a' fent említett szűk szomszéd kápolnába szorítá őket az idő mostohasága. Miután egész uradalom Schönborn birodalmi grófok tulajdona lett, kik az akkor csekély, és bizonytalan (Schwendi Lázár által már korábban megis csonkított) tizedet állandó esztendei fizetéssel cserélvén-ki, a' templom pártfogását is magokra vállalták, több ízben kérettek-meg a' templom helyreállítása iránt. De először az uradalom megnyerése ellen intézett per, majd a' minden olasz birtokait felforgató francia háború nem engedék a' minden tekintetben nagy Schönborn Ödönnek ígérétét teljesíteni.

Ezenközben olly lelkes buzgóság ömlött el a' helybéli híveken, hogy önkéntes ajánlásokból először a' tornyot, később a' templomot felépíteni elhatározzák, és valóban 1798ban Martius 15kén a' to-

rony talpkövét le is tették. Felállott e' köz buzgalom műve a' mult — és jelen század öszverugó éveiben, 's már 1801. Oct. 3kán a' nem tökéletesen kész toronyban zúgtak a' nép kimondhatatlan örömére a' harangok. De tán erejét felülmúló vállalatra veté kezeit a' kisdéd község, és úgy látszik ez volt a' buzgó hívek utolsó önerejekből eredt vergődése, melly erőlködés után három tizedig tartó lankadtságba sülyedtek. Így áll tehát a' hajdan nagy épület roncsolt maradványa, melly Hazánk legnevezetesebb 4 századjának nézte végig viharjait, 's tűrte dühösködéseit; áll barna falaival, mint rémek tanyája a' megsértett méltóság és nemes büszkeség vonásait homlokán viselve; áll a' mindent megemésztő idő vas fogát gúnyolva, mellynek ma holnap áldozatja leendő. Naponkint látogatják őt a' műhöz értő és nem értő vándorok, a' hajdan becsét érezve zarándokoskodják körül, 's miután mindent tehetségük szerint megvizsgáltak, a' mulandóság érzetében folytatják útjokat.

L. J. Beregszászból.

Halley' üstököséről.

Legyen-meg mindenkinek érdemlett dicsősége — 's így Halleyé is! — Ezen szörény nyilatkozás mellett pedig legyen szabad egy ártatlan elmejátékot írni.

Boguzlavszki azt mondá, „hogya Halley' Üstököse 1835. esztendei Augustus vége felé megjelenend a' keleti égen, a' bika jegyben 'stb. és hogya az ő gyönyörűséges üstöke October 6dik napján a' Berenicze hajtfürtjétől egészen a' Gönczöl fő csillagáig fog nyúlni 'stb.“

Láttuk, hogya csak ugyan megis jelent egy üstökös; de ama gyönyörűséges üstök helyett, csak fényköd csutakkal, és fénytömeg helyett, haldokló ködfényfoltal, olly igen vedlett állapotban, mintha Olbers' 440 millió üstökösei között talán csak ez egy maga neveltetett volna fel tutori gondviselés alatt.

Hogya az ember 76. esztendő korában megkopaszodhatik úgy, hogya üstöke emlékezet' okáért sem

marad, tapasztaljuk ; de hogy egy üstökös csillag 76 év múlva ennyire megleszen gerebenyezve ! noha lehető — még sem hiszem.

Kérdem tehát az Europai tudós Égészekről.

1. Valljon Halley' üstökösének tömege és üstöke ilyen volt-e más úttal, mint most ezé ?

2. Ezen üstökös épen azon az úton jött-e mint máskor Halleyé ?

3. Ama sok millió üstökösök közül, nem jöhet-e felénk, épen azon az úton, mint Halleyé, számtalan üstökös ?

4. Megérkezett-e a' megjövendőlt időre pontosan ?

5. Halley' számolása olly csalhatatlan-e, hogy az ő csillaga el nem késhetik, 's az általa kiszabott időre és úton másik üstökös meg nem jelenhet ?

6. Az egybevetések után nem súl-e ki, hogy eme vázna üstökötlen csutakos cometa épen más, mint Halley' szép üstököse ?

7. Valljon álmélkodásunkra nem jelenhetik-e meg nem sokára Halley' szép üstököse, mind a' mellett is, hogy Halley' jövendölése, 's az ebben vett ne talán vak hit szerint, az övének vélt csillag a' földúton már keresztül futott ?

Míg ezekre felvilágosítás nem jön, én legalább azon hiszemben leszek, hogy Halley' üstököse, vagy ama háborútól borzadt-meg 's késett-el, mellyet jelenteni akart ; vagy Europa' kegyetlen ágyúitól félti az üstökét. —

Balla Károly.

A n e k d o t a.

Mult November 5dikén Bielefeld bajor várostól hat mérföldnyire egy jó öltözetű ifjú betér bizonyos korcsmába, hat véka árpát kér, 's azt kiönteti a' ház elibe egy nyáj sertés számára, mellynek tüsténti érkezését jelenté. Az ifjú evett, ivott, a' sertések még sem jőnek ; már pipáját is kifüstölte még sincs semmi. Végre aggodalmasan mondja a' korcsmárosnak, hogy sertései talán ál útra tévelyedtek, 's örömet elikbe menne, de már kifáradt az utazásban. A' korcs-

máros jószívűséggel ajánlja paripáját; illy szíves ajánlatot megvetni nem illenék, gondolá az ifjú, 's felül a' lóra és ellovagol. Két, három óra múlik, de az ifjú nem jó-vissza; a' korcsmáros gyanakodni kezd; már este is lón, még sincs sem ló, sem lovag, 's ekkor panaszra fakad megcsalatasán. De nem sokára elszégyeníté a' bizodalmatlanság, mert a' pej ügetve sietett az esmert ház felé. A' korcsmáros elibe szalad; egy esmeretes férfi leszáll róla, 's e' levelet nyújtja át: „Uram! Aggodalmam nem volt alaptalan, sertésim eltévesztették az útat, 's nem juthatnak az úrhoz; de hogy az urat lova miatti aggodalmából kivegyem, ímé ezennel küldöm azt legnagyobb köszönettemmel együtt. Holnap reggeli hat órakor sertésimmal együtt az úrnál vagyok, 's ebédem árát köszönettel kifizetem.“ Derék férfi, mond a' korcsmáros, zsebébe dugja a' levelet, 's a' pejt istállóba akarja vezetni. „Ho ho, nem úgy hé,“ kiált az idegen, „hagyd ked itt lovamat, 's adjon neki szénát és vizet, mert én ma még haza lovaglok.“ — „Mit? az Ön lovát?“ válaszol a' korcsmáros; 's ekkor sült-ki, hogy az utazó hat mérföldnyire egy lovagtól 32 lajos aranyon vette a' pejt, és mivel mondá, hogy erre felé jó, az eladó iránti szivességből, 's az ő kérésére vállalta-fel a' levél átadását. Ezen, per, vita kerekedett; a' törvényhatóság közbe szólott; váratott a' következő reggel, de sem férfi, sem sertés nem jött. Így a' ló a' korcsmárosnál, a' pénz a' tolvajnál maradt, 's a' szegény vevőnek kellett meglakolni könyelműségért.

Rejtettssók.

1.

Négy elsőm szórból készüle,
Öt egészem testnek dühe.
Fejét véve ha fordítol
Egy volt nádort kimondhatol.

2.

Három betűm téski szobád ékességét,
Fordús, munkám által üzöm sok' éhségét.

Patáról K. B.

Jegyzet: A' 48dik számbeli Rejtettsszó Nyereg.

H a s z n o s

Mulatságok.

(*A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.*)

1835.

50. szám.

December 19dikén.

A l l a r d.

Közelebb a' H. 's. K. Tudósítások 43dik számában említetett, hogy Allard generál Indiából régi pénzeket, de nem Nagy Sándor korából valókat, hozott. E' csonka tudósítást kipótolja, felvilágosítja 's érdekessé teszi Allardnak íme' rövid életrajza, melyet franczia hírlapok közlének. Allard a' császárság korában mint ifjú franczia bajnok hadiszolgálatot viselt, 's midőn az uralkodás Napoleontól elvétetett, kívándorlott, szerencsáját messze távolban keresendő. Csatamezőn már altiszt korában is kitüntette magát, miért hamar kapitánnyá, majd főtisztté neveztetett, végre Brune marsalnak szárnysegédjévé lőn. A' Belle Alliance melletti csata után elbúcsúzott Allard, a' még alig 30 éves férfi, 's mint kalandor a' széles világba bujdosott. Először Amerikába szándékozott, de megváltoztatta útazási tervét, 's Egyiptomba evezett. Foglalatosságot azonban ott sem talált, 's tovább költözött. Persiában végre fellelte a' keresett alkalmat; Abbas Mirza alatt néhány fényes tábori gyakorlatot lőn, 's ezredesi rangra emeltetett; egyszersmind tulajdon ezreddel is meg volt bízva. De miután látá, hogy hónapról hónapra csak üres ígéretekkel ámítatik, smét odább vándorlott. A' Persia és britt India közt ékvő Lahore királyságról (Honigberger erdélyi honfőúrunk is Lahoreban volt) hallá, hogy ott a' hadművészen bokros foglalatosságot találhatni. Teremtő szelleme tehát oda vonzá őt. Lahore, e' földnek egyik legtermékenyebb országa, nagysággal felülmúlja a' franczont. Jelenleg 20 millió lakost számlál, nagy kincsel,

számos pattantyússággal, öntő műhelyekkel, gyárakkal, okos kormányval, tetemes haderővel bír, 's mindezt Allard teremté. Az ő oda érkeztekor 47 fejedelem birtokában volt a' feldarabolt ország. Zsarnokság, rablás, öldöklés dúlt mindenütt. Allard a' leg hatalmasabb 's vitézebb fejedelemhez, Rundschit Singhez, Lahore királyához, csatlakozott. Először egy kis csoport, azután egy csapat, majd egy zászlóally katonaságot, később egy ezredet, utoljára egy egész hadsereget tanított hadi fenyíték szerint. Ezzel sorban legyőzte a' többi fejedelmeket, 's uralkodóját az egész ország korlátlan fejedelmévé emelte. Hadi hódításai után szilárd kormány alapításához, és a' nép', melly Mohamednek szigorú követője, kimíveléséhez fogott. Lahore királya gazdagon jutalmazá-meg a' vitéz és lelkes francziának szolgálatit. A' királyság hadseregének főparancsnokává nevezte őt, nőjül egyik hűgát adá, fénylő palotát építtetett, 3 ezer rabszolgát és arannyal teli kincstárt ajándékozott neki. Allard, szülő honját még egyszer meglátni forrón óhajtva, szabadságot nyert Francziaországba menni feleségével 's gyermekivel együtt, kiket ott keresztyén vallásban akar neveltetni, 's most Parisban tartózkodik. Allard mintegy 50 évü szép férfi; francz generáli formaruhát visel, 's hajdani fegyveres pajtásitól csak keleti fejre valójával 's hosszú szakálával különbözik.

Καρδουχοι = Karduchoi, a' Kardosok.

A' Karduchoi népség közép Ásiában a' hajdani korban jeles 's nevezetes nemzetet képezte; Xenophon felőlők dicső emlékezetet téssen Krisztus előtt 480 évben. Xenophon ezeket is bejárta, vagy mint utazó, vagy görög hőseivel erre vonult-vissza, és válogatott 10,000 emberével a' Kardosok között quártérozott. Xenophon megtanulta ezen nemzetnek nevét, a' szerint mint maga magát honi nyelvén nevezte; ő ugyan Karduchoinak nevezi, a' magyar kardusch = vagy kardosbul el görögösítette, görög

öltőbe ruházta. A' karduchoi szónév kifejtve nem más, mint kardosok; kardosok pedig azért, mert karddal legjobban szolgáltak, legjobban bántak; ezek voltak a' deák nyelvben megjelenő Albáni=karddalbán=kardalbánók; különben kardosoknak is mondattak, legfőbb fegyverek a' kard lévén 's különösen azzal bánván, kardal-bánóknak mondattak. Ezen militaris, hősi népségnek lakása a' Tigris végétől (Teg-víz, = Tig-víz, a celeritate sagittae Persae vocant; mond Curtius) egész a' Caspium tengerig (Caspium = az kio = kígyó, ingentis magnitudinis serpentes alit, így ír felőle Curtius) kiterjedt, hajdan különféle nevezetek alatt; ők Kardosoknak = Iberes = Ij. béres, Dardariorum gens-nek = Dárdásoknak is mondattak.

A' hősi vér benne volt, mert nem csak magokat bajnoki módon védelmezték, hanem a' körül belől lévő királyoknak is segítségükre mentek különösen bérért; mint a' mult században a' Helveta katona hősokeket adott a' Francz nemzetnek, a' Szent Szék is Helveta katonákat tartott, Spanyolnál is Schweiczer gárda szolgált egykor. Így szolgáltak hajdan Krisztus előtt a' Kardosok a' hatalmoknál; különös hősi erő tündöklött ki ezen magyar nyelvű nemzetnél, mellynek emlékezetét hátrahagyták a' históriai írók álmélkodásul 's tiszteletül, hogy kik voltak a' Kardosok régen, és kicsodák most a' Kurdok = Kardok nevezetiben.

Az Albanok = Kardalbánók egy híres nemzetnek nemzói voltak; Virgilius könnyen vallotta, hogy az Albánok a' Romaiak szülői, mondván: Albanique Patres atque altae moenia Romae. Nem ezekhez való a' mostani Europai Albania, mellyet ennekelőtte Epirosnak nevezének; lehet, hogy ezek is a' régi Albániából származtak, mert ezekben is még most is megvagyon a' hajdani hősi erény, kik, Törökországban legalább, a' legjobb katonák, és a' Törökök még most is mészárosoknak nevezik, nem azért hogy legénysége számos mészárosokat ad az országnak,

hanem hogy mézszáros módra konczolják az ellenséget. De e' kevés bizonyoságtétellel még meg nem elégszünk, még többet is hozunk-fel az Albánok díszére. Plutarchus in Lucillum, pag. 509. csak futólag szóll az Albanusokról e' szerint: Tigrani se junxerunt Armenii et Gordioni, at haecomne nomen Medorum, et Adiabonorum exercitum reges illarum gentium adduxerunt: frequentes quoque a mari Babylonio venerunt Arabes, multi etiam a mari Caspio Albani, et eontermini illis Iberes (Ij-béres;) nec pauci ad Araxem a) colentium liberi populi, studiis in regem et donis evocati occurrerunt, spe, ferocia, minis barbaricis omnia personarunt regis convivium, personarunt consilia etc.

A' Kardosok = Kardalbánók, azt a' földet bírták, mit mostan Kurdistannak nevezünk. De hogy Dárdásoknak is mondattak, megtetszik ugyan Plutarchus búl in Lucillum pag. 501. Olthacus = Al-tag = Al király, most vice király, qui erat in praesidiis, Mithridatis Dardariorum Dynastes (Dárd-ári — Ári-Dárdás). Est autem ista gens e barbaris illis, qui Meotim paludem decolunt. etc Appianus pag. 225. ezeket mondja az Altagról „ad regem autem detulit Scytham nomine Sobodacum (= Szabad- a' = szabad népségből való) quod de transfugio ad Lucillum cogitavit. De Appianus még másutt is emlékezik a' Kardalbánókról pag. 242. Albani et Iberi primo petenti transitum Pompejo dederunt. Alii narrant Orcezem (Úr-ez, Országló-ez) Albanorum regem et Artocum Iberorum (Úr-tag az Ij-Béresek királya) cum 70,000 insidias Pompejo struxisse circa Cyrtum flumen (Szirt = Szirtes, ebben a' folyamban sziklák voltak, honnét Sert = Sért) bellum quidem propter hyemem dilatasse ferunt Romanos. Ezek a' fényes emlékek a' Kardosokról, Kardalbánókról, Ij-béresek, és Dárdásokról, kik hogy régen valódi magyar neveket viseltek,

a) Araxes = Áros-ez: az áradásáról neveztetett Árosnak.

kétkedni épen nem lehet, 's hogy magyar nyelven beszéltek, több századokkal elébb a' keresztény idővetés előtt.

A' régi Kardosok' honját bírják a' mostani Kurdok, Kurdistanban, a' hősi Kardos vitézeknek méltó követői; a' Kardosoktól átszált a' Kurdra azok' isméretes vitézségük: szabadságszerető, kész azért mindég vérét ontani; küzdeni szeret 's rettentő dolgokat követ-el. Derék paripások a' Kurdok, és mindnyájan a' nyilazásnak mesterei; patriarchalis a' vendégszeretet náluk, és mégis felette kedvelik a' lopást, és a' ragadozást úgy tekintik, mint egy illendő gyakorlatot, mint egy nemesi szokást a' szabad népegekben. Országlót nem ismernek, egyes főnek nem engedelmeskednek; hanem csapatonként választanak maguknak seiket, az az bírót. Rablásaikkal, mint a' Persák, mint a' Törökök, sőt az Oroszok is terhelve vannak, kik ezektől büntetésül faggattatnak, szűk körbe szorítatnak. Az ő vitézi lovas kardos csoportjaik ma a' Persákat, holnap a' Törököket segítik zsoldért, hadakoznak a' muszka zászlók alatt, de ellenek is viaskodnak. Csekély adót adnak szomszédaiknak, és ha adóznak is, a' fő uraságot még sem ismerik-el. A' Kurd maiglan sem tudja, hogy Kurdistan persa provincia nevet visel. A' Kardosok régen a' többi Asiatákkal a' nap és holdat imádták, most vallásra nézve Mahomedanusok; de sem Omár sem Ali sectáját nem követik, hanem egy közép úton járnak. — Több charaktervonásait lehet adni e' mostani népnek, de ezt itt nem keressük; csak az egyet, hogy a' Kardosok, Ij-bérese, és Dárdások magyar nyelvvel éltek Krisztus előtt; a' szózat árulja-el őket; a' madarat tollárúl, a' Kardosokat magyar nyelvükről megismerni, így nyomozza a' hajdani Kurdistanban a' magyar nyelvet

Gida József Plebános.

Vidra gőzerőmű.

A' Vidra nevezetű gőzerőmű a' lefolyt nyáron

's őszön által, mindjárt Pozson alatt használtatott a' Habern nevű Dunaág' kimélyítésére, elzáratván a' Brenner-Dunaág, és számos előrenyuló vízsarkantyú által már részint el is öntetvén; melly helyen a' Duna folyamnak egészen új medre nyittatik az 1829ben tartott vegyes kir. commissio' jóváhagyása szerint. Itt tette tehát ezen, bármilly tekintetből is helyes szerkezményű, csinos erőmű első próbáit legjobb sikerrel, 's mivel az Ó-Budai Dunaág, mellyben télen által a' gőzhajók 's vízmalmok menedékhelyet keresnek, csekély mélységű; annak mélyebbitése végett a' Vidra ide leszállítatott, 's így folyó évi November 18kán kezdé nálunk munkálkodni, 's eddig is már sok melléje állított üres hajót kavicssal töltvén-meg, ez napszámosok által hordatott-ki taligákkal az Ó-Budai kis szigetre, alacsonyabb fektű részének feltöltéséül. Nevezetes dolog, hogy ezen most említett 40 öl széles Dunaágon, a' cs. kir. oeconomiai épület' alsó szögével szemközt, egy mészfövényel készült izmos fal van keresztül vezetve, melly vízzel borítva lévén, egy gátot képez azon helyen, 's okozza, hogy ezen gáton felül eliszapolva lévén a' Dunaág, mélysége nehéz hajók' felvételére alacson víznél nem alkalmas. Mi lehetett valljon ezen fal, 's mikor épült-fel, nem tudhatni; de mivel a' mai Ó-Buda helyén, hajdan Acincum, későbbi Sicambria nevű híres gyarmat vala, melly Valerianus, és Gallianus korára mutat, lehet, hogy akkorban ugyanazon helyen a' Duna még nem folyt, később pedig, talán hatalmas jégtorlások vagy más rendkívüli eset' alkalmával, maga magának erőszakosan nyitott utat. Kivül a' szép szerkezetű gőzhajón, melly horgonyokkal tartatik-le, van ezen erőműnél ferde síkban helyheztetve egy készüllet, melly körül 18 vas lapát vagy veder forog. Minden minutában ezek közül 16 lapát fordul egyszer körül, 's a' feljövetelnél felhossa magával a' Duna ágyán merített kavics-tömeget. Vegyük-fel, hogy mindenike ezen vas vedreknek csak közép számban

1½ köb-lábat merit, így már minden percze jut 24 köb-láb porond, vagy 1440 köbláb minden órára, melly 6 köb-ölet 's 144 köblábat teszen. Ha felveszszük, hogy ezen erőmű 12 órát dolgozik naponként, e' szerint 80 köből jut egy nyári napra. Illy kedvező körülményeknél, miután itt magas vagy alacsony víz kevés különbséget tesz, nem lehet többé azt állítani, hogy nincs elegendő kavics országos útaink' készítésére, jobbítására, 's ha csupán a' Budai vámházon kívül lévő 's felette köveccsel behordott Dunában, 's a' Soroksári Dunaágban ezen masina által kiemelteténk a' kavicsot, 's összehordatnánk több helyen, honnan aztán kocsikkal lehetne mindenfelé hordatni: nem lennének többé kéntelenek azon úton, melly Kecskemét és Szegednek vezet, a' homokszivátagokban vesztegleni.

Novák Dániel.

Nagy Lottó.

Ezt legelőször egy Lav nevű Scócziai gondoltaki Parisban, mellyet Franciaországnak akkori igazgatója azért hagyott helyben, hogy azt a' szörnyű adósságot, mellybe a' hadakozó XIVdik Lajos keverte az országot, a' nyereségből kifizethesse, melly adósságot közönségesen két milliárd livrere tehetni. Erre a' kereskedésre kész pénz kellett, és hogy a' magános emberek pénzeiket ebbe adják, nagy nyereséget kellett ígérni. Eleinte jól is ment a' dolog, és sokan sokat nyertek; de azután igen sokan megkívánván a' nyereséget, csak hamar romlásnak indult. Azok jól jártak, kik eleinte pénzé váltották a' társaságtól nekik adatott jegyzett papiros pénzeiket, — mert egyszer nem volt mit adni, 's akkor nyílt-fel a' játszók' szeme. Tizenegyezer creditorok vitték egyszerre sor-saikat az ítélő házhoz. Nyolcz millió font kifizettetett, a' többi odaveszett. — Kellett volna pedig kifizetni nyolczvanszor többet, mint a' mennyi pénz forgott akkor az országban. Anglia és Hollandia is igen sok kárt vallottak ekkor, ugyan ezen játék miatt. *T. M.*

P u s k a p o r.

A' puskapornak és puskanak feltalálását Schwartz Berthold barátunk tulajdonítja, ki élt 1380 esztendő táján, nem azért mintha az előtt nem lett volna ilyen forma por és szerszám; hanem kétség kívül azért, hogy ő vitte nagyobb tökéletességre, és a' keresztények az ő ideje előtt azzal nem éltenek. Legelőször a' Velencei köztársaság vette ezt próbára a' Genuai köztársaság elleni hadakozásban; de a' Szaracénusokról úgy írnak, hogy már ők az előtt azzal éltek a' keresztények ellen Spanyolországban. Mert a' híres Petrarcának könyveiben találhatik erről emlékezet, kinek ideje előbb esett Schwartz' életénél. T. M.

Fűzfákba oltott vagy szemzett almák.

Elhunyt barátom, Vedres István, ki a' gazdasági tekintetben híres Vedresházi pusztát (Szeged mellett) homokos és mocsáros földön, létrehozta, 1829-dik esztendőben Majus 15dikén az úgy nevezett fűzfalmákról nekem ezt írta:

„A' fűzfába oltott vagy szemzett alma sokkal tartósabb, újig is el áll. Ha mindjárt az íze nem olly kellemetes is, mint a' más fákba oltott almáké, de mégis jó gyümölcs az akkor, mikor más nincs. — Szegedre eleget hoznak Bereg vármegyéből a' Tiszán, 's tartósabbak mint az itt valók.“

Rumy Karoly.

Rejtett szó.

7 betű. Plánta — készítve jó enni.

1 2 3 Rész embertagoknak.

3 6 1 Féreg — hátra szokott menni.

1 5 6 3 4 Neve sok asszonyoknak.

5 6 7 Ember 's állat jár ezen.

7 6 5 Csak úr itt örvend ezen.

Széké Imre.

Jegyzet: A' 49dik számbeli 1ső Rejtett szó Harag. — 2dik Kép.

H a s z n o s

Mulatságok.

(A Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

51. szám.

December 23dikán.

Epigrammák. Irta Ponori Thewrewk József. Pósonyban, Belnay Örököséinél 1835. Nagy nyolczadréten 124 lap.

Ajánlva van Melt. Kis-Szántói Lányi Imre úrnak t. Ung vármegye' főispánjának 'sat. A' tudós szerző' epigrammaírásbéli ügyessége 's némelly csinos epigrammái húsztendő óta a' Haza előtt eléggé ismereteseek.

Magyar mód, a' búzát az üszögtől megóvni.

Tisztelt levelezőm, tisztelendő Trangus János úr, Nagy Endrédi plebánus és esperest, mivel az idei búza majd mindenütt üszögös volt, velem barátságos levelében azon együgyű módot közlött, mellyel 30 esztendőtől fogva búzáját az üszögtől oltalmazta, 's engemet egyszersmind kért, hogy ezt a' módot a' magyar mezei gazdákkal az újságok által közöljem.

Tiszt. Trangus úr t. i. a' vetni való búzamagot tiszta zsákokban tartja, mellyekben liszt sohasem volt, 's ezekből a' magvető a' búzamagot hasonlóképen tiszta vetőruhába teszi, 's ezt nem most szántott, hanem már jól megszáradott földbe, még pedig holdtöltékor veti. Ezen vetésmód szerint 30 esztendőtől fogva búzájában soha sem látott üszögöt.

A' ki a' holdnak az állati (sőt az emberi testi 's elki) és a' növényi életre befolyását ismeri, nem fogja csudálni a' holdtölte azon befolyását, melly az üszög ellen megóvjá a' búzát.

Tiszt. Trangus úr nekem egyszersmind azt írta, hogy tőle a' magyar mezei gazdáknak ajánlott vetés-

mód, a' vetőmagot trágyalévvél áztatni, a' vetőmag-nak nagy része megtakarítása és a' termékenység' előmozdítása okáért (lásd: Pressburger Aehrenlese 1835. Nro 1.) az idén sok mezei gazdáktól Bars, Nyitra, Trencsén és Zólyom vármegyékben jó sikerrel gyakoroltatott, hogy némelly gazdák a' kendermaggal is hasonlókép bántak és hosszú kendert arattak.

Rumy Károly.

Tréfahírek és paródiák.

(Vége.)

32.) Nem régiben a' circus olympicusban lévén, 's ott éles szemekkel tekintvén-meg mind azon gyakorlatokat, mellyekkel ezen derék külföldi társaság a' nagy Közönséget mulattatá, mondhatom, teljes meglege-déssel tértem onnan haza, bámulván rendkívüli ügyességüket a' lovaglásban. A' hírlapok szerint, bizonyos Guerra Elek érkezik majd tavasszal Pestre, ki mostanában Bécsből Prágába tette útját, 's kinek ügyességével egész maiglan senki sem mérkődzhetett, 's így tehát szép látványra tarthatunk számot. — Midőn ezt elbeszéltem volna egy éppen megérkezett alföldi vendégünknek, ki már élteben maga is néhány lovat nyargalt agyon, úgy fejezé-ki magát, hogy magyar betyáriból 's csikósiból, kik a' legszilajabb lovakat kifogván a' méneshől, azokat nyereg nélkül is megülik, hasonló lovag művészeket merne kiállítani rövid idő alatt, 's ennek tetteges bebizonyításául jövő esztendőre egy társaságot fog összeszerkeztetni. Jövendőben tehát majd hon maradhatnak azon idegen vendégek, kik nálunk megtömvé erszényüket, sietve tőlünk eltávoznak.

33.) Megtekintettem a' többi ritkaságok közt az annyira elhíreilt gőzkocsit is, melly a' Duna' partjánál egy fabodéban felállítva, pénzért volt látható, 's melly az új-épület' udvarában egy, éppen nem dícséretes próbát tett, hasonló a' víztapodóhoz, ki a-

zért derekasan meg is lakolt, megtagadván az engedelmességet bécsi urának. — Sokat hallottam én már beszélni vasútakról 's gőzkocsikról, főleg az Angolokéiról, 's azt is, hogy azok ott a' legjobb sikerrel használtatnak. — Most azonban azon hír szárnyallik nálunk, hogy Pesten egy illy gőzkocsit szándékoznak készíteni, mellynél ügyesen elkerülve mind azon hibákat, mellyeket ennél észrevettenek, ollyassal lépünk-fel, melly minden vártnak megfelelőend, kiszámítván legpontosabban matematikusaink mind azt, mi magára az erőműre, a' gőz' expansiójára 's forgató erejére, valamint a' frictióra nézve szükséges. Be derék lesz, ha lovak nélkül, 's mind e' mellett mégis kényelmes kocsikban rándulhatunk ide 's oda, és szélsébséggel ismét kívánt helyünkre térhetünk-vissza. De valljon nem ijednek-e majd meg kocsinktól a' szegény együgyű parasztok 's lovaik, 's nem futnak-e vissza látásunknál, azt vélvén, hogy gonosz lelkek vagy boszorkányok közelednek feléjük?

34.) A' biztosító társaságokról kétség kívül eleget hallott már Barátom, 's vannak most már a' tenger-melléki kereskedő városokban jobbadán biztosítási tribunálok: vannak, a' Dunán járó hajók 's portékák' számára, illy biztosítási társaságok; vannak hol házainkat, gyárainkat, csüreinkeket 'sth. assecuráltathatjuk; van még ezentúl, mint nem régiben olvastam, életbiztosító társaság is. Oh! felvilágosodott világ, milly atyailag gondolkodol fiaidról, kiket a' szerencsétlenség nyomban követhet mindenhol. — Ez mind szép és jó, 's alig találkozhat valaki, ki azt rosznak valhatná; de most már azt hallom beszélni több helyen, hogy házassító assecuranz társaság is álland-össze, mellynek statutumai szerint, minden férfi 's nőszemély, ki körülményeihez 's kényéhez képest, majd előbb, majd később szándékozhat megházasodni, arról hogy mindenkor jó 's gazdag feleséget vagy férjet fog kapni, assecuráltatik, ha a' ki-

szabott esztendei díjt pontosan lefizeti. Ez már mondhatom, non plus ultra, Barátom; nekem is mind eddig nem lévén időm a' házasodásra, azért már gyakorta bánkódtam több tisztes társimmal, tartván attól, hogy talán végre a' szépből, 's gazdagból kifogyok; de így már nem lepi-meg többé az őszi dér hajszálímat, 's békén álomnak engedhetem magamat, áldván annak nagy esztét, ki elsőben ezen felséges gondolatra jutott.

35.) Europai útazásim közben, megtekintém Anglia' fővárosában a' Whitehalli kir. palotát, mellynek csak egy része épült-fel, a' többi rész pedig végzetlen maradt. Mondhatom, hogy ezen palotánál, Jones Inigo architektus' remekjénél, bármellyik országban is, nagyobb 's pompásb műalkotványt nem tereintett senki. A' Greenwich gyámház a' tengeren szolgált invalidusok' számára, 6 mérföldnyire Londontól a' Themse partján, ugyanezen derék művész' találmánya, 's valami fölséges építmény. Megtekintém Londonban a' Sz. Pál főegyházát, melly 450 franczia láb hosszú, 's kuppolája 98 láb átméretű, Wren Kristof' remekjét. Mi ezen múnél különösen említésre méltó, az, hogy Wren ezt maga kezdé-el, folytatá 's bevégezte 35 év lefolyása alatt. Helyes az úgy nevezett monumentum is, ugyanezen művész' találmánya, melly talapzatával együtt 188 franczia láb magas. Em-lítésre méltóvá találtam ezen architektus' dolgozatai között 'az oxfordi építményt, melly theátrum nevezet alatt ismeretes, 's mellyet 1664ben kezdetek építeni; a' wallbrocki Sz. István egyházat 'stb. Megtekintém Brunel ingenieur' Tunneljét, vagy a' Themse alatti utat, mielőtt még 1827ki Május 18dikán és 1828ki Januariusban beszakadt volna. Meg végre a' Wear folyó-vízen Sunderlandnál, az öntött vasból felépült 236 angol láb feszkörű hídát, 's a' Tweed folyóvízen Ber-wiknél 18 $\frac{1}{2}$ ban készült lánczhídat. Amsterdamban bámultam a' felséges tanácsházat, van Campen Jakab' remekjét, melly az europai illy nemű épületek kö-

zött első helyet foglal-el, 's melly nagy négyszöget képez 282 láb hosszassággal 's 222 láb szélességgel. Végre megsejmelém Nápolyban a' casertai kir. palotát, mellyet Vanvitelli Lajos épített. Ennek általános plánuma hosszas négyszöget képez 4 udvarral, 's ezen díszes palota teszen hosszában 300, szélességében pedig 200 palmát (1 palma = 99 párisi vonal). A' vízvezetés is ezen várkastélyba valami különös, mivel az 12 olasz mérföldről vezettetik oda, 's ezen csatorna hossza 21,133 toise, hegyeken 's völgyeken keresztül vitetve. — Hidje Barátom, ki a' versaillesi szökőkútakat 's vízömlletegeket nem látta, nem is lehet képzelete illyes valami felséges mesterségi tünémenyről. Látná csak Saturnus, Ceres, Bacchus, Apollo, Flora, 's a' szerelem sziget' bassinjait az ég felé szökő vízsugárokkal; az úgy nevezett mocsártót (le marais d' eau), mellynél közepett egy zöldszínű tölgyfa áll öntött érczből, 's mellynek minden ágaiból víz ugrál-ki; a' vízgaleriát; a' trianoni bassint az ömletekkel, magasra szökő vízsugárokkal és sok szoborral: bizton állíthatom, hogy ki nem vergődhetnék mély bámulásából 's ezt mondaná: itt a' művészet legyőzte a' természetet. — Felteszem, hogy látta már Barátom nálunk Pesten a' Ferencz-Szerzet téréen ez évben felkészült, és kőfaragási művel ékesített kútát, mellynek formája hasonlít egy kis obeliskhez, 's mellyen 7 láb magas két Najade áll; egész magassága teszen 3°—3'. De most már a' német színházzal szemközt egy, ezen díszes építvénnel összhangban álló műalkotvány fog felállíttatni, melly, ha majd egykor a' harminczad átváltoztatva lesz promenáddá, felséges mesterségi játékot mutatand. Ezen helyre talán legjobban illenék a' Fontaine Navone, mellyet Bernini nagy híru architektus készített-fel Romában, 's melly, bármilly országot vegyünk is, a' legszebb 's legszerencsésebb találmányok egyike. Ezen szökőkútát Xdik Incze pápa rendelvén-meg, mielőtt az elkezdette volna játékát, sokáig nézte azt körösleg

a' Sz. Atya, 's elmenetelekor kérdezé architektusát, mikorra reményli, hogy mindennel készen leszen. „Nem mondhatom-meg bizonyosan“ viszonzá Bernini, „azonban rajta leszek, hogy Szentséged' kívánsága minélelőbb teljesüljön.“ Ezen pillanatban jelt adott a' művész, 's a' már menésnek indult Pápát a' felszökő víz' zajgása 's a' hulladozó cseppek megfordulásra bírják. „Ezen örömmeglepetés, melyet Ön nekem most szerzett,“ mondá a' művészhez, „életemet 10 esztendővel hosszítja-meg.“ Nem de Barátom, valami felséges lesz, Pesti német játékszín előtti tágas térünket a' romaival összehasonlíthatni?

36.) Végre közelgvén már az új-esztendő, nem hordok-fel több újságot Barátomnak, ne hogy ezeket is elfelejtse. Tartok tőle, hogy tisztelt Collega Uram kemény kritikusnak, vagy mi több, talán satyrikusnak, nézend engemet, ki mindent mi van 's lehet, mi jó 's talán nem egészen jó, felfedez, 's himezés és hámozás nélkül kimond, hogy belátása 's kénye szerint ítélhessen 's választhasson. Nem volna talán egészen megvetendő tanács, kétes esetekben a' nagy Közönséget is kérdőre venni, hogy így hallván véleményét 's nézeteit is, a' jobbakat lehessen kiválasztani 's részrehajlatlan ítéletet ejteni a' dologról. Ha talán azt vélné Barátom, hogy nyilaim itt ott sebesíthetnek, csalatkozik; bátor vagyok tanácsolni, hogy soha el nem kell veszteni senkinek szemei elől: a' ki vétkes, gyanús is. Ha a' versköltésben csak keveset is járatos volnék, daljaimat hallatnám; azonban őszintén meg kell vallanom, hogy ezen mesterséghez soha nem értettem, 's ennélfogva legtanácsosb lesz halgatnom. — Hallottam csudálatos dolgokat beszélni a' kilarney-i echoról Irlandban, melly ha kívánja az ember, 40 syllabát ismétél jól megkülönböztetve. De ez talán nem annyira nevezetes mint egy kert, mellyben az echo, ha felhangon kiálték: „come sta?“ — azt viszonozta reá: „molto bene per ubbidirla.“ A' budai hegyszorulatokban sétálgatván egy-

kor társaságban, az egyikének fordulva, azt kiáltám: „wer da?“ — a' felelet ez volt: „bagó;“ ezen megilletődve oda hagytam a' helyet.

„Elég már, Barátom,“ félbeszakasztá most őt a' szerény 's türedelmes budai halgató; „igen elég, mert rosszúl érzem már eddig is magamat, 's talán rosszabbúl leszek, ha tovább halgatom ezen beszédet. Soha sem kételkedtem ugyan, hogy a' szellemes uracsok felette sokat csevegnek, de keveset tesznek, 's hogy Önök mindent akép nagyítani szoktak, hogy végre azt magok sem hiszik.“ — „Engedjen-meg becses Collega uram,“ — beszédébe esik a' Pesti uracs, „ha talán némi oka volna kételkedni őszinte beszédemen 's állításimon, tudja 's jegyezze-meg magának, hogy a' tisztelt Közönségnek, úgy mint lelkes Barátomnak is, szabad akaratjától függ azt mit én mondok 's írok, hinni vagy nem hinni.“ — „Legalázatosabb szolgálja Uri Barátom,“ viszonzá a' budai férfiú, „most már pontig kivagyok elégitve.“

Novák Dániel.

K ü l ö n f é l e .

Több parisi hírlapokban lehete a' minap következő hirdetést olvasni: „3000 frank!!! Mindazok szemtelenül hazudtak, kik nem szégyenlették azt hirdettetni: hogy ők új módját találták ki a' házasságszerzésnek. Ezennel tudják-meg tehát, hogy a' régi de Foy et Comp. című háznak ebbeni módja egyedül az, melly változhatatlan szokásban van, 's melly által segedelmül szolgáló úton (voies auxiliaires) házassághoz lehet jutni; hogy e' munkálkodásnál két különböző mód lehetetlen; végre, hogy e' kinyilatkoztatásban senki ne kételkedjék, a' fentnevezett ház kötelezi magát, 3000 frankot fizetni annak, ki más bizonyosabb módot fog közzé tenni. — Reményljük, hogy jövődőben hasonló hazugságokat nem fognak hirdetni, ha csak kedvetlen igazságokat nem akarnak hallani. — De

Foy et compagnie, Agent matrimonial de première classe, rue Bergère Nro 17.“

A' mostanában feltalált oxy-hydrogen mikroszkop, úgy látszik, új időszakot fog kezdeni a' testek' bonczolására nézve. Ez a' rajta nézett tárgyakat legalább 2,624,000-szerre nagyobbítja, 's azok' képét egy, mintegy 18 láb átlmérőjű, vagyis 254 négyszeg lábnyi tányérra veti. Azt mondják, hogy nincs meglepőbb és csudálatosabb látvány, mint az, melyet e' nagyítón által szemlélhetni. Egy légy akkorának látszik azon, mint egy elefánt A' pusztá szemmel nem látszó atomusok olly nagyoknak látszanak rajta keresztül, hogy bámulatos alkotásukat igen pontosan lehet vizsgálni.

A n e k d ò t a.

Fensőbb parancs' következtében X. város előjárója is, hogy népeit a' mirigyesepe-kórságtól batorságosítsa, bezáratást hirdettegetett; melly hír hallására tüstént megjelen egy helybéli elméncz kereskedő az előjáróságnál, ezen alázatos kéréssel: — „épen most láttam galambjaimat a' városon kívül repkedni, az elzáratást csak addig méltóztatnék hátráltatni, míg azok hajlékokba vissza térnek.“ — „Balgatag ember! hiszen kegyed' galambjai a' zárt kapu felett is berepkedhetnek,“ válaszol bosszonkodva az előjáró. — — „De, úgy tehát engedelemmel legyen mondvá, sikeretlen a' bezárás; mert szintazonkép jöhet-bé városunkba a' cholera is“ — távozott-el a' megbántatott panaszos.

Monorrúl.

Rejtett szó.

Régen a' tudósok 's papok
Viseltek, most csak kopaszok.
Furcsa állat két végtagja,
Éles szeme, erős szagja.
Fejvesztve mértéket téssen,
Fordítva is mérték léssen.

Tövisről Erdélyből.

Jegyzet: Az 50dik számbeli Rejtett szó Karaláb.

M u l a t s á g o k.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1835.

52. szám.

December 30dikán.

*Monro' Jerusalemi útazása 1834-ben.**(Folytatása és vége).*

Nagy-Szombatot, vagyis a' Husvétot megelőző napot a' görög egyház igen nagy ünnepnek tartja. Dél-előtti kilencz órakor a' chiesa del san sepolcro egyházba mentem. A' zarándokok, kik szokásuk szerint az éjszakát benne tölték, most takaríták-el háló lomjaikat. Az ajtón belől, balra egy mélyebb helyen ült a' török kormányzó kíséretével együtt, egy derékallyakkal 's párnákkal terített divánon, pipáikat szipákolva 's kávé t hörpölgetve. A' belső látvány kevésbé vala csendes és alig lefesthető. Az előterem közepén van egy asztal régi sárgamárványból (giallo) 's alatta fekszik azon kő, mellyen a' szájról szájra szállt hír szerint, Üdvözítőnk' holt-teste bekenetett. E' körül énekeltek, tánczoltak, 's ujjongattak némellyek, míg mások térden állottak 's fedetlen fejüket a' kőre fektették. A' templomnak azon része, mellyben a' szent sír van, körformájú, 's gömbölyű tetővel fedett, melly alatt egy hesszúkás kis kápolnában áll a' sír. Itt szorongó 's rendetlen népesoport tódult-össze, de a' melly egy kis tért nyiltan hagyott a' jövő-'s menőknek, kik egyre tánczoltak a' sír körül, nyargalódtak 's vadúl rikkantgattak. Az éjszaki szárnyon vala egy bazar, mellynél a' kirakodott zsibárusok hangosan dícsérgeték portékáikat. A' mint egy karzatra felmentem, hogy e' látványt onnan szemléljem, az egyház azon részén menék keresztül, mellyet Sz. Ferencz' szerzetesei foglalának-el. Miután a' karzatról eleget láttam, visszatértem a' kápolnába, 's megkerültem a'

sírt azon úton, melly a' járókelőknek nyíltan hagyatott. Egy csoport jött utánnunk, egyik a' másikat vállain hordozva. Én ezután a' klastromba szállásomra mentem, elvárando az órát, mellyben a' szent tűz' ünnepe kezdődik.

Ugyanis, hajdanában midőn a' szent sír' egyháza kizárólag a' romai-catholicusok' birtokában volt, szokás vala Nagy-Pénteken a' lámpákat az egész egyházban eloltani, 's Nagy-Szombaton aztán a' püspök ünnepi keresztjárással mene a' templomba 's meggyújtá ismét a' lámpákat. Történt egykor, hogy midőn a' hívek a' kalvária hegyről lefelé a' szent sírhoz jöttek, a' lámpákat meggyújtva találták. E' csudás történet emlékezte azóta mindég megünnepeltetett, későbben az ott inkább elhatalmazott görög egyháztól is, csak-hogy ettől egy héttel hátrább tétetett. — Csakhamar tizenkét óra után visszatértem az egyházba. A' népcsoport azóta szemlátomást növekedett; én is elértem a' felsőbb karzathoz vezető ajtót. Idő tölt bele, míg az ajtónállók bebocsátottak; de mivel meggyőződtek felőle, hogy a' bebocsátást kérő valósággal un *Signore Inglese*, végre az ajtó kinyitott. Belől négy barát állott őrt. A' sírt magában záró kis kápolnának mind éjszaki mind déli oldalán, a' kőfalon egy tojásdad lyuk van, mellyen által megy-ki a' tűz a' Görögök' és Örmények' számára. A' Koptusok, Syrusok és Abyssiniaiak kéntelenek arra a' köz tolongásban tenni szert úgy, a' mint tehetnek, vagy pedig azt másoktól drágán venni-meg. A' karzat' legtávolabbi ablakánál álltam-meg, úgy hogy az Örmények' egész oldalát belátám. E' hely már előbb el volt foglalva, mindazáltal maradt még annyi tér, hogy a' lyukat láthattam, 's ezzel én beértem. De mégis egy rendőr sürgette, hogy az ott állók hagyják-el helyeiket, 's többszöri kérésem ellent nem állván, hátrántá őket. A' mint a' tűz kigyulladásá közelgetett, a' csatépaté a' Görögök 's Örmények közt komollyá kezde lenni. Két óra felé belépe a' török kormány-

zó, kíséretével. Miután a' muzulmán kikiáltatta, hogy ő készen van, először is a' görög patriarcha bevezettetett, számos papságtól kísértetve, kik lassú lépésekkel háromszor körüljárták a' sírt. Az első fordulás után levéttetett a' püspökről a' felsőruha; a' második után kigomboltatott alsó ruhája 's inge; a' harmadiknál alsóruhája is levéttetett, orczái felfúvódtak mintha tűztől fénylettek volna, 's így lépebe a' kápolnába, hol aztán kigyúladt a' tűz. Kívül a' várakozók lábújj hegyeken állának, 's mindegyik' karjára viaszgyertya vala kötve. Az örmény tűzlyuk mellett három ember áll a' szűk kék ruhákban, kik a' néptömegben keresztül egy oldalajtóhoz vezető utat nyitva tarták; kezükben bádog lámpák valának, 's midőn minden más hívők előtt nékiek nyújtott legelsőben a' tűz, kimentek a' templomból, három vagy négy őrtől védve. Az ekkép elcsent tűz tüstént feltűnt az asszonyok közt, kik fent az örmény karzaton és kápolnában állva gyertyáikat meggyújtogatták, 's vélek magokra kereszteteket hánytak. A' ki tűzre tett szert, 's visszatértét nem eléggé védhette, annak vagy viaszgyertyáját elvették, vagy tüzeit eloltották. Ezokért darab idő tölt, míg a' tűz az egész egyházban elterjedt. Utoljára mégis a' kápolna's a' mellett fekvő görög templom tűz tengernek látszott.

Egy pár saru, mint végintézeti hagyomány.

A' halál nem ismer szánakozást, mond egy franczia hírlap, egymásután elragadja dicsőségünket, 's csont-újjáival lefosztja a' repkénykoszorú leveleit, mellyet Francziaország a' nagy férfi alatt füze magának. Ezen eltűnelgő csillagok száma közül minap is lehunytt egy árnyékban, de ezt halhatatlanná teendi egy szegénynek padlásszobájában talált eme végintézet: „Nyomoruságban halok-meg, pedig gazdaggá lehettem volna; V. szomszéd uramnak, kit arra kérek, hogy engem temettessen-el, hagyom azt, mi nekem e' világon legbecsesebb volt, t. i. egy pár sarut. Neki na-

gyobb örömet, tudom, nem csinálhatnék; egyedül ő mondhatja-meg, milly drágák voltak nekem e' saruk.“— E' szép emlékezetekkel összekapcsolt különös hagyományoknak erekyeként kellett volna a' tulajdonos nemzetiségénél maradni, de a' szerencsétlenség jótétel jutalmává, temetési bérre fordította azt, 's a' megholtnak utolsó akaratját tisztelni kell.

Visszatérvén Bonaparte Toulon ostromáról, mikor még csak pattantyús ezredes volt, kiesett a' kormány kegyéből, kétség kívül azért, mivel ott kitüntette magát. E' hálátlanságon elkeseredett az ifju tiszt, 's haragjában Franciaország szolgálatját elhagyni készült; de őt szaván fogni még sem merték, mit Bonaparte ohajtott volna, mert Törökország éppen háborúra készült Ausztria ellen, 's bosszujában a' gondolat ötlék felhevült agyába, hogy Törökországba menjen. Ez alatt Ferron tudtára adá, hogy neki a' hollandi sereg vezérségét kieszközlötte, 's két hét múlva indulnia kell kijelelt helyére. A' kormány megismerte igaztalanságát, 's helytelen vádjait nagylelkűleg visszahúzta. Napoleon sietve készült elutazásához. Több útra szükséges holmi közt egy pár sarura is szüksége lévén, azt azonnal megrendelé egy vargánál, kinek boltja a' palais-de-justicel átellenben volt. A' varga tüstént hozzá fogott a' munkához, 's Napoleon elutazása előtti nap készen volt az egy pár saru; de a' varga a' sarukkal együtt az árjegyzéket is átadta, Napoleonnak pedig akkor éppen olly kevés pénze volt, mint saruja, 's fizetésül utasítványt ajánlott a' hadministerhez, mit a' varga, kételkedve a' pénz kifizetésén, elfogadni nem akart; így tehát Napoleon sem tartotta-meg a' sarukat, 's más vargánál kéntelen volt ismét más párt megrendelni. E' csekély környezet által gátoltatva, elutazását Vendemaire 4dikéről néhány nappal későbbre halasztotta; e' közben Barras megírta neki, hogy el ne induljon, mert a' vendemaire 13diki revolutio már készülóban volt. Bonaparte követte

Barras tanácsát, 's egy pár saru miatt, mellynek árát ki nem fizethette, császárrá lón.

E' volt azon pár saru, mellyet V. úr örökségben kapott az elhunynak végintézete szerint, ki azt kényszeríté, 's egész életében megtartá, Napoleon saruit hasonlónak nézvén Cendrillon papucsához, mellyeket senkisé is húzhatott-fel.

Asszonyi nagylelkűség.

Az ifjabb Palaeologusz Andronikus uralkodása alatt, a' hadkedvellő scytha nemzet, több ízben dúlta-fel Thráczianak 's a' görög földnek nagy részét, melly esetekben, tudni való, hogy nem csak kincsek 's más földi javak, de emberek is lettek martalékjaivá a' vad nép dühének, kik aztán kiméletlenül hajtattak a' scytha földre. Egyszer a' többek közt, épen illy prédával tért a' Scytha had honjába; több ezer szerencsétlenek hurczoltattak rablánczra fűzve a' hódítók' földjére. E' nyomorúk közzül egy Thrácziai, baromi kegyetlenséggel vonaték bizonyos városban urának hajlékához, és — milly tekervényesek a' sors' útjai! épen ezen kinos útja vezeté őt a' boldogság templomához. Egy özvegy Scytha asszony, ki a' borzasztó jelenetnek szemmel látója vala, meg száná őt, 's azonnal kinzatását félbenhagyni parancsolván, a' hurczolóktól megvevé, majd — férjül választá. Így a' porban fetrengett, pillanat alatt kényelmes élet részesevé lett. A' nő önválasztásánál, következőképen szivvonzalmánál fogva férjét szerette; a' férj háládatosságból nemes szivű nőjét tisztelte, 's így boldogok valának. Pár év múlva két szép csemetével áldá-meg őket a' gondviselés, mi természetesen még inkább lekötelezé egymáshoz a' boldog párt. Azonban boldogságuk' napját, épen mikor délen ragyogott, vonták-be fekete fellegek. A' Scytha nép ismét beütött Thráczia-ba, 's vissza jöttkor prédái közt hozta a' boldog férj' előbbi hitvesét is, kit az csak hamar felismert, de elhatározá a' titkot magában tartani. A' titok azonban,

mellyet a' szomorú férj' arcz-vonásai, szokatlan kedvetlensége 's az előtt nem látott könnyei, némileg gyantátatának új nőjével, sokáig fedezetlen nem maradt. Csak hamar megtudá a' nő, hogy férje' előbbi hitvese rablánczon Scythiába hozaték, 's megvevé azt is, hogy férje' fájdalmait enyhítse. Kis idő múlva, a' scytha asszony férjével 's a' rab nővel Konstantinápolba utazott, keresztyén hitre térendő. A' hálátlan Thrácziai nő nem mulasztá-el mindjárt oda értükkor felkeresni a' pátriarchát 's panaszolni, hogy férje karjai közzül elragadtatván, egy Scytha asszony birtokában van. Kihalgattaték a' Scythiai is; 's midőn a' bírák ítéletükkel késnének, nagylelkűleg így nyilatkozott: „Ha férjem — úgymond — előbbi nőjéhez vonzódik, ám bírja, én neki tapasztalt jó szíviért a' váltság-díját is elengedem; legyen szabaddá nője is, én gyermekimmel magam a' gondviselésre bízandom.“ Valóban meg is áldá az ég a' lelkes Scytha asszonyt; mert miután a' hálátlan Thrácziai Scytha kezektől átveretett, volt férjét ismét bírhatá, 's többé boldogságuk ege nem borongott.

Szivos Mihály.

Mi befolyása vala az éjszakamerikai szabadsági háborúra a' parókának?

Az akkori francia tengeri minister Sartine, a' maga vélekedése szerint, egész Franciaországban legcsinosabban fodorított vendég-haját horda, 's erre igen sokat is tartott. Reggel 's estve fodorítatá azt. Könyvtárában mindenféle nagyságú 's formájú parókák találtattak: köznapi, házi, ünnepi 's ministertanácsi parókák, mellyeket az alkalom szerint használt; sőt szerelmeskedő paróka is vala köztök, öt lefüggő hajfűrttel. Három paróka csináló álla készen szolgálatjára; mindenik más más formájú parókájára ügyelt, 's egynek csak a' vala gondja, hogy parókáit fejére illessze. Azt írják róla, hogy politia igazgató korában, mikor rabokat kelle kikérdeznie, egy irtóztató, kí-

gyóként meredő hajszerű parókát tett-fel, melly felébre-
ressze a' szunnyadó lelkiismeretet; 's e' hatalmas pa-
róka „kérlelhetetlen“ nevet viselt. — Abban az idő-
ben jelent-meg egy angol könyvecske, melly tüzesen
támadá-meg a' ministert 's ízlését; Sartine es parókái
szégyenszéken ültek az angol közönség előtt! Ez
olajat önte a' tűzre. Sartine legiszonyúbb parókájával
siete a' ministeri tanácsba; Franklin oda hívatott,
minden javaslata elfogadtatott, 's így lett Franciaor-
szág szövetségese Amerikának.

*Cook' felfedezéseit egy jegyes shillingnek
lehet köszönni.*

Cook gyermek korában egy kis városban boltos
inas vala. Gazdája, a' kalmár, egykor azt vevé ész-
re, hogy hűja van az árulóasztal fiókbeli pénzének;
's hogy a' tolvajt kinyomozza, bizonyos szamu pénzt
tett abba, 's közzé egy megjegyzett shillinget. Másnap
nem találta ezen shillinget, 's az inasnak szemébe mon-
dá, hogy annak nála kell lennie. Ez megvallá a' dol-
got, de azt is állítá, hogy ő a' jegyes shilling helyett
mást tett a' ládába, a' mi valósággal úgy is volt; de
az inas annyira megsértettnek tartá magát, hogy tőle
elszökött, 's egy szenes hajón, mint hajós inas elke-
zé tengeri pályáját.

G o n d o l a t o k.

Balvéleménynek tetszik, de valván igaz, hogy
boldog vagy boldogtalan létünk legtöbbször ön-ma-
gunktól függ. 'S mégis tizszer parancsolunk addig bo-
rult eget terülni felettünk, mig egyszer megengedjük,
hogy felénk derült ég mosolyogjon.

Ha valamit bizonytalansághoz kellene hason-
lítani, nem egyebet mint leány-hűséget hoznék pél-
dául. Gondoljon velem, ki elég gyenge volt, ezen bi-
zonytalan tengeren horgonyt vetni biztosítására.

Kivánsz boldog életet? Formáld magad 's meg-
nyerted azt.

Szép ravasz leány veszélyesb a' zsákmányló úton
állónál. Amaz nyúgalmunktól foszt-meg; ez csak kis
résztől vagyonunknak.

Az ember magában, hajlékony növendék fácska, támasza a' jó barát. Ha e' nincs, amaz minden pillanatban várhatja, hogy őtet jöhető vész zivatar földre alázza, vagy épen el is töri.

Szivos Mihály.

A n e k d o t á k.

X. orvosnak egy igen makacs, és kevés műveltségű felesége vala. Oktatás végett gyakran olvasott neki egyet 's mást az újságlevelekből. Egykor az újságban „az Angol oppositions-party“ fordulván-elő, kérdé az asszony: mi az az oppositio az angol parlamentben? mellyre az orvos ezt felelé: „Az éppen az ott, kedvesem, a' mi te vagy reám nézve mindennap a' háznál.“

A' minap egy kis társaságban, miután az idő 's más ilyen általános tárgyak kimerítették — szóba jött a' most pusztító marhadög is. Sokan kárukról panaszkodtak, sokan orvoslásbéli terveiket terjeszték a' társaság elibe. Végre egy jelen volt szomszéd helységbeli együgyű leánya is felnyitá kis ajkait, 's így panaszkodék: „bizon nekünk is egy tehenünk 's három ökrünk döglött-meg, — szegény atyám is, harmadnapja, hogy sem eszik, sem iszik.“ Sz. M.

A p r ó s á g.

Egy londoni könyvkötőre a' bízott mult November 20kán délutánni 3 órakor, hogy Amerikába küldendő 1800 zsebkönyvet köttessen-bé, de másnap reggeli 10 órakor adja kézhez azokat. A' könyvkötő, ki 300 legénynek ad dolgot, 's mesterségénél újonnan talált czélszerű erőműveket használ, pontosan kézhez adá 10 órakor a' zsebkönyveket.

R e j t e t t s z ó.

Ne húzd-meg első hangosomat, betűm
Négyébe lessz úgy étel ital; pedig
Lyánynév egészem, 's plánta, mellynek
Kertbe mezőbe vagyon lakása.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: Az 51dik számbeli Rejtett szóParóka.

(Vége az 1835diki második feleztendőnek.)

Mutató Tábla

a' Hasznos Mulatságokhoz 1835

Második Félészteendőre.

1. Magyar Nyelv.

1. Czimversek.

	Lap.
A' derék férfi	17
A' magánosság	49
Díj	329
Élet	137
Idő	25
Rágalom	193
Szerelem	329

2. Költemények.

A' kis Magyaroknak Európáról	7
Buzdítás	289
Emlékeztetés	73
Ezelőtt egy századdal Tubingában magyar deákoktól írt versek	188
I. Ferencz császár' halálára Boliviában írt versek	169
Intés	97
Kínzó menny	241
Klopstock' Gellerthez írt ódája	174. 273
Leány' hűség	281

3. Magyarországi új könyvek.

Az ember kiformaltatása 'stb.	273
Epigrammák	401
Lant	10.

	Lap
Magyar Patika	265
Monographia Fisci Regii	324

II. Tudományos dolgok és szépliteratura.

A' czigányné (Elbeszélés)	41
A' hajdani Belgák' mythológiája	121
A' magyar nemes' közkeresményéről	65
Az élet' becse (Elbeszélés)	225
Az Isten' magyar nevezetéről	297
Hogyan mondták ki a' régi Görögök és Rómaiak a' görög diphthongusokat?	116
Magyar szónyomozás	269
Rabszolgák' eladatása (Elbeszélés)	68
Szóvizsgálat	157

III. Történetírás.

A' Sassanida dynastiarúl	195
A' Szittyák, mint elei a' magyar, tót és német népeknek	159
A' Tzengarik' (Czigányok) eredete	281
Historiai és topographiai felszólítás a' magyar tudósokhoz	37
Karduchoi - Kardosok	394
Levelensült	166

IV. Életírások.

Abdel Kader	313
Allard	393
Bassa generál	170
Cobbett	17 25
Dr. Francia	241
Hussein Algier' ex-deyje	11
Mortier marsal	113
Perrault	52
Zumalacarreguy	33

V. Természettudomány.

	Lap.
A' növényorvos	86
Cheniai időjárást jelentő üveg	151
Menyőfogó vagy villámhárító	213
Tenyészet	263

VI. Gazdaság és hasznos házi jegyzetek.

A' fahéjak' dörzsölése előmozdítja az élő- fák' növekedését	86
A' foghagyma gyógyszer a' tyúkszemek ellen	384
A' foghagyma különös tulajdonsága	304
A' hernyók' kiirtásáról	208
A' ló abrakolás' hasznos módja	79
A' méhek körül lévő hangyak ellen	208
A' méheket télen eltartani	56
A' rugós teheneket megszelídíteni	96
A' vadhúst soká eltartani	128
A' vizahólyag' legjobb felolvasztása módja	376
A' vizet ihatóvá tenni	384
Az almáknak kellemes muskotályízt adni	101
Az új bornak ó ízt adni	376
Fogfájás ellen	111
Fűzfákba oltott vagy szemzett almák	400
Hangyákat a' gyümölcsfákról pusztító szer	218
Hasznos és olcsó orvosság a' marhadög ellen	87
Hogyan kell a' nankingal bántani?	127
Kétszeri krumplitermés egy esztendőben	46
Kutya megveszés elleni gyógyszer	325
Magyar mód, búzát üszögtől megóvni	401
Marhadög ellen	105 223 231
Marhadög ellen házi orvosság	375
Marhadög elleni óvószerek és újorvosságok	247
Mikép kell boroshordókból a' penészszagot kivenni?	15
Óvás az új, még ki nem száradt falak' ár- talma ellen	110
Patkányok ellen	15
Pipázóknak	112
Próbált szer a' kezek' reszketése ellen	255
Szer a' földi bolhák ellen	55

	Lap.
Szer a' poloskák ellen	120
Szölat télen eltartani	288

VII. Művészet, mesterség, kereskedés, ipar.

A' Pest és Szeged közti csatornáról	89
Cséplőmű	124
Egri főegyház	5
Egy harmadiknak néhány szavai a' Duna' rendezéséről	257
Felelet egy érdemes hazánkfiának a' Duna rendezéséről írt szavaira	305
Ferencz - csatorna	19
Gróf Széchenyi István' mellképe	81
Indiai , goth 's francia építészet	277
Vidra gőzerőmű	397
Virág Benedek' emléke	191

VIII. Új találmányok és felfedezések.

Vizet be nem szívó bőrből készült csónak	152
--	-----

IX. Karakteristikai vonatok.

Charaktervonás Mortier marsalról	183
Lord Byron' egy , még eddig közzé nem tett levele	118
Spanyol szívesség	142

X. Geographiai és statistikai nevezetes- ségek.

A' baski tartományok' fueroi	73
A' gazdagság' növekedése Angliában ,	76
Az angol alsó ház	274
Kivonatok es. k. tanácsos Balbi úr' illy czűnű könyvéből „Essai statistique sur les Bibliothèques de Vienne 145 153 161 209 217	

XI. Különféle értekezések, elmefuttatások.

	Lap.
A' hideg fürdő	35
Aphorismák	14 57 167 239 264 382
A' Salzburgi	380
Az éhes plánéta	49
Boussole és Odometer	173
Délvonal és refractio	147
Ember és a' hangya	14
Fiam , öcsénk , bácsink	177
Halley' üstököséről	390
Házasító intézet Parisban	265
Honhoz ragaszkodás' akadály a' nevelés sokszor	69
Míveltség a' Magyaránál	203
Nemzeti háláünnap	9
Sub rosa	286
Tévedés	246
Tréfahírek és paródiák	295 300 309 317 326
	329 342 350 364 402
Vezetéknévek a' nemzetektől	102

XII. Nemzeti szokások , utazások, helyírások és régiségek.

A' Benei pusztán 1834ben találtatott csontvázról	361
A' Demsusi pogány templomról	321
Asiai régiségek	199
Atlas melléki Arabok	81
Chinai nyálánkság	71
Egy vándor 's a' Beregszázi templom	385
Fekete folyók	264
Holmi Japanrol	77
Lamartine Konstantinápolyban	3
Monro' Jerusalemi utazása 1834ben	377
Sz. Bernard hegye	337
Utazás Galaczból Sulináig	193

XIII. Ritka történetek és Apróságok.

	Lap.
A' derék főpap	84
A' megnyert fogadás	103
A' muzsikakedvelő bika	85
A' nemzeti ör 's a' júliusi pokolerőmű	201
Anekdoták 32 40 48 80 176 224 335	359
	291 408
Apróság 16 56 144	208
Egy pár saru, mint végintézeti hagyomány	411
Asszonyi nagylelkűség	413
Az asszony, a' pénztárnok és a' pénztár	111
Az ifjú Tzavellas	119
Bóka Anna álmjáró	181
Borzasztó történet	143
Cook' felfedezéseit egy shillingnek lehet köszöni	415
Egy énekes a' parisi boulevardon	72
Egy katona' előérzése a' St. Pierrei csatában	149
Egy tolvajság felfedez egy hamis pénz- csinálót	23
Egy tudós balesetei	252
Elmes történet	262
Eszrevételek	152
Gondolatok 336 260	415
Kean, a' híres színjátzó' ügyetlensége	254
Különféle 80 88 96 175 192 272 288	407
Mi befolyása vala az éjszakamériki hábo- rúra a' parókanak	414
Múlattató	335
Nagy Lotto	
Napoleon' költői	95
Naumann természethúvár Pesten létele	230
Nevezetes hollandi emlékpénz	342
Puskapor	400
Rémítő éjjeli látogatás	270
Száraz betegség' különös meggyógyulása	78
Szer a' szó nem tartás ellen	47
II-dik József Olaszországi útja	293
Vakmerőség 's igaz mondás	336

XIV. Rejtettszók.

Anya 224. — Árnyék 288. — Bakar 304 —
Borbély 216. — Borostyán 192. — Bojtár 8. —
Butykos 296. — Búza 72. — Búvár 160. — Czégér
56. — Délibáb 344. — Faggyú 48. — Fűrés 104.
312. — Füst 168. 368. — Garas 200. — Gerény 16.
— Harag 392. — Kalangya 320. Karaláb 400. —
Kártya 280. — Kémény 240. — Kender 336. —
Kép 392. — Ketske 176. — Kócs 272. — Kotsonya
352. — Kosár 72. — Könyvtár 248. — Kunyhó
232. — László 208. — Lőpor 360. — Mérés 64. —
Mohács 376. — Mustár 264. — Nyereg 384. — Or-
szág 168. — Paróka 408. — Poroszló 120. — Rész
96. — Rózsa 416. — Sas 112. — Sirok 24. — Szal-
ma 32. — Számkivetés 184. — Szemesség 40. — Szol-
nok 80. — Tárkony 88. — Tatár 136. — Túró 192. —
Jámborság 144. — Jászol 328. — Vásárhely 256.
Virág 128. — Víz és levegő 152. —

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

*Eggenberger Jósef, Könyvárosnál Pesten, a'
Barátok Piatzán a' királyi Egyetem könyv-
tárának által ellenében, sok más új könyvek
között, következendők is megjelentek:*

Árrok pengő pénzben.

- N**ezetességek a' világ köz Történet Tudományá-
ból, alap-oktatásul fordítva. Bredov G. G. tizen-
kilenczedik megjobbitott kiadása szerént. 8. Pest
1835. borit. kötve 36 kr.
- Magyar Ország Történetei rövid előadásban a' hazai
Ifuság számára. Schröer után Fordította Tóthliptsei
Pajor Antal 8. Pest boritékba füzve 20 kr.
- Rövid oktatás a' földleirásban Gyermekek számára kér-
désekből és feleletekből, különös tekintettel az Au-
striai Császárságra, de kiváltképen Magyarországra
német után magyarosítá Staut Jó'sef cs. kir. Felhad-
nagy 8-vo Kassán kötve 48 kr.
- Salzmann Chr. Gotth. Rák-Könyvetske, vagy Útmúta-
tás az okossággal ellenkező Gyermekek-nevelésre for-
ditotta egy Nevelő 8. Kolosvárott borit. füzve 40 kr.
- Magyar és német Declamatiók és Köszöntők. Egy tol-
dalékkal melly franczia köszöntőket foglal magában.
Gyűjtötte Fleischer Jakab. 8. Kassán 1835. kötve
1 for. 20 kr.
- Forstner Sándor Báró. Vizsgálódások a' világ alkot-
mánya felett kiadta Lánghy István. 8rend Pest bo-
ritékba kötve fek. képpel. 30 kr. — festett képp. 36 kr.
- Brassai Sámuel. Bévezetés a' világ föld és Státusok
esmeretére. 8vo Kolosv. kötve 48 kr.
- Magyarországnak rövid földleirása, egy földképpel köt-
ve 12 kr. épen ez velin pap. 20 kr.
- Világ és ember esmeretére vezető és útmutató Okta-
tásai egy Atyának francziából szabadon magyarosi-
totta Benke J. Prof. 8vo Kassán füzve 40 kr.
- Gosztonyi J. az Élet vezére 8. Kassán 1834. füzve 24 kr.
- Kérdezősködő magyar Nyelvemester, az az : kérdésekből
és feleletekből foglalt honi Nyelvtudomány világosító
jegyzésekkel 8vo Pesten kötve 48 kr.
- Szalay Imre magyar Nyelvtudománya rövid oktatá-
sokban a' kezdő tanulók számára 5dik megjobbitott
kiadás. 8vo Pest 20 kr.

Vajda Péter magyar nyelvtudomány magában foglaló a' szónyomozást, szókötést, helyesírást és hangmértéket 8. Kassán 1835, kötve 1 for.

Magyar Helyesírás és szóragasztás főbb szabályai, a' magyar tudós társaság különös használatára 2dik kiadás 8vo Budán 1834. 10 kr.

Balogh Imre Olvasókönyv Gyermekek számára, három köre metszet képpel. 8vo Posony kötve 1 for.

Albach J. S. Magyar Ország rövid földleirása, gyermekek' oktatására, egy a' Vármegyék nagyságát, népességét, iskolaintézeteit, az Ország' városait, legjellemesebb Mezővárosait, Klastromok Számát tárgyzó idősebbeket illető négyszeres függelékkal németből fordította. Gegő E. N. 8. Pest bekötve 56 kr.

Spányik. Gly. e scholis piis. Historia pragmatica Regni Hungariae compendio proposita Editio quinta. 8. 1834. 1 for. 36 kr.

— — — Doctrina Educationis compendio exhibita. 8. 1835. 1 for.

Smid Kristóf ifjúságot érdeklő irományjai. Egy gyűtemény a' legoktatóbb és legkellemetesebb Történetekből és Előbeszélésekből, magyar nyelvre szabadon általtette Csontos István, nyolcz kötet 8. Kassán borítékban kötve csak, 4 for.

Zsebszótár. Magyar és Német, közre bocsátá a' magyar tudós Társaság. Német-magyar Rész 8vo Budán 1835. iropapiroson nyomtatva 850. lap. kötve 3 for. — fehér posta papiroson 3 for. 30 kr.

Philosophiai Műszótár, közre bocsátja a' magyar tudós Társ. 8vo Budán 1834. borit. csinosan kötve 40 kr.

Mathematikai Műszótár közre boscátja a' magy. tud. Társ. 8vo Budán 1834. borítékban csinossan kötve 20 kr.

Nyelvtudományi Pályamunkák kiadja a' magyar tudós Társaság. 1ső kötet tartalma 1. A' magyar nyelvbeli ragasztékok és szóképzők. Irta Csató Pál. 2. a' magyar nyelv szóalkotó's módosító ragainak nyelvtudományi vizsgálata. Irta Nagy János 8vo Budán 1834. borítékban csinosan kötve 40 kr.

Horatius Leveléi fordítá Kis János. Superintendens A' M. T. Társaság r. Tagja, az eredeti Textussal Döring szerént és Wieland magyarázó jegyzeteivel Kazinczy Ferencz M. T. Társasági R. Tag által, nagy 8rend Pest 1833. a' magyar tudós Társaság költségével, borítékba kötve 2 for. 15. kr.

HECKENAST GUSZTÁV,
könyvkereskedőnél Pesten újonnan megérkezett:

JACZINT,

ZSEBKÖNYV.

1836.

—
SZERKESZTÉ
KOVÁCS SÁMUEL
EPERJESÉN.

Kassán, zseb-formába egy kőmetsző nyomtatvánnyal, esino-
san kötve arany metszéssel és tokban 1 fl. 30 kr. ez. p.

F O G L A L A T :

BOHUS. Várás.
DÖRGIDAN, A' nyertes. — Az est.
Halljátok.
FÁY ENDRE. Nép-dalok. I. II. III.
IV. V.
F. D. J. A' Jaczint.
FEKETE. Vágy.
FOGARASY GÁSPÁR. A' Szellő-
höz.
FOGARASY PÁL. A' honfi.
GÖMÖRY. A' Vadász - kaland.
HEGYI MIHÁLY. A' vándor.
KEREPESEY. Gazdagságom. — A'
derítő éjek.
KIS PÁL. A' hőldhoz.
KOVÁCS SÁMUEL. Mi lesz belő-
le? — A' Jóslat. — A' piros
domb. — Az Álkép. — Éle-
tem. — Bú virág.
MÓRICZ ANTAL. A' Csók.
OROSZ JÁNOS. A' szenvedő.
ÓSY. Spanyol szerelemdalok I. II.
— Fordítások Mathisson után
I. II. — Szerbusz - dalok I.
II. — Emlékeztetés. (Lengyel-
ből).

PATAKY JÁNOS. A' folyam' part-
ján. — A' poldog pár. — Véd-
angyalom. — Fájdalmaim. —
A' magányos élet. — A' kön-
nyek. — Vallástétel — A'
kárpat alatt. — Viszonlítás.
ROCHLICZ K. A' honjába tért.
S. A' Félhőldhoz. — Irma. Töredék
egy nyolcz énekes hős költe-
ményből. — Gálya - rab. —
Nép - dal VI-dik. — Szándi-
hoz. (Berényben.)
SÁROSY. Mathildára. — Az ölel-
kező Ninára. — A' Nyuga-
lomhoz. — Verónika. — Ar-
noldine. — Egy szép asszony'
sírjára. — Kérelem. — Lau-
rahoz. — Róza'szemei. — A'
bajnok' bucsúja. — A' mult'
fájdalma. — Pípa - dal. —
A' könnyező.
SZAKÁL. A' hű sirja. — Az álom.
TARJÁNY. Gómer.
TEREBESY SÁMUEL. Nellihez.
— Életem. — Szemek. — Sze-
get szeggel — Busongás.
VÁRADY ADÁM. Végszó.

RAFF GYÖRGY
TERMÉSZET HISTÓRIÁJA.

Nagy 8-ad rétbén 15 színezett táblával és kőre metszett francia természet papirosra nyomtatott boritékban kemény táblába kötve 3 for. 30 kr. ez. pénzb.

KOTZEBUE ÁGOSTON
JELESB SZÍNDARABJAIBÓL

megjelent már 16 Kötet. Minden kötet egy kőmetzett Czimképpel 20 kr. p. p. előfizetni lehet.

Mindenkori tükélyes
Erdei- és Vadászati-Kalendárium,

mely az Erdőszet és Vadászat körül minden hónapban előforduló foglalatosságokat magában foglalja. A' Vadfák természetésének oktatásával együtt, azoknak különbféle tulajdonságairól, műlegi-gazdasági és orvosi hasznaikról, 's a' legjelesebb vadakról; egy Halászati Kalendáriommal és sok más az Erdőszöknek és Vadászoknak, erdőt és vadászatot kedvellőknek való hasznos tárgyakkal együtt. — Nagy 4rétbén egy szép vadászatot képező kőre metszett táblával kemény táblába kötve 1 for. p. p.

FRANKLIN
Arany kincses-ládátskája,
vagy Utmutatás, mikép lehet az ember munkás, okos, kedves, jólmagabíró, rényes és boldog.

Mint az élet minden viszonyiban szerfelett hasznos, véneknek és ifjaknak, de különösen az elsőeknek, nélkülözhető tanácsadót, úgy ajánlja honfitársainak S. J. — Kassán, 1836. 12. Csinos boritékban kötve 40 kr. ez. pénzb.

Egészség-Kathekhizmusa,
vagy: az egészség fentartására és késő vénség elérhetésére szolgáló egyszerű szabályok. — 1835. 8-ad rétbén, csinos boritékban kötve 40 kr. ez. p.

BURGER JÁNOS
Mezei gazdaság Kézi-könyve.
Fordította Szöllősi CSICSERI ELEK, több uradalmak' nyugalmazott kormányozója. Kassán, 1835. 2 kötet nagy 8-ad rétbén csinos boritékban kötve 4 for. ez. pénzb.

